

— ΡΩΣΙΚΕΣ —
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΕΣ
— ΙΣΤΟΡΙΕΣ —

Β. ΟΝΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

•
Ν. ΓΚΟΓΚΟΛ

•
Φ. ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

•
Ν. ΛΕΣΚΟΦ

•
Α. ΤΣΕΧΟΦ

•
Ι. ΜΠΟΥΝΙΝ

•
Β. ΜΠΡΙΟΥΣΟΦ

•
Ι. ΣΜΕΛΙΟΦ

•
Μ. ΖΟΣΕΝΚΟ

•
Ν. ΜΠΕΡΜΠΕΡΟΒΑ

Πρόλογος

ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ

Μετάφραση από τα ρωσικά

ΕΛΕΝΗ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Σ. Ιλίνσκαγια

Όλο το βράδι έλαμπε η Γιόλκα μέσ' στη σάλα,
Γεμάτη κίτρινα κεριά και από δώρα άλλα,
Που είχε για τ' αγκόνια της μία γιαγιά στολίσει·
Μικρά παιδιά ολόξανθα την είχαν τριγυρίσει...
Κι άκουγες γέλοια και χαραίς, βοή και παλαμάκια,
Π' όλο το σπίτι σήκωναν στο πόδι τα παιδάκια·
Και η γιαγιά χαρούμενη της τρέλλαις των κυττούσε
Και τότε τα αγγάλιαζε και τότε τα φιλούσε.
Είχε η γερόντισα γενή μικρό παιδί σιμά τους·
Της πήρε τα γεράματα για μια στιγμ' η χαρά τους...

Από τη Ρωσία ο Θ. Βελλιανίτης αποκόμισε όχι μόνο πολύ ζωντανές εικόνες που τροφοδότησαν τ' αφηγήματά του και τη σειρά Ρωσικαί αναμνήσεις, αλλά και τη μόνιμη έγνοια να μεταλαμπαδεύει στην πατρίδα του ό,τι σημαντικότερο παρουσίαζε τότε η ρωσική λογοτεχνία. Μετέφραζε, έγραφε δοκίμια, έκανε διαλέξεις στον «Παρνασσό». Τα δύο διηγήματα του Φ. Ντοστογιέφσκι, που ο αναγνώστης θα διαβάσει σ' αυτό τον τόμο, πρωτοδημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα Ακρόπολις σε δική του μετάφραση: το 1886 Το δέντρον των Χριστουγέννων και γάμος, και το 1889 το άλλο διήγημα Δια τα καυμένα τα παιδάκια. Η γιόλκα του Χριστού. Το δεύτερο συνοδευόταν από ένα σύντομο προλογικό σημείωμα – προτροπή για δραστική ανταπόκριση στο κοινωνικό μήνυμα του διηγήματος: «Ας διαβασθή, ας ξαναδιαβασθή το διηγημάτιον του Δοστογιέφσκη, διά να συγκινηθούν και αι πέτραι, διά να νιώση η κοινωνία μας ότι πρέπει να πάρη υπό την προστασία της τα άπορα παιδιά των Δημοτικών Σχολείων μας διά μίαν και μόνην βραδειάν,

NEON ΕΤΟΣ

Από το ημερολόγιο ενός τεμπέλη

καταγράφεις καθημερινά τη ζωή σου, μπορεί και ν' ανακαλύψεις ότι είναι ενδιαφέρουσα», είπε κάποιος.

Θα μπορούσα στα ίσια να απαντήσω: «η δική μου δεν είναι». Τι το αξιοπερίεργο μπορεί να έχει η ζωή ενός ανθρώπου που δεν έκανε απολύτως τίποτα σε τούτο τον κόσμο; Αισθανόμουν, υπέφερα, σκεφτόμουν εκ μέρους των άλλων, για τους άλλους, τους άλλους. Γράφω το ημερολόγιό μου, το ξαναδιαβάζω και βρίσκω στις σελίδες του τους πάντες εκτός από έναν: εμένα. Αυτού του είδους η αυτοθυσία οφείλει να προδιαθέσει τους αναγνώστες υπέρ μου. Για να δούμε, μήπως έκανα λάθος υπολογισμούς; Ορίστε λοιπόν εδώ κάποιες από τις ημέρες της μη δικής μου ζωής. Αν δεν πλήξετε πολύ μ' αυτές, θα σας μιλήσω και για άλλες.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

«Κρασί! Κρασί! Βάλε, γρήγορα. Είναι ήδη παραπέντε».

«Μη λες ψέματα, έχουμε ακόμα μισή ολόκληρη ώρα μέχρι να μπει ο καινούργιος χρόνος...» απαντούσε ο Βιατσεσλάφ, δείχνοντας με περηφάνια το ξυλόγλυπτο ρολόι στον τοίχο, με τα σκαλιστά τριαντάφυλλα στο καντράν και τους μαντεμένιους δείκτες.

«Με το δικό σου ρολόι, που συνήθως πάει πίσω, τουλάχιστον μια ώρα!»

«Ναι, αλλά καμιά φορά πάει δυο ώρες μπροστά. Οπότε έρχεται στα ίσια του», παρατήρησε ένας αδιόρθωτος καλαμπουρτζής.

«Δεν είναι αλήθεια, πάει πολύ καλά», διαμαρτυρήθηκε ο Βιατσεσλάφ, φανερά προσβεβλημένος. «Το ελέγχω καθημερινά με βάση το ρολόι της πόλης...»

«Πόσο περήφανο τον κάνει αυτό το ρολόι!» συνέχισε ο καλαμπουρτζής. «Το πήρε ένα ρούβλι από το γυρολόγο, το κρέμασε στον τοίχο και, για δεσ, έτοιμο το σαλονάκι...»

«Ψέματα, το αγόρασα από μαγαζί και πλήρωσα είκοσι πέντε ρούβλια...»

«Κύριοι, πρέπει να σας πω ότι, εξαιτίας αυτής της ένδοξης αγοράς, θα πιούμε σήμερα δυο μπουκάλια λιγότερα...»

Κάπως έτσι φωνάζαμε, θορυβούσαμε, φιλονικούσαμε και φλυαρούσαμε με διάφορες ανοησίες την παραμονή της Πρωτοχρονιάς στο μικρό δωματιάκι του Βιατσεσλάφ, στον τρίτο όροφο. Ήμασταν δώδεκα άτομα, όλοι απόφοιτοι του πανεπιστημίου. Ο Βιατσεσλάφ δεν ήταν πολύ πλουσιότερος από τους υπόλοιπους, αλλά πιο κομφευόμενος και, επιπλέον, μεγάλος μαέστρος στο νοικοκυριό. Για παράδειγμα, ο Βιατσεσλάφ, εκτός από ταμπάκο, πρόσφερε πάντα τυρί και κρασί «ονομασίας προελεύσεως». Στο δωμάτιο, αντί για το κλασικό σιδερένιο φοιτητικό κρεβάτι με τη βαμβακερή κουβέρτα, υπήρχε ένας καναπές σκεπασμένος με λινό ριγέ κάλυμμα. Ο καναπές αυτός διέ-

θετε και δερμάτινα μαξιλάρια, από τα οποία την ημέρα έβγαιναν οι μαξιλαροθήκες. Μπροστά στον καναπέ ήταν στρωμένο ένα κιλίμι φτιαγμένο από κουρέλια, που έδινε στο ντιβάνι μια αίσθηση πολυτελούς οντά. Τα βιβλία δεν ήταν σκόρπια στο πάτωμα, κατά τη συνήθεια, αλλά πάνω σε τάβλες καρφωμένες στον τοίχο, πίσω από μια κουρτίνα από περκάλι. Όχι μόνο υπήρχε ένα τραπέζι που χρησίμευε για γραφείο, αλλά και ένα ακόμα τραπέζι, αν και χωρίς συρτάρι. Στο μοναδικό παράθυρο κρεμόταν μια κουρτίνα. Υπήρχαν μέχρι και μαλακές, βαθιές πολυθρόνες. Τέλος, το περιβόητο ρολόι επισφράγιζε και ολοκλήρωνε περήφανα την όλη διακόσμηση του δωματίου.

Όλη αυτή η πολυτελής διακόσμηση προκαλούσε τη γενική ζήλια και γενικώς την κατάπληξη, και ταυτόχρονα ήταν η αιτία που το δωμάτιο του Βιατσεσλάφ έγινε ο τόπος των συναντήσεών μας. Το ίδιο ίσχυε και για σήμερα. Πριν από ένα μήνα ακόμα, ο Βιατσεσλάφ μας κάλεσε με επισιμότητα να υποδεχτούμε τον καινούργιο χρόνο σπίτι του, υποσχόμενος μάλιστα να μας ετοιμάσει και γλυκό. Έννοείται πως δεν υπήρξε ούτε μία άρνηση. Ξέραμε ότι εδώ και καιρό ασχολείται με την προετοιμασία, ότι έχει παραγγείλει πίδα κι ότι, εκτός από το συνηθισμένο κρασί, «θα υπάρχουν και τρία μπουκάλια σαμπάνια!»

Μετά τα γέλια και τη φασαρία, κι αφού πια είχε χτυπήσει δώδεκα, όλα κύλησαν κανονικά.

Πώς βουλευτήκαμε τότε στα τρία τετραγωνικά μέτρα, δεν μπορώ να καταλάβω, όμως υπήρξε χώρος για όλους: άλλος στον καναπέ, άλλος στο περβάζι του

παραθύρου, άλλος στο τραπέζι, άλλος στο ράφι. Στις βαθιές πολυθρόνες κάθονταν από τρία άτομα!

Στο τραπέζι ήταν ακουμπισμένα ένα τεράστιο γλυκό, ένα τεράστιο κομμάτι τυρί, τα μπουκάλια και, εννοείται, μια νεκροκεφαλή, για να μοιάζει το φαγοπότι μας λίγο λουκούλλειο. Δώδεκα τσιμπούκια άναψαν μέσα σε τελετουργική σιωπή. Αλλά, με το που χτύπησε μεσάνυχτα το ξυλόγλυπτο ρολόι, τσουγκρίσαμε τα ποτήρια κι αρχίσαμε να ουρλιάζουμε «Καλή Χρονιά!». Είναι αλήθεια ότι η σαμπάνια ήταν λίγο ζεστή, και η πίτα λίγο παγωμένη, αλλά αυτό δεν το πρόσεξε κανείς. Η συζήτηση ήταν εύθυμη. Είχαμε μόλις βγει από τον εγκλεισμό του πανεπιστημίου και μπαίναμε σ' αυτό που λέγεται ζωή: μπροστά μας ξανοιγόταν πλατύς ο δρόμος, ο απεριόριστος ορίζοντας της νεανικής φαντασίας. Πόσα σχέδια, πόσα όνειρα, πόσες ελπίδες και πόση ευγένεια ψυχής! Ευτυχισμένη εποχή! Πού να είσαι τώρα;

Εκτός των άλλων, ήμασταν και σημαντικά πρόσωπα: απολαμβάναμε ήδη τη χαρά να βλέπουμε τους εαυτούς μας στον Τύπο — μια χαρά από πρώτη άποψη ανεξήγητη! Ανήκαμε στο λογοτεχνικό «κόμμα» και υπερασπιζόμαστε έναν ευσυνείδητο δημοσιογράφο ενάντια στους ανταγωνιστές του. Ανάβαμε τρομερά με το παραμικρό. Η αλήθεια είναι ότι είχαμε κάποιες συνέπειες απ' αυτό, αλλά τις υπομέναμε. Στην αρχή, οι διανομείς της λογοτεχνικής δόξας δέχτηκαν τους νέους συγγραφείς με διάθεση πατρικής προστασίας, θα έλεγα. Εμείς όμως, σε ένα ξέσπασμα αμεροληψίας, ως ανταπόδοσή στην τρυφερότητά τους, τα ρίξαμε σε

όλους αυτούς τους κυρίους χωρίς έλεος. Αυτή η αγνωμοσύνη εκ μέρους μας τους θύμωσε εξαιρετικά. Εκείνη την αισχρή για τους κριτικούς εποχή, η λογοτεχνική κριτική ξεπερνούσε τα όρια του καθωσπρεπισμού. Στα άρθρα κριτικής, η λογοτεχνία ήταν θέμα εντελώς δευτερεύον. Τα άρθρα ήταν ένα συνονθύλευμα από βρισιές, πεζοδρομιακές αντιπαραθέσεις και σχολιασμούς, διαφορούμενα, κακόβουλες συκοφαντίες παντός τύπου και προσβλητικές προσεγγίσεις, που προεκτείνονταν συχνά μέχρι τα οικογενειακά του συντάκτη. Εννοείται, στη μάχη αυτή κέρδιζαν εκείνοι που δεν είχαν να χάσουν τίποτα σχετικό με το καλό τους όνομα. Εγώ και οι φίλοι μου ήμασταν σε απόλυτη πλάνη: φανταζόμασταν τους εαυτούς μας σε βαθυστόχαστες, λεπτού γούστου φιλοσοφικές συζητήσεις κάποιας αττικής στοάς ή μιας ακαδημίας, ή, σε έσχατη περίπτωση, ενός σαλονιού. Στην πραγματικότητα βρισκόμασταν στο παζάρι: ένα γύρο μύριζε λαρδί και κατράμι, γίνονταν συζητήσεις για τις τιμές του οξύρρυγχου, εκτοξεύονταν βρισιές· οι αντίπαλοί μας χαιδολογούσαν προκλητικά τη βρόμικη γενειάδα τους και ανασήκωναν αδιάφοροι τα μανίκια τους — ενόσω εμείς εφευρίσκαμε ευγενικούς σαρκασμούς, έξυπνες νύξεις, διαλεκτικές λεπτότητες, ψάχναμε στον Όμηρο ή στον Βιργίλιο το πιο σκληρό απόφθεγμα εναντίον των εχθρών μας και φοβόμασταν μήπως θίξουμε λίγο παραπάνω την ευαισθησία τους...

Εύκολα μπορεί κανείς να μαντέψει την έκβαση μιας τόσο άνισης μάχης. Κανένας δεν έμπαινε στον κόπο να καταπιαστεί με τον Όμηρο, για να καταλά-

Β. Οντόγιεφσκι

βει όλη τη δηκτικότητα των αποφθεγμάτων μας: οι χλευασμοί των αντιπάλων μας επενεργούσαν στο πλήθος των αναγνωστών χιλίες φορές πιο έντονα, κυρίως επειδή ήταν χοντροκομμένοι, αλλά και γιατί σχετιζόνταν ελάχιστα με τη λογοτεχνία.

Ευτυχώς, η θλιβερή αυτή εποχή παρήλθε. Αν ποτέ οι πρωταγωνιστές εκείνου του αιώνα θα επιθυμούσαν να ξαναρχίσουν τη συμφέρουσα γι' αυτούς μάχη, είναι συζητήσιμο το κατά πόσον η απόπειρα θα στεφόταν με επιτυχία. Η κοινή περιφρόνηση σκέπασε σιγά σιγά τους άξιους περιφρόνησης, και δεν μπορούν πια να σηκώσουν κεφάλι! Τότε, όμως... τότε ήταν διαφορετικά.

Πολλοί από εμάς είχαν θιγεί από αυτούς τους κυρίους με τους ποικίλους άξεστους τρόπους. Οι χλευαστές ήταν εξοργισμένοι εναντίον μας και, ντρέπομαι που το λέω, τα χοντροκομμένα αστεία τους απασχολούσαν τη φαιά ουσία μας. Νιώθαμε ότι είχαμε το δικιο με το μέρος μας, και γι' αυτό μας έθλιβε περισσότερο η αδικία της κοινής γνώμης. Στην ωριμότητα του ο άνθρωπος συνηθίζει στην ανθρώπινη αδικία, τη θεωρεί κοινό τόπο, συχνά πικρό, αλλά συχνότερα γελοίο. Όταν είσαι νέος όμως, τότε που θέλεις τόσο πολύ να πιστέψεις στο υψηλό και στο ωραίο, η αδικία των ανθρώπων σε καταπλήσσει και προκαλεί στην ψυχή σου ανείπωτη μελαγχολία. Η ψυχολογική αυτή κατάσταση αποδίδεται στο θυρωνισμό, για τον οποίο, ίσως υπερβολικά πια, κατακρίνουν τους νέους και για τον οποίο συχνά ευθύνεται μόνο η ευγένεια και η ανωτερότητα της ψυχής. Οι άκαρδοι άνθρωποι δε θλίβονται ποτέ και για τίποτα.

Όπως κι αν είχε, οι επιθέσεις των άδοξων εχθρών μας, ο θρίαμβός τους στην κοινή γνώμη έφερναν κοντά τα μέλη του μικρού μας κύκλου. Αυτό μας ξεκούραζε. Ο καθένας ήξερε το έργο του άλλου. Ο καθένας αξιολογούσε με τον τρόπο του τις προσπάθειες του συναδέλφου του. Η γενική αδικία μάς ωφελούσε ως προς τούτο: παρακινούσαμε με περισσότερο πείσμα και ζωντάνια ο ένας τον άλλον να παράγει καινούργια πράγματα και μέρα με τη μέρα γινόμαστε πιο απαιτητικοί με τους εαυτούς μας.

Η συζήτησή μας το βράδυ της Πρωτοχρονιάς ήταν γεμάτη από αυτή τη φλογερή, την πάλλουσα, νεανική ζωή. Πόσες θαυμάσιες ελπίδες! Πόσα σχέδια, συνοδευόμενα από διεισδυτικά, αττικά αποφθέγματα εναντίον των διωκτών μας!...

Ο Βιατσεσλάφ ήταν η ψυχή της παρέας. Επιχειρηματολόγησε πολύ σοβαρά, ότι ο καινούργιος χρόνος πρέπει να αρχίσει με κάτι παραγωγικό, και με την ιδιότητα του ποιητή άρπαξε ένα φύλλο χαρτί και άρχισε να αυτοσχεδιάζει στίχους, ενώ πρότεινε σε όλους μας να διαλέξουμε μια κάποια δημιουργική, σημαντική δουλειά, στην οποία θα αφιερωνόμαστε στη διάρκεια της χρονιάς. Η πρόταση έγινε δεκτή με ενθουσιασμό, και την ημέρα εκείνη εξαγγείλαμε στους αναγνώστες, σχεδόν με τόνο απειλητικό, κάμποσα φιλοσοφικά συστήματα, κάμποσα συστήματα μαθηματικών, κάμποσα μυθιστορήματα και κάμποσα λεξικά. Από τα οικεία αντικείμενα περάσαμε στα πιο άγνωστα. Όλοι οι τομείς της δραστηριότητας είχαν επιλεγεί: κάποιος υποσχέθηκε να δικαιώσει μέσω της

επιστήμης το μαχητικό όνομα των προγόνων του. Κάποιος άλλος να εισαγάγει στη βιομηχανία μας όλη τη γνώση της Ευρώπης. Άλλος, υπηρετώντας στον τσαρικό στρατό, να θυσιάσει τη ζωή του στο πεδίο της τιμής ή να αναλωθεί βαρυμοχθώντας υπέρ του καλού της πολιτείας. Πιστεύαμε στους εαυτούς μας και στους άλλους, γιατί οι σκέψεις μας ήταν αγνές και η καρδιά μας δε γνώριζε την ιδιοτέλεια. Στο μεταξύ, ο Βιατσεσλάφ είχε τελειώσει το ποίημά του, στο οποίο μνημονεύοταν το έργο που δεσμεύτηκε ο καθένας να φέρει σε πέρας. Είναι περιττό να προσθέσω ότι τον ανακηρύξαμε πραγματικό ποιητή, και επιχειρηματολογήσαμε πειστικά ότι προορισμός του σ' αυτή τη ζωή είναι να καλλιεργήσει παραπέρα την ιδέα της ποίησης. Για πολύ καιρό, όταν συναντιόμαστε, αντί για το συνηθισμένο «γεια, τι κάνεις;» χαιρετούσαμε ο ένας τον άλλον με στίχους του ποιητή μας, που προσέδιδαν μια φωτεινή, πολύχρωμη λάμψη σε όλες τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας.

Διαλυθήκαμε με το φως της ημέρας, υποσχεθήκαμε να συγκεντρωνόμαστε κάθε χρόνο την ημέρα αυτή του Βιατσεσλάφ, σε πείσμα των όποιων εμποδίων, και να ενημερώνουμε ο ένας τον άλλον για την πορεία υλοποίησης των υποσχέσεών μας.

Για κάμποσα χρόνια ήμασταν αχώριστοι. Η μοίρα πολλών άλλαξε. Το κιλίμι αντικαταστάθηκε από εξεζητημένα προϊόντα αγγλικής παραγωγής. Το μικρό δωμάτιο μετατράπηκε σε διακοσμημένο πολυτελώς μέγαρο. Η σαμπάνια πάγωνε σε γυάλινες γαβάθες, γεμάτες με πάγο — αλλά εμείς, στο όνομα της παλιάς

φοιτητικής ζωής μας, συναντιόμασταν έτσι απλά, με τις ρεντιγκότες, και όπως παλιά μοιραζόμασταν τις ειλικρινείς σκέψεις μας και τα συναισθήματά μας. Στο μεταξύ, κάποια από τα έργα μας είχαν δρομολογηθεί, στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν είχαν ολοκληρωθεί, ενώ τα υπόλοιπα είχαν υποστεί μεταβολές. Λίγο λίγο η μοίρα μάς σκόρπισε σε όλα τα σημεία του ορίζοντα. Όσοι έμειναν συναντιόνταν πάντα την πρώτη μέρα του χρόνου. Οι απόντες μάς έγραφαν ότι τις ημέρες αυτές είναι νοερά με τους φίλους τους: άλλος από το ναό της Αγίας Σοφίας, στη βασιλεύουσα, άλλος από τις όχθες του Ορινόκο, άλλος από τους πρόποδες του Έλμπρους, άλλος από τους αρχαίους λόφους της Ρώμης.

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Είχαν περάσει πια αρκετά χρόνια. Η μοίρα τα έφερε να ταξιδέψω σε πολλές χώρες. Έφτασα στη Μόσχα παραμονή Πρωτοχρονιάς. Έψαξα τον Βιατσεσλάφ, αλλά δεν τον βρήκα: ήταν κάπου στα περίχωρα της Μόσχας, δέκα βέρστια μακριά. Με την ίδια άμαξα ξεκίνησα για τα περίχωρα, όπου και έφτασα γύρω στα μεσάνυχτα. Τα άλογα με έφεραν γρήγορα στη χιονισμένη αυλή του σπιτιού του. Στο αρχοντικό έκαιγε ακόμα το φως. Πέρασα κάμποσα δωμάτια με χαμηλό φωτισμό κι έφτασα ως το δικό του. Ο Βιατσεσλάφ ήταν γονατισμένος μπροστά στην κούνια του ιερού βρέφους. Του χαμογελούσε μια υπέροχη, στο άνθος της ηλικίας της γυναίκα. Με αναγνώρισε και μου έκανε νόημα με το χέρι να κάνω πιο σιγά.

«Μόλις αποκοιμήθηκε», είπε ο Βιατσεσλάφ ψιθυριστά.

Η γυναίκα του επανέλαβε το ίδιο. Για μερικά λεπτά κοιτούσα με συγκίνηση αυτή την οικογενειακή σκηνή. Όλα έδειχναν ότι στο σπίτι αυτό οι άνθρωποι ζούσαν, δε διανυκτέρευαν απλώς. Όλα ήταν σχεδιασμένα με αγγλική προνοητικότητα για μια ζωή οικογενειακή, καθημερινή: το τραπέζι ήταν γεμάτο βιβλία και χαρτιά, τα έπιπλα άνετα, σχεδιασμένα για τις ανάγκες ενός πολυάσχολου ανθρώπου. Παντού επικρατούσε αταξία, κάτι ανάμεσα στην τάξη και την ατημελησία ενός αργόσχολου, ενός τεμπέλη ανθρώπου. Στις πολυθρόνες αναλόγια για το διάβασμα, πιάνο, ένας αρχιτισμένος καμβάς, διπλωμένα περιοδικά και, τέλος, μια ενθύμηση της πρότερης ζωής μας: το φοιτητικό ξυλόγλυπτο ρολόι. Δεν είχα προλάβει να τα δω όλα, γιατί το βρέφος στο μεταξύ βυθίστηκε στο βαθύ ύπνο του δικαίου. Ο Βιατσεσλάφ σηκώθηκε από την κούνια και με έσφιξε στην αγκαλιά του.

«Ένας παλιός μου φίλος», είπε συστήνοντάς με στη γυναίκα του. «Σήμερα είναι παραμονή Πρωτοχρονιάς, και πρέπει να υποδεχτούμε τον καινούργιο χρόνο όπως παλιά».

Καθίσαμε οι τρεις μας γύρω από ένα μικρό τραπέζακι. Στις 12, τσουγκρίσαμε τα ποτήρια μας και αρχίσαμε να μιλάμε για τα παλιά, να θυμόμαστε τους φίλους μας... Μερικοί έλειπαν στο μέτρημα: Κάποιος πέθανε με ένδοξο θάνατο στο πεδίο της τιμής, άλλος χάθηκε από έναν όχι λιγότερο ένδοξο θάνατο, καταπονημένος από τη δουλειά του γραφείου και τις ατέλειω-

τες άυπνες νύχτες, κάποιον τρίτο τον σκότωσε ένα πάθος χωρίς ελπίδα, άλλον μια μοιραία απώλεια, κι άλλον η ανθρώπινη αδικία. Οι μισοί πια δεν ανήκαν στον κόσμο αυτό!

Δεν υπήρξαν φωνές, δεν υπήρξε νεανικός ενθουσιασμός σ' αυτό το ειρηνικό γεύμα, δεν υπήρξαν απερίσκεπτες δεσμεύσεις, αστόχαστες ελπίδες. Μιλούσαμε ψιθυριστά, να μην ξυπνήσουμε το μωρό. Συχνά σταματούσαμε στη μέση μιας φράσης για να ρίξουμε μια ματιά στο κοιμισμένο βρέφος. Δε μιλούσαμε για το μέλλον, αλλά για το παρελθόν και το παρόν. Η κουβέντα μας ήταν εκείνο το ήρεμο οικογενειακό ψιθύρισμα, όπου σε απασχολούν όχι τα λόγια που λέγονται αλλά το ποιος τα είπε. Όπου το νόημα το μαντεύεις κατά το ήμισυ και όπου μιλάς, έχω την εντύπωση, μόνο για να έχεις μια αφορμή να κοιτάξεις τον άλλον.

«Πέρασε ο καιρός μου», είπε τελικά ο Βιατσεσλάφ. «Τα ποιήματά μου είναι για προσάναμμα στο τζάκι. Οι απόπειρες δεν πέτυχαν. Τις δυνάμεις της νιότης δεν τις γυρνάς πίσω. Δε θα γίνω μεγάλος ποιητής, και μέτριος δε θέλω να είμαι. Αλλά, αυτό που δεν πρόλαβα να ολοκληρώσω ο ίδιος, θα προσπαθήσω να το κάνω μ' αυτόν», πρόσθεσε ο Βιατσεσλάφ, δείχνοντας προς την κούνια, «εδώ είναι η πραγματική δραστηριότητά μου, εδώ η νεανική δύναμή μου, εδώ οι ελπίδες για το μέλλον. Σ' αυτόν αφιερώνω τη ζωή μου. Δε θα έχει άλλο σύμβουλο εκτός από μένα. Δε θα έχει λεπτό που να μην το μοιράζεται μαζί μου, γιατί στην εκπαίδευση κάθε λεπτό είναι σημαντικό: μια στιγμή μπορεί να καταστρέψει προσπάθειες ολόκλη-

Β. Οντόγιεφσκι

ρων χρόνων. Ο πατέρας που δε φρόντισε το γιο του είναι για μένα εγκληματίας. Ποιος ξέρει! Η φύση έφτιαξε στα φυτά το λεπτεπίλεπτο, αχρειαστο, θα έλεγες, φυλλαράκι, για να μεγαλώσει και να προφυλάξει το τρυφερό μπουμπούκι κι ύστερα να μαραθεί απαρατήρητο: δε συμβαίνει άραγε το ίδιο και με τους ανθρώπους; Ίσως να είμαι αυτό το αδύναμο, χοντροφτιαγμένο φυλλαράκι, κι ο γιος μου το μπουμπούκι κάτι πολύ μεγάλο. Ίσως στην κούνια αυτή να κοιμάται τώρα ένας ποιητής, ένας μουσικός, ένας ζωγράφος, στον οποίο η Θεία Πρόνοια εμπιστεύτηκε όλο το μέλλον της ανθρωπότητας. Εγώ θα μαραθώ μέσα στην αφάνεια, αλλά όλα όσα υπάρχουν μέσα στο γιο μου θα τα φέρω στο φως. Αυτός, πιστεύω, είναι ο προορισμός του δεύτερου σταδίου της ζωής μου!»

Στο σημείο αυτό ο Βιατσεσλάφ βάλθηκε να μου μιλάει για το σχέδιο που σκόπευε να υιοθετήσει στην ανατροφή του γιου του. Η βιβλιοθήκη του ήταν ασφυκτικά γεμάτη από τα πιο απίθανα βιβλία περί ανατροφής. Μου έδειξε μια στοίβα από μακροσκελείς σημειώσεις: μάθαινε, χωρίς αστεία, όπως μαθαίναμε εμείς παλιά, σαν φοιτητής που προετοιμάζεται για δύσκολες εξετάσεις.

Αποχαιρέτησα τον Βιατσεσλάφ νωρίς· δεν ήπιαμε ούτε το ένα τέταρτο του μπουκαλιού. Σαν οικογενειάρχης άνθρωπος που ήταν, δεν του άρεσε να μετατρέπει τη νύχτα σε μέρα. Δεν ήθελα να τον αναγκάσω να διαταράξει την αυστηρή τάξη που είχε επιβάλει. Οι ώρες που πέρασα μαζί του άφησαν για καιρό στην ψυχή μου ένα γλυκό αλλά δύσκολα περιγράψιμο συναίσθημα.

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Πέρασαν κάμποσα χρόνια ακόμα. Μια φορά, παραμονές Πρωτοχρονιάς, η τύχη με έφερε στο Π. Ήξερα ότι ο Βιατσεσλάφ έμενε πάνω από δυο χρόνια τώρα στην πόλη αυτή. Παράτησα στο πανδοχείο τις βαλίτσες και όπως παλιά, χωρίς να αλλάξω ρούχα, έτσι όπως ήμουνα με τα ταξιδιωτικά μου, κάλεσα τον πρώτο αμαξά που βρήκα μπροστά μου και έτρεξα γρήγορα στον παλιό μου φίλο. Η ταχύτατη κίνηση των αστραφτερών μόνιππων που κάλπαζαν στους δρόμους με άφησε, καθώς δεν ήμουνα συνηθισμένος, άφωνο. Μόλις που κατάφερα να ψελλίσω το όνομά μου στο θυρωρό που με υποδέχτηκε στην εξώπορτα του Βιατσεσλάφ. Σκέφτομαι ότι θα με πέρασε για τρελό, γιατί για κάμποση ώρα με κοίταζε ασκαρδαμυκτί χωρίς να λέει κουβέντα.

«Ο κύριος φεύγει, η κυρία έφυγε ήδη», μου ανακοίνωσε, επιτέλους.

«Τι ατυχία! Δεν είναι δυνατόν!»

«Η άμαξα είναι έτοιμη, ο κύριος ντύνεται...»

«Ω, δεν μπορεί!»

«Παρακαλώ, ποιον να αναγγείλω;»

«Έρχομαι χωρίς προειδοποίηση».

«Παρ' όλ' αυτά...»

Παραμέρισα τον πιστό φύλακα και βιαστικά διέσχισα μια σειρά από μεγαλοπρεπή δωμάτια. Το σπίτι ήταν σε αναταραχή. Σε ένα ακρινό δωμάτιο βρήκα τον Βιατσεσλάφ να στολίζεται επίσημα μπροστά στον καθρέφτη. Ήταν φρικτά θυμωμένος που τον πίεζαν τα παπούτσια. Ο κομμωτής τού διόρθωνε το περουκίни.

Βλέποντάς με, ο Βιατσεσλάφ χάρηκε και σάστισε.

«Αχ, βρε αδελφέ!» είπε δυσαρεστημένος, απευθυνόμενος στον καμαριέρη ίσως, ή και στον κομμωτή. «Τράβα λίγο αυτό το κορδόνι... Γιατί δε με ειδοποίησες ότι είσαι εδώ;»

«Μόλις έφτασα με την ταξιδιωτική άμαξα».

«Θα έβρισκα κάποιον τρόπο. Εσύ δεν ξέρεις πώς είναι η ζωή εδώ πέρα... στερέωσε αυτή την κόπιτσα... ούτε λεπτό ελεύθερο, δεν προλαβαίνεις να ζήσεις και δεν καταλαβαίνεις πώς ζεις...»

«Πήγαινε, δε σε εμποδίζω...»

«Αχ, τι κρίμα! Πόσο ήθελα να μείνω μαζί σου... εδώ φαίνεται η φόδρα... αλλά αδύνατον, πιστεψέ με, είναι αδύνατον...»

«Σε πιστεύω, σε πιστεύω. Κάποια σοβαρή υπόθεση...»

«Τι υπόθεση! Έδωσα το λόγο μου στον πρίγκιπα Μπ. για μια παρτίδα ουίστ... τα γάντια... είναι άνθρωπος από τον οποίο εξαρτώνται πολλά, δε γίνεται να αρνηθείς. Αχ, τι καλά θα ήταν να υποδεχόμασταν τον καινούργιο χρόνο όπως παλιά, να θυμηθούμε τα περασμένα... το καπέλο...»

«Εντάξει, δε χρειάζονται τσιριμόνιες μεταξύ μας»

Εκείνη τη στιγμή μπήκε ο γιος του, με τον παιδαγωγό...

«Adieu, para».

«Γύρισες κιόλας; Ήταν καλή η χοροεσπερίδα; Λοιπόν, γεια σου, πέσε να κοιμηθείς... σφίξε ακόμα το κορδόνι... Ο Θεός μαζί σου. Αχ, Θεέ μου, πήγε ήδη εντεκάμισι... έχε γεια, ψυχή μου! Θυμάσαι πώς περνούσαμε! Την άμαξα, την άμαξα!...»

Ο Βιατσεσλάφ έτρεξε σαν τρελός. Εγώ τον ακολούθησα ήρεμα, κοίταξα τα υπέροχα δωμάτια – ήταν μεγαλοπρεπέστατα, αλλά ψυχρά. Στο γραφείο του επικρατούσε απόλυτη τάξη, όλα ήταν στη θέση τους, τα πακέτα, το μελανοδοχείο. Πάνω από το τζάκι ένα ρολόι ποσοσο, στο τραπέζι μια ατζέντα-ημερολόγιο...

Την Πρωτοχρονιά εκείνη την υποδέχτηκα μόνος μου, μπροστά σε μια κανάτα μεταλλικό νερό, στο ξενοδοχείο για περαστικούς.

Η ΝΥΧΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Εφυγε κι η τελευταία πριν από τα Χριστούγεννα μέρα. Μπήκε η χειμωνιάτικη, ξάστερη νύχτα. Φάνηκαν τα αστέρια. Το φεγγάρι υψώθηκε μεγαλόπρεπο στον ουρανό, φωτίζοντας τους ευσεβείς ανθρώπους κι όλο τον κόσμο, κι έτσι θα πούν όλοι χαρούμενοι τα κάλαντα¹ και θα δοξάσουν τον Χριστό. Η παγωνιά ήταν δυνατότερη απ' ό,τι το πρωί κι η ησυχία τόσο απόλυτη, που το τριξίμο του χιονιού κάτω από τις μπότες ακουγόταν μισό χιλιόμετρο μακριά. Οι παρέες των παλικάριών δεν είχαν φανεί ακόμα έξω από τα παράθυρα των χωριατόσπιτων. Μόνο το φεγγάρι έριχνε κρυφές ματιές, σαν να καλούσε τις κοπέλες, που

¹ «Λέω τα κάλαντα» σημαίνει τραγουδώ την παραμονή των Χριστουγέννων κάτω από τα παράθυρα των σπιτιών ειδικά ευχετήρια τραγούδια, τα κάλαντα. Ο νοικοκύρης, η νοικοκυρά ή όποιος βρίσκεται σπίτι την ώρα εκείνη ρίχνει στο σακί, που κρατάει ο καλαντιστής, σαλάμι, ψωμί, ένα χάλκινο γρόσι, ο καθένας ό,τι μπορεί. Λένε πως υπήρξε κάποτε μια ειδωλολατρική θεότητα, ο Κολιάντ, απ' όπου και η λέξη κάλαντα. Ποιος ξέρει; Δε θα το κρίνουμε εμείς, οι απλοί άνθρωποι. Την προηγούμενη χρονιά, ο πάτερ Όσιπ απαγόρευσε τα κάλαντα έξω από τα χωριατόσπιτα, λέγοντας ότι τα κάλαντα εξυπηρετούν το σατανά. Ωστόσο, για να πούμε την αλήθεια, στα κάλαντα δεν αναφέρεται τίποτα απολύτως για τον Κολιάντ. Μιλούν μονάχα για τη γέννηση του Χριστού και στο τέλος εύχονται υγεία στο νοικοκύρη, στη νοικοκυρά, στα παιδιά και σ' όλο το σπίτι. (Παρατηρήσεις ενός μελισσοκόμου). (Σ.τ.Σ.)

εκείνη την ώρα στολίζονταν, να βγουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα στο τριζάτο χιόνι. Και κάπου εκεί, μέσα από την καμινάδα μιας καλύβας, ανέβαινε στον ουρανό τούφες τούφες ο καπνός, σύννεφο ολόκληρο, και μαζί με τον καπνό σηκωνόταν κι η μάγισσα καβάλα στο σκουπόξυλο.

Αν τη στιγμή εκείνη περνούσε από εκεί ο κύριος ληξίαρχος πάνω στην τρόικα των μικροαστικών του αλόγων, φορώντας τον τετράκοχο σκούφο με το προβάτινο μπορ, στο στιλ που συνήθιζαν οι ουλάνοι, καθώς και τη γαλάζια κάπα του, τη φοδραρισμένη με μαύρη γούνα νεογέννητου αρνιού, και κρατώντας το σατανικά πλεγμένο μαστίγιό του, με το οποίο έχει τη συνήθεια να εξαναγκάζει τον αμαξά του να τρέχει, τότε σίγουρα θα την είχε προσέξει, διότι από το ληξίαρχο δεν μπορεί να ξεφύγει στον κόσμο ούτε μύγα, όχι ολόκληρη μάγισσα. Ξέρει λεπτομερώς πόσα γουρουνάκια θηλάζει κάθε γουρούνα σε κάθε σπίτι, και πόσα σκουτιά υπάρχουν σε κάθε μπαούλο, και τι καταβάλλει κάθε χρηστός άνθρωπος μια γιορτινή μέρα στο καπηλειό. Αλλά ο ληξίαρχος δεν περνούσε, γιατί τι δουλειά είχε με τους ξένους, αυτός έχει τη δική του επαρχία. Και η μάγισσα, στο μεταξύ, είχε ανέβει τόσο ψηλά, που δεν ήταν πια παρά μια μαυριδερή σκιά εκεί πάνω. Όμως, απ' όπου περνούσε εκείνη η σκιά, τα αστέρια, το ένα μετά το άλλο, χάνονταν από τον ουρανό. Σύντομα η μάγισσα μάζεψε ολόκληρο σακούλι από αυτά. Τρία ή τέσσερα μόνο έλαμπαν ακόμη.

Ξαφνικά, από την άλλη άκρη, εμφανίστηκε μια άλλη σκιούλα, που μεγάλωσε, άρχισε ν' απλώνεται και

έπαψε να είναι πια μια τόση δα σκιούλα. Από μπροστά ήταν εντελώς «Γερμανός»¹: είχε στενούτσικο μουσούδι, που τέλειωνε, όπως και στα γουρούνια μας, με ένα στρογγυλό πενηνταράκι, και τρύπωνε ασταμάτητα παντού και μύριζε ό,τι έβρισκε μπροστά του. Τα πόδια του ήταν τόσο λεπτά, που, αν τα είχε ο αρχηγός των κοζάκων, θα τα έσπαγε με το πρώτο καζατσόκ. Από πίσω όμως ήταν αυθεντικός νομαρχιακός δικαστικός επόπτης με στολή, γιατί του κρεμόταν μια ουρά τόσο μυτερή και μακριά, όπως οι σημερινές ουρές των στρατιωτικών στολών. Μόνο από το τραγίσιο γενάκι στο μουσούδι, από τα μικρά κέρατα, που προεξείχαν στο κεφάλι του κι από το ότι δεν ήταν πιο άσπρος από καπνοδοχοκαθαριστή, μπορούσες να μαντέψεις ότι δεν ήταν «Γερμανός», ούτε νομαρχιακός δικαστικός επίτροπος, αλλά ήταν απλώς ο διάβολος, που του απέμενε μια τελευταία νύχτα για να περιφέρεται στο φως του κόσμου και να μετράει τις αμαρτίες των ευσεβών ανθρώπων. Αύριο κιόλας, με τις πρώτες καμπάνες του όρθρου, θα 'πρεπε να πάρει των οματιών του και, μαζεύοντας την ουρά κάτω από τα σκέλια, να τρέξει στη φωλιά του.

Στο μεταξύ, ο διάβολος είχε πλησιάσει στα κλεφτά το φεγγάρι και είχε απλώσει το χέρι του να το αρπάξει, όταν ξάφνου ένωσε να καίγεται. Το τράβηξε πίσω γρήγορα, πιπίλισε τα δάχτυλά του, ταλαντεύτηκε πάνω

¹ «Γερμανό» αποκαλούν στα μέρη μας όποιον είναι από ξένη χώρα, έστω κι αν είναι Γάλλος, Σουηδός ή κάτι άλλο, όλοι είναι «Γερμανοί». (Σ.τ.Σ.)

στο ένα του πόδι και έτρεξε από την άλλη μεριά: αναπήδησε όμως και πάλι, τραβώντας το χέρι του. Ωστόσο, παρά την αποτυχία, ο πονηρός διαβολάκος δεν παράτησε τις σκανταλιές του. Πλησιάζοντας γρήγορα, άρπαξε μεμιάς το φεγγάρι και με τα δυο του χέρια, και μορφάζοντας και φυσώντας, βάλθηκε να το πετάει από το ένα χέρι στο άλλο, σαν μουζικός που έπιασε με γυμνά δάχτυλα το καρβουνάκι για το τσιμπούκι του. Τέλος, το έχωσε αστραπιαία στην τσέπη του και, σαν να μη συνέβαινε τίποτα, συνέχισε το δρόμο του. Στην Ντικάνκα κανείς δεν άκουσε ότι ο διάβολος έκλεψε το φεγγάρι. Είναι αλήθεια ότι ο γραμματέας της κοινότητας, βγαίνοντας με τα τέσσερα από το καπηλειό, είδε ούτε λίγο ούτε πολύ το φεγγάρι να χορεύει πάνω στον ουρανό, και, παίρνοντας όρκο, διαβεβαίωνε περί αυτού όλο το χωριό. Ο κόσμος όμως κούναγε το κεφάλι αποδοκιμαστικά, κάποιοι μάλιστα τον πήραν στο ψιλό.

Όμως, για ποιο λόγο ο διάβολος αποφάσισε μια τόσο άνομη κίνηση; Θα σας πω: ήξερε ότι ο πλούσιος κοζάκος Τσουμπ ήταν προσκεκλημένος του διάκου για κουτιά¹, κι ότι στο γεύμα θα συμμετείχαν: ο κοινοτάρχης, ένας συγγενής του διάκου από την αρχιερατική σχολή ψαλτών, που μπορούσε να πιάσει τα πιο χαμηλά μπάσα και φορούσε γαλάζια ρεντιγκότα, ο κοζάκος Σβερμπιγκούζ και κάποιοι άλλοι ακόμα. Κι ότι, εκτός από τη νηστίσιμη κουτιά, θα υπήρχαν γεμιστές πίτες, βότ-

¹ Έτσι λεγόταν στην παλιά Ρωσία το πιλάφι από σιτάρι, μέλι και βρασμένα αποξηραμένα φρούτα που έτρωγαν την παραμονή των Χριστουγέννων. (Σ.τ.Μ.)

Η νύχτα των Χριστουγέννων

κα αρωματισμένη με μπαχάρια και σαφράν και πολλά ακόμα φαγώσιμα. Και στο μεταξύ, η θυγατέρα του, η καλλονή του χωριού, θα έμενε σπίτι, και αυτή τη θυγατέρα, σίγουρα, θα την επισκεφτόταν ο σιδεράς, ένα γεροδεμένο και ίσαμε κει πάνω παλικάρι, που ο διάβολος τον αντιπαθούσε περισσότερο από τα κηρύγματα του πάτερ Κοντράτιου. Στον ελεύθερο από τις δουλειές του χρόνο, ο σιδεράς ασχολιόταν με τις μπογιές και φημιζόταν ως ο καλύτερος ζωγράφος της περιοχής. Ο ίδιος ο εκατόνταρχος των κοζάκων, Λ...χο, που τότε ζούσε ακόμα, τον προσκάλεσε στην Πολτάβα, να ζωγραφίσει τον ξύλινο ναό κοντά στο σπίτι του. Όλες οι γαβάθες, από τις οποίες οι κοζάκοι της Ντικάνκα τρώγανε το μπορς τους, ζωγραφίστηκαν από το σιδερά. Ο σιδεράς ήταν θεοσεβής, ζωγράφιζε συχνά μορφές αγίων, και στην εκκλησία Γ... μπορείς ακόμα να δεις έναν ευαγγελιστή Λουκά που έχει φτιάξει. Αλλά η κορωνίδα της τέχνης του ήταν μια εικόνα στον τοίχο του δεξιού νάρθηκα, στην οποία απεικόνισε τον άγιο Πέτρο, με τα κλειδιά στο χέρι, να εκδιώκει την ημέρα της Κρίσεως, από τον Άδη το κακό πνεύμα: ένας τρομοκρατημένος σατανάς χτυπιόταν από δω κι από κει, προαισθανόμενος το χαμό του, ενώ οι έγκλειστοι, πρώην αμαρτωλοί, τον χτυπούσαν και τον έσπρωχναν με βούρδουλες, με ρόπαλα και με ό,τι άλλο βρέθηκε μπροστά τους. Τον καιρό που ο σιδεράς μοχθούσε με την εικόνα αυτή, και τη ζωγράφιζε πάνω στη μεγάλη ξύλινη τάβλα, ο διάβολος προσπαθούσε να τον ενοχλεί με κάθε τρόπο: σπρώχνοντας αθέατα το χέρι του ή σηκώνοντας από το καμίνι στάχτη και σκεπάζοντας την

εικόνα. Παρ' όλα αυτά, η δουλειά τέλειωσε, η τάβλα μεταφέρθηκε στην εκκλησία και καρφώθηκε στον τοίχο του νάρθηκα, κι από τότε ο διάβολος είχε ορκιστεί να εκδικηθεί το σιδερά. Του απέμενε μια νύχτα ακόμα για να τριγυρνάει στον πάνω κόσμο, αλλά ακόμη και τη νύχτα τούτη έψαχνε τρόπο να βγάλει την κακία του πάνω στο σιδερά.

Γι' αυτό και αποφάσισε να κλέψει το φεγγάρι, ελπίζοντας ότι ο γερο-Τσουμπ, τεμπέλης και καθόλου ευκολοκίνητος, θα έμενε σπίτι, πόσο μάλλον που η απόσταση ως το σπίτι του διάκου δεν ήταν και τόσο μικρή: ο δρόμος περνούσε από κορυφογραμμές, δίπλα από μύλους, δίπλα από το νεκροταφείο και από μια χαράδρα. Αν η νύχτα ήταν ακόμα φεγγαρόφωτη, η βότκα με τα μπαχάρια και το σαφράν θα μπορούσε να βάλει σε πειρασμό τον Τσουμπ. Αλλά σε τέτοια σκοτεινιά, είναι ζήτημα αν θα κατάφερνε κανείς να τον τραβήξει από τη ζεστασιά της ξυλόσομπας και να τον βγάλει από το σπίτι. Και ο σιδεράς, που από καιρό ήταν παρεξηγημένος μαζί του, δε θα τολμούσε με τίποτα, όσο ο γερο-Τσουμπ ήταν εκεί, να επισκεφτεί την κόρη του, παρά τη δύναμή του. Έτσι, με το που έκρυψε ο διάβολος στην τσέπη του το φεγγάρι, έπεσε τέτοιο σκοτάδι στον κόσμο ολόκληρο, που δε θα μπορούσε κανείς να βρει το δρόμο για το καπηλειό, κι ακόμα περισσότερο για το σπίτι του διάκου. Η μάγισσα, που βρέθηκε ξαφνικά μέσα στο σκοτάδι, έσυρε μια στριγκλιά. Κι ο διάβολος, πλησιάζοντάς την ανάλαφρα, την άρπαξε από το χέρι και άρχισε να της ψιθυρίζει στο αυτί αυτό που συνήθως ψιθυρίζουν οι άντρες στο γυναι-

κείο γένος. Διότι όλα είναι τόσο θαυμαστά καμωμένα σ' αυτό τον κόσμο! Όλα όσα ζουν πάνω στον πλανήτη, τα πάντα, προσπαθούν να μαϊμουδίσουν και να μιμηθούν το ένα το άλλο. Για παράδειγμα, παλιότερα, στο Μίργκοροντ, μονάχα ο δικαστής, άντε κι ο δημοτικός άρχοντας κυκλοφορούσαν το χειμώνα με γούνες φοδραρισμένες απ' έξω, ενώ οι κατώτεροι αξιωματούχοι φορούσαν τις απλές. Τώρα όμως και ο πάρεδρος και ο ειρηνοδίκης προμηθεύτηκαν καινούργιες κάπες από αρνίσια προβιά, με φόδρα απ' έξω, ενώ πρώτα φορούσαν γούνα μέσα έξω... Ο λογιστής και ο νομαρχιακός γραμματέας πριν από τρία χρόνια πήραν γαλάζιο μεταξωτό ύφασμα με έξι ρούβλια τον πήχη. Ο νεωκόρος έφτιαξε μεταξωτή βράκα για το καλοκαίρι και ριγωτό μάλλινο γιλέκο. Εν ολίγοις, οι άνθρωποι επιδεικνύονται όλο και περισσότερο. Πότε, αλήθεια, θα ησυχάσουν! Στοιχηματίζω ότι πολλοί θα τα χάσουν, αν δουν το διάβολο να υποκύπτει και αυτός. Το πιο λυπηρό όμως είναι πως, σίγουρα, ο διάβολος θεωρεί τον εαυτό του ομορφονιό, ενώ, εδώ που τα λέμε, σιχαίνεσαι και να τον κοιτάξεις. Η μουτσούνα του, όπως λέει ο Φομά Γκριγκορόβιτς, είναι μια αηδία και μισή, όμως παρ' όλ' αυτά έχει κι αυτός τις ερωτοδουλειές του! Πάντως, στον ουρανό και κάτω από τον ουρανό έπεσε μια τέτοια σκοτεινιά, που δεν μπορούσες πια να δεις τι συνέβη στη συνέχεια ανάμεσά τους.

«Λοιπόν, κουμπάρε, δεν πήγες ακόμα στο νέο κονάκι του διάκου;» έλεγε ο κοζάκος Τσουμπ, βγαίνοντας από την πόρτα της ίσμπας του, στον ισχνό, ψηλό μουζικό,

με την κοντή κάπα και τη μεγάλη γενειάδα, που μαρτυρούσε ότι πάνω από δυο βδομάδες τουλάχιστον δεν την είχε ακουμπήσει λεπίδι δρεπανιού, με το οποίο συνήθως οι χωριάτες ξυρίζουν τη γενειάδα τους ελλείψει ξυραφιού. «Τώρα, εκεί πέρα, θα το έχουν στρώσει στο ποτό!» συνέχισε ο Τσουμπ, χασκογελώντας. «Μόνο να μην αργήσουμε».

Λέγοντάς το αυτό, ο Τσουμπ διόρθωσε τη ζώνη, που έζωνε σφιχτά την κάπα του, κατέβασε χαμηλά το γούνινο σκούφο του, πέρασε στο χέρι του το μαστίγιο – φόβος και τρόμος των ενοχλητικών σκυλιών. Αλλά ρίχνοντας μια ματιά στον ουρανό σταμάτησε... «Τι στο διάβολο! Κοίτα! Κοίτα, Πανάς!...»

«Τι;» είπε ο κουμπάρος και σήκωσε επίσης το κεφάλι του ψηλά.

«Πώς τι; Το φεγγάρι λείπει».

«Να πάρει η οργή! Πράγματι δεν έχει φεγγάρι».

«Ακριβώς, δεν έχει!» είπε ο Τσουμπ κάπως μπερδεμένος από τον αμετάβλητο, αδιάφορο τόνο του κουμπάρου του, «αλλά εσένα σκοτούρα σου».

«Ε, και τι θες να κάνω!»

«Σίγουρα», συνέχισε ο Τσουμπ, σκουπίζοντας τα μουστάκια του με το μανίκι, «κάποιος διάβολος, που να μην προφτάσει το σκυλί να δοκιμάσει ούτε σταγόνα βότκα, έχει βάλει την ουρά του!... Έτσι, για πλάκα... Καθισμένος στο σπίτι, κοιτούσα έξω από το παράθυρο: η νύχτα ήταν ένα θαύμα! Ολοφώτεινη. Το χιόνι άστραφτε κάτω από το φεγγάρι, φαίνονταν τα πάντα, λες και ήταν μέρα. Δεν πρόλαβα να βγω από το σπίτι κι ορίστε, δε βλέπω την τύφλα μου!» Ο Τσουμπ έβρι-

ζε και γκρίνιαζε κάμποση ώρα, και ταυτόχρονα σκεφτόταν τι να κάνει. Ήθελε μέχρι θανάτου να φλυαρήσει περί ανέμων και υδάτων στου διάκου, όπου χωρίς αμφιβολία είχαν μαζευτεί ο κοινοτάρχης και μαζί ο φιλοξενούμενος βαρύτονος, κι ο σαπωνοποιός Μικίτα, που πήγαινε κάθε δεύτερη βδομάδα στην Πολτάβα για εμπόριο, και διηγόταν τέτοια καλαμπούρια που σύσσωμο το χωριό κρατούσε την κοιλιά του από τα γέλια. Ο Τσουμπ έβλεπε νοερά τη βότκα με τα μπαχάρια πάνω στο τραπέζι. Όλα αυτά ήταν ελκυστικά, αλήθεια, αλλά η σκοτεινιά της νύχτας τού θύμιζε αυτή την τεμπελιά που τόσο αγαπούν οι κοζάκοι. Τι καλά θα ήταν τώρα να είσαι ξαπλωμένος στη ζεστή πεζούλα πάνω από την ξυλόσομπα, να καπνίζεις ήσυχα το τσιμπούκι σου, και να ακούς, μέσα από ένα απολαυστικό μισοϋπνι τα κάλαντα και τα τραγούδια των εύθυμων νεαρών και των κοριτσιών, που θα συνωστίζονταν, παρέες ολόκληρες, έξω από τα παράθυρα. Αν ήταν μόνος του, θα αποφάσιζε, χωρίς καμιά αμφιβολία, το δεύτερο. Αλλά τώρα, πρώτον, δε θα ήταν τόσο θλιβερά και τρομαχτικά να περπατήσουν οι δυο τους μέσα στη μαύρη νύχτα, και δεύτερον, δεν ήθελε να φανεί στους άλλους τεμπέλης και φοβιτσιάρης. Τελειώνοντας τις προετοιμασίες του, στράφηκε και πάλι στον κουμπάρο.

«Λοιπόν, δεν έχει φεγγάρι, κουμπάρε;»

«Όχι».

«Παράξενο, στ' αλήθεια. Δώσ' μου να μυρίσω λίγο ταμπάκο! Έχεις υπέροχο ταμπάκο, κουμπάρε! Πού τον βρίσκεις;»

«Σιγά τον υπέροχο!» αποκρινόταν ο κουμπάρος, κλείνοντας τη σκαλιστή ταμπακέρα από σημύδα. «Δε σπάει η μύτη σου!»

«Θυμάμαι», συνέχισε στο ίδιο στιλ ο Τσουμπ, «μια φορά, μου είχε φέρει ο μακαρίτης ο κάπελας ο Ζουζούλια ταμπάκο από το Νεζίν. Ε, τι ταμπάκος ήταν εκείνος! Καλός ταμπάκος! Λοιπόν, κουμπάρε, τι θα κάνουμε; Έξω είναι θεοσκότεινα».

«Ε, τότε ας μείνουμε σπίτι», είπε ο κουμπάρος πιάνοντας το χερούλι της πόρτας.

Αν δεν το είχε πει αυτό ο κουμπάρος, ο Τσουμπ σίγουρα θα είχε αποφασίσει να μείνει. Όμως, τώρα, κάτι τον τσιγκλούσε να εναντιωθεί. «Όχι, κουμπάρε, πάμε! Δεν είναι σωστό, πρέπει να πάμε!» Λέγοντάς το αυτό είχε ήδη μετανιώσει. Του ήταν πολύ δυσάρεστο να τραβολογιέται μια τέτοια νύχτα. Τον παρηγορούσε όμως το γεγονός ότι το αποφάσισε μόνος του, και δεν το δέχτηκε επειδή του το πρότειναν οι άλλοι.

Ο κουμπάρος, χωρίς το πρόσωπό του να εκδηλώσει το παραμικρό ίχνος δυσαρέσκειας, σαν άνθρωπος που του είναι απολύτως αδιάφορο το να κάτσει σπίτι ή να τριγυρνάει έξω, κοίταξε ένα γύρο, έξυσε με ένα κλαδί που βρήκε μπροστά του τους ώμους του και οι δυο κουμπάροι ξεκίνησαν.

Τώρα, ας δούμε τι κάνει, έχοντας μείνει μόνη, η όμορφη θυγατέρα. Η Οξάνα δεν είχε συμπληρώσει ακόμα τα δεκαεφτά, και σε όλο σχεδόν τον κόσμο, κι από τη μια μεριά της Ντικάνκα κι από την άλλη μεριά της Ντικάνκα, δε μιλούσαν παρά μόνο γι' αυτήν. Τα παλι-

κάρια του χωριού είχαν παραδεχτεί ομόφωνα ότι ομορφότερη κοπέλα δεν υπήρξε και δεν επρόκειτο να υπάρξει ποτέ στο χωριό. Η Οξάνα ήξερε και είχε ακούσει όλα όσα λέγονταν για πάρτη της, και ήταν καπριτσιόζα, όπως όλες οι πεντάμορφες. Οι νεαροί έτρεχαν πίσω της τσούρμο ολόκληρο. Αλλά, χάνοντας πια την υπομονή τους, απομακρύνθηκαν σιγά σιγά και στράφηκαν σε άλλες, όχι τόσο κακομαθημένες. Μονάχα ο σιδεράς επέμενε και δε σταματούσε να την κορτάρει, παρά το ότι του φερόταν κι αυτουνού όπως στους υπόλοιπους.

Όταν έφυγε ο πατέρας της, συνέχισε για πολλή ώρα ακόμα να στολίζεται και να ακκίζεται μπροστά στο μικρό καθρέφτη, αυτόν με την κορνίζα από κασσίτερο, μην μπορώντας να χορτάσει το είδωλό της. «Μα, τι πάθανε όλοι και λένε ότι είμαι όμορφη;» αναρωτιόταν, δήθεν απορημένη, μόνο και μόνο για να κρατήσει την κουβέντα με τον εαυτό της. «Οι άνθρωποι λένε ψέματα, δεν είμαι καθόλου όμορφη». Αλλά το φρέσκο, ζωηρό, παιδικά νεανικό πρόσωπο στον καθρέφτη, με τα λαμπερά κατάμαυρα μάτια και το απερίγραπτα γλυκό χαμόγελο, που σου έκαιγε την καρδιά, έδειχναν το εντελώς αντίθετο. «Είναι άραγε τα μαύρα φρύδια μου και τα μαύρα μάτια μου τόσο ωραία», συνέχιζε η πεντάμορφη, χωρίς να αφήνει τον καθρέφτη, «που όμοιά τους δεν υπάρχουν στον κόσμο; Και τι το ωραίο μπορεί να υπάρχει σ' αυτή την ανασηκωμένη μύτη; Και στα μάγουλα; Και στα χείλη; Σάμπως είναι όμορφες οι μαύρες πλεξούδες μου; Ου! Μπορείς και να τις φοβηθείς τη νύχτα έτσι όπως τυλίγονται και κουλουριάζονται πάνω στην κεφαλή μου σαν μεγάλα φίδια. Ω, το

βλέπω, δεν είμαι όμορφη!» Υστερα όμως, απομακρύνοντας λίγο τον καθρέφτη, είπε με δυνατή φωνή: «Ναι, ναι, όμορφη είμαι! Αχ, πόσο όμορφη είμαι! Σαν θαύμα! Τι χαρά θα δώσω σ' αυτόν που θα με κάνει γυναίκα του! Πώς θα με κοιτά και δε θα με χορταίνει ο άντρας μου! Θα χάσει το μυαλό του. Θα με πνίξει στα φιλιά».

«Παράξενη κοπελιά!» μουρμούρισε ο σιδεράς που είχε μπει απαρατήρητος. «Κι από παίνεμα, άλλο τίποτα! Μια ώρα τώρα στέκει μπροστά στον καθρέφτη και δε χορταίνει να κοιτάζεται, αλλά και να παινεύεται, φωναχτά μάλιστα!»

«Και τι νομίζατε, νεαροί μου, ότι είστε άξιοι για μένα; Για κοιτάξτε με», συνέχιζε η όμορφη κοκέτα. «Κοιτάξτε πόσο όμορφα κινούμαι. Η πουκαμίσσα μου είναι κεντημένη με κόκκινο μετάξι. Και οι κορδέλες στα μαλλιά μου! Στον αιώνα τον άπαντα δε θα δείτε καλύτερα σιρίτια! Κι όλα αυτά μου τα αγόρασε ο πατέρας μου, για να με παντρέψει με το καλύτερο παλικάρι τούτης της πλάσης!» Χαμογελώντας, στριφογύρισε στις μύτες των ποδιών της και τότε είδε το σιδερά...

Άφησε ξαφνιασμένη μια κραυγή κι ύστερα στάθηκε αγριεμένη μπροστά του.

Ο σιδεράς τα έχασε.

Δύσκολο να πεις τι εξέφραζε το μελαψό πρόσωπο της παράξενης αυτής κοπέλας: αγριάδα —ήταν ολοφάνερη— και μέσα από την αγριάδα κάτι σαν κοροϊδία απέναντι στον αμήχανο σιδερά, καθώς ένα ανεπαίσθητο, αμήχανο κοκκίνισμα ξεχυνόταν ελαφρά στα μάγου-

λά της. Κι όλα ανακατεύονταν με τέτοιο τρόπο κι ήταν τόσο απερίγραπτα ωραία, που το καλύτερο που μπορούσες να κάνεις ήταν, σίγουρα, να τη φιλήσεις ένα εκατομμύριο φορές.

«Τι δουλειά έχεις εδώ;» άρχισε να λέει η Οξάνα. «Θέλεις να σε ξαποστείλω με το σκουπόξυλο; Είσαστε όλοι σας μαέστροι στο να μας πλησιάζετε. Στο λεπτό μυρίζετε τότε λείπουν οι πατεράδες απ' το σπίτι. Ω, σας ξέρω εγώ! Το ετοιμάσες το μπαούλο μου;»

«Θα το ετοιμάσω, καρδούλᾶ μου, μετά τις γιορτές θα είναι έτοιμο. Αν ήξερες πόσο καιρό ασχολούμαι μ' αυτό: δυο νύχτες ολόκληρες δε βγήκα από το σιδεράδικο. Αλλά καμιά παπαδοπούλα δε θα έχει τέτοιο μπαούλο. Το κάλυφα εσωτερικά με σίδηρο, που όμοιό του δε χρησιμοποίησα ούτε στου εκατόνταρχου τη δίτροχη άμαξα, τότε που πήγα στην Πολτάβα. Ω, και πώς θα είναι ζωγραφισμένο! Όλο το χωριό να γυρίσεις με τα άσπρα ποδαράκια σου, όμοιό του δε θα βρεις! Θα είναι κατάσπαρτο με κόκκινα και μπλε λουλούδια. Θα καίει σαν φωτιά. Μη μου θυμώνεις! Άσε με έστω να σου μιλήσω, να σε κοιτάξω λίγο!»

«Ποιος σου το απαγορεύει; Μίλα και κοίτα!» Κάθισε στο σκαμνί, κοιτάχτηκε ακόμη μια φορά στον καθρέφτη και βάλθηκε να τυλίγει τις πλεξούδες στο κεφάλι της. Περιεργάστηκε το λαιμό της, την καινούργια της πουκαμίσσα με τα μεταξωτά κεντήματα, και ένα αμυδρό χαμόγελο αυταρέσκειας απλώθηκε στα χείλη της και στα ολόφρεσκα μήλα του προσώπου της και φώτισε τα μάτια της.

«Άσε με να κάτσω δίπλα σου!» είπε ο σιδεράς.

«Κάτσε», είπε η Οξάνα, διατηρώντας στα χείλη και στο ικανοποιημένο βλέμμα της το ίδιο χαμόγελο.

«Υπέροχη, λατρευτή μου Οξάνα, άσε με να σε φιλήσω!» ψιθύρισε πιο θαρραλέα ο σιδεράς και την έσφιξε πάνω του, με την πρόθεση να αποσπάσει ένα φιλή. Αλλά η Οξάνα τράβηξε το μάγουλό της, που βρισκόταν ήδη σε απόσταση αναπνοής από τα χείλη του σιδερά, και τον έσπρωξε. «Μπα, τίποτ' άλλο θα ήθελες; Δε σου φτάνει που έχεις το μέλι, θέλεις και το κουτάλι! Άντε φύγε από εδώ, τα χέρια σου είναι πιο σκληρά κι από σίδηρο. Και μυρίζεις ολόκληρος καπνία. Μπορεί και να με γέμισες καπνιά». Ξανάπιασε τον καθρέφτη και άρχισε πάλι να αυτοθαυμάζεται.

«Δε μ' αγαπάει!» σκεφτόταν ο σιδεράς σκύβοντας το κεφάλι. «Όλα τής φαίνονται παιχνίδια. Κι εγώ στέκομαι μπροστά της σαν βλάκας και δεν μπορώ να πάρω τα μάτια μου από το πρόσωπό της. Θα μπορούσα να στέκομαι μπροστά της μια αιωνιότητα, χωρίς να παίρνω τα μάτια μου από το πρόσωπό της! Υπέροχη κοπελιά! Και τι δε θα 'δυνα για να μάθω τι έχει στην καρδιά της, ποιον αγαπάει. Αλλά, όχι, αυτή δεν έχει ανάγκη κανέναν. Αυτή λατρεύεται μόνη της. Με παιδεύει, τον δύστυχο. Κι εγώ από τη θλίψη έχω χάσει το μυαλό μου. Την αγαπάω όσο κανένας άνθρωπος στον κόσμο δεν αγάπησε και δε θα αγαπήσει ποτέ».

«Είναι αλήθεια ότι η μητέρα σου είναι μάγισσα;» είπε σιγανά η Οξάνα και γέλασε. Ο σιδεράς ένιωσε πως μέσα του γέλασαν τα πάντα. Το γέλιο τούτο σαν ηχώ απλώθηκε αμέσως στην καρδιά και στις ελαφρά παλλόμενες φλέβες του, και τον έπιασε θλίψη στην

ψυχή που δεν ήταν σε θέση να φιλήσει αυτό το τόσο γλυκά χαμογελαστό πρόσωπο.

«Τι με νοιάζει εμένα η μάνα μου; Εσύ είσαι η μάνα μου, κι ο πατέρας μου, κι ό,τι πιο αγαπημένο στον κόσμο. Αν με καλούσε ο τσάρος και μου έλεγε: “Σιδερά Βακούλα, ζήτησέ μου ό,τι καλύτερο υπάρχει στο βασίλειό μου, και θα σου το δώσω. Θα διατάξω να σου φτιάξουν χρυσό σιδεράδικο, και θα βροντοκοπάς με ασημένια σφυριά”. Δε θέλω, θα έλεγα στον τσάρο, ούτε πολύτιμες πέτρες, ούτε χρυσό σιδεράδικο, ούτε όλο σου το βασίλειο: δώσε μου μόνο την Οξάνα μου!»

«Είδες τι είσαι! Μόνο που ο πατέρας μου είναι τετραπέρατος. Θα το καταλάβεις αυτό, όταν δε θα παντρευτεί τη μάνα σου!» είπε, χαμογελώντας πονηρά η Οξάνα. «Όμως, πού είναι τα κορίτσια, γιατί δεν έρχονται;... Τι σημαίνει αυτό; Εδώ και ώρα έπρεπε να λέμε τα κάλαντα. Βαριέμαι».

«Παράτα τες, ομορφιά μου!»

«Αυτό μας έλειπε! Μαζί τους θα έρθουν κι οι νεαροί. Θα αρχίσουν οι χοροί. Μπορώ να φανταστώ πόσες αστείες ιστορίες θα μας πούνε!»

«Διασκεδάζεις λοιπόν μαζί τους;»

«Περισσότερο απ’ ό,τι με σένα. Α! να, κάποιος χτύπησε. Σίγουρα ήρθαν τα κορίτσια και τα παλικάρια».

«Μα, τι άλλο περιμένω;» αναρωτιόταν ο σιδεράς. «Με κοροϊδεύει. Της είμαι τόσο αναγκαίος όσο ένα σκουριασμένο πέταλο. Αν είναι έτσι λοιπόν, θα πρέπει να μην καταλάβουν τίποτα οι άλλοι, για να μην αρχίσουν να γελάνε μαζί μου. Ίσως, μάλιστα, δω ποιος της αρέσει περισσότερο από μένα. Θα μάθω...»

Ο χτύπος στην πόρτα και μια δυνατή φωνή «άνοιξε!» μέσα στην παγωμένη νύχτα διέκοψαν τις σκέψεις του.

«Κάτσε, θα ανοίξω εγώ», είπε ο σιδεράς και βγήκε στο κατώφλι, έτοιμος από τη στενοχώρια του να σπάσει τα μούτρα στον πρώτο άνθρωπο που θα έβλεπε μπροστά του.

Η παγωνιά δυνάμωσε και ψηλά, εκεί πάνω, το κρύο ήταν τόσο, που ο διάβολος χοροπηδούσε από τη μια οπλή στην άλλη και χουχούλιαζε τις παλάμες του, προσπαθώντας να ζεστάνει κάπως τα ξεπαγιασμένα χέρια του. Δεν είναι περίεργο, πάντως, να κρυώνει κάποιος που τριγυρνάει ολημερίς στην Κόλαση, όπου, ως γνωστόν, δεν κάνει τόσο κρύο όσο σε μας το χειμώνα, και όπου φορώντας το σκούφο του και στημένος μπροστά στη φωτιά, σαν πραγματικός μάγειςρας, τηγανίζει τους αμαρτωλούς με την ίδια ευχαρίστηση που οι γυναίκες τηγανίζουν λουκάνικα τη νύχτα των Χριστουγέννων. Η μάγισσα ένωσε κι αυτή ότι κάνει κρύο, παρά το ότι ήταν ζεστά ντυμένη. Γι' αυτό, σήκωσε το χέρι της ψηλά, σήκωσε και το πόδι της, ήρθε στη στάση που παίρνει ο άνθρωπος όταν γλιστράει πάνω στα παγοπέδιλά του, και χωρίς να κινήσει ούτε βλέφαρο βούτηξε προς τα κάτω, λες και κατέβαινε την παγωμένη λεία βουνοπλαγιά, και μπήκε κατευθείαν στην καμινάδα. Ο διάβολος, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, την ακολούθησε. Αλλά, καθώς το ζωντανό αυτό είναι πιο επιδέξιο από οποιονδήποτε κομφευόμενο λιμοκοντόρο, δεν είναι περίεργο που έφτασε μέχρι το

άνοιγμα της καμινάδας κρεμασμένο στο λαιμό της ερωμένης του, κι έτσι κατέληξαν κι οι δυο στον ευρύχωρο φούρνο ανάμεσα στα κιούπια. Η ταξιδιώτισσα τράβηξε σιγανά το πορτάκι, για να δει μήπως ο γιος της, ο Βακούλα, είχε καλέσει στο σπίτι κόσμο. Αλλά, μόλις είδε ότι δεν ήταν κανείς, εκτός μόνο από κάτι σακιά καταμεσής του δωματίου, βγήκε από το φούρνο, πέταξε από πάνω της το ζεστό γουνάκι, και φτιάχτηκε έτσι που κανείς δε θα μπορούσε να καταλάβει πως ένα λεπτό νωρίτερα πετούσε καβάλα στο σκουπόξυλο.

Η μάνα του σιδερά Βακούλα ήταν από γεννησιμιού της όχι παραπάνω από σαράντα χρονών. Δεν ήταν ούτε όμορφη ούτε άσχημη. Δύσκολο βέβαια να είσαι όμορφη τέτοιες εποχές. Ωστόσο, ήξερε τόσο καλά να γοητεύει τους πιο επιφανείς κοζάκους (οι οποίοι —δε θα πείραζε να το σημειώσουμε— ελάχιστα ενδιαφέρονταν, εδώ που τα λέμε, για την ομορφιά), ώστε την κόρταραν και ο κοινοτάρχης και ο διάκος Όσιπ Νικιφόροβιτς (εννοείται, όταν δεν ήταν μπροστά η διάκαινα), και ο κοζάκος Κόρνι Τσουμπ, κι ο κοζάκος Κασιάν Σβερμπιγκούζ. Και, προς τιμήν της, τα έβγαζε άνετα πέρα με όλους. Κανείς τους δεν μπορούσε να υποφιαστεί ότι μπορεί να είχε αντίζηλο. Όταν ο θεοσεβούμενος μουζίκος ή ο άρχοντας —ανάλογα με το πώς αποκαλούσαν τον εαυτό τους οι κοζάκοι— πήγαινε τις Κυριακές στην εκκλησία φορώντας την κάπα του με την κουκούλα, ή στο καπηλειό τις μέρες της κακοκαιρίας, πώς να μην περάσει από τη Σολόχα για να δοκιμάσει βουτυρωμένα ραβιόλια με κρέμα γάλα-

κτος και να φλυαρήσει στη ζεστή ίσμπα με την ομιλη-
 τικότατη και εξυπηρετική οικοδέσποινα; Επί τούτου ο
 κοινοτάρχης έκανε πάντα μια μεγάλη παράκαμψη,
 πριν φτάσει στο καπηλειό, λέγοντας κάθε φορά «ήταν
 στο δρόμο μου και πέρασα». Συνέβαινε καμιά φορά,
 στις γιορτές, να πάει κι η Σολόχα στην εκκλησία,
 φορώντας τη χρωματιστή ζεστή μεταξωτή πουκαμί-
 σα της κι από πάνω τη γαλάζια φούστα της, στο
 πίσω μέρος της οποίας με χρυσοβελονιά ήταν κεντη-
 μένες δυο σειρές σιρίτια, και να σταθεί στη δεξιά πτέ-
 ρυγα, έτσι που ο διάκος άρχιζε να ξεροβήχει και να
 στρέφει τα μισόκλειστα μάτια του προς τη μεριά της.
 Ο κοινοτάρχης χάιδευε τα μουστάκια του, πασπάτευε
 πίσω από το αυτί τη μακριά τούφα μαλλιών και έλεγε
 σ' όποιον έστεκε δίπλα του: «Ποπό, τι θηλυκό! Δια-
 βολοθήλυκο!» Η Σολόχα έκανε μια μικρή υπόκλιση
 σε όλους, κι ο καθένας σκεφτόταν πως μόνο σ' αυτόν
 υποκλίνεται. Αλλά, κάποιος πρόθυμος να ανακατευτεί
 σε ξένες υποθέσεις, θα παρατηρούσε αμέσως ότι η
 Σολόχα ήταν πιο φιλική προς τον κοζάκο Τσουμπ. Ο
 Τσουμπ ήταν χήρος. Οχτώ θημωνιές σταριού στέκο-
 νταν πάντα μπροστά στο σπίτι του. Δυο ζευγάρια ρω-
 μαλέα βόδια έβγαζαν κάθε φορά το κεφάλι τους από
 το καγκελόφραχτο στάβλο, και μούγκριζαν όταν αντί-
 χριζαν την αγελάδα του κουμπάρου να περνάει, ή το
 θείο τους, ένα χοντρό ταύρο. Ένας γενειοφόρος τράγος
 σκαρφάλωνε μέχρι πάνω στη στέγη και βέλαζε από
 κει πάνω με στριγκή φωνή, σαν χωροφύλακας, μαλώ-
 νοντας τις γαλοπούλες στην αυλή και στρέφοντας τα
 νώτα του μόλις έβλεπε τους εχθρούς του, τα μικρά

αγοράκια, που κορόιδευαν το γέμι του. Στα σεντούκια του Τσουμπ υπήρχαν πολλά υφάσματα, καφτάνια και παλιά γιλέκα με χρυσά σιρίτια: η μακαρίτισσα η γυναίκα του ήταν κοκέτα. Στο περιβολάκι, εκτός από το αφιονολούλουδο, τα λάχανα, τα ηλιοτρόπια, έσπερνε κάθε χρόνο και ένα κομμάτι με ταμπάκο. Η Σολόχα έβρισκε ότι όλα αυτά δε θα ήταν καθόλου περιττά, αν τα ένωνε με το δικό της νοικοκυριό, έχοντας εκ των προτέρων υπολογίσει τι αξία θα αποκτούσαν, όταν θα τα έπαιρνε στα χέρια της: γι' αυτό και διπλασίαζε την ευμένειά της προς τον Τσουμπ. Και, για να μην πλησιάζει ο γιος της ο Βακούλα την κόρη του, και προλάβει να τα πάρει εκείνος για λογαριασμό του, που σημαίνει ότι δε θα της επέτρεπε να ανακατευτεί σε τίποτα, προσέφευγε στο συνηθισμένο μέσο που χρησιμοποιούσαν όλες οι σαραντάχρονες γυναικούλες: έβαζε τον Τσουμπ να τσακώνεται με το σιδερά όσο πιο συχνά γινόταν. Μπορεί αυτές οι πονηριές και η καπατσοσύνη να ευθύνονταν που οι γριές άρχισαν να λένε εδώ κι εκεί, ιδίως όταν τα είχαν τσουξεί λίγο περισσότερο σε καμιά παρέα, ότι η Σολόχα είναι μάγισσα, και που το παλικαράκι ο Κιζιακολουπένκο είδε πίσω της την ουρά, όχι μεγαλύτερη σε μέγεθος από ένα αδράχτι, και μπορεί ακόμα όλ' αυτά να ήταν η αιτία που μόλις την προπερασμένη Πέμπτη διέτρεξε το δρόμο σαν μαύρη γάτα, που πήγε μεταμορφωμένη σε γουρούνη στην παπαδιά, που κιχίρισε σαν πετεινός, που φόρεσε στο κεφάλι το σκούφο του πάτερ Κοντράτιου και εξαφανίστηκε. Μια φορά, την ώρα που οι γριές μιλούσαν περί αυτού, μπήκε ένας αγελαδοβοσκός, ο

Τίμις Κοροστάβι. Δεν παρέλειψε κι αυτός να διηγηθεί πως το καλοκαίρι, λίγο πριν τη νηστεία για τη γιορτή των αποστόλων Πέτρου και Παύλου, όταν ξάπλωσε να κοιμηθεί στον αχυρώνα, είδε με τα ίδια του τα μάτια τη μάγισσα, με ξέπλεκη κοτσίδα, φορώντας μόνο το μεσοφόρι της, να αρμέγει τις αγελάδες, κι ενώ αυτός δεν μπορούσε να κουνηθεί, ήταν μαγεμένος, εκείνη άλειψε τα χείλη του με κάτι τόσο αηδιαστικό, που έφτυνε όλη την ημέρα. Όλα αυτά όμως είναι αμφιλεγόμενα, διότι μόνο ο ληξιαρχος μπορεί να δει τη μάγισσα. Γι' αυτό και οι επώνυμοι κοζάχοι κουνούσαν μπαϊλντισμένοι το χέρι, όταν άκουγαν τέτοια πράγματα. «Παραληρούν, οι κουτσομπόλες!» ήταν η συνηθισμένη τους απάντηση.

Αφού βγήκε από το φούρνο και σιάχτηκε, η Σολόχα, σαν καλή νοικοκυρά, άρχισε να συγυρίζει το σπίτι. Τα σακιά όμως δεν τα πείραξε: τα είχε φέρει ο Βακούλα, ας τα μάζευε λοιπόν μόνος του! Ο διάβολος, τώρα, την ώρα που έμπαινε στην καμινάδα, στρέφοντας όλως τυχαίως το πρόσωπό του προς τη μεριά τους, είδε τον Τσουμπ, πιασμένο χέρι χέρι με τον κουμπάρο, μακριά πια από την ίσμπα. Στη στιγμή πετάχτηκε έξω από την καμινάδα, τους έκοψε το δρόμο κι άρχισε να εκτοξεύει από όλες τις μεριές μπάλες παγωμένου χιονιού. Σηκώθηκε τότε μια φοβερή χιονοθύελλα. Η ατμόσφαιρα έγινε κατάσπρη. Το χιόνι τούς χτυπούσε από παντού, απειλώντας να σκεπάσει τα μάτια, το στόμα και τα αυτιά των δυο συντρόφων που βάδιζαν μες στη νύχτα. Ο διάβολος ξαναπέταξε στην καμινάδα, με την απόλυτη πεποίθηση ότι ο Τσουμπ κι ο κουμπά-

Η νύχτα των Χριστουγέννων

ρος του θα γυρίσουν πίσω, θα βρουν το σιδερά και θα τον κανονίσουν με τέτοιο τρόπο που εκείνος για πολύ καιρό δε θα ήταν σε θέση να πιάσει στο χέρι του το πινέλο και να σκαρώσει προσβλητικές καρικατούρες.

Πράγματι, με το που ξέσπασε η χιονοθύελλα κι ο άνεμος άρχισε να τους μαστιγώνει στα μάτια, ο Τσουμπ δήλωσε μετανιωμένος και, κατεβάζοντας το σκούφο του ακόμα πιο χαμηλά, στόλισε με βρισιές τον εαυτό του, το διάβολο και τον κουμπάρο. Εδώ που τα λέμε, η δυσαρέσκειά του ήταν προσποιητή. Ο Τσουμπ ήταν πολύ χαρούμενος που άρχισε η χιονοθύελλα. Μέχρι του διάκου τούς έμενε οχτώ φορές μεγαλύτερη απόσταση από αυτήν που είχαν διανύσει. Έτσι, αποφάσισαν να γυρίσουν πίσω. Ο άνεμος τους φυσούσε στην πλάτη. Αλλά δεν έβλεπαν τίποτα μέσα από το χιόνι που λυσομανούσε.

«Στάσου, κουμπάρε! Μου φαίνεται ότι χαθήκαμε», είπε ο Τσουμπ που είχε απομακρυνθεί λίγο. «Δε βλέπω κανένα σπίτι. Αχ, τι χιονοθύελλα κι αυτή! Για πήγαινε λίγο από κει, κουμπάρε, μπας και ανακαλύψεις το δρόμο, κι εγώ θα ψάξω από δω. Κάποιο κακό πνεύμα τα 'χει μαζί μας! Μην ξεχάσεις να βάλεις μια φωνή, μόλις βρεις το δρόμο. Οχ, δεσ ο σατανάς μια χιονόμπαλα που μου 'ριξε στα μάτια!»

Δρόμος, ωστόσο, δε φαινόταν πουθενά. Ο κουμπάρος, έχοντας απομακρυνθεί αρκετά, πήγαινε πέρα δώθε με τις ψηλές μπότες του και, τελικά, βρέθηκε μπροστά στο καπηλειό. Η ανακάλυψη τον χαροποίησε τόσο που ξέχασε τα πάντα, και, αφού τίναξε από

πάνω του το χιόνι, δρασκέλισε το κατώφλι, χωρίς να ανησυχεί στο ελάχιστο για τον κουμπάρο που έμεινε πίσω. Ο Τσουμπ, στο μεταξύ, νόμισε ότι βρήκε το δρόμο. Σταματώντας, άρχισε να φωνάζει όσο πιο δυνατά μπορούσε, αλλά, βλέποντας ότι ο κουμπάρος δεν αποκρινόταν, αποφάσισε να συνεχίσει μόνος του. Μετά από λίγο είδε το σπίτι του. Μικροί λόφοι από χιόνι είχαν σχηματιστεί στην αυλή και πάνω στη στέγη. Χτυπώντας τα κοκαλωμένα χέρια του, βάλθηκε να βροντοκοπάει την πόρτα και να φωνάζει επιτακτικά στην κόρη του να ξεκλειδώσει.

«Τι θέλεις;» φώναξε άγρια ο σιδεράς βγαίνοντας.

Ο Τσουμπ, αναγνωρίζοντας τη φωνή του σιδερά, πισωπάτησε. «Α, όχι, αυτό δεν είναι το δικό μου σπίτι», είπε μέσα του, «δεν έχει καμιά δουλειά στο σπίτι μου ο σιδεράς. Αλλά πάλι, εδώ που τα λέμε, ούτε το σπίτι του σιδερά είναι. Ποιανού να 'ναι αυτό το σπίτι; Μα, βέβαια! Πώς και δεν το γνώρισα! Είναι του κουτσού, του Λεβτσένκο, που παντρεύτηκε πριν λίγο καιρό μια μικρούλα. Μόνο το δικό του σπίτι μοιάζει με το δικό μου. Γι' αυτό και μου φάνηκε λίγο παράξενο που έφτασα τόσο γρήγορα. Όμως, αυτή την ώρα ο Λεβτσένκο είναι στου διάκου, αυτό το ξέρω. Αυτό που δεν ξέρω είναι τι δουλειά έχει εδώ ο σιδεράς!... Α, χα-χα! Επίσκεψη στη νιόπαντρη. Μάλιστα! Ωραία... τώρα καταλαβαίνω».

«Ποιος είσαι εσύ και γιατί τριγυρνάς έξω από τις ξένες πόρτες;» είπε ο σιδεράς ακόμα πιο άγρια από πριν και πλησίασε.

«Όχι, δε θα του πω ποιος είμαι», σκέφτηκε ο

Τσουμπ, «για ποιο λόγο, θα με δείρει κι από πάνω ο καταραμένος έκφυλος!» Αλλάζοντας τη φωνή του, αποκρίθηκε: «Καλέ μου άνθρωπε, απλώς, πέρασα να πω τα κάλαντα έξω από τα παράθυρά σας».

«Μωρέ δεν πας στο διάβολο και συ και τα κάλαντά σου!» φώναξε θυμωμένα ο Βακούλα. «Τι στέκεις έτσι; Άκουσες, δίνε του αμέσως!»

Ο Τσουμπ είχε κι από μόνος του αυτή την καλή πρόθεση. Αλλά τον δυσαρεστούσε που έπρεπε να υπακούσει στις διαταγές του σιδερά. Λες και κάποιο κακό πνεύμα τον έσπρωχνε να πει κάτι ακόμα, να αντιμιλήσει. «Δεν καταλαβαίνω γιατί φωνάζεις», είπε με την ίδια φωνή. «Τα κάλαντα ήθελα να πω, αυτό είναι όλο!»

«Οχού! Εσύ δεν παίρνεις από λόγια!...» Ο Τσουμπ ένωσε ένα δυνατό χτύπημα στον ώμο.

«Μα εσύ, όπως βλέπω, είσαι έτοιμος για καβγά», είπε πισωπατώντας λίγο.

«Δίνε του, δίνε του!» φώναζε ο σιδεράς, παρασημοφορώντας τον Τσουμπ με ακόμα μια σπρωξιά.

«Ε, τι κάνεις εκεί;» είπε ο Τσουμπ με φωνή που δήλωνε πόνο, οργή, αμηχανία. «Χτυπάς στ' αλήθεια, και μάλιστα δυνατά!»

«Δίνε του, δίνε του!» φώναζε ο σιδεράς και του έκλεισε κατάμουτρα την πόρτα.

«Για δες τον, τον παλικαρά!» είπε κατάπληκτος ο Τσουμπ στέκοντας μόνος καταμεσής του δρόμου. «Ούτε να πλησιάσεις δε σ' αφήνει! Είδες ο μάγκας; Μεγάλο μούτρο! Νομίζεις ότι θα σ' αφήσω έτσι εγώ. Όχι, κύριέ μου, θα πάω κατευθείαν στον αστυνόμο.

Θα δεις. Δε με ενδιαφέρει αν είσαι σιδεράς και ζωγράφος. Αχ, θα έπρεπε να δω τον ώμο και την πλάτη μου, σίγουρα θα έχω μελανιές. Μάλλον με σακάτεψε, ο αναθεματισμένος! Όμως κάνει πολύ κρύο και δε θέλω να βγάλω τη γούνα! Περίμενε, δαιμονισμένε σιδερά, θα σας πάρει και σένα και το σιδεράδικό σου ο διάβολος, θα σε χορέψω στο ταψί! Είδες ο δαιμονισμένος κακούργος. Αλλά, για στάσου, αυτή τη στιγμή δεν είναι στο σπίτι του. Άρα η Σολόχα θα είναι μόνη. Χμ... δεν είναι μακριά από δω. Μήπως να πήγαινα; Η ώρα είναι τέτοια που δε θα μας ενοχλήσει κανείς. Μπορεί και το άλλο να γίνει... οχ, με βάρεσε για καλά, ο καταραμένος ο σιδεράς!»

Στο σημείο αυτό ο Τσουμπ, τρίβοντας την πλάτη του, κίνησε για την απέναντι πλευρά του δρόμου. Η σκέψη της απόλαυσης που τον περίμενε, όταν θα συναντούσε τη Σολόχα, ελάττωνε λίγο τον πόνο και δεν έκανε τόσο αισθητό το κρύο, που θέριζε στις ρούγες, παρέα με το δυνατό βουητό της θύελλας. Στιγμές στιγμές στο πρόσωπό του, τη γενειάδα και τα μουστάκια του, που η χιονοθύελλα τα άσπριζε με μεγαλύτερη επιδεξιότητα απ' αυτήν του κουρέα που γραπώνει βασανιστικά από τη μύτη το θύμα του, διαγραφόταν μια ηδονική γκριμάτσα. Πάντως, αν το χιόνι δε σε στράβωνε, θα μπορούσες να 'βλεπες, για κάμποσο ακόμα, τον Τσουμπ να σταματάει, να τρίβει την πλάτη του και να λέει: «άσχημα με χτύπησε ο καταραμένος ο σιδεράς!» και να ξανασυνεχίζει το δρόμο του.

Την ώρα που ο επιδέξιος λιμοκοντόρος με την ουρά και

Η νύχτα των Χριστουγέννων

το τραγίσιο γενάκι έβγαине πετώντας από την καμινάδα και μετά ξαναγυρνούσε, το κρεμασμένο από ένα λουρί στη μέση του σακούλι, μέσα στο οποίο έκρυβε το κλεμμένο φεγγάρι, αγκιστρώθηκε κατά λάθος στην καμινάδα, αναποδογύρισε, και τότε το φεγγάρι αδράχνοντας την ευκαιρία πέταξε μέσα από την καμινάδα του σπιτιού της Σολόχας και ανέβηκε ανάλαφρα στον ουρανό. Τα πάντα φωτίστηκαν στη στιγμή. Η χιονοθύελλα ήταν σαν να μην υπήρξε. Το χιόνι στραφτάλισε στη μεγάλη ασημένια πεδιάδα και στολίστηκε με κρυστάλλινες σπίθες. Παρέες από παλικάρια και κοπελιές εμφανίστηκαν κρατώντας τα σακούλια τους. Τραγούδια ακούστηκαν από παντού και ήταν ελάχιστα τα σπίτια μπροστά από τα οποία δεν έβλεπες παρέες να λένε τα κάλαντα. Το φεγγάρι έλαμπε μαγικά! Δύσκολο να περιγράψεις πόσο ωραία είναι να σπρώχνεσαι μια τέτοια νύχτα από ένα τσούρμο κοριτσιών που χαχανίζουν και τραγουδούν, ενώ οι νεαροί είναι έτοιμοι για κάθε είδους αστείο και πονηριά, σαν κι αυτά που μπορεί να εμπνεύσει μόνο μια εύθυμη, γελαστή νύχτα. Οι σφιχτοδεμένες γούνες κρατούν τα σώματα ζεστά. Από την παγωνιά καίνε ακόμα πιο πολύ τα μάγουλα και όσο για αταξίες, ε, ο τρισκατάρατος αυτοπροσώπως βάζει το χεράκι του. Μια παρέα κοριτσιών, με τα σακούλια στα χέρια, όρμησαν στο σπίτι του Τσουμπ και περικύκλωσαν την Οξάνα. Οι φωνές, τα χαχανητά, οι κουβέντες ξεκούφαναν το σιδερά. Όλες οι κοπέλες μαζί διάζονταν να πούνε στην πεντάμορφη κάτι καινούργιο, ξεφόρτωναν τα σακιά τους και παινεύονταν για τις τηγανίτες, τα σαλάμια, τα ραβιόλια που

κατάφεραν να μαζέψουν μέχρι εκείνη τη στιγμή από τα κάλαντα. Η Οξάνα έδειχνε απόλυτα ευχαριστημένη και χαρούμενη, φλυαρούσε πότε με τη μια και πότε με την άλλη, και χαχάνιζε χωρίς σταματημό. Με τι θυμό και μίσος παρατηρούσε ο σιδεράς αυτή την ευθυμία και πώς καταριόταν για μια ακόμα φορά τα κάλαντα, παρότι ο ίδιος τρελαινότανε γι' αυτά!

«Ε, Οντάρκα!» είπε εύθυμα η καλλονή, γυρνώντας σε μια από τις κοπέλες, «έχεις καινούργια γοβάκια; Αχ, τι όμορφα που είναι! Και χρυσαφένια! Δεν έχεις παράπονο εσύ, Οντάρκα, γιατί ο άντρας σου σου αγοράζει ό,τι θέλεις. Ενώ για μένα κανείς δε θα τρέξει να βρει τέτοια γοβάκια».

«Μη θλίβεσαι, λατρευτή μου Οξάνα!» βρήκε την ευκαιρία να πει ο σιδεράς. «Θα σου βρω εγώ γοβάκια που καμιά αρχόντισσα δεν τα έχει φορέσει ακόμα».

«Εσύ;» είπε κοφτά και κοιτάζοντάς τον επίμονα η Οξάνα. «Θα ήθελα να δω πού θα βρεις γοβάκια που θα άξιζαν να τα φορέσω στο πόδι μου. Εκτός αν μου φέρεις της τσαρίνας της ίδιας».

«Μπα, για δες τι λιμπίστηκε», φώναξε γελώντας η κοριτσίστικη παρέα.

«Ναι!» συνέχισε αλαζονικά η ομορφονιά. «Είστε όλες σας μάρτυρες, αν ο σιδεράς Βακούλα μου φέρει τα γοβάκια που φοράει η τσαρίνα, έχετε το λόγο μου ότι θα τον παντρευτώ, την ίδια στιγμή».

Φεύγοντας οι κοπέλες πήραν μαζί τους την κακομαθημένη πεντάμορφη.

«Γέλα, γέλα!» είπε ο σιδεράς βγαίνοντας πίσω τους. «Σάμπως κι εγώ δε γελάω με τον εαυτό μου;

Όλο σκέφτομαι και δεν μπορώ να καταλάβω πού πήγε το μυαλό μου. Δε με αγαπάει, ε, άσ' την να πάει! Λες και στον κόσμο υπάρχει μόνο η Οξάνα. Δόξα τω Θεώ, το χωριό είναι γεμάτο με όμορφα κορίτσια. Και σιγά τώρα. Ποτέ δε θα γίνει καλή νοικοκυρά. Είναι μαστόρισσα μόνο στο να στολίζεται. Όχι, αρκετά, καιρός να σταματήσω να φέρομαι σαν ανόητος». Την ίδια όμως στιγμή που ο σιδεράς ετοιμαζόταν να γίνει αποφασιστικός, κάποιο κακό πνεύμα έφερε μπροστά του τη γελαστή μορφή της Οξάνας, που έλεγε χλευαστικά: «Βρες τα γοβάκια της τσαρίνας, σιδερά, και θα σε παντρευτώ!» Όλα αναστατώθηκαν μέσα του και δεν ήταν σε θέση να σκεφτεί παρά μόνο την Οξάνα.

Οι παρέες που έλεγαν τα κάλαντα, τα παλικάρια αλλού, οι κοπελιές αλλού, έτρεχαν από τη μια ρούγα στην άλλη. Αλλά ο σιδεράς προχωρούσε χωρίς να βλέπει τίποτα και χωρίς να συμμετέχει σ' αυτή τη διασκέδαση που κάποτε του άρεσε περισσότερο απ' ό,τι σε όλους τους άλλους.

Ο διάβολος στο μεταξύ το είχε ρίξει για τα καλά στις τρυφερότητες με τη Σολόχα: της φίλησε τα χέρια, μορφάζοντας, όπως ακριβώς έκανε ο πάρεδρος με την παπαδοπούλα, έβαλε το χέρι στην καρδιά, αναστέναξε και της δήλωσε στα ίσια ότι αν δε συμφωνούσε να ικανοποιήσει το πάθος του και, όπως συνηθίζεται, να τον ανταμείψει, ήταν έτοιμος για όλα: θα έπεφτε να πιγεί. Και την ψυχή του θα την έστελνε κατευθείαν στη θράκα. Η Σολόχα δεν ήταν τόσο σκληρή, κι εξάλλου, όπως όλοι ξέρουμε, αυτοί οι δυο συνεργάζονταν καλά.

Της άρεσε ωστόσο να βλέπει τον κόσμο να τρέχει πίσω της και σπανίως ήταν χωρίς παρέα. Τη βραδιά εκείνη, πάντως, είχε σκεφτεί να την περάσει μόνη, γιατί όλοι οι επώνυμοι κάτοικοι του χωριού ήταν καλεσμένοι για κουτιά στου διάκου. Όμως, όλα έγιναν αλλιώς. Με το που ο διάβολος εξέφρασε την επιθυμία του, ακούστηκε απ' έξω η φωνή του ρωμαλέου κοινοτάρχη. Ο διάβολος έτρεξε να κρυφτεί στο σακί. Ο κοινοτάρχης, αφού τινάζε από το σκούφο του το χιόνι και ήπια από τα χέρια της Σολόχας ένα φλιτζανάκι βότκα, άρχισε να λέει ότι δεν πήγε στου διάκου, γιατί έπιασε χιονοθύελλα, και, βλέποντας φως στο κονάκι της, έκανε μια παράκαμψη κι ήρθε να περάσει το βράδυ μαζί της. Δεν είχε προλάβει να τελειώσει τα λόγια του, όταν στην πόρτα ακούστηκε χτύπος και η φωνή του διάκου. «Κρύψε με κάπου», ψιθύρισε ο κοινοτάρχης. «Δε θέλω να συναντηθώ με το διάκο». Η Σολόχα σκέφτηκε κάμποση ώρα πού να κρύψει τον τόσο μεγαλόσωμο επισκέπτη της. Τελικά, διάλεξε το μεγαλύτερο σακί με τα κάρβουνα. Τα κάρβουνα τα έριξε στον κάδο, κι ο εύρωστος κοινοτάρχης τρύπωσε, με τα μουστάκια του, το κεφάλι του και τις μπότες του, στο σακί.

Ο διάκος μπήκε τινάζοντας και σκουπιίζοντας τα χέρια του και είπε ότι δεν πήγε κανείς στο γλέντι, κι ότι ήταν ολόψυχα χαρούμενος που με την ευκαιρία αυτή θα μπορούσε να διασκεδάσει εδώ, και πως δε φοβήθηκε τη θύελλα. Στο σημείο αυτό ήρθε πιο κοντά, ξερόβηξε, χαμογέλασε, άγγιξε με τα μακριά δάχτυλά του τα γυμνά, παχουλούτσικα μπράτσα της, και με ύφος στο οποίο διάβαζες πονηριά και αυταρέσκεια

μαζί: «Τι είναι αυτό, υπέροχη Σολόχα;» είπε, και πισωπάτησε ελαφρώς.

«Πώς τι; Το χέρι μου, Όσιπ Νικιφόροβιτς!» αποκρινόταν η Σολόχα.

«Χμ! χέρι! χα! χα! χα!» είπε καλόκαρδα ο διάκος, και βημάτισε ικανοποιημένος πέρα δώθε στο δωμάτιο.

«Και τι είναι αυτό, ακριβή μου Σολόχα;» είπε με το ίδιο ύφος, πλησιάζοντάς την και αγγίζοντας το λαιμό της, κι ύστερα πισωπατώντας και πάλι.

«Λες και δε βλέπετε, Όσιπ Νικιφόροβιτς!» αποκρινόταν η Σολόχα. «Λαιμός, και στο λαιμό περιδέ-
ραιο».

«Χμ! στο λαιμό περιδέραιο! Χα! Χα! Χα!» είπε και ξαναβάδισε μέσα στο δωμάτιο, τρίβοντας τα χέρια του.

«Κι αυτό τι είναι, ασύγκριτη Σολόχα!...» Δεν ξέρουμε τι άγγιζε αυτή τη φορά με τα μακριά δάχτυλά του ο διάκος, όταν στην πόρτα ακούστηκε χτύπος και η φωνή του κοζάκου Τσουμπ.

«Οχ, Θεέ μου, ένας ξένος!» φώναξε τρομοκρατημένος ο διάκος. «Τι θα γίνει αν βρουν εδώ ένα άτομο της θέσης μου; Το νέο θα φτάσει μέχρι τον πάτερ Κοντράτιο!...» Οι φόβοι όμως του διάκου ήταν διαφορετικού χαρακτήρα: περισσότερο φοβόταν μην το μάθει η συμβία του, η οποία και χωρίς αυτό ήταν ικανή με το φοβερό της χέρι να αφήσει τη χοντρή κοτσίδα του μισή. «Για τον Θεό, καλότατη Σολόχα», έλεγε τώρα τρέμοντας ολόκληρος, «η καλοσύνη σας, όπως λείει το ευαγγέλιο του Λουκά κεφάλαιο δεκατρ... δεκατρ... Χτυπά-

νε, μα τον Θεό, χτυπάνε! Οχ, κρύψτε με κάπου!»

Η Σολόχα άδειασε στον κάδο τα κάρβουνα από ένα άλλο σακί, και το όχι και τόσο παχύ σώμα του διάκου τρύπωσε σ' αυτό και κάθισε στο βάθος του, έτσι που από πάνω μπορούσες και να του ρίξεις μισό σακί κάρβουνα.

«Γεια σου, Σολόχα!» είπε μπαίνοντας στο τσαρδί της ο Τσουμπ. «Ίσως δε με περίμενες. Έτσι, δεν είναι; Δε με περίμενες! Ίσως και να σε ενοχλώ...» συνέχισε ο Τσουμπ, με ένα πλατύ και όλο νόημα χαμόγελο στο πρόσωπο, που προμηνούσε ότι το όχι και τόσο εύστροφο μυαλό του μοχθούσε ετοιμάζοντας κάποιο δηκτικό και αστείο καλαμπούρι. «Μπορεί και να διασκεδάζατε εδώ πέρα με κανέναν!... Μπορεί και να κρύβεις κάποιον, ε;» Ενθουσιασμένος με την παρατήρησή του αυτή, ο Τσουμπ έβαλε τα γέλια, πανηγυρίζοντας μέσα του που απολάμβανε μόνος του την εύνοια της Σολόχας. «Ε, Σολόχα, έλα τώρα να πιούμε λίγη βότκα. Έχω την εντύπωση ότι ο λαιμός μου κοκάλωσε από την καταραμένη παγωνιά. Τι νύχτα Χριστουγέννων είναι αυτή που μας έστειλε ο Θεός! Πώς λυσομανούσε, Σολόχα, άκουσες πώς λυσομανούσε... Κοκάλωσαν τα χέρια μου, δεν μπορώ να ξεκουμπώσω την κάπα μου! Πώς λυσομανούσε η θύελλα...»

«Άνοιξε!» ακούστηκε απ' έξω μια φωνή, συνοδευόμενη από δυνατή σπρωξιά στην πόρτα.

«Κάποιος χτυπάει;» είπε κοκαλώνοντας ο Τσουμπ.

«Άνοιξε!» φώναξαν ακόμα πιο δυνατά.

«Είναι ο σιδεράς!» ψέλλισε αρπάζοντας το σκούφο του ο Τσουμπ. «Άκου, Σολόχα, κάνε με ό,τι νομίζεις,

αλλά για τίποτα στον κόσμο δε θέλω να με δει αυτός ο καταραμένος έκφυλος, που να βγάλει, το διαολόσπερμα, το κακό σπυρί και στα δυο μάτια!» Η Σολόχα, έχοντας κι η ίδια φοβηθεί, πήγαινε πέρα δώθε σαν ζεματισμένη, και ξεχνώντας έκανε νόημα στον Τσουμπ να χωθεί στο σακί όπου βρισκόταν ήδη ο διάκος. Ο δύστυχος ο διάκος ούτε που τόλμησε να εκδηλώσει, ξεροβήχοντας ή βογκώντας, τον πόνο του, όταν του έκατσε, σχεδόν πάνω στο κεφάλι, ο βαρύς μουζίκος, βολεύοντας τις παγωμένες από το κρύο μπότες του από τη μια κι από την άλλη μεριά των κροτάφων του.

Ο σιδεράς μπήκε χωρίς να πει λέξη, χωρίς να βγάλει το σκούφο του και σχεδόν σωριάστηκε στο σκαμνί. Ήταν εμφανές ότι δεν είχε καθόλου κέφια. Τη στιγμή που η Σολόχα κλείδωνε πίσω του την πόρτα, κάποιος χτύπησε. Ήταν ο κοζάκος Σβερμπιγκούζ. Αυτόν πια δε γινόταν να τον κρύψει στο σακί, γιατί δεν μπορούσε να βρεθεί σακί στα μέτρα του. Ήταν πιο παχύς από τον κοινοτάρχη και πιο ψηλός από τον κουμπάρο του Τσουμπ. Κι έτσι η Σολόχα τον οδήγησε στον κήπο, για ν' ακούσει όσα είχε να της πει. Ο σιδεράς, χαμένος, κοιτούσε ένα γύρο το τσαρδί του, αφουγκραζόμενος στιγμές στιγμές τα τραγούδια των καλαντιστών που έφταναν από μακριά. Τελικά, το βλέμμα του σταμάτησε στα σακιά. «Τι δουλειά έχουν τούτα τα σακιά εδώ πέρα; Έπρεπε να τα έχουν πια μαζέψει. Εξαιτίας αυτής της ανόητης αγάπης χάζεψα εντελώς. Αύριο είναι γιορτή και το σπίτι είναι μέσα στην ακαταστασία. Θα τα πάω στο σιδεράδικο!» Ο σιδεράς έσκυψε πάνω από τα σακιά, τα έδεσε γερά γερά και ετοιμαζό-

ταν να τα φορτώσει στον ώμο. Αλλά φαίνεται ότι οι σκέψεις του έτρεχαν, ένας θεός ξέρει πού, αλλιώς θα είχε ακούσει πώς βόγκηξε ο Τσουμπ, όταν τα μαλλιά του τυλίγονταν μαζί με το σκοινί και όταν τον κοινοτάρχη τον έπιασε αρκετά δυνατός λόξιγκας. «Μα πώς είναι δυνατόν να μη βγαίνει από το μυαλό μου αυτό το παλιοκόριτσο, η Οξάνα;» έλεγε ο σιδεράς. «Δε θέλω να τη σκέφτομαι. Όμως, να που μόνο αυτήν σκέφτομαι. Πώς γίνεται να τρυπώνει στο μυαλό σου μια σκέψη παρά τη θέλησή σου; Αλλά, τι στο δαίμονα, τα σακιά είναι πιο βαριά από πριν! Σίγουρα θα έχουν και κάτι άλλο εκτός από τα κάρβουνα. Είμαι βλάκας! Ξέχασα ότι τώρα τελευταία όλα μού φαίνονται βαρύτερα. Παλιότερα μπορούσα να λυγίσω και να ισιώσω με το ένα χέρι χάλκινο κέρμα κι αλόγου πέταλο, και τώρα δεν μπορώ να σηκώσω ούτε τα σακιά με τα κάρβουνα. Όπου να 'ναι θα με παίρνει κι ο αέρας. Όχι», φώναξε, μετά σώπασε και εμψυχώνοντας τον ίδιο του τον εαυτό είπε: «Σαν γυναικούλα κάνω! Δε θα επιτρέψω σε κανέναν να με περιγελάσει! Δέκα τέτοια τσουβάλια θα σηκώσω». Έριξε στους ώμους του τα σακιά, που δε θα μπορούσαν να τα κουβαλήσουν ούτε δυο ρωμαλέοι άντρες. «Να πάρω κι αυτό», συνέχισε, σηκώνοντας και το μικρό, στο βάθος του οποίου καθόταν κουλουριασμένος ο διάβολος. «Εδώ, νομίζω, έχω βάλει τα εργαλεία μου». Λέγοντάς το αυτό, βγήκε από το σπίτι σφυρίζοντας ένα τραγουδάκι.

Έξω τα τραγούδια και οι φωνές γίνονταν όλο και πιο θορυβώδη. Το πλήθος του κόσμου που σπρωχνόταν

Η νύχτα των Χριστουγέννων

μεγάλωσε και προστέθηκαν νεοφερμένοι από τα διπλανά χωριά. Οι νεαροί αυτοσχεδίαζαν και ξεσάλωναν κατά βούληση. Συχνά, ανάμεσα στα κάλαντα, ακουγόταν και κανένα τραγουδάκι που επί τόπου συνέθετε κάποιος από τους νεαρούς κοζάκους. Ή ξάφνου, μέσα από το πλήθος, κάποιος άλλος, αντί για κάλαντα, έριχνε καμιά σεντρόφκα¹ ουρλιάζοντας με όλη του την ψυχή:

Απλόχερα φερθείτε
Ρίχτε τηγανίτες
Ρίχτε μας και στάρι
Κι ένα μακρύ σαλάμι.

Χάχανα αντάμειβαν τον εμπνευσμένο χορατατζή. Οι μικροί φεγγίτες άνοιγαν και το ξερακιανό χέρι μιας γριάς —ήταν οι μόνες που μαζί με τους όλο σοβαρότητα παππούδες παρέμεναν αυτή την ώρα στα σπίτια— έβγαινε με ένα σαλάμι ή ένα κομμάτι πίτα. Οι νεαροί και οι κοπελιές, εναλλάξ, έστηναν από κάτω τα σακούλια τους και αλίευαν τα φιλέματα. Σ' ένα σταυροδρόμι, τα παλικάρια, φτάνοντας από όλες τις μεριές, περικύκλωσαν τις κοπέλες: φασαρία, φωνές, ένας πετούσε χιονόμπαλες κι άλλος προσπαθούσε να τους αποσπάσει το σακί με τα αγαθά. Και λίγο πιο κάτω, οι κοπέλες έπιασαν έναν νεαρό, βάζοντάς του τρικλοποδιά, κι εκείνος σωριάστηκε φαρδύς πλατύς κάτω, με τον πισινό του

¹ Τραγούδια που έλεγαν οι νέοι την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Τα κάλαντα ήταν μόνο για την παραμονή των Χριστουγέννων. (Σ.τ.Μ.)

να τσουλάει πάνω στο χιόνι. Έμοιαζαν διατεθειμένοι να διασκεδάσουν όλη τη νύχτα. Και η νύχτα, λες επίτηδες, ήταν τόσο όμορφη! Το φως το φεγγαριού έδειχνε ακόμα πιο λευκό καθώς αντιφέγγιζε πάνω στο χιόνι.

Ο σιδεράς με τα σακιά του σταμάτησε. Του φάνηκε ότι μέσα απ' το πλήθος των κοριτσιών άκουσε τη φωνή και το λεπτό γέλιο της Οξάνας. Όλες του οι φλέβες αναπήδησαν. Πετώντας κάτω τα σακιά, έτσι που ο καθισμένος στον πάτο διάκος βόγκηξε από τον πόνο κι ο κοινοτάρχης έπαθε λόξιγκα, έτρεξε, κρατώντας το μικρό μόνο σακί στον ώμο, κι αντάμωσε την παρέα των παλικαριών, που ακολουθούσε την παρέα των κοριτσιών, από όπου και είχε ακούσει τη φωνή της Οξάνας.

Να την, αυτή είναι! Στέκεται σαν βασίλισσα και λαμποκοπάει με τα κατάμαυρα μάτια της! Κάτι της λέει ένας επιφανής νεαρός κοζάκος. Σίγουρα κάτι αστείο, γιατί εκείνη γελάει. Αλλά πάντα γελάει. Αθέλητα κάπως, χωρίς κι ο ίδιος να καταλαβαίνει πώς, ανοίγει δρόμο ο σιδεράς μέσα στο πλήθος και στέκεται δίπλα της. «Α, Βακούλα, εδώ είσαι! Γεια σου!» λέει η πεντάμορφη, με εκείνο το ίδιο χαμογελάκι, που λίγο έλειψε να τρελάνει τον Βακούλα. «Λοιπόν, είπες πολλά κάλαντα; Ω, τι μικρό σακί! Και τα γοβάκια που φοράει η τσαρίνα τα βρήκες; Βρες τα γοβάκια, και θα σε παντρευτώ!» λέει και βάζοντας τα γέλια χάνεται στο πλήθος.

Σαν καρφωμένος απόμεινε ο σιδεράς εκεί. «Όχι, δεν μπορώ. Δεν αντέχω άλλο...» είπε τελικά. «Αλλά, ω Θεέ μου, πόσο διαβολεμένα όμορφη είναι! Το βλέμμα της και τα λόγια της και όλα της με καίνε τόσο, με

καίνε τόσο... Όχι, δεν έχω τη δύναμη πια να συγκρατηθώ! Καιρός να βάλω ένα τέλος: ψυχή μου, είσαι χαμένη! Θα πάω να πνιγώ στο ρέμα να γλιτώσω!» Στο σημείο αυτό προχώρησε μπροστά αποφασιστικά, έφτασε το πλήθος, βρέθηκε δίπλα στην Οξάνα και της είπε με σταθερή φωνή: «Έχε γεια, Οξάνα! Βρες όποιο σύζυγο θέλεις, τρέλανε όποιον θέλεις. Εμένα πάντως δε θα με ξαναδείς στον κόσμο τούτο». Η πεντάμορφη κοπέλα έμεινε κατάπληκτη, θέλησε κάτι να πει, αλλά ο σιδεράς κούνησε το χέρι του και έτρεξε μακριά.

«Πού πας, Βακούλα», φώναξαν τα παλικάρια βλέποντας το σιδερά να τρέχει.

«Έχετε γεια, φίλοι!» αποκρίθηκε ο σιδεράς. «Να δώσει ο Θεός να συναντηθούμε στον άλλο κόσμο. Σε τούτον δε θα ξαναγληντήσουμε μαζί. Έχετε γεια, και μη μου κρατάτε κακία! Πείτε στον πάτερ Κοντράτιο να τελέσει μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της αμαρτωλής ψυχής μου. Τα καντηλέρια και τις εικόνες του θαυματουργού και της Θεομήτορος, ο αμαρτωλός εγώ, δεν πρόκειται να τις ζωγραφίσω, γιατί έχω άλλες ασχολίες. Ό,τι βρεθεί στο σκρίνιο μου είναι για την εκκλησία! Έχετε γεια!» Τελειώνοντας, ο σιδεράς βάλθηκε να τρέχει με το σακί στον ώμο.

«Σάλεψε!» έλεγαν οι νεαροί. «Χαμένη ψυχή!» θεοσεβούμενα μουρμούρισε μια περαστική γριά. «Άντε τώρα να τους εξηγήσεις πώς κρεμάστηκε ο σιδεράς!»

Ο Βακούλα, στο μεταξύ, αφού διέτρεξε κάμποσους δρόμους, σταμάτησε για να πάρει ανάσα. «Πού τρέχω στ' αλήθεια;» σκέφτηκε, «λες και έχουν χαθεί πια

όλα. Θα δοκιμάσω έναν ακόμα τρόπο: θα πάω στον Ζαπορόγο, τον Χοντρομπαλά τον Πατσιούκ. Λένε ότι γνωρίζει όλους τους δαίμονες και μπορεί να κάνει τα πάντα, αν θελήσει. Θα πάω, έτσι κι αλλιώς η ψυχή μου είναι χαμένη!» Ο διάβολος, που μέχρι τώρα καθόταν ακίνητος, πήδηξε μέσα στο σακί από τη χαρά του. Αλλά ο σιδεράς, νομίζοντας ότι κάπου θα πιάστηκε το σακί, του έδωσε μια με τη γροθιά του, να το ελευθερώσει, το βόλεψε καλά στον ώμο του, και τράβηξε για τον Χοντρομπαλά τον Πατσιούκ.

Αυτός ο Χοντρομπαλάς ο Πατσιούκ ήταν κάποτε στ' αλήθεια Ζαπορόγος. Τον έδιωξαν ή μόνος του το έσκασε από το Ζαπορόζιε, αυτό κανείς δεν το ήξερε. Εδώ και καιρό πια, δέκα χρόνια τώρα, μπορεί και δεκαπέντε, ζούσε στην Ντικάνκα. Στην αρχή ζούσε σαν πραγματικός Ζαπορόγος: δε δούλευε, κοιμόταν τα τρία τέταρτα της ημέρας, έτρωγε όσο έξι θεριστές και έπινε διαμιάς σχεδόν έναν ολόκληρο κουβά. Ο Πατσιούκ, παρά το μικρό ύψος του, στο πλάτος ήταν αρκετά μεγάλος. Οι βράκες του μάλιστα ήταν τόσο φαρδιές που, όσο μεγάλο κι αν ήταν το δήμα του, δεν ξεχώριζες τα πόδια του κι είχες την εντύπωση ότι κινείται στο δρόμο ένα βαρέλι. Ίσως αυτό να ήταν η αφορμή για να τον αποκαλέσουν «Χοντρομπαλά». Είχαν περάσει μερικές μέρες από τον ερχομό του στο χωριό, όταν έμαθαν όλοι ότι είναι θεραπευτής. Όταν κάποιος αρρώσταινε, καλούσαν τον Πατσιούκ. Κι εκείνου του αρκούσε μόνο να μурμουρίσει κάποιες λέξεις, για να εξαφανιστεί η αδιαθεσία αμέσως. Είχε συμβεί να πνιγεί από κόκαλο ψαριού ένας λαίμαργος

προύχοντας, κι ο Πατσιούκ, που βρέθηκε εκεί, του έδωσε μια γροθιά στην πλάτη με τόση μαεστρία, που το κόκαλο κατευθύνθηκε στο σωστό μέρος, χωρίς να προκαλέσει την ελάχιστη ζημιά στο λαϊμό του προύχοντα. Τον τελευταίο καιρό σπάνια τον συναντούσε κανείς κάπου. Μπορεί να έφταιγε γι' αυτό η τεμπελιά, αλλά ίσως και το ότι χρόνο με το χρόνο τού ήταν όλο και δυσκολότερο να περνάει από την πόρτα. Οι χωρικοί, αν είχαν την ανάγκη του, έπρεπε πια να τον επισκέπτονται στην καλύβα του.

Όχι χωρίς κάποια δειλία, ο σιδεράς άνοιξε την πόρτα κι αντίκρισε τον Πατσιούκ καθισμένον στο πάτωμα αλά-τούρκα, μπροστά σ' ένα μικρό βαρελάκι, πάνω στο οποίο βρισκόταν μια γαβάθα με σούπα. Η γαβάθα στεκόταν, λες επί τούτου, στο ύψος που ήταν το στόμα του. Χωρίς να κουνάει ούτε καν το δαχτυλάκι του, έσκυβε ελαφρά το κεφάλι προς τη γαβάθα και ρούφαγε το ζωμό, αρπάζοντας με τα δόντια του τα λαζάνια που κολυμπούσαν μέσα. «Μπα», σκέφτηκε ο Βακούλα, «αυτός είναι πιο τεμπέλης κι από τον Τσουμπ: εκείνος τουλάχιστον τρώει με κουτάλι, ενώ τούτος εδώ δε θέλει να σηκώσει ούτε το χέρι του!» Σίγουρα ο Πατσιούκ ήταν πολύ απορροφημένος με τα λαζάνια, γιατί έμοιαζε να μην έχει προσέξει τον ερχομό του σιδερά, που περνώντας το κατώφλι έκανε μπροστά του μια βαθιά υπόκλιση.

«Προστρέχω στη χάρη σου, Πατσιούκ!» είπε ο Βακούλα, υποκλινόμενος και πάλι. Ο Πατσιούκ σήκωσε για λίγο το κεφάλι κι ύστερα άρχισε να καταβροχθίζει τα λαζάνια.

«Λένε, και δεν το λέω με κακία»... είπε συγκεντρώνοντας όλο του το θάρρος ο σιδεράς, «το αναφέρω όχι με σκοπό να σε δυσαρεστήσω, αλλά λένε ότι έχεις κάποια συγγένεια με το διάβολο». Ξεστομίζοντας τις λέξεις αυτές, ο Βακούλα τρομοκρατήθηκε, καθώς σκέφτηκε ότι εκφράστηκε πολύ ωμά. Και περιμένοντας ότι ο Πατσιούκ, αρπάζοντας το βαρελάκι μαζί με τη γαβάθα, θα του το έφερνε στο κεφάλι, έκανε λίγο στην άκρη και καλύφθηκε με το μανίκι του, ώστε να μην του πιτσιλίσει το πρόσωπο η καυτή σούπα με τα λαζάνια. Ο Πατσιούκ όμως τον κοίταξε και ξανάρχισε να καταβροχθίζει τη σούπα.

Ξεθαρρεμένος ο σιδεράς, αποφάσισε να συνεχίσει: «Προστρέχω σε σένα, Πατσιούκ, που να σου δίνει ο Θεός όλα τα καλά, χαρά στην απόλαυση και αφθονία στο φαί!» Ο σιδεράς ήξερε κάποιες φορές να χρησιμοποιεί μοντέρνες λέξεις, κάτι που είχε μάθει όταν έμενε στην Πολτάβα, τότε που ζωγράφιζε την ξύλινη εκκλησία του εκατόνταρχου. «Να χαθώ, μου είναι γραφτό, του αμαρτωλού! Τίποτα δε με βοηθάει στον κόσμο αυτό! Ας γίνει ό,τι είναι να γίνει, αναγκάζομαι να ζητήσω τη βοήθεια του ίδιου του διαβόλου. Λοιπόν, Πατσιούκ», ψέλλισε ο σιδεράς, βλέποντας την αδιατάρακτη σιωπή του άλλου, «τι να κάνω;»

«Αν έχεις ανάγκη το διάβολο, τότε πήγαινε στο διάβολο!» αποκρίθηκε ο Πατσιούκ, χωρίς να σηκώσει τα μάτια του και συνεχίζοντας να αλιεύει λαζάνια.

«Γι' αυτό ήρθα σε σένα», απάντησε ο σιδεράς υποκλινόμενος βαθιά. «Νομίζω ότι εκτός από σένα κανένας άλλος στον κόσμο δεν ξέρει το δρόμο γι' αυτόν».

Μιλιά ο Πατσιούκ. Αποτέλειωνε τα λαζάνια του. «Κάνε μου τη χάρη, καλέ μου άνθρωπε, μη μου αρνείσαι!» έκανε ένα βήμα μπροστά ο σιδεράς. «Χοιρινό θες, σαλάμι, σιταρένιο αλεύρι, βρόμη, ή κάτι παρόμοιο, αν χρειαστεί... όπως γίνεται μεταξύ καλοπροαίρετων ανθρώπων... δε θα τσιγκουνευτούμε, θα σου τα δώσουμε, μόνο πες μου πώς, για παράδειγμα, θα βρεθώ στο δρόμο του;»

«Δε χρειάζεται να πάει μακριά κάποιος που κουβαλάει το διάβολο στην πλάτη του», είπε αδιάφορα ο Πατσιούκ, χωρίς να αλλάζει στάση.

Ο Βακούλα τον κάρφωσε με τα μάτια, λες και στο μέτωπο του άλλου ήταν γραμμένη η ερμηνεία αυτών των λέξεων. Μα τι λέει; άφωνα ρωτούσε το πρόσωπό του. Το μισάνοιχτο στόμα του ετοιμαζόταν να καταπιεί, σαν λαζάνι, την πρώτη λέξη. Αλλά ο Πατσιούκ σιωπούσε. Τότε ο Βακούλα πρόσεξε ότι ούτε τα λαζάνια ούτε το βαρελάκι υπήρχαν πια. Στη θέση τους, είχαν εμφανιστεί στο πάτωμα δυο γαβάθες: η μια ήταν γεμάτη με ραβιόλια, η άλλη με κρέμα γάλακτος. Οι σκέψεις του και τα μάτια του, αθέλητα, στράφηκαν προς τα φαγητά. «Να δούμε», είπε μέσα του, «με ποιον τρόπο ο Πατσιούκ θα φάει τα ραβιόλια. Δε θα θέλει να σκύψει για να φάει, όπως έκανε με τα λαζάνια, και δεν μπορεί εξάλλου, γιατί πρώτα πρέπει να βουτήξει το ραβιόλι στην κρέμα». Δεν είχε προλάβει να το σκεφτεί, όταν ο Πατσιούκ άνοιξε το στόμα. Κοίταξε τα ραβιόλια κι άνοιξε το στόμα ακόμα περισσότερο. Τη στιγμή εκείνη ένα ραβιόλι βγήκε από τη γαβάθα, βουτήχτηκε στην κρέμα, αλείφτηκε κι από την άλλη μεριά, πήδηξε

επάνω και πήγε κατευθείαν στο στόμα του. Ο Πατσιούκ το έφαγε και ξανάνοιξε το στόμα, κι ένα άλλο ραβιόλι με παρόμοιο τρόπο κατευθύνθηκε προς το στόμα του. Αυτός έκανε τον κόπο μόνο να μασάει και να καταπίνει. «Για δεσ θαύμα!» σκέφτηκε ο σιδεράς, ανοίγοντας από κατάπληξη το στόμα, για να παρατηρήσει αμέσως ότι το ραβιόλι ερχόταν κατευθείαν στο δικό του στόμα πασαλείφοντας ήδη τα χείλη του με κρέμα. Απομακρύνοντας το ραβιόλι και σκουπίζοντας τα χείλη του, ο σιδεράς άρχισε να σκέφτεται το τι παράξενα πράγματα συμβαίνουν στον κόσμο και σε τι επινοήσεις μπορεί να σπρώξει τον άνθρωπο το κακό πνεύμα, καταλαβαίνοντας ταυτόχρονα ότι μονάχα ο Πατσιούκ ήταν σε θέση να τον βοηθήσει. «Ας τον παρακαλέσω πάλι, καλύτερα... Αλλά, τι στο διάβολο! Σήμερα είναι νύχτα νηστείας, κι ετούτος τρώει ραβιόλια, αρτυμένα ραβιόλια! Είμαι στ' αλήθεια βλάκας· στέκομαι εδώ πέρα και αμαρτάνω! Πίσω!» είπε ο θεοφοβούμενος σιδεράς και χωρίς δεύτερη σκέψη το έσκασε από την καλύβα.

Όμως ο διάβολος, που καθόταν στο σακί και χαιρόταν εκ των προτέρων, δεν μπόρεσε να το χωνέψει που έχασε μέσα από τα χέρια του τέτοιο καταπληκτικό θήραμα. Μόλις ο σιδεράς άφησε κάτω το σακούλι, πήδησε έξω και τον καβάλησε.

Η παγωνιά έγδερνε το σιδερά. Φοβισμένος και κατάχλομος δεν ήξερε τι να κάνει. Ετοιμαζόταν να σταυροκοπηθεί... Αλλά ο σατανάς, σκύβοντας το σκυλίσιο μουσούδι του στο δεξιό αυτί του, του είπε: «Εγώ είμαι, ο φίλος σου. Θα κάνω τα πάντα για το συνάνθρωπο και

φίλο μου! Θα σου δώσω όσα λεφτά θες», του σφύριξε στο αριστερό αυτί, «η Οξάνα θα είναι δική μας, σήμερα κιάλας», ψιθύρισε γυρίζοντας το μουσούδι του και πάλι στο δεξί αυτί. Ο σιδεράς στεκόταν σκεπτικός.

«Εντάξει», είπε τελικά: «για τέτοιο αντίτιμο είμαι έτοιμος να γίνω δικός σου!»

Ο διάβολος χειροκρότησε κι από τη χαρά του άρχισε να χοροπηδά πάνω στους ώμους του σιδερά. «Τώρα, σιδερά, την πάτησες!» σκεφτόταν μέσα του. «Τώρα θα σου δείξω εγώ, για όλες τις ζωγραφιές και τις τερατολογίες, αγαπητέ μου, που σκαρφίστηκες για τους διαβόλους. Τι θα πουν τώρα οι συνάδελφοί μου, όταν μάθουν ότι ο πιο θεοσεβούμενος άνθρωπος του χωριού έπεσε στα χέρια μου;» Εδώ ο διάβολος γέλασε με την καρδιά του φέρνοντας στο νου του το πώς θα κορδωνόταν μπροστά σ' όλο το γένος των σατανάδων στον Άδη και πώς θα λυσομανούσε από τη ζήλια του ο κουτσοπόδαρος, που θεωρείτο ανάμεσά τους ο πρώτος στις επινοήσεις.

«Λοιπόν, Βακούλα!» μουρμούρισε ο διάβολος, πάντα σκαρφαλωμένος στους ώμους του δύστυχου, λες και φοβόταν μήπως του το σκάσει. «Ξέρεις, χωρίς συμφωνία δε γίνεται τίποτα».

«Είμαι έτοιμος!» είπε ο σιδεράς. «Έχω ακούσει ότι σ' εσάς οι υπογραφές μπαίνουν με αίμα. Περίμενε, να βγάλω μια πρόκα από την τσέπη μου!» Στο σημείο αυτό έφερε το χέρι του πίσω και έπιασε το διάβολο από την ουρά.

«Για δεσ, ένας καλαμπουρτζής!» φώναξε γελώντας ο διάβολος. «Εντάξει, φτάνουν τα αστεία!»

«Περίμενε, αγαπητέ μου!» φώναξε ο σιδεράς. «Κι αυτό πώς σου φαίνεται;» είπε κι έκανε το σταυρό του και τότε ο διάβολος έγινε πιο ήσυχος κι από αρνάκι. «Στάσου, λοιπόν», είπε σέρνοντάς τον από την ουρά στο χώμα «να, για να μάθεις να σπρώχνεις στην αμαρτία τους συνετούς ανθρώπους και τους χριστιανούς». Τότε ο σιδεράς πήδηξε πάνω του και σήκωσε το χέρι του για να κάνει το σημείο του σταυρού.

«Λυπήσου με, Βακούλα!» βόγκηξε ικετευτικά ο διάβολος. «Θα κάνω τα πάντα, ό,τι μου ζητήσεις. Ελευθέρωσε μόνο την ψυχή μου για να μετανοήσει. Μην ακουμπάς πάνω μου τον τρομερό σταυρό!»

«Άκου τον πώς το γύρισε, ο καταραμένος ο “Γερμανός”! Τώρα ξέρω τι θα κάνω. Σήκωσέ με, αμέσως, πάνω σου! Ακούς, σήκωσέ με, σαν πουλί!»

«Πού να σε πάω;» ρώτησε θλιμμένος ο διάβολος.

«Στην Πετρούπολη, στην τσαρίνα την ίδια!» είπε ο σιδεράς και του κόπηκε η ανάσα από το φόβο καθώς ένωθε να σηκώνεται στον αέρα.

Η Οξάνα στεκόταν κάμποση ώρα στριφογυρνώντας στο μυαλό της τα παράξενα λόγια του σιδερά. Ήδη βαθιά μέσα της κάτι της έλεγε ότι του φέρθηκε πολύ σκληρά. Κι αν όντως κατέληγε σε τίποτα τρομαχτικό; Για φαντάσου! Μπορεί από τη θλίψη του να πήγαινε να ερωτευτεί καμιά άλλη και να άρχιζε να αποκαλεί εκείνην πεντάμορφη του χωριού. «Όχι, εμένα αγαπάει. Είμαι τόσο όμορφη! Δε θα με αλλάξει με τίποτα στον κόσμο. Αστειεύεται, υποκρίνεται. Δε θα έχουν περάσει ούτε δέκα λεπτά και θα γυρίσει πίσω, να με δει. Όμως,

είμαι πράγματι σκληρή. Θα 'πρεπε, έτσι σαν να μην το πολυθέλω, να τον άφηνα να με φιλήσει. Τότε θα χαιρόταν!» Η αέρινη καλλονή αστειευόταν ήδη ανέμελη με τις φίλες της. «Για σταθείτε», είπε μια από αυτές. «Ο σιδεράς ξέχασε τα σακιά του. Κοιτάξτε τι φοβερά σακιά! Ε, φαίνεται ότι δεν είπε τα ίδια κάλαντα μ' εμάς. Μου φαίνεται ότι εδώ μέσα έχουν πετάξει τουλάχιστον ένα ολόκληρο τέταρτο αρνιού. Και τα σαλάμια και τα ψωμιά μοιάζουν αμέτρητα. Πολυτέλεια! Μπορείς να περάσεις όλες τις γιορτές μ' αυτά».

«Αυτά είναι τα σακιά του σιδερά;» πετάχτηκε τότε η Οξάνα. «Ας τα πάμε γρήγορα στο σπίτι μου, να δούμε με την ησυχία μας τι υπάρχει εκεί μέσα». Γελώντας οι υπόλοιποι επικρότησαν την πρότασή της.

«Μόνο που δεν μπορούμε να τα σηκώσουμε!» φώναξε η παρέα γύρω, καθώς προσπάθησε να τα μετακινήσει.

«Σταθείτε», είπε η Οξάνα, «πάμε γρήγορα να πάρουμε τα έλκηθρα, για να τα κουβαλήσουμε!»

Η χοριτσοπαρέα έτρεξε να φέρει έλκηθρα.

Οι αιχμάλωτοι βαρέθηκαν τρομερά να κάθονται κλεισμένοι στα σακιά, παρά το ότι ο διάκος είχε ανοίξει μια μεγαλούτσικη τρύπα με το δάχτυλό του. Αν δεν ήταν ο κόσμος, μπορεί και να είχε βρει τον τρόπο να βγει, αλλά να ξεπροβάλεις από το σακί, παρουσία όλων, είναι ό,τι πρέπει για να γίνεις περίγελος των πάντων... Αυτό τον απέτρεψε και αποφάσισε να περιμένει, γκρινιάζοντας σιγανά κάτω από τις καθόλου ευγενικές μπότες του Τσουμπ. Ο Τσουμπ επιθυμούσε επίσης την ελευθερία του, νιώθοντας ότι από κάτω του βρισκόταν

κάτι που πάνω του δεν ήταν καθόλου άνετο να κάθεται. Αλλά, με το που άκουσε την απόφαση της κόρης του, ησύχασε, και δεν ήθελε πια να βγει, υπολογίζοντας ότι για να φτάσει στο σπίτι του θα έπρεπε να κάνει το λιγότερο καμιά εκατοστή βήματα, ίσως όμως κι άλλα τόσα. Αν έβγαινε, έπρεπε να τεντωθεί, να κουμπώσει την κάπα, να δέσει τη ζώνη, τόση δουλειά, πια! Κι επιπλέον, ο σκούφος του είχε ξεμείνει στις Σολόχας. Καλύτερα να τον μεταφέρουν τα κορίτσια με το έλκηθρο. Τα πράγματα ωστόσο έγιναν εντελώς διαφορετικά απ' ό,τι τα περίμενε ο Τσουμπ: την ώρα που τα κορίτσια έτρεξαν να φέρουν τα έλκηθρα, ο φιλόλιγνος κουμπάρος του έβγαινε από το καπηλειό, στενοχωρημένος και καθόλου κεφάτος. Η χήρα του κάπελα δεν ήθελε με κανέναν τρόπο να του δώσει να πιει επί πιστώσει. Περίμενε μπας κι έρθει κανένας ευλαβικός άρχοντας και τον κεράσει. Αλλά, λες επίτηδες, όλοι οι άρχοντες έμειναν σπίτι τους, και σαν χριστιανοί έτρωγαν την κουτιά τους παρέα με την οικογένειά τους. Αναλογιζόμενος την έκπτωση των ηθών και τη σκληρή καρδιά της οβριάς, που πούλαγε κρασί, ο κουμπάρος σκόνταψε πάνω στα σακιά και σταμάτησε κατάπληκτος. «Για δεσ κάτι σακιά που άφησαν καταμεσής στο δρόμο!» είπε, ρίχνοντας ματιές δεξιά κι αριστερά. «Εδώ μέσα θα πρέπει να υπάρχει και χοιρινό. Κάποιος τυχεράκις κέρδισε από τα κάλαντα τόσα πράγματα! Τι φοβερά σακιά! Ακόμα κι αν είναι γεμάτα με χοντροκομμένο τραχανά και άζυμα κουλουράκια, πάλι καλό είναι! Αλλά, ας υποθέσουμε ότι είναι γεμιστές πίτες: η οβριά για κάθε τηγανίτα θα μου δώσει ένα ποτηράκι

βότκα. Ας τα εξαφανίσω γρήγορα, πριν τα δει κανείς». Έριξε στον ώμο του το σακί με τον Τσουμπ και το διάκκο, αλλά του ήταν πολύ βαρύ. «Όχι, μόνος μου θα δυσκολευτώ να τα κουβαλήσω», μουρμούρισε. «Όμως, για δεσ, ακριβώς στην ώρα, έρχεται ο υφαντής Σαπουβαλένκο. Γεια σου, Όσταπ!»

«Γεια», είπε σταματώντας ο υφαντής.

«Πού πας;»

«Πάω εκεί που με πάνε τα πόδια μου».

«Βοήθησέ με, καλέ μου άνθρωπε, να κουβαλήσω αυτά τα σακιά! Κάποιος είπε τα κάλαντα, και παράτησε τα σακιά του στη μέση του δρόμου. Θα τα μοιραστήσουμε, μισά μισά».

«Σακιά; Και τι έχουν τα σακιά, πίτες;»

«Νομίζω ότι έχουν απ' όλα».

Έπλεξαν στα γρήγορα ένα κοντάρι από κλαδιά, πέρασαν μέσα το ένα από τα δυο σακιά και το σήκωσαν στους ώμους τους.

«Πού θα το πάμε; Στο καπηλειό;» ρώτησε στο δρόμο ο υφαντής.

«Αυτό είχα σκεφτεί κι εγώ, στο καπηλειό, αλλά η καταραμένη οβριά δε θα μας πιστέψει, θα σκεφτεί ότι από κάπου το κλέψαμε. Κι ύστερα, μόλις βγήκα από το καπηλειό. Θα το πάμε σπίτι μου. Δε θα μας ενοχλήσει κανείς. Η γυναίκα μου λείπει».

«Σίγουρα λείπει;» ρώτησε ο σχολαστικός υφαντής.

«Δόξα τω Θεώ, δεν το έχουμε χάσει ακόμα», είπε ο κουμπάρος. «Μονάχα ο διάβολος θα μπορούσε να με πάει εκεί που είναι κι αυτή. Νομίζω πως θα γυρνάει μέχρι το ξημέρωμα με τα άλλα θηλυκά».

«Ποιος είναι;» φώναξε η γυναίκα του κουμπάρου, ακούγοντας το θόρυβο που έκαναν στο κεφαλόσκαλο οι νεοφερμένοι, και ξεκλειδώνοντας την πόρτα.

Ο κουμπάρος κοκάλωσε.

«Άρπα τη λοιπόν!» ψιθύρισε ο υφαντής, κατεβάζοντας τα χέρια.

Η γυναίκα του κουμπάρου ήταν θησαυρός, από εκείνους που δεν είναι σπάνιοι στον κόσμο αυτό. Όπως και ο άντρας της, δεν καθόταν ποτέ στο σπίτι, και σχεδόν ολημερίς έκανε επισκέψεις σε διάφορες κουτσομπόλες και εύπορες γριές, τις καλόπιανε και έτρωγε με μεγάλη όρεξη ό,τι τη φίλευαν. Τσακωνόταν με τον άντρα της μόνο τα πρωινά, γιατί μόνο τότε τον έβλεπε, αν τον έβλεπε καμιά φορά. Η καλύβα τους ήταν δυο φορές πιο παλιά από τις βράκες του κοινοτικού γραμματέα: σε κάποια σημεία της στέγης είχε φύγει το άχυρο· οι πάσσαλοι του φράχτη είχαν ξελασκάρει, και γι' αυτό όποιος περνούσε από το φράχτη του κουμπάρου τραβούσε κι έναν πάσσαλο, για να τον έχει στο δρόμο να διώχνει τα σκυλιά. Ό,τι αποσπούσε η τρυφερή συμβία από τους πονόψυχους ανθρώπους, το έκρυβε όσο το δυνατόν καλύτερα από το σύζυγό της και συχνά, με το έτσι θέλω, του έπαιρνε τις οικονομίες, αν εκείνος δεν είχε προλάβει να τις ξοδέψει στο καπηλειό. Του κουμπάρου, παρά τη μόνιμη ψυχραιμία του, δεν του άρεσε να υποχωρεί μπροστά της, γι' αυτό και σχεδόν πάντα έφευγε από το σπίτι με μελανιασμένα μάτια, ενώ το ακριβό του ήμισυ, ξεφυσώντας, έτρεχε να διηγηθεί στις γριές την ατιμία του άντρα της και τους ξυλοδαρμούς της από αυτόν.

Μπορεί λοιπόν να φανταστεί κανείς πόσο ταραχτήκαν, ο κουμπάρος κι ο υφαντής, από μια τέτοια απρόσμενη παρουσία. Αφήνοντας κάτω το σακί, έκαναν να το σκεπάσουν με κάτι κλαδιά, αλλά ήταν αργά: η γυναίκα του κουμπάρου, αν και δεν έβλεπε τόσο καλά με τα γερασμένα μάτια της, το σακί το πρόσεξε. «Α, ωραία!» είπε με ύφος στο οποίο ζωγραφιζόταν η χαρά του αρπακτικού. «Ωραία, μαζέψατε τόσα πράγματα από τα κάλαντα! Έτσι κάνουν συνήθως οι καλοί άνθρωποι. Αλλά, μπα, μάλλον κάπου θα τα σουφρώσατε. Δείξτε μου αμέσως, ακούτε, δείξτε μου, τώρα αμέσως, το σακί σας!»

«Ο φαλακρός δαίμονας θα σου τα δείξει, όχι εμείς», είπε κορδωμένος ο κουμπάρος.

«Δεν είναι δουλειά σου!» είπε ο υφαντής. «Εμείς καλιαρντίσαμε, όχι εσύ».

«Ναι, θα μου το δείξεις, άχρηστε μεθύστακα!» ούρλιαξε η σύζυγος, δίνοντας μια γροθιά στο σαγόνι του ψηλόλιγνου κουμπάρου και πλησιάζοντας το σακί. Αλλά ο κουμπάρος και ο υφαντής υπερασπίστηκαν γενναία το σακί και την ανάγκασαν ναπισωπατήσει. Πριν προλάβουν καλά καλά να συνέλθουν, η συμβία έτρεξε στην είσοδο κι έφερε τη μαισιά. Με έναν επιδέξιο χειρισμό, γράπωσε τον άντρα της από τα χέρια και τον υφαντουργό από την πλάτη, και τώρα στεκόταν πια δίπλα στο σακί.

«Πώς της το επιτρέψαμε αυτό;» είπε ο υφαντής όταν συνήλθε από την έκπληξη.

«Ε, πώς της το επιτρέψαμε! Εσύ πώς το επέτρεψες!» είπε ψύχραμα ο κουμπάρος.

«Φαίνεται ότι η μασιά σας είναι σιδερένια!» είπε μετά από μικρή σιωπή ο υφαντής, ξύνοντας την πλάτη του. «Η γυναίκα μου αγόρασε τον περασμένο χρόνο στο παζάρι μια μασιά, μου έριξε μια, αλλά δεν την κατάλαβα... δε με πόνεσε...»

Στο μεταξύ, ενθουσιασμένη η σύζυγος, αφήνοντας κάτω το λυχνάρι έλυσε το σακί και κοίταξε μέσα.

Όμως, σίγουρα, τα γερασμένα μάτια της, που τόσο καλά είδαν το σακί, αυτή τη φορά την πρόδωσαν. «Α, μα εδώ υπάρχει ολόκληρο αγριογούρουνο!» φώναξε, χτυπώντας χαρούμενα τα χέρια της.

«Αγριογούρουνο! Άκουσες, ολόκληρο αγριογούρουνο!» σκούνησε ο υφαντής τον κουμπάρο. «Εσύ φταις για όλα!»

«Τι να κάνουμε!» είπε ο κουμπάρος, ανασηκώνοντας τους ώμους.

«Πώς τι; Τι καθόμαστε; Να πάρουμε το σακί! Έλα, όρμα!»

«Πίσω! Άσ' το κάτω! Είναι δικό μας αγριογούρουνο αυτό!» φώναξε ορμώντας μπροστά ο υφαντής.

«Φύγε, φύγε από δω, διαβολογύναικο! Δεν είναι δικό σου!» έλεγε πλησιάζοντας ο κουμπάρος.

Η συμβία του άρπαξε πάλι τη μασιά, αλλά εκείνη τη στιγμή ο Τσουμπ βγήκε από το σακί και στάθηκε καταμεσής του δωματίου, ανακλαδιζόμενος, σαν άνθρωπος που μόλις ξύπνησε από ύπνο βαθύ.

Η γυναίκα του κουμπάρου έσκουξε, χτυπώντας το πάτωμα με τα χέρια, κι όλοι έμειναν με το στόμα ανοιχτό.

«Μα, τι αγριογούρουνο λέει αυτή η χαζή! Σιγά

μην είμαι αγριογούρουνο!» είπε ο γερο-Τσουμπ γουρλώνοντας τα μάτια.

«Για δες, άνθρωπο πέταξαν στο σακί!» είπε ο υφαντής πισωπατώντας τρομοκρατημένος. «Ό,τι θέλεις πες μου, βρέξ' τες μου, αν θες, αλλά νομίζω ότι εδώ έχει βάλει το χεράκι του ο δαίμονας. Δε χωράει τέτοιος άντρας να βγει από το φεγγίτη!».

«Είναι ο κουμπάρος!» φώναξε, κοιτώντας ένα γύρο ο κουμπάρος.

«Κι εσύ ποιος νόμιζες ότι είναι;» είπε ο Τσουμπ γελώντας πονηρά. «Καλό αστείο σας έπαιξα, έτσι; Θέλατε να με φάτε για χοιρινό! Περιμένετε, θα σας χαροποιήσω κι άλλο: στο σακί υπάρχει κάτι ακόμα, αν όχι αγριογούρουνο, τότε σίγουρα γουρουνάκι γαλακτος ή άλλο ζωντανό. Από κάτω μου κάτι κουνιόταν ασταμάτητα».

Ο υφαντής και ο κουμπάρος όρμησαν στο σακί, η νοικοκυρά του σπιτιού πλησίασε από την άλλη μεριά, και ο καβγάς θα επαναλαμβανόταν, αν ο διάκος, βλέποντας τώρα ότι δεν μπορούσε πια να κρυφτεί, δεν ξεπρόβαλλε μέσα από το σακί.

Η γυναίκα του κουμπάρου, κοκαλώνοντας, άφησε το πόδι που είχε πιάσει στην προσπάθειά της να τραβήξει το διάκο από το σακί.

«Να κι άλλος ένας!» φώναξε φοβισμένος ο υφαντής. «Ένας διάβολος ξέρει τι γίνεται στον κόσμο... το κεφάλι μου γυρίζει... ούτε σαλάμια ούτε πίτες, ανθρώπους πετάνε τώρα μέσα στα σακιά!»

«Είναι ο διάκος!» ψέλλισε κατάπληκτος, περισσότερο από όλους, ο Τσουμπ: «Μάλιστα! Για δες η Σο-

λόχα! Μπες στο σακί... Κοιτάζω κι εγώ, γεμάτο το τσαρδί της από σακιά... Τώρα τα κατάλαβα όλα: σε κάθε σακί βρίσκονταν δυο άνθρωποι. Κι εγώ νόμιζα ότι μονάχα εμένα... για δεσ η Σολόχα!»

Οι κοπέλες παραξενεύτηκαν λίγο που δε βρήκαν το ένα σακί. «Τι να γίνει, θα κάνουμε και χωρίς αυτό», τιτίβισε η Οξάνα. Έπιασαν όλες μαζί το άλλο σακί και το έριξαν πάνω στο έλκηθρο. Ο κοινοτάρχης αποφάσισε να σωπάσει, με τη σκέψη πως, αν φώναζε να τον αφήσουν κάτω και να λύσουν το σακί, τα ανόητα κοριτσάκια θα φοβούνταν, θα το έβαζαν στα πόδια, νομίζοντας ότι στο σακούλι κάθεται ο διάβολος, κι εκείνος θα έμενε στη μέση του δρόμου, μπορεί κι ως την άλλη μέρα. Οι κοπέλες στο μεταξύ, πιασμένες αγαπημένα από τα χέρια, όρμησαν σαν ανεμοστρόβιλος μπροστά, με το έλκηθρο να τριζοβολά πάνω στο χιόνι. Τα πιο πολλά τρελοκόριτσα κάθισαν όρθια στα πόδια του έλκηθρου, οι υπόλοιπες κοπέλες ξάπλωσαν σχεδόν πάνω στο κεφάλι του κοινοτάρχη. Ο αρχηγός αποφάσισε να τα υποστεί όλα. Τελικά, φτάσανε, άνοιξαν διάπλατα την πόρτα και χαχανίζοντας έσυραν το σακί. «Για να δούμε τι έχει εδώ μέσα», φώναξαν όλες μαζί, ορμώντας να το λύσουν. Στο σημείο αυτό, ο λόξιγκας που δε σταμάτησε να παιδεύει τον κοινοτάρχη όση ώρα καθόταν στο σακί, δυνάμωσε τόσο, που ξαφνικά εκείνος άρχισε να βήχει και να ρεύεται στη διαπασών. «Αχ, μα εδώ κάποιος είναι!» φώναξαν όλες μαζί και έτρεξαν να βγουν έξω.

«Τι στο δαίμονα! Γιατί τρέχετε σαν ζεματισμένες;» είπε ο Τσουμπ, μπαίνοντας εκείνη την ώρα.

«Αχ, μπαμπάκο μου!» ψέλλισε η Οξάνα, «κάποιος είναι μέσα στο σακί!»

«Στο σακί; Πού το βρήκατε αυτό το σακί;»

«Ο σιδεράς το πέταξε στη μέση του δρόμου», είπαν όλες μαζί.

«Μάλιστα, το είπα, δεν το είπα;»... σκέφτηκε ο Τσουμπ. «Τι φοβηθήκατε, λοιπόν; Για να δούμε. Έλα, άνθρωπέ μου, και σε παρακαλώ μη θυμώνεις που δε σε αποκαλούμε με το όνομα και το επώνυμο, βγες από το σακί!»

Ο κοινοτάρχης βγήκε.

«Ααα!» φώναξαν οι κοπέλες.

«Και ο κοινοτάρχης τρύπωσε στο γνωστό μέρος», έλεγε μέσα του ο Τσουμπ, αγανακτισμένος, παρατηρώντας τον από την κορφή ως τα νύχια. «Για δεσ!... Αχ!...» περισσότερο δεν μπόρεσε να πει.

Ο κοινοτάρχης δεν ήταν λιγότερο αμήχανος και δεν ήξερε πώς ν' αρχίσει. «Κάνει κρύο έξω;» είπε απευθυνόμενος στον Τσουμπ.

«Έχει παγωνιά», αποκρίθηκε ο Τσουμπ. «Επίτρεψέ μου να σε ρωτήσω, με τι αλείφεις τις μπότες σου, με κατσικίσιο λίπος ή με κατράμι;» Δεν ήθελε να πει αυτό. Ήθελε να ρωτήσει, πώς εσύ, κοινοτάρχης άνθρωπος, βρέθηκες στο σακί; Αλλά δεν κατάλαβε πώς του βγήκε εντελώς άλλο πράγμα.

«Με κατράμι, είναι καλύτερα!» είπε ο κοινοτάρχης. «Άντε, γεια σου Τσουμπ!» συμπλήρωσε, και κατεβάζοντας χαμηλά το σκούφο του βγήκε από το σπίτι.

«Γιατί ρώτησα, έτσι στα χαζά, με τι αλείφει τις

μπότες του;» ψιθύρισε ο Τσουμπ κοιτάζοντας την πόρτα, απ' όπου είχε μόλις βγει ο κοινοτάρχης. «Α, βρε Σολόχα, τέτοιοι άνθρωποι και να τον βάλεις στο σακί!... για δες το διαβολοθήλυκο! Κι εγώ ο βλάκας... μα πού είναι αυτό το καταραμένο σακί;»

«Το πέταξα στη γωνιά, δεν έχει πια τίποτα μέσα», είπε η Οξάνα.

«Εμένα μου λες, δεν έχει τίποτα! Για φέρτε το εδώ. εκεί μέσα είναι κι άλλος! Τινάξτε το καλά... τι, όχι;... είδες, το καταραμένο θηλυκό! Κι όταν την κοιτάς, μοιάζει με αγία, σαν να μην έχει αρτυθεί ποτέ της».

Όμως, ας αφήσουμε τον Τσουμπ να αναμασάει τη στενοχώρια του, άπραγος, κι ας γυρίσουμε στο σιδερά, γιατί έξω έχει φτάσει πια εννιά η ώρα.

Στην αρχή, ο Βακούλα τρομοκρατήθηκε, όταν σηκώθηκε πάνω από τη γη τόσο ψηλά, που δεν μπορούσε να διακρίνει πια τίποτα κάτω, και πέταξε σαν μύγα τόσο κοντά στο ίδιο το φεγγάρι ώστε, αν δεν είχε παραμερίσει λίγο, ο σκούφος του θα είχε αγκιστρωθεί σε μια από τις κόχες του. Λίγο αργότερα, ωστόσο, ξεθάρρεψε κι άρχισε να αστειεύεται με το διάβολο. Τα πάντα ήταν ολόφωτα εκεί ψηλά. Η ατμόσφαιρα, με μια πολύ ελαφριά ασημένια πάχνη, ήταν διαυγής. Φαίνονταν τα πάντα. Κι έτσι μπόρεσε να δει πώς πέρασε σαν ανεμοστρόβιλος από δίπλα τους, καθισμένος πάνω στην πήλινη χύτρα του, ένας αλχημιστής. Και να δει τα αστέρια, μαζεμένα σε σωρό, να παίζουν τυφλόμυγα. Και μια ορδή από πνεύματα να υψώνεται εκεί πάνω, σύννεφο ολόκληρο. Κι ένα δαίμονα που χόρευε πάνω

Η νύχτα των Χριστουγέννων

στο φεγγάρι, κι έβγαλε το καπέλο του και υποκλίθηκε βλέποντας το σιδερά να καλπάζει. Κι ένα σκουπόξυλο κάποιας μάγισσας που επέστρεφε μοναχό στη βάση του... Κι άλλα πολλά μικροπράγματα που συνάντησαν στο δρόμο τους. Ο σιδεράς πετούσε αρκετή ώρα, όταν ξάφνου είδε να ξεπροβάλλει κάτω χαμηλά, σαν φωτιά, η Πετρούπολη, που συνέβη τότε να είναι φωταγωγημένη. Ο διάβολος πέρασε μέσα από κάτι ξύλινα τείχη, μετατράπηκε σε άλογο, κι ο σιδεράς είδε τον εαυτό του πάνω σε ένα γρήγορο άτι καταμεσής του δρόμου. Θεούλη μου! Τι φασαρία, τι κρότοι, τι λάμψη! Κι από τις δυο μεριές υψώνονταν τετραώροφοι τοίχοι. Τα πέταλα των αλόγων κι ο κρότος από τις ρόδες προκαλούσαν χαλασμό, κι έρχονταν από παντού. Τα σπίτια υψώνονταν δεξιά κι αριστερά και νόμιζες πως σηκώνονταν πάνω από το έδαφος, σε κάθε βήμα. Οι γέφυρες έτρεμαν. Οι άμαξες πετούσαν. Οι αμαξάδες φώναζαν. Το χιόνι έτριζε κάτω από χίλια ιπτάμενα από όλες τις κατευθύνσεις έλκηθρα. Οι πεζοί στριμώνχονταν δίπλα στα σπίτια, και οι τεράστιες σκιές τους τρεμόπαιζαν πάνω στους τοίχους, αγγίζοντας με τα κεφάλια τους τις καμινάδες και τις στέγες. Με κατάπληξη κοιτούσε ο σιδεράς ένα γύρο. Του φάνηκε πως όλα τα κτίρια είχαν στρέψει πάνω του τα αναρίθμητα πυρωμένα μάτια τους. Είδε τόσους πολλούς άρχοντες, με φοδραρισμένες απ' έξω γούνες, που δεν ήξερε πια σε ποιον να πρωτοβγάλει το καπέλο. «Θεούλη μου, τι αρχοντολίο είναι τούτο δω!» σκέφτηκε ο σιδεράς. «Όλοι αυτοί οι γουνοφόροι είναι τουλάχιστον πάρεδροι, τουλάχιστον πάρεδροι! Κι εκείνοι που τσουλάνε σ' αυτά τα παράξε-

να κουβούκλια με τα τζάμια, αυτοί, αν δεν είναι δήμαρχοι, τότε σίγουρα είναι επίτροποι, μπορεί και παραπάνω». Τα λόγια του διακόπηκαν από το διάβολο:

«Πάμε κατευθείαν στην τσαρίνα;»

«Όχι, φοβάμαι», σκέφτηκε ο σιδεράς. «Κάπου εδώ, δεν ξέρω, έμεναν οι Ζαπορόγοι που πέρασαν το φθινόπωρο από την Ντικάνκα. Τότε είχαν ξεκινήσει να πάνε στην τσαρίνα, να της παρουσιάσουν τα αιτήματά τους. Ίσως πρέπει να τους συμβουλευτώ λίγο. Ε, σατανά, μπες στην τσέπη μου και πήγαινε με στους Ζαπορόγους!»

Μέσα σε ένα λεπτό, ο διάβολος ζάρωσε κι έγινε τόσο μικρός, που μπήκε χωρίς δυσκολία στην τσέπη του. Και ο Βακούλα δεν πρόλαβε να δει πώς βρέθηκε μπροστά σε ένα μεγάλο κτίριο, πώς βρέθηκε σε μια σκάλα, άνοιξε μια πόρτα και πισωπάτησε από τη λάμψη μιας όμορφης αίθουσας... Αλλά αναθάρρησε όταν αναγνώρισε τους ίδιους εκείνους Ζαπορόγους, που είχαν περάσει από την Ντικάνκα, να κάθονται πάνω σε μεταξωτούς οντάδες, έχοντας διπλωμένες από κάτω τους τις αλειμμένες με κατράμι μπότες τους, και καπνίζοντας ένα πολύ δυνατό ταμπάκο, που συνήθως λεγόταν κόρεσκα.

«Γεια σας, αρχόντοι! Να σας έχει καλά ο Θεός! Να, λοιπόν, που ξανασυναντιόμαστε!» είπε ο σιδεράς πλησιάζοντας και κάνοντας μια βαθιά υπόκλιση.

«Ποιος είναι αυτός;» ρώτησε τον παραδιπλανό του ο άντρας που καθόταν ακριβώς μπροστά στο σιδερά.

«Δε με γνωρίσατε;» είπε ο σιδεράς. «Εγώ είμαι, ο Βακούλα, ο σιδεράς! Όταν περνάγατε το φθινόπωρο

από την Ντικάνκα, μείνατε μαζί μου, να σας δίνει ο Θεός υγεία και μακροημέρευση, δυο ολόκληρες μέρες. Έβαλα μάλιστα καινούργιο άξονα στην μπροστινή ρόδα της καρότσας σας!»

«Α!» είπε ο ίδιος πάντα Ζαπορόγος, «είναι ο σιδεράς που ζωγραφίζει σπουδαία. Γεια σου, πατριώτη, τι σε φέρνει μέχρι εδώ;»

«Να, ήθελα να ρίξω μια ματιά, λένε...»

«Τι, πατριώτη», είπε ανακαθίζοντας ο Ζαπορόγος, και θέλοντας να δείξει ότι μπορεί να μιλάει και ρωσικά «τ' είναι η μιγάλη πόλη;»

Ο σιδεράς δεν ήθελε να ντροπιαστεί και να φανεί αρχάριος. Μάλιστα, όπως είχαν την ευκαιρία να δούν και στη συνέχεια, ήξερε κι αυτός τη γλώσσα των γραμματιζόμενων. «Επαρχία διάσημη!» αποκρίθηκε αδιάφορα, «δεν μπορώ να πω, κτίρια ψηλότατα, πίνακες κρέμονται τεμάχια σπουδαία. Πολλά κτίρια είναι ζωγραφισμένα μέχρι υπερβολής με γράμματα από λεπτοδουλεμένο χρυσό. Δεν μπορώ να πω, παράξενη αναλογία!»

Οι Ζαπορόγοι, ακούγοντας το σιδερά να εκφράζεται τόσο άνετα, σχημάτισαν πολύ θετική γνώμη για το άτομό του.

«Αργότερα θα συζητήσουμε μαζί σου περισσότερο, πατριώτη. Τώρα πάμε στην τσαρίνα».

«Στην τσαρίνα; Κάντε μου τη χάρη, αρχόντοι, πάρτε με μαζί σας!»

«Εσένα;» ρώτησε ο Ζαπορόγος, με το ίδιο ύφος που μιλάει ένας θεός στον τετράχρονο ανιψιό του, που του ζητάει να τον καθίσει στο μεγάλο, στο πραγματικό

άλογο. «Τι θα κάνεις εκεί; Όχι, δεν επιτρέπεται». Λέγοντάς το αυτό, το πρόσωπό του πήρε μια έκφραση που σήμαινε πολλά. «Εμείς, αδελφέ, θα κουβεντιάσουμε με την τσαρίνα για τα δικά μας».

«Πάρτε με!» επέμενε ο σιδεράς. «Παρακάλεσέ τους!» ψιθύρισε σιγά στο διάβολο, δίνοντας μια γροθιά στην τσέπη του. Δεν πρόλαβε να το πει αυτό, κι ο άλλος Ζαπορόγος είπε: «Ας τον πάρουμε, βρε αδέλφια!»

«Ας τον πάρουμε, λοιπόν!» είπαν οι υπόλοιποι.

«Φόρα ένα ρούχο σαν τα δικά μας».

Ο σιδεράς ετοιμαζόταν να φορέσει ένα πράσινο καφτάνι, όταν αίφνης άνοιξε η πόρτα και ένας άντρας με σιρίτια τούς είπε ότι είναι καιρός να πηγαίνουν.

Μαγικά του φάνηκαν όλα του σιδερά, όταν βρέθηκε σε μια τεράστια άμαξα, ταλαντευόμενη πάνω σε σούστες, κι είδε να παρελαύνουν δεξιά κι αριστερά του τετραώροφα κτίρια κι άκουσε να βροντοκοπά κάτω από τα πόδια των αλόγων ο πλακοστρωμένος δρόμος.

«Θεέ μου, τι φως!» σκεφτόταν ο σιδεράς, «στα μέρη μας ούτε την ημέρα δεν είναι τόσο φωτεινά».

Οι άμαξες σταμάτησαν μπροστά στο ανάκτορο. Οι Ζαπορόγοι βγήκαν, μπήκαν σε ένα μεγαλοπρεπές χολ και άρχισαν να ανεβαίνουν μια αστραφτερά φωταγωγημένη σκάλα. «Ποπό, τι σκάλα!» ψιθύρισε μέσα του ο σιδεράς, «λυπάσαι και να την πατήσεις. Και τι στολίδια: λένε ψέματα τα παραμύθια! Διαβολεμένα ψέματα! Θεέ μου, τι κουπαστή! Τι δουλειά! Εδώ, μόνο το σίδερο κοστιίζει πενήντα ρούβλια!»

Αφού ανέβηκαν τη σκάλα, οι Ζαπορόγοι πέρασαν την πρώτη αίθουσα. Δειλά ακολουθούσε πίσω τους ο

σιδεράς, με φόβο πως σε κάθε του βήμα θα γλιστρήσει στο παρκέ. Διέσχισαν τρεις αίθουσες κι ο σιδεράς έπεφτε από έκπληξη σε έκπληξη. Μπαίνοντας στην τέταρτη αίθουσα, αυθόρμητα πλησίασε έναν πίνακα που κρεμόταν στον τοίχο. Ήταν η Παναγία με το θείο βρέφος στην αγκαλιά: «Τι εικόνα! Τι μαγική ζωγραφική!» συλλογίστηκε. «Ποπό, λες κι είναι έτοιμη να σου μιλήσει! Σαν ζωντανή! Και το θείο βρέφος! Έχει τα χεράκια του σφιγμένα, και χαμογελάει, το καημενούλι! Και τι χρώματα! Θεέ μου, τι χρώματα! Νομίζω ότι εδώ δεν έχουν χρησιμοποιήσει ούτε ίχνος ώχρας, μόνο πράσινο και κόκκινο. Και το γαλάζιο τόσο φωτεινό! Σπουδαία δουλειά! Θα πρέπει η πίστρωση να έγινε με λευκό. Παρά τις καταπληκτικές αυτές ζωγραφιές, η χάλκινη τούτη πετούγια», συνέχισε πλησιάζοντας την πόρτα και ψαχουλεύοντας την κλειδαριά, «είναι ακόμα πιο αξιοθαύμαστη. Τι καθαρή κατεργασία! Νομίζω ότι όλα τούτα κόστισαν πανάκριβα και τα 'φτιαξαν σίγουρα γερμανοί σιδεράδες...» Θα μπορούσε να συλλογίζεται για πολύ ακόμα ο σιδεράς, αν δεν τον σκουντούσε ένας θαλαμηπόλος με σιρίτια θυμίζοντάς του ότι δεν πρέπει να μένει πίσω από τους υπόλοιπους. Οι Ζαπορόγοι διέσχισαν δυο ακόμα αίθουσες και σταμάτησαν. Εκεί, τους πρόσταξαν να περιμένουν. Στην αίθουσα υπήρχαν κάμποσοι στρατηγοί, με χρυσοκέντητες στολές. Οι Ζαπορόγοι υποκλίθηκαν προς όλες τις μεριές και στάθηκαν ο ένας δίπλα στον άλλον. Ένα λεπτό αργότερα, μπήκε, με μια ολόκληρη συνοδεία, ένας γεροδεμένος άντρας με μεγαλόπρεπο παράστημα, ντυμένος με στολή χατμάνου και κίτρινες μπότες. Τα μαλλιά

του ήταν ανακατωμένα, το ένα του μάτι λίγο στραβό, στο πρόσωπο ζωγραφιζόταν κάποια υπερτονισμένη μεγαλοπρέπεια, και όλες του οι κινήσεις μαρτυρούσαν τη συνήθεια να προστάζει. Οι στρατηγοί, που πηγαινοέρχονταν με ύφος αρκετά αλαζονικό μέσα στις χρυσοκέντητες στολές τους, ταραχτήκαν, και με βαθιές υποκλίσεις έδειξαν πως ρουφούσαν κάθε του λέξη και κάθε του κίνηση, έτοιμοι να εκπληρώσουν αμέσως κάθε επιθυμία του. Ο χατμάνος όμως ούτε που έδωσε σημασία, απλώς κούνησε ελαφρά το κεφάλι και κατευθύνθηκε προς τους Ζαπορόγους.

Οι Ζαπορόγοι υποκλίθηκαν ίσαμε κάτω.

«Είστε όλοι εδώ;» ρώτησε εκείνος αργά, προφέροντας τις λέξεις λίγο ένρινα.

«Νι, ούλι, πατ' ρούλι!» αποκρίθηκαν οι Ζαπορόγοι, υποκλινόμενοι εκ νέου.

«Μην ξεχάσετε να μιλήσετε έτσι όπως σας ορμήνεψα».

«Ούχι, πατ' ρούλι, διν θα ξ' χάσουμε».

«Αυτός είναι ο τσάρος;» ρώτησε ο σιδεράς έναν από τους Ζαπορόγους.

«Ποιος τσάρος, καημένε! Αυτός είναι ο ίδιος ο Ποτέμκιν», απάντησε εκείνος.

Στο διπλανό δωμάτιο ακούστηκαν φωνές, και ο σιδεράς δεν ήξερε πού να πρωτοκοιτάξει μέσα στο πλήθος των κυριών που μπήκαν, με τα ατλαζένια φορέματα με τις μακριές ουρές, και τους αυλικούς με τα χρυσοκέντητα καφτάνια και τις αλογοουρές τους. Έβλεπε μόνο μια λάμψη και τίποτα παραπάνω. Οι Ζαπορόγοι έπεσαν ξαφνικά καταγής και φώναξαν με μια φωνή:

«Ελέησέ μας, μητερούλα! Ελέησε!» Ο σιδεράς, μη βλέποντας τίποτα, ξάπλωσε πρόθυμα στο πάτωμα.

«Σηκωθείτε!» ακούστηκε από πάνω του μια προστακτική και μαζί ευχάριστη φωνή. Κάποιοι από τους αυλικούς κινήθηκαν και σκούνησαν τους Ζαπορόγους.

«Δε σηκωνόμαστε, μητερούλα! Δε σηκωνόμαστε! Καλύτερα να πεθάνουμε, αλλά δε θα σηκωθούμε!» φώναζαν οι Ζαπορόγοι.

Ο Ποτέμκιν δάγκωνε τα χείλη του. Τελικά πλησίασε ο ίδιος και κάτι ψιθύρισε προστακτικά σε έναν από τους Ζαπορόγους. Οι Ζαπορόγοι σηκώθηκαν αμέσως.

Τότε πήρε το θάρρος κι ο σιδεράς και σήκωσε το κεφάλι και είδε να στέκεται μπροστά του μια μάλλον κοντή γυναίκα, κάπως μάλιστα παχουλή, πουδραρισμένη, με γαλάζια μάτια και με εκείνο το μεγαλοπρεπώς χαμογελαστό ύφος, που ήξερε τόσο καλά να υποτάσσει τα πάντα και που μπορούσε να ανήκει μόνο σε μια αυτοκράτειρα.

«Ο εκλαμπρότατος υποσχέθηκε να με γνωρίσει σήμερα με το λαό μου, που μέχρι τώρα δεν έχω δει ακόμα», έλεγε η κυρία με τα γαλάζια μάτια, περιεργαζόμενη τους Ζαπορόγους. «Σας υποδέχτηκαν καλά εδώ;» συνέχισε, πλησιάζοντάς τους.

«Νι, φχαρ' στούμι, μιτιρούλα! Η τροφοδοσία είναι καλή, αν και τα αρνιά εδώ δεν έχουν καμιά σχέση με τα δικά μας στο Ζαπορόζιε, γιατί να μη ζήσουμε λοιπόν με κάποιον τρόπο κι εμείς;...»

Ο Ποτέμκιν συνοφρυώθηκε, βλέποντας ότι οι Ζαπορόγοι έλεγαν εντελώς άλλα από εκείνα που τους είχε δασκαλέψει...

Ένας από τους Ζαπορόγους βγήκε κορδωμένος μπροστά: «Έλεος, μητερούλα! Τι σε κάνει να θυμώνεις με τον πιστό λαό σου; Σάμπως δώσαμε το χέρι στον καταραμένο τον Τάταρο; Σάμπως συμφωνήσαμε για κάτι με τον Τούρκο; Σάμπως σε προδώσαμε με πράξεις ή με σκέψεις; Γιατί λοιπόν τέτοια δυσμένεια; Πρώτα ακούσαμε πως έδωσες προσταγές να χτιστούν φρούρια εναντίον μας. Έπειτα ακούσαμε ότι θέλεις να μας μετατρέψεις σε τουφεκάδες¹. Τώρα ακούμε για νέες συμφορές. Σε τι έφταιξαν οι πολεμιστές του Ζαπορόζιε; Επειδή πέρασαν το στρατό σου μέσα από το Περεκόπ και βοήθησαν τους στρατηγούς σου να σφάξουν τους Κριμαίους;...»

Ο Ποτέμκιν σιωπούσε και αδιάφορα καθάριζε με ένα μικρό βουρτσάκι τα μπριλάντια με τα οποία ήταν γεμάτα τα χέρια του.

«Και τι θέλετε, λοιπόν;» ρώτησε με ενδιαφέρον η Αικατερίνη.

Οι Ζαπορόγοι κοιτάχτηκαν μεταξύ τους με νόημα.

«Τώρα είναι η ώρα! Η τσαρίνα ρωτάει τι θέλετε!» είπε μέσα του ο σιδεράς και αίφνης έπεσε στο πάτωμα.

«Η τσαρική μεγαλειότητά σας μη διατάξετε να με αποκεφαλίσουν, διατάξτε να με λυπηθούν! Από τι υλικό, μη θυμώνει η τσαρική χάρη σας, έχουν γίνει τα γοβάκια που φοράτε στα πόδια σας; Νομίζω πως

¹ Η Αικατερίνη η Μεγάλη υποχρέωσε τους κοζάκους του Ζαπορόζιε να υπηρετούν στο στρατό, και το 1775 κατέστρεψε τις επαρχίες των κοζάκων και μοίρασε τη γη τους στους ευνοούμενούς της. (Σ.τ.Μ.)

καμιά κεντήστρα, πουθενά στον κόσμο, δεν μπορεί να φτιάξει τέτοια. Αχ, Θεούλη μου, και να φορούσε τέτοια γοβάκια η αγαπημένη μου!»

Η άνασσα έσκασε στα γέλια. Οι αυλικοί επίσης. Ο Ποτέμκιν συνοφρυώθηκε κάπως και ύστερα χαμογέλασε. Οι Ζαπορόγοι άρχισαν να σκουντάνε το σιδερά, πιστεύοντας πως είχε χάσει τα λογικά του.

«Σήκω!» είπε τρυφερά η άνασσα, «αν θέλεις τόσο πολύ να έχεις τέτοια γοβάκια, θα τα έχεις. Φέρτε του αμέσως τα πιο ακριβά γοβάκια, με το χρυσό! Αλήθεια, μου αρέσει αυτός ο αυθορμητισμός! Ορίστε...», συνέχισε η άνασσα στρέφοντας τα μάτια της σε κάποιον που στεκόταν απόμερα, με γεμάτο αλλά ελαφρώς γλομό πρόσωπο¹, του οποίου η σεμνή ρεντιγκότα με τα μεγάλα μαργαριταρένια κουμπιά μαρτυρούσε ότι δεν ανήκε στον κύκλο των αυλικών, «να θέμα αντάξιο της ευφύεστατης πέννας σας!»

«Είστε, η αυτοκρατορική μεγαλειότητά σας, υπερβολικά ευμενής. Εδώ χρειάζεται τουλάχιστον ένας Λαφοντέν!» απαντούσε, υποκλινόμενος, ο άνθρωπος με τα μαργαριταρένια κουμπιά.

«Στο λόγο μου, θα σας πω ότι μέχρι τώρα είμαι τρελαμένη με τον “Καπετάνιο” σας. Είναι υπέροχος! Αλλά», συνέχισε η άνασσα, απευθυνόμενη και πάλι στους Ζαπορόγους, «άκουσα ότι στη Σετς, εκεί σε σας, ποτέ δεν παντρεύονται».

«Μα πώς, μιτ'ρούλα! Ο άνθρωπος, το ξέρεις και

¹ Πρόκειται για τον Ντ. Ι. Φονβίζιν, διάσημο σατιρικό συγγραφέα. (Σ.τ.Μ.)

μόνη σου, χωρίς γυναίκα δεν μπορεί να ζήσει», απάντησε ο ίδιος εκείνος Ζαπορόγος που κουβέντιαζε με το σιδερά, και ο σιδεράς τα 'χασε ακούγοντας τον Ζαπορόγο, που ήξερε τόσο καλά την επίσημη γλώσσα, να μιλάει με την τσαρίνα, λες και το έκανε επίτηδες, με την πιο άξεστη, χωριάτικη λαλιά. «Πονηρός κόσμος!» σκέφτηκε. «Σίγουρα θα έχει τους λόγους του που το κάνει αυτό».

«Εμείς δεν είμαστε καλογέροι», συνέχισε ο Ζαπορόγος, «αλλά αμαρτωλοί άνθρωποι. Μας αρέσει, όπως και ολωνών των άλλων χριστιανών, η καλοπέραση. Υπάρχουν μεταξύ μας όχι λίγοι, που έχουν γυναίκες, αλλά δε ζούνε μαζί τους στη Σετς. Υπάρχουν κι αυτοί που έχουν γυναίκες στην Πολωνία. Υπάρχουν κι εκείνοι που έχουν γυναίκες στην Ουκρανία. Υπάρχουν κι εκείνοι που έχουν γυναίκες ακόμα και στην Τουρκιά».

Εκείνη τη στιγμή φέρανε στο σιδερά τα γοβάκια. «Θεούλη μου, τι κέντημα είναι τούτο!» φώναξε από τη χαρά του, αρπάζοντας τα γοβάκια. «Η αυτοκρατορική μεγαλειότητά σας! Ε, λοιπόν, όταν φοράς τέτοια παπούτσια στα πόδια, με τα οποία, όπως θα περίμενε κανείς, υψηλοτάτη, σίγουρα μπορείτε και να γλιστράτε κάνοντας φιγούρες ακόμα και στον πάγο, τότε πώς πρέπει να είναι αυτά τα ποδαράκια; Νομίζω, το λιγότερο, από αγνή ζάχαρη».

Η άνασσα, η οποία όντως είχε τα πιο καλλίγραμμα και θεσπέσια πόδια, δεν μπορούσε να μη χαμογελάσει, ακούγοντας ένα τέτοιο κομπλιμέντο από τα χείλη του απλοϊκού σιδερά, ο οποίος με τα ρούχα του Ζαπορόγου

μπορούσε να θεωρηθεί κι όμορφος, παρά το μελαιψό του πρόσωπο.

Χαρούμενος από μια τόσο ευμενή προσοχή, ο σιδεράς ήθελε να ρωτήσει την τσαρίνα για όλα: είναι αλήθεια ότι οι τσάροι τρώνε μόνο μέλι και βούτυρο και τα λοιπά, αλλά ένωσε ότι οι Ζαπορόγοι τον σκουντούσαν στα πλευρά, κι έτσι αποφάσισε να σωπάσει. Κι όταν η άνασσα στράφηκε στους γέροντες και άρχισε να τους ρωτάει πώς ζούνε στη Σετς, τι συνήθειες έχουν, πισωπατώντας, έσκυψε προς την τσέπη του και είπε σιγανά: «Πάρε με από δω γρήγορα!» και ξαφνικά βρέθηκε πίσω από τα ξύλινα τείχη.

«Πνίγηκε! Μα τον Θεό, πνίγηκε! Να, να μην ξανακουνηθώ από τη θέση μου, αν δεν πνίγηκε!» τραύλιζε η χοντρή υφάντρα, στο κέντρο μιας παρέας γυναικών στην Ντικάνκα, καταμεσής του δρόμου.

«Γιατί, μήπως είμαι καμιά ψεύτρα; Μήπως έκλεψα την αγελάδα κανενός; Μήπως μάτιασα κανέναν και δε με πιστεύουνε;» φώναζε μια γυναίκα με κοζάκιχο ζιπούνι και κατακόκκινη μύτη, χειρονομώντας: «Να, να μην ξαναβάλω νερό στο στόμα μου, αν η γριά Περπερτσίχα δεν είδε με τα ίδια της τα μάτια πως κρεμάστηκε ο σιδεράς!»

«Κρεμάστηκε ο σιδεράς; Τώρα μάλιστα!» είπε ο κοινοτάρχης βγαίνοντας από του Τσουμπ και πλησιάζοντας τις γυναίκες που κουβέντιαζαν.

«Πες καλύτερα να μην ξαναβάλεις ποτέ βότκα στο στόμα σου, γριά μεθυστακαλού!» απάντησε η υφάντρα. «Πρέπει να είναι κανείς τρελός όσο του λόγου

σου για να πάει να κρεμαστεί! Πνίγηκε, πνίγηκε στο ρέμα! Εκείνο που ξέρω εγώ είναι ότι ήσουν πριν από λίγο στο κατηλειό».

«Σιχαμένη! Είδες, άρχισε τώρα να με κατηγορεί!» διαμαρτυρήθηκε οργισμένη η γυναίκα με την κατακόχκινη μύτη. «Εσύ να σωπαίνεις, άχρηστη! Λες και δεν ξέρω ότι ο διάκος έρχεται σπίτι σου κάθε βράδυ!»

Η υφάντρα φούντωσε.

«Τι πράγμα; Ο διάκος; Σε ποιον πάει ο διάκος; Γιατί λες ψέματα;»

«Ο διάκος;» ρώτησε πλησιάζοντας την παρέα των γυναικών που καβγάδιζαν η διάκαινα, που φορούσε μια κάπα από γούνα λαγού, καλυμμένη με μπλε γυαλιστερό ύφασμα. «Τώρα θα σας πω εγώ με το διάκο! Ποια μίλησε για το διάκο;»

«Να, τούτην εδώ επισκέπτεται ο διάκος!» είπε η γυναίκα με την μπλαδιά μύτη δείχνοντας την υφάντρα.

«Α, ώστε εσύ είσαι σκύλα», είπε η διάκαινα, ορμώντας στην υφάντρα. «Ωστε εσύ, μάγισσα, τον ζαλίζεις και τον ποτίζεις κακό βοτάνι, για να έρχεται σ' εσένα!»

«Παράτα με, σατανά!» έλεγε πισωπατώντας η υφάντρα.

«Φύγε από δω, καταραμένη μάγισσα, που να μην προκάμεις να δεις παιδιά, άχρηστη! Φτου!...» είπε η διάκαινα και έφτυσε καταπρόσωπο την υφάντρα.

Η υφάντρα επιχείρησε να κάνει το ίδιο, αλλά κατά λάθος έφτυσε το αξύριστο γένι του κοινοτάρχη, ο οποίος, για να ακούει καλύτερα, είχε μπει ανάμεσα στις γυναίκες που βρίζονταν. «Α, απαίσιο θηλυκό!» φώναξε

Η νύχτα των Χριστουγέννων

ο κοινοτάρχης σκουπίζοντας με το μανίκι του το πρόσωπο και σηκώνοντας το μαστίγιό του. Η κίνηση αυτή τις έκανε να σκορπίσουν, βρίζοντας προς όλες τις κατευθύνσεις. «Τι σίχαμα!» επαναλάμβανε συνεχίζοντας να σκουπίζεται. «Ωστε ο σιδεράς πνίγηκε! Θεούλη μου, και τι σπουδαίος ζωγράφος ήταν! Τι ωραία μαχαίρια, δρεπάνια, άροτρα ήξερε να σμιλεύει! Και τι δυνατός ήταν! Ναι», συνέχισε συλλογισμένος, «τέτοιοι άνθρωποι δεν υπάρχουν πολλοί στο χωριό μας. Και το είχα καταλάβει, καθισμένος μέσα στο σακί, ότι ο δύστυχος δεν ήταν καθόλου στα κέφια του. Ωστε έτσι, λοιπόν, ο σιδεράς! Ήταν, αλλά τώρα δεν είναι πια! Κι εγώ που ετοιμαζόμουν να πεταλώσω σ' αυτόν την παρδαλή φοράδα μου...» Γεμάτος με τέτοιες χριστιανικές σκέψεις, ο κοινοτάρχης κίνησε για το σπίτι του.

Η Οξάνα σάστισε όταν τα νέα έφτασαν ως αυτήν. Δεν πίστευε πολύ στα μάτια της Περπερτσίχα και στα κουτσομπολιά των γυναικών: ήξερε ότι ο σιδεράς ήταν αρκετά θεοσεβούμενος και δε θα αποφάσιζε να καταστρέψει την ψυχή του. Αλλά, αν όντως έφυγε από το χωριό, αποφασισμένος να μην ξαναγυρίσει; Και σιγά μη βρεθεί σε άλλον τόπο τέτοιο παλικάρι σαν το σιδερά! Πόσο την αγαπούσε! Άντεχε περισσότερο από όλους τα καπρίτσια της! Η πεντάμορφη στριφογυρούσε όλη τη νύχτα κάτω από την κουβέρτα της, τότε στο ένα πλευρό τότε στο άλλο, και δεν μπορούσε να αποκοιμηθεί. Άλλοτε πεταγόταν επάνω, και με την αφοπλιστική της γύμνια, που το σκοτάδι της νύχτας την έκρυβε κι απ' αυτή την ίδια, σχεδόν φωναχτά μάλωνε τον εαυτό της, και άλλοτε κουλουριασμένη σε μια άκρη

του κρεβατιού προσπαθούσε να μη σκέφτεται τίποτα. Όμως σκεφτόταν. Κι έκαιγε ολόκληρη. Ωσπου να φτάσει το πρωί, ήταν ερωτευμένη με το σιδερά μέχρι τα μπούνια.

Ο Τσουμπ δεν εκδήλωσε ούτε χαρά ούτε λύπη για την τύχη του Βακούλα. Τις σκέψεις του τις απασχολούσε άλλο πράγμα. Δεν μπορούσε με τίποτα να ξεχάσει την προδοσία της Σολόχας και νυσταγμένος δε σταματούσε να τη βρίζει.

Ξημέρωσε. Η εκκλησία γέμισε με κόσμο πριν καν φωτίσει η μέρα. Ηλικιωμένες γυναίκες, με άσπρες μαντίλες και άσπρες μπλούζες, σταυροκοπιούνταν ευλαβικά στην είσοδο της εκκλησίας. Οι αρχόντισσες, άλλες με πράσινες και κίτρινες ζακέτες και άλλες με γαλάζια καφτάνια και χρυσαφιούς φιόγκους από πίσω, στέκονταν μπροστά από αυτές. Οι κοπελιές, με αμέτρητες πολύχρωμες κορδέλες πλεγμένες στα μαλλιά και λαμπερά περιδέραια, σταυρούς και δουκάτα στο λαιμό, προσπαθούσαν να πλησιάσουν το εικονοστάσι. Αλλά πριν από όλους στέκονταν οι άρχοντες και οι απλοί χωρικοί με τα μουστάκια τους, τα τσουλούφια τους, τους χοντρούς σβέρκους τους και τα φρεσκοξυρισμένα σαγόνια τους, οι πιο πολλοί με κάπες, κάτω από τις οποίες ξεπετάγονταν άσπρες ή μπλε μάλλινες μπλούζες. Όλα τα πρόσωπα, όπου κι αν κοιτούσες, ήταν γιορτινά. Ο κοινοτάρχης γλειφόταν, με τη σκέψη του στο σαλάμι που θα απολάμβανε σε λίγο. Οι κοπελιές ονειροπολούσαν για το πώς θα γλιστρούσαν αργότερα πάνω στους πάγους παρέα με τους νεαρούς. Οι γριές, πιο πρόθυμα από ποτέ άλλοτε, προσεύχονταν.

Σε όλη την εκκλησία ακούγονταν οι γονυκλισίες του κοζάκου Σβερμπιγκούζ. Μόνο η Οξάνα στεκόταν σαν να μην ήταν ο εαυτός της... Προσευχόταν και δεν προσευχόταν. Στην καρδιά της είχαν φωλιάσει τόσα διαφορετικά συναισθήματα, το ένα πιο στενάχωρο από το άλλο, το ένα πιο θλιβερό από το άλλο, που στο πρόσωπό της αποτυπώθηκε όλη η σαστιμάρα του κόσμου. Δάκρυα τρεμόπαιζαν στα μάτια της. Τα κορίτσια δεν μπορούσαν να καταλάβουν την αιτία και δεν υποψιάζονταν ότι ευθυνόταν γι' αυτό ο σιδεράς. Ωστόσο, ο σιδεράς δεν απασχολούσε μόνο την Οξάνα. Όλοι οι χωριανοί είχαν προσέξει ότι η γιορτή δεν ήταν και τόσο γιορτή. Ότι κάτι έλειπε. Ο διάκος, προς μεγάλη στενοχώρια του, μετά την περιπέτεια με το σακί είχε βραχνιάσει και ψέλλιζε με φωνή που μόλις ακουγόταν. Είναι αλήθεια ότι ο επισκέπτης του ο ψάλτης έπιανε θαυμάσια τα μπάσα, αλλά πόσο καλύτερα θα ήταν αν παρευρισκόταν κι ο σιδεράς, ο οποίος πάντα, μόλις άρχιζαν το Πάτερ ημών ή το Χερουβικό, ανέβαινε στο αναλόγιο και έψελνε από εκεί κατά τον τρόπο που ψέλνουν και στην Πολτάβα. Επιπλέον, μόνο εκείνος είχε τη θέση του εκκλησιαστικού επίτροπου. Τέλειωσε ο όρθρος και μετά τον όρθρο τέλειωσε κι η λειτουργία... Πού, στ' αλήθεια, χάθηκε αυτός ο σιδεράς;

Πολύ πολύ νωρίς, πριν ακόμα καλοξημερώσει, ο διάβολος με το σιδερά είχαν επιστρέψει πίσω στο χωριό. Μέσα σε μια στιγμή, ο Βακούλα βρέθηκε στο σπίτι του. Εκείνη την ώρα λάλησε ο πετεινός. «Πού πας;» είπε ο Βακούλα, αρπάζοντας από την ουρά το διάβολο,

που ετοιμαζόταν να το σκάσει. «Περίμενε, φίλε, δεν τελειώσαμε: δε σε ευχαρίστησα ακόμα». Παίρνοντας τότε το καμουτσί του, του έριξε τρία χτυπήματα, κι ο δύστυχος ο διάβολος βάλθηκε να τρέχει σαν χωριάτης που του τις έβρεξε ο χωροφύλακας. Κι έτσι, αντί να ξεγελάει, να παρασέρνει και να ανακατώνει τους άλλους, ο εχθρός του ανθρώπινου γένους την είχε πάθει ο ίδιος. Κατόπιν τούτου, ο Βακούλα δρασκέλισε το κατώφλι, σωριάστηκε στο άχυρο και κοιμήθηκε μέχρι το μεσημέρι. Όταν ξύπνησε, φοβήθηκε βλέποντας ότι ο ήλιος είχε ανέβει ψηλά. «Έχασα τον όρθρο και την πρωινή λειτουργία!» Στο σημείο αυτό ο ευυπόληπτος σιδεράς έπεσε σε μεγάλη θλίψη, στη σκέψη ότι ο Θεός, τιμωρώντας τον για την αμαρτωλή πρόθεσή του να χάσει την ψυχή του, του έστειλε επίτηδες τον ύπνο, που τον εμπόδισε να παραβρεθεί στην επίσημη γιορτή στην εκκλησία. Ωστόσο ησύχασε κάπως, όταν σκέφτηκε ότι την επόμενη εβδομάδα θα μπορούσε να εξομολογηθεί γι' αυτό στον παπά, κι από σήμερα κιόλας θα έκανε πενήντα μετάνοιες το χρόνο. Έριξε μια ματιά ένα γύρο στο σπίτι. Δεν ήταν κανείς εκεί. Φαίνεται ότι η Σολόχα δεν είχε επιστρέψει ακόμα. Προσεχτικά έβγαλε κάτω από το πουκάμισό του τα γοβάκια, θαύμασε μια ακόμα φορά την ακριβή δουλειά που είχαν επάνω και αναλογίστηκε τα συμβάντα της προηγούμενης νύχτας. Νίφτηκε, ντύθηκε όσο καλύτερα γινόταν, με τα ίδια εκείνα ρούχα που είχε πάρει από τους Ζαπορόγους, έβγαλε από το σεντούκι τον καινούργιο του σκούφο, τον μυτερό, από γούνα προβάτου, που δεν τον είχε φορέσει ακόμα ούτε μια φορά από τότε που τον

είχε αγοράσει στην Πολτάβα. Έβγαλε και την καινούργια πολύχρωμη ζώνη. Τα έβαλε όλα μαζί με το μαστίγιο σε ένα μαντίλι και τράβηξε κατευθείαν για του Τσουμπ.

Ο Τσουμπ γούρλωσε τα μάτια μόλις μπήκε ο σιδεράς, και δεν ήξερε τι να θαυμάσει: το ότι ο σιδεράς είχε αναστηθεί, το ότι είχε τολμήσει να πάει σπίτι του, ή το ότι είχε στολιστεί τόσο κομψά και έμοιαζε με Ζαπορόγο. Αλλά, ακόμα περισσότερο τα έχασε όταν ο Βακούλα έλυσε το μαντίλι και ακούμπησε μπροστά του έναν καινούργιο σκούφο και μια ζώνη, που παρόμοιά τους δεν είχε δει το χωριό, κι ο ίδιος γονάτισε μπροστά του και είπε με ικετευτική φωνή: «Κάνε μου τη χάρη, πατερούλη, μην οργίζεσαι! Να και το μαστίγιο. Χτύπα με όσο τραβάει η ψυχή σου, παραδίνομαι. Μετανιώνω για όλα. Χτύπα με, μόνο μην οργίζεσαι! Κάποτε ήσουν αδερφοποιτός με το μακαρίτη τον πατέρα μου, μαζί ψωμί κι αλάτι τρώγατε και μαζί τα πίνατε».

Ο Τσουμπ, με κρυφή ικανοποίηση, έβλεπε πως ο σιδεράς, που δε σήκωνε στο σπαθί του μύγα, αυτός που λύγιζε με τη χούφτα του πενταράκια και πέταλα σαν να ήταν τηγανίτες, αυτός ο ίδιος σιδεράς γονάτιζε μπροστά του. Για να μην τον δει να ξεπέφτει ακόμα περισσότερο, ο Τσουμπ πήρε το μαστίγιο και τον χτύπησε στην πλάτη τρεις φορές. «Λοιπόν, αρκετά, σήκω πάνω! Τους μεγάλους να τους ακούς! Ας ξεχάσουμε όλα όσα συνέβησαν μεταξύ μας! Και τώρα, λέγε τι θέλεις;»

«Να με παντρέψεις με την Οξάνα, πατερούλη!»

Ο Τσουμπ το σκέφτηκε για λίγο, κοίταξε το σκού-

φο και τη ζώνη — ο σκούφος ήταν μαγευτικός, η ζώνη δεν πήγαινε πίσω — θυμήθηκε και την προδοσία της Σολόχας και είπε αποφασιστικά! «Ντόμπρε! Στείλε προξενητές!»

«Αχ!» φώναξε η Οξάνα, περνώντας εκείνη τη στιγμή το κατώφλι και βλέποντας το σιδερά, ενώ κάρφωνε πάνω του με κατάπληξη και χαρά τα μάτια της.

«Δες τι γοβάκια σου έφερα!» είπε ο Βακούλα.
«Αυτά που φοράει η τσαρίνα».

«Όχι, όχι! Δε μου χρειάζονται γοβάκια!» έλεγε εκείνη κουνώντας τα χέρια, χωρίς να παίρνει τα μάτια της από πάνω του. «Εγώ, και χωρίς τα γοβάκια...» δεν τέλειωσε τη φράση της και κοκκίνισε.

Ο σιδεράς την πλησίασε και την έπιασε από το χέρι. Η ομορφονιά χαμήλωσε τα μάτια. Ποτέ δεν υπήρξε τόσο εξαίσια ωραία. Ο μαγεμένος σιδεράς τη φίλησε απαλά και το πρόσωπό της φούντωσε ακόμα πιο πολύ κι έγινε ακόμα πιο όμορφη.

Περνώντας από την Ντικάνκα ο αρχιερέας με το μισοχαμένο μνημονικό παίνεψε την τοποθεσία όπου βρίσκεται το χωριό και διασχίζοντας το δρόμο σταμάτησε μπροστά σε ένα καινούργιο χωριατόσπιτο. «Ποιανού είναι αυτή η τόσο όμορφα σκαλισμένη ίσμπα;» ρώτησε ο παναγιότατος την όμορφη γυναίκα που στεκόταν στην πόρτα με ένα μωρό στην αγκαλιά. «Του Βακούλα του σιδερά!» είπε υποκλινόμενη βαθιά η Οξάνα, γιατί αυτή ήταν βεβαίως. «Υπέροχα! Υπέροχη δουλειά!» είπε ο παναγιότατος, παρατηρώντας την πόρτα και τα παράθυρα. Τα παράθυρα ήταν βαμμένα γύρω γύρω με

κόκκινη μπορντούρα. Και στις πόρτες ήταν σκαλισμένοι κοζάκοι πάνω στα άλογα με τα τσιμπούκια τους στο στόμα. Αλλά ακόμα περισσότερο παίνεψε ο παναγιότατος τον Βακούλα, όταν έμαθε ότι υλοποιώντας τη μετάνοιά του έβαψε δωρεάν το αριστερό αναλόγιο της εκκλησίας, πράσινο με κόκκινα λουλούδια. Όμως αυτό δεν ήταν όλο. Στον πλαϊνό τοίχο, όπως μπαίνεις στην εκκλησία, ζωγράφησε ο Βακούλα το δαίμονα στον Άδη τόσο αηδιαστικό, ώστε όσοι περνούσαν από δίπλα τον έφτυναν. Και οι γυναίκες, με το που άρχιζαν να κλαίνε τα μωρά στην αγκαλιά τους, τα πήγαιναν στη ζωγραφιά και έλεγαν: «Μην κλαις, θα σε πάρει ο σατανάς στην Κόλαση!» Και τα μωρά, συγκρατώντας τα δάκρυα, κοίταζαν την εικόνα και σφίγγονταν πάνω στο στήθος της μάνας τους.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΕΝΟΣ ΑΓΟΡΙΟΥ

Από το ημερολόγιο του συγγραφέα

I. ΤΟ ΑΓΟΡΙ «ΜΕ ΤΟ ΑΠΛΩΜΕΝΟ ΧΕΡΙ»

Τα παιδιά είναι κόσμος παράξενος, κοιμούνται κι ονειρεύονται. Πριν από τα Χριστούγεννα, αλλά και στη διάρκεια των Χριστουγέννων, συναντούσα συνεχώς στο δρόμο, σε συγκεκριμένο σημείο, ένα αγοράκι όχι μεγαλύτερο από επτά χρονών. Μέσα στην τρομερή παγωνιά ήταν ντυμένο σχεδόν καλοκαιρινά, αλλά ο λαιμός του, πάντα τυλιγμένος με ένα κουρέλι, έδειχνε ότι κάποιος, παρ' όλα αυτά, το είχε φροντίσει πριν το στείλει έξω. Κυκλοφορούσε «με το χέρι απλωμένο». Ο όρος είναι τυπικός, και σημαίνει «ζητιανεύω». Τον επινόησαν αγόρια σαν κι αυτό. Υπάρχουν πλήθος από αυτά τα παιδιά, που στριφογυρνούν στα πόδια μας και επαναλαμβάνουν δυνατά κάποιες αποστηθισμένες φράσεις. Όμως, τούτο το μικρό δε φώναζε, μιλούσε αθώα, ασυνήθιστα θα έλεγα, και με κοιτούσε με εμπιστοσύνη στα μάτια – θα πρέπει να ήταν καινούργιο στο επάγγελμα. Στην ερώτησή μου απάντησε ότι έχει μια αδελφή, που είναι άνεργη και άρρωστη. Μπορεί να ήταν κι έτσι. Έμαθα ωστόσο αργότερα ότι αγοράκια σαν κι αυτό υπάρχουν κοπάδια ολόκληρα: τα στέλνουν «με το χέρι απλωμένο», ακόμα και στη χειρότερη παγωνιά, κι είναι σίγουρο πως, αν δε μαζέψουν τίποτα, τα περιμένει ξυλοδαρμός. Έχοντας συγκεντρώσει μερικές δεκάρες, ένα τέτοιο αγόρι θα επιστρέψει με κόκκινα, κοκαλιασμένα δάχτυλα σε

κάποιο υπόγειο, όπου θα μεθοκοπάει μια συμμορία ακαμάτηδων, από τους ίδιους εκείνους που «απεργών-ντας στη φάμπρικα Σάββατο προς Κυριακή επιστρέ-φουν στη δουλειά όχι νωρίτερα από Τετάρτη βράδυ». Εκεί, στα υπόγεια, μεθοκοπάνε μαζί τους οι πεινασμέ-νες και δαρμένες γυναίκες τους, κι εκεί κατουριούνται τα πεινασμένα μωρά τους. Βότκα και βρόμα και ακο-λασία, αλλά κυρίως βότκα. Με τις δεκάρες που μάζε-ψε, στέλνουν και πάλι το αγοράκι έξω, στο καπηλειό, να φέρει κι άλλο ποτό. Για να διασκεδάσουν μάλιστα, του ρίχνουν καμιά φορά κι αυτουνού στο στόμα ένα ποτηράκι, χασκογελώντας όταν με κομμένη την ανά-σα θα σωριαστεί σχεδόν αναίσθητο στο πάτωμα.

... φαρμάκι βότκα μου 'ριξε
αλύπητα στο στόμα...

Μόλις μεγαλώσει λίγο θα το χώσουν στα γρήγορα σε καμιά φάμπρικα, αλλά όσα θα κερδίζει θα είναι και πάλι υποχρεωμένο να τα φέρνει στους ακαμάτηδες, που θα τα πίνουν ως συνήθως. Πάντως, πριν καν φτά-σουν στη φάμπρικα, τα παιδιά αυτά έχουν γίνει κανονι-κοί εγκληματίες. Αλητεύουν μέσα στην πόλη και ξέρουν γωνιές σε αντίστοιχα υπόγεια, όπου μπορούν να τρυπώσουν και να διανυκτερεύσουν χωρίς να τα πάρει είδηση κανείς. Μια φορά, ένα από αυτά πέρασε κάμπο-σες συνεχόμενες νύχτες στο υπόγειο κάποιου οδοκαθα-ριστή, μέσα σε ένα ψάθινο σεντούκι, δίχως εκείνος να καταλάβει τίποτα. Εννοείται πως γίνονται κλέφτες. Η κλεψιά γίνεται πάθος, ακόμα και σε οκτάχρονα παιδιά,

τα οποία, μερικές φορές, δε συνειδητοποιούν καν ότι αυτό που κάνουν είναι παράνομο. Τελικά, τα αντέχουν όλα —την πείνα, το κρύο, τους ξυλοδαρμούς— με αντίτιμο ένα πράγμα: την ελευθερία. Κάποτε θα το σκάσουν από τους ακαμάτηδες, για να ζητιανέψουν πια για τον εαυτό τους. Αυτό το άγριο πλάσμα ενίοτε δεν ξέρει ούτε πού ζει ούτε τι εθνικότητας είναι, αν υπάρχει Θεός, αν υπάρχει βασιλιάς. Λένε γι' αυτά πράγματα απίστευτα, αλλά αληθινά.

II. ΕΝΑ ΑΓΟΡΙ ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Όμως εγώ είμαι μυθιστοριογράφος, και μου φαίνεται ότι μια «ιστορία» από αυτές την επινόησα μόνος μου. Αλλά γιατί γράφω «μου φαίνεται», αφού ξέρω ότι την επινόησα. Γιατί έχω την εντύπωση ότι κάπου, κάποτε, ακριβώς παραμονές Χριστουγέννων, συνέβη σε μια τεράστια πόλη και με τρομερή παγωνιά.

Έχω την εντύπωση, λοιπόν, ότι υπήρχε στο υπόγειο ένα αγόρι, όμως πολύ μικρό ακόμα, έξι χρονών ή μπορεί και μικρότερο. Αυτό το αγόρι ξύπνησε το πρωί μέσα σε ένα υγρό, κρύο υπόγειο. Φορούσε κάτι σαν ρομπάκι και τουρτούριζε. Η ανάσα του έβγαινε από το στόμα του σαν άσπρος αχνός, κι εκείνο, καθισμένο πάνω σε ένα σεντούκι στη γωνίτσα, διασκέδαζε παρατηρώντας τη να πετάει και να χάνεται. Όμως, ήθελε τόσο πολύ να φάει κάτι. Είχε πλησιάσει κάμποσες φορές από το πρωί το σανιδένιο κρεβάτι, όπου πάνω σε ένα λεπτό σαν φύλλο στρώμα και με έναν μπόγο για μαξιλάρι κειτόταν η άρρωστη μητέρα του. Πώς

βρέθηκε άραγε εδώ; Θα πρέπει να ήρθε με το αγοράκι της από κάποια άλλη πόλη και αρρώστησε ξαφνικά. Την ιδιοκτήτρια των κρεβατιών την είχαν συλλάβει δυο μέρες πριν. Οι ένοικοι σκόρπισαν στα πόστα τους, λόγω γιορτών, κι ένας ακαμάτης που έμεινε κειτόταν ήδη μεθυσμένος του θανατά ολόκληρα εικοσιτετράωρα, χωρίς να περιμένει καν τη γιορτή. Στην άλλη άκρη του δωματίου βογκούσε μια ογδοντάχρονη γριούλα, που έζησε κάποτε, κάπου, σαν γκουβερνάντα, και τώρα πέθαινε μόνη, βογκώντας, μουρμουρίζοντας και γκριδιάζοντας στο αγόρι, που άρχισε να φοβάται πια να πλησιάσει προς τη γωνιά της. Κάπου σε μια πεζούλα ανακάλυψε κάτι για να πιει, αλλά δε βρήκε ούτε μια κόρα ψωμί για να φάει, και πήγαινε τώρα για δέκατη φορά να ξυπνήσει τη μητέρα του. Τελικά, μέσα στο σκοτάδι ένωσε να φοβάται: είχε βραδιάσει εδώ και ώρα, αλλά κανείς δεν άναψε φως. Ψηλαφώντας το πρόσωπο της μαμάς του, παραξενεύτηκε που εκείνη δεν κουνήθηκε καθόλου και ήταν τόσο παγωμένη όσο κι ο τοίχος. «Πολύ κρύο κάνει εδώ μέσα», σκέφτηκε, στάθηκε λίγο ακόμα, ξεχνώντας ασυναίσθητα το χέρι του στον ώμο της μακαρίτισσας, μετά χουχούλιασε τα δαχτυλάκια του, για να τα ζεστάνει, και ξαφνικά, ξετρυπώνοντας από το κρεβάτι το κασκετάκι του, σιγά σιγά, ψηλαφητά, βγήκε από το υπόγειο. Θα είχε φύγει νωρίτερα, αλλά φοβόταν εκεί πάνω στη σκάλα το μεγάλο σκυλί που στεκόταν ολημερίς έξω από την πόρτα των γειτόνων. Όμως, τώρα πια το σκυλί δεν ήταν εκεί, κι αυτός βγήκε γρήγορα στο δρόμο.

Θεέ μου, τι πόλη ήταν αυτή! Ποτέ άλλοτε δεν είχε δει κάτι παρόμοιο. Εκεί απ' όπου ερχόταν, τις νύχτες πέφτει μαύρο σκοτάδι, ένας φανοστάτης φωτίζει όλο το δρόμο. Τα ξύλινα, χαμηλούτσικα σπιτάκια κλειδαμπαρώνονται με παντζούρια. Έξω, με το που θα πάρει να σουρουπώνει, δε θα δεις κανέναν — κλείνονται όλοι στα σπίτια τους, και το μόνο που ακούς είναι το ουρλιαχτό από ολόκληρα κοπάδια σκυλιών, εκατοντάδες και χιλιάδες από αυτά αλυκτούν και γαβγίζουν όλη τη νύχτα. Ωστόσο, εκεί κάτω ήταν τόσο ζεστά και του έδιναν να φάει, ενώ εδώ, ω Θεέ μου, ας έτρωγε μια στάλα! Και τι θόρυβος και φασαρία είναι αυτή, πόσο φως και πόσοι άνθρωποι, άλογα και άμαξες, και παγωνιά, παγωνιά! Παγωμένος αχνός βγαίνει από τα καταπονημένα άλογα, από τις καυτές ανάσες τους. Κάτω από το λιωμένο χιόνι βροντοκοπούν πάνω στην πέτρα τα πέταλά τους, κι όλοι σπρώχνονται τόσο και, ω Θεέ μου, πόσο θέλει να φάει, ένα κομματάκι οτιδήποτε έστω, και τα δάχτυλα άρχισαν ξαφνικά να πονάνε τόσο. Δίπλα του πέρασε το όργανο της τάξης που έστρεψε αλλού το πρόσωπό του, για να μη δει το μικρό.

Να κι άλλος δρόμος, τόσο πλατύς! Εδώ σίγουρα μπορούν να σε ποδοπατήσουν. Πώς φωνάζουν όλοι, πώς τρέχουν και τι φώτα, τι φώτα! Ω, αυτό τι είναι; Α, ένα μεγάλο τζάμι, και πίσω από το τζάμι ένα δωμάτιο, και στο δωμάτιο ένα δέντρο ίσαμε το ταβάνι. Είναι ένα έλατο, και πάνω στο έλατο τόσα φωτάκια, τόσα χρυσαφένια χαρτάκια και μήλα και κουκλάκια και μικρά αλογάκια. Πέρα δώθε στο δωμάτιο τρέχουν

παιδιά, στολισμένα και καθαρά, γελούν και παίζουν και κάτι τρώνε και πίνουν. Να, το κοριτσάκι εκείνο άρχισε να χορεύει με το αγοράκι, τι όμορφη κοπελίτσα! Ορίστε κι η μουσική που ακούγεται πίσω από το τζάμι. Κοιτάζει ο μικρός και θαυμάζει, γελάει μάλιστα, τώρα του πονάνε ήδη και τα δαχτυλάκια των ποδιών, ενώ των χεριών έγιναν πια κατακόκκινα, δεν κλείνουν και πονάνε όταν τα κουνάει. Ξάφνου το αγόρι θυμήθηκε ότι του πονάνε τόσο πολύ τα δάχτυλα, έβαλε τα κλάματα και συνέχισε το δρόμο του, αλλά να που πάλι βλέπει, μέσα από ένα άλλο τζάμι, ένα άλλο δωμάτιο κι ένα δέντρο, και στα τραπέζια πάνω γλυκίσματα κάθε είδους — αμυγδαλωτά, κόκκινα, κίτρινα, και κάθονται εκεί τέσσερις πλούσιες κυρίες, που δίνουν σε όσους μπαίνουν γλυκά, κι ανοίγει για μια στιγμή η πόρτα και μπαίνουν απ' έξω κάμποσοι κύριοι. Πλησίασε στα κλεφτά ο μικρός, άνοιξε την πόρτα και μπήκε. Οχ, τι φωνές ήταν αυτές και τι χειρονομίες! Μια κυρία έτρεξε γρήγορα, του έβαλε στο χέρι ένα καπίκι και του άνοιξε την πόρτα για να βγει. Πόσο φοβήθηκε ο μικρός! Το καπίκι τού έπεσε την ίδια στιγμή και κύλησε πάνω στα σκαλοπάτια, γιατί δεν μπορούσε, βλέπετε, να κλείσει τα κόκκινα δάχτυλά του και να το σφίξει. Το έβαλε στα πόδια ο μικρός κι έτρεξε, όσο πιο γρήγορα μπορούσε, χωρίς να ξέρει προς τα πού. Πάλι θέλει να κλάψει, αλλά φοβάται, και τρέχει, τρέχει χουχουλιάζοντας τα χεράκια του. Τότε τον πιάνει μια θλίψη, γιατί ξαφνικά ένιωσε τόσο μόνος και τόσο απαίσια. Όμως, ξάφνου, Θεέ και κύριε! Τι είναι αυτό πάλι; Ένα πλήθος ανθρώπων στέκεται και κάτι κοιτάζει: σε ένα

παράθυρο, πίσω από το τζάμι, τρεις κούκλες, μικρές, με κόκκινα και πράσινα ρουχαλάκια, και εντελώς σαν ζωντανές! Ένα γεροντάκι κάθεται και σαν να παίζει ένα μεγάλο βιολί, δυο άλλοι στέκονται όρθιοι και παίζουν μικρότερα βιολιά, και κουνάνε τα κεφάλια τους με ρυθμό, κι έπειτα κοιτάνε ο ένας τον άλλο και τα χείλη τους κουνιούνται, μιλάνε, πραγματικά μιλάνε, μόνο που λόγω του τζαμιού δεν ακούγονται. Στην αρχή ο μικρός σκέφτηκε ότι είναι ζωντανοί, αλλά, μόλις κατάλαβε ότι είναι κούκλες, έβαλε τα γέλια. Δεν είχε δει ποτέ τέτοιες κούκλες και δεν ήξερε καν ότι υπάρχουν τέτοιες! Του έρχεται να κλάψει, αλλά είναι τόσο αστείες αυτές οι κούκλες. Ξάφνου του φάνηκε ότι κάποιος πίσω του τον άρπαξε από το ρομπάκι του: ένα ψηλό κακιωμένο αγόρι στάθηκε δίπλα του, του έδωσε μια καρπαζιά, του πέταξε το κασκέτο και του έχωσε μια κλοτσιά. Κυλίστηκε ο μικρός στο έδαφος, κάποιοι έβαλαν τις φωνές, τα έχασε τότε, πετάχτηκε πάνω και όπου φύγει φύγει, μέχρι που έφτασε κάπου, άγνωστο πού, σε μια αυλή, μια άγνωστη αυλή. Στάθηκε να πάρει ανάσα πίσω από ένα σωρό ξύλων. «Εδώ δε θα με βρουν, είναι κατασκότεινα».

Κάθισε μαζεμένος, χωρίς να μπορεί να συνέλθει από το φόβο, και τότε απρόσμενα, εντελώς απρόσμενα, ένωσε τόσο ευχάριστα: τα χεράκια και τα ποδαράκια του σταμάτησαν να πονάνε κι αισθάνθηκε μια τέτοια ζεστασιά, τέτοια ζεστασιά, σαν να βρισκόταν δίπλα στη σόμπα. Να τος, τρεμουλιάζει ολόκληρος, αχ, μαναι, μοιάζει να αποκοιμείται! Τι ωραία να κοιμόταν εδώ: «Θα κάτσω λίγο και θα πάω να δω πάλι τις κού-

κλες», σκέφτηκε ο μικρός και χαμογέλασε, φέρνοντάς τες στο μυαλό του, εντελώς σαν αληθινές!... Αλλά τότε άκουσε τη μητέρα του να του τραγουδάει ένα νανούρισμα. «Μαμάκα, κοιμάμαι, αχ, τι ωραία κοιμάμαι εδώ πέρα!»

«Πάμε σπίτι μου, στο χριστουγεννιάτικο δέντρο, αγοράκια», ψιθύρισε από πάνω του μια σιγανή φωνή.

Σκέφτηκε ότι θα ήταν η μητέρα του, αλλά όχι, δεν ήταν. Ποιος είναι αυτός που τον καλεί, δεν τον βλέπει, όμως ναι, κάποιος έσκυψε πάνω του και τον αγκάλιασε μέσα στο σκοτάδι, και ο μικρός του έτεινε το χέρι και... και τότε, ω, τι φως! Ω, τι έλατο είναι αυτό! Μα δεν είναι καν έλατο, τέτοια δέντρα δεν είχε ξαναδεί ποτέ! Πού βρίσκεται τώρα; Όλα λάμπουν, όλα ακτινοβολούν και γύρω τόσες κούκλες, αγοράκια και κοριτσάκια, τόσο λαμπερά, όλο στριφογυρνάνε γύρω του, πετάνε, τον φιλάνε, τον πιάνουν από το χέρι, τον παίρνουν μαζί τους, ναι, τώρα πετάει κι ο ίδιος, και βλέπει τη μητέρα του να τον κοιτάζει και να του χαμογελάει τόσο χαρούμενη.

«Μαμά! Μαμά! Αχ, τι ωραία που είναι εδώ, μαμά!» της φωνάζει ο μικρός και ξαναφιλιέται με τα παιδάκια και θέλει να τους μιλήσει αμέσως για τις κούκλες εκείνες πίσω από το τζάμι. «Ποια είστε εσείς, αγοράκια; Ποιες είστε εσείς, κοριτσάκια;» ρωτάει γελώντας και αγκαλιάζοντάς τα.

«Αυτό είναι το Δέντρο του Χριστού», του απαντάνε. «Στο σπίτι του Χριστού πάντα τη μέρα αυτή υπάρχει ένα δέντρο για τα μικρά παιδάκια που δεν έχουν δικά τους δέντρα...»

Έμαθε τότε ότι τα αγοράκια και τα κοριτσάκια ήταν παιδάκια σαν κι αυτόν, που κάποια ξεπάγιασαν μέσα στα καλάθια τους, όταν τα εγκατέλειψαν στα σκαλιά των σπιτιών των αξιωματούχων της Πετρούπολης, άλλα πέθαναν στο βρεφοκομείο, κάποια τρίτα ξεψύχισαν πάνω στο στεγνό στήθος της μητέρας τους (την εποχή του λοιμού της Σαμάρας), και κάποια άλλα έσκασαν στα βαγόνια της τρίτης θέσης από τις αναθυμιάσεις, κι όλα είναι τώρα εδώ, όλα είναι τώρα άγγελοι, κοντά στον Χριστό, κι Εκείνος, ανάμεσά τους, τους απλώνει το χέρι και τα ευλογεί, όπως και τις αμαρτωλές μητέρες τους... Ναι, οι μητέρες των παιδιών στέκονται εδώ δίπλα στην ακρούλα και κλαίνε. Όλες αναγνωρίζουν το αγοράκι τους ή το κοριτσάκι τους, το πλησιάζουν και το φιλάνε, του σκουπίζουν τα δάκρυα με τα χέρια τους και του ζητάνε να μην κλαίει, γιατί εδώ είναι καλά τώρα...

Κάτω, το πρωί, οι οδοκαθαριστές βρήκαν το μικρό πτωματάκι του ξεπαγιασμένου αγοριού πίσω από τα ξύλα. Αναζήτησαν και τη μητέρα του... Εκείνη είχε πεθάνει νωρίτερα. Συναντήθηκαν κοντά στον Κύριο και Θεό, στους ουραμούς.

Γιατί έγραψα μια τέτοια ιστορία, που δεν ταιριάζει καθόλου σε ένα συνηθισμένο ημερολόγιο, και μάλιστα ημερολόγιο συγγραφέα; Είχα υποσχεθεί στους εκδότες μερικά διηγήματα, για αληθινά γεγονότα κατά προτίμηση! Όμως, ακριβώς αυτό είναι το ζήτημα: μου φαίνεται πως όλα αυτά θα μπορούσαν να έχουν συμβεί στ' αλήθεια — δηλαδή αυτό που έγινε στο υπόγειο και πίσω από τα ξύλα και εκεί, δίπλα στο

χριστουγεννιάτικο δέντρο. Δεν ξέρω πια πώς να το πω, μπορεί να έχουν συμβεί μπορεί και όχι... Αλλά γι' αυτό είμαι μυθιστοριογράφος: για να επινοώ πράγματα.

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ ΚΙ ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

Από τις σημειώσεις ενός αγνώστου

Tούτες τις μέρες παραβρέθηκα σε ένα γάμο... Αλλά όχι! Καλύτερα να σας πω για την πρωτοχρονιάτικη γιορτή. Ο γάμος ήταν καλός. Μου άρεσε πολύ, το άλλο περιστατικό όμως ήταν καλύτερο. Δεν ξέρω γιατί, αλλά, παρακολουθώντας το γάμο αυτό, θυμήθηκα εκείνη τη γιορτή. Να πώς έγινε. Πριν από πέντε χρόνια ακριβώς, παραμονή του νέου έτους, με κάλεσαν σε μια παιδική γιορτή... Το πρόσωπο που με καλούσε ήταν ένας άνθρωπος των επιχειρήσεων, διάσημος, με διασυνδέσεις, γνωριμίες, ίντριγκες, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, που μπορούσες να σκεφτείς ότι αυτή η παιδική γιορτή ήταν μια πρόφαση για τους γονείς να συγκεντρωθούν και να συζητήσουν άλλα ενδιαφέροντα θέματα, με αθώο, τυχαίο, απρομελέτητο τρόπο. Εγώ ήμουν άσχετος με όλα αυτά. Οι δουλειές δε με απασχολούσαν, γι' αυτό και πέρασα το βράδυ αρκετά ανεξάρτητος. Παρευρισκόταν κι ένας άλλος κύριος, που, νομίζω, δεν ήταν ούτε διάσημης καταγωγής ούτε από τζάκι, και ο οποίος, όπως εγώ, έδειχνε, μέσα σε τούτη την οικογενειακή ευτυχία, κάπως σαν παρείσακτος... Τον πρόσεξα πρώτον απ' όλους. Ήταν ένας ψηλός, αδύνατος άντρας, αρκετά σοβαρός και καλοντυμένος. Ωστόσο, ήταν καταφανές ότι δεν είχε μυαλό για χαρές και οικογενειακή ευτυχία. Με το που απομακρυνόταν σε κάποια γωνιά, σταματούσε αμέσως να χαμο-

γελάει και σούφρωνε τα δασιά, μαύρα φρύδια του. Γνωστούς, εκτός του οικοδεσπότη, στη χοροεσπερίδα αυτή δεν είχε ούτε έναν. Φαινόταν ότι έπληττε τρομερά, αλλά έπαιζε γενναία και μέχρι τέλους το ρόλο του ευτυχισμένου ανθρώπου που διασκεδάζει αφάνταστα. Αργότερα έμαθα ότι επρόκειτο για έναν κύριο από την επαρχία, ο οποίος είχε να λύσει κάποια σημαντική, μπερδεμένη υπόθεση στην πρωτεύουσα, κι ο οποίος έφερε στον οικοδεσπότη μας μια συστατική επιστολή. Ο οικοδεσπότης μας τον είχε υπό την προστασία του κάθε άλλο παρά *con amice*¹ και τον είχε προσκαλέσει στον παιδικό χορό για καθαρά υπολογιστικούς λόγους. Χαρτιά δεν παιζανε, πούρα δεν του προσφέρανε, κουβέντα δεν έπιασε κανείς μαζί του, ίσως γιατί κατάλαβαν το ποιόν του ανθρώπου εξ αποστάσεως, και έτσι ο ήρωάς μου ήταν υποχρεωμένος να σκοτώνει την ώρα μόνος του, χαιδεύοντας τις φαβορίτες του όλο το βράδυ. Οι φαβορίτες του ήταν πράγματι αρκετά όμορφες. Αλλά τις χαιδευε με τέτοια αφοσίωση που, κοιτώντας τον, μπορούσες να σκεφτείς δικαίως ότι εν αρχή ήρθαν στο φως οι φαβορίτες κι έπειτα προστέθηκε σ' αυτές ο κάτοχός τους, για να τις χαιδεύει.

Εκτός από αυτό το άτομο, που συμμετείχε με αυτό τον τρόπο, στην οικογενειακή ευτυχία του οικοδεσπότη, ο οποίος είχε πέντε θρεμμένους γιους, μου άρεσε κι ένας άλλος κύριος, αλλά εντελώς διαφορετικού στιλ. Ήταν το πρόσωπο της βραδιάς. Τον έλεγαν Γιούλιαν Μαστακόβιτς. Από την πρώτη ματιά μπορούσες να

¹ Από αγάπη (ιταλικά στο πρωτότυπο). (Σ.τ.Μ.)

δεις ότι ήταν επίτιμος καλεσμένος και φερόταν στον οικοδεσπότη όπως ακριβώς ο οικοδεσπότης προς τον κύριο που χάιδευε τις φαβορίτες του. Ο οικοδεσπότης και η οικοδέσποινα του έκαναν άφθονες ρεβεράντζες, ήταν όλο ευγένειες μαζί του, τον φρόντιζαν συνεχώς, τον κερνούσαν ποτά, τον κολάκευαν, έφερναν εκεί που καθόταν τους επισκέπτες τους να τους συστήσουν, αλλά τον ίδιο δεν τον υπέβαλλαν στην ταλαιπωρία να πηγαينوέρχεται. Παρατήρησα ότι ένα δάκρυ λαμπύρισε στο μάτι του οικοδεσπότη, όταν ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς εξέφρασε την άποψή του για τη βραδιά αυτή, λέγοντας πως σπάνια έχει περάσει τόσο ευχάριστα την ώρα του. Ένωσα κάπως δυσάρεστα με την παρουσία αυτού του ατόμου, και γι' αυτό, αφού χάζεψα λίγο τα παιδιά, αποσύρθηκα στο μικρό σαλόνι που ήταν εντελώς άδειο, και πέρασα στη λουλουδιασμένη κλειστή βεράντα της οικοδέσποινας που καταλάμβανε το μισό σχεδόν δωμάτιο.

Τα παιδιά ήταν όλα απίστευτα χαριτωμένα και δεν ήθελαν με κανέναν τρόπο να μοιάζουν με μεγάλα, παρά τις νουθεσίες των νταντάδων και των μαμάδων τους. Άδειασαν στο λεπτό το χριστουγεννιάτικο δέντρο, εξαφανίζοντας και το τελευταίο καλούδι, και πρόλαβαν να σπάσουν τα μισά από τα παιχνίδια, πριν καν μάθουν ποιο προοριζόταν για ποιον. Ιδιαίτερα γλυκό ήταν ένα αγοράκι, μαυρομάτικο, με κατσαρά μαλλιά, το οποίο όλο ήθελε να με πυροβολήσει με το ξύλινο τουφέκι του. Αλλά περισσότερο απ' όλα τραβούσε την προσοχή η αδελφή του, μια κοπελίτσα έντεκα χρονών, υπέροχη, σαν μικρός έρωτας, ήρεμη, σοβαρή,

χλομή, με μεγάλα στοχαστικά ολοστρόγγυλα μάτια. Την είχαν πειράξει τα παιδιά και κατέφυγε στο μικρό εκείνο σαλονάκι, όπου καθόμουν κι εγώ, και ασχολήθηκε, καθισμένη στη γωνιά, με την κούκλα της. Οι επισκέπτες με σεβασμό έδειχναν έναν πλούσιο φορομπήχτη, τον πατέρα της, και κάποιοι σιγοψιθύριζαν ότι ήδη η κληρονομιά που την περιμένει φτάνει στις τριακόσιες χιλιάδες ρούβλια. Γύρισα να κοιτάξω τους ενδιαφερόμενους για την περίπτωση αυτή και η ματιά μου έπεσε στον Γιούλιαν Μαστακόβιτς, ο οποίος, με τα χέρια πίσω και γερμένο ελαφρώς το κεφάλι στο πλάι, άκουγε, υπερβολικά προσεχτικά μάλλον, τη συζήτηση των αργόσχολων αυτών κυρίων. Επιπλέον, δεν μπορούσα να μη θαυμάσω τη σοφία με την οποία μοίρασαν οι οικοδεσπότες τα δώρα. Η κοπελίτσα, που διέθετε ήδη μια περιουσία από τριακόσιες χιλιάδες ρούβλια, πήρε μια πολύ ακριβή κούκλα. Ακολουθούσαν τα φτηνότερα δώρα, ανάλογα με τη βαθμίδα ευημερίας και κοινωνικής θέσης των γονιών αυτών των ευτυχισμένων παιδιών. Στο τέλος έμεινε ένα αγοράκι δέκα χρονών, αδυνατούλικο, μικρούλικο, κοκκινομάλλικο, με φακίδες, που πήρε μόνο ένα βιβλίο με διηγήματα, τα οποία πραγματεύονταν το μεγαλείο της φύσης, τα δάκρυα της μετάνοιας και λοιπά, χωρίς εικόνες και μάλιστα χωρίς τίτλο. Ήταν ο γιος της γκουβερνάντας των παιδιών του οικοδεσπότη, μιας φτωχής χήρας, ένα παιδί άκρως παραμελημένο και φοβισμένο. Φορούσε ένα μπλουζάκι από φτηνό τσίτι. Αφού πήρε το δώρο του, τριγύρισε αρκετή ώρα κοντά στα άλλα παιχνίδια. Ήθελε φοβερά να παίξει με τα

υπόλοιπα παιδιά, αλλά δεν τολμούσε. Ήταν φανερό ότι ήξερε ήδη και καταλάβαινε τη θέση του.

Μου αρέσει πολύ να παρατηρώ τα παιδιά. Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα η πρώτη τους αυτόνομη εκδήλωση στη ζωή. Πρόσεξα ότι ο κοκκινομάλλης μικρός γοητεύτηκε σε τέτοιο βαθμό από τα πλούσια παιχνίδια των άλλων παιδιών, ιδίως από το κουκλοθέατρο, στο οποίο ήθελε οπωσδήποτε να αναλάβει κάποιο ρόλο, που αποτόλμησε να τα κολακέψει. Χαμογελούσε και υποκρινόταν απέναντι στα άλλα παιδιά, χάρισε το μήλο του σε ένα μπουκωμένο αγοράκι, που κρατούσε μια πετσετούλα γεμάτη γλυκίσματα, μέχρι που αποφάσισε ακόμη και να κουβαλήσει κάποιο στην πλάτη του, για να μην το διώξουν από το θέατρο. Όμως, ένα λεπτό αργότερα κάποιος καβγατζής του είχε ρίξει μια γερή κλοτσιά. Το παιδάκι δεν τόλμησε να κλάψει. Εμφανίστηκε τότε η γκουβερνάντα, η μανούλα του, και το πρόσταξε να μην ενοχλεί τα άλλα παιδιά στο παιχνίδι τους. Το παιδί μπήκε στο σαλονάκι που βρισκόταν και η κοπελίτσα. Εκείνη το άφησε να πάει κοντά της και βάλθηκαν και τα δυο, με μεγάλη αφοσίωση, να στολίζουν την πανάκριβη κούκλα.

Καθόμουν ήδη πάνω από ένα μισάωρο στη βεράντα με τους κατιφέδες και λαγοκοιμόμουν, ακούγοντας τη σιγανή κουβέντα του μικρού κοκκινομάλλη και της πεντάμορφης με τις τριακόσιες χιλιάδες ρούβλια προίκα, που έπαιζαν με την κούκλα, όταν ξάφνου στο δωμάτιο μπήκε ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς. Εκμεταλλεύτηκε μια θορυβώδη στιγμή τσακωμού των παιδιών και βγήκε κλεφτά από την αίθουσα. Πρόσεξα ότι ένα λε-

πτό πριν μιλούσε αρκετά θερμά με τον πατέρα της μέλλουσας πλούσιας νύφης, με τον οποίο είχε μόλις γνωριστεί, για τα προτερήματα μιας υπήρεσσίας έναντι μιας άλλης. Τώρα στεκόταν συλλογισμένος και σαν να μετρούσε με τα δάχτυλά του.

«Τριακόσια... τριακόσια», μουρμούριζε. «Έντεκα... δώδεκα... δεκατρία και ούτω καθεξής. Δεκαέξι – πέντε χρόνια! Ας πούμε τέσσερα τοις εκατό, 12 επί πέντε = 60, και σε αυτά τα 60... να, ας πούμε, σύνολο σε πέντε χρόνια θα είναι τετρακόσια... Μάλιστα! Μα δεν κρατάει τέσσερα τοις εκατό, ο απατεώνας! Ίσως οχτώ ή δέκα τοις εκατό παίρνει. Δηλαδή, ας πούμε πεντακόσιες, πεντακόσιες χιλιάδες, αυτό τουλάχιστον είναι σίγουρο. Ε, τα επιπλέον για ρούχα, χμ...»

Τέλειωσε τους συλλογισμούς του, φύσηξε τη μύτη του στο μαντίλι κι ετοιμαζόταν να βγει από το δωμάτιο, όταν ξάφνου το μάτι του έπεσε στην κοπελίτσα και σταμάτησε. Δε με είχε δει πίσω από τις γλάστρες με την πρασινάδα. Μου φάνηκε πολύ ταραγμένος. Ή τον είχαν επηρεάσει οι υπολογισμοί του, ή κάτι άλλο, σκούπιζε τα χέρια του και δεν μπορούσε να σταθεί σε ένα μέρος. Η ταραχή είχε φτάσει στο plus ultra¹, όταν σταμάτησε κι έριξε ένα δεύτερο αποφασιστικό βλέμμα στη μέλλουσα νύφη. Ύστερα, ακροποδητί, σαν να ένιωθε ένοχος, άρχισε να πλησιάζει τη μικρή. Πλησίασε χαμογελώντας, έσκυψε και τη φίλησε στο κεφάλι. Εκείνη, που δεν περίμενε τέτοια επίθεση, κραύγασε τρομαγμένη.

«Τι κάνετε εδώ, γλυκό μου παιδί;» ρώτησε ψιθυρι-

¹ Στο μη περαιτέρω (λατινικά στο πρωτότυπο). (Σ.τ.Μ.)

στά, κοιτώντας γύρω κλεφτά και τσιμπώντας το μάγουλο της κοπελίτσας.

«Παίζουμε...»

«Α! Μ' αυτόν;» ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς στραβοκοίταξε τον μικρό.

«Κι εσύ, ψυχούλα μου, δεν πας στο σαλόνι καλύτερα;» του είπε.

Ο μικρός σιωπούσε, κοιτώντας τον κατάματα. Ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς κοίταξε πάλι ένα γύρο και ξανάσκυψε πάνω από το κοριτσάκι.

«Τι είναι αυτό, γλυκιά μου, κούκλα;» ρώτησε.

«Κούκλα», απαντούσε η κοπελίτσα, συνοφρυωμένη και δισταχτική.

«Κούκλα... Μήπως ξέρετε, γλυκιά μου, από τι έχει φτιαχτεί η κούκλα σας;»

«Δεν ξέρω...» απαντούσε η κοπελίτσα ψιθυριστά και έχοντας σκύψει εντελώς το κεφάλι.

«Μα, από κουρελάκια, ψυχούλα μου. Εσύ, μικρέ, πήγαινε στο σαλόνι, στα παιδιά της ηλικίας σου», είπε ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, κοιτάζοντας αυστηρά το παιδί.

Η κοπελίτσα και το αγοράκι συνοφρυώθηκαν και πιάστηκαν χέρι χέρι. Δεν ήθελαν να χωρίσουν.

«Ξέρετε γιατί σας χάρισαν αυτή την κούκλα;» ρώτησε ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, χαμηλώνοντας όλο και περισσότερο τη φωνή του.

«Δεν ξέρω».

«Γιατί ήσασταν γλυκό και καλό παιδί όλη τη βδομάδα».

Στο σημείο αυτό ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, ταραγ-

μένος όσο δεν παίρνει άλλο, κοίταξε ένα γύρο, και χαμηλώνοντας ακόμα τη φωνή του ρώτησε τελικά, ψιθυριστά, με σχεδόν σθησιμένη από την ταραχή και την ανυπομονησία φωνή:

«Θα με αγαπάτε, γλυκό μου κοριτσάκι, όταν θα έρθω να επισκεφτώ τους γονείς σας;»

Λέγοντας αυτό, ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς θέλησε για μια ακόμη φορά να φιλήσει το γλυκό κοριτσάκι, αλλά ο κοκκινομάλλης μικρός, βλέποντας ότι εκείνη είναι έτοιμη να βάλει τα κλάματα, την άρπαξε από τα χέρια και άρχισε να κλαίει για συμπαράσταση προς τη μικρή. Ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς θύμωσε για τα καλά.

«Φύγε, φύγε από δω, φύγε!» έλεγε στο αγοράκι. «Πήγαινε στο σαλόνι! Πήγαινε με τα παιδιά της ηλικίας σου!»

«Όχι, δεν είναι ανάγκη, δε χρειάζεται! Φύγετε από εδώ», είπε η κοπελίτσα, «αφήστε τον, αφήστε τον!» έλεγε κλαίγοντας σχεδόν πια.

Κάποιος ακούστηκε στη μεσόπορτα, ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς ανασήκωσε στη στιγμή το σεβαστό όγκο του ταραγμένος. Αλλά ο μικρός κοκκινομάλλης φοβήθηκε περισσότερο από τον Γιούλιαν Μαστακόβιτς, άφησε την κοπελίτσα, και σιγανά, τοίχο τοίχο, πέρασε από το σαλόνι στην τραπεζαρία. Για να μην προκαλέσει υποψίες, ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς κίνησε κι εκείνος για την τραπεζαρία. Ήταν κατακόκκινος σαν αστακός και, ρίχνοντας μια ματιά στον καθρέφτη, φάνηκε να ντράπηκε. Ίσως να τον ενόχλησε τελικά το πάθος που έδειξε και η ανυπομονησία του. Ίσως, στην αρχή, να τον εντυπωσίασε σε τέτοιο βαθμό ο υπολογι-

σμός με τα δάχτυλα, να τον γοήτευσε και να τον ενέπνευσε τόσο, που, παρά τη σοβαρότητα και τη σπουδαιότητά του, αποφάσισε να ενεργήσει σαν παιδάκι, και να προσεγγίσει κατευθείαν το αντικείμενό του, παραβλέποντας το γεγονός ότι το αντικείμενο θα μπορούσε να είναι όντως αντικείμενο έπειτα από πέντε τουλάχιστον χρόνια. Ακολούθησα και εγώ τον αξιότιμο κύριο στην τραπεζαρία και βρέθηκα μπροστά σε μια παράξενη σκηνή. Ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, κατακόκκινος από την απογοήτευση και την κακία, τρομοκρατούσε το μικρό κοκκινομάλλη, ο οποίος, φεύγοντας όλο και πιο μακριά του, δεν ήξερε πού να τρέξει να κρυφτεί.

«Φύγε, τι κάνεις εδώ, χάσου, χαμένη, δίνε του! Κλέβεις φρούτα, εδώ μέσα, ε; Κλέβεις φρούτα; Δίνε του, χαμένη, δίνε του, μυξιάρικο, πήγαινε με τ' άλλα της ηλικίας σου!»

Τρομαγμένος ο μικρός, αποφασισμένος να γλιτώσει, δοκίμασε να μπει κάτω από το τραπέζι. Τότε ο διώκτης του, εκνευρισμένος όσο δεν παίρνει άλλο, έβγαλε το μεγάλο βατιστένιο μαντίλι του και άρχισε να μαστιγώνει με αυτό, κάτω από το τραπέζι, το αγοράκι που είχε ζαρώσει. Πρέπει να υπογραμμίσω ότι ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς ήταν λίγο χοντρούλης. Ήταν ένας άντρας καλοθρεμμένος, ροδομάγουλος, στιβαρός, με κοιλίτσα, με τα παχάκια του, αυτό που με μια λέξη λέμε χοντρός, στρογγυλός σαν καρύδα. Ίδρωνε, ξεφυσούσε και κοκκίνιζε φοβερά. Στο τέλος, τον έπιασε σχεδόν υστερία, τόσο μεγάλο ήταν μέσα του το αίσθημα της αγανάκτησης και (ποιος ξέρει) ίσως και της ζήλιας. Τότε είναι που έσκασα στα γέλια. Ο Γιούλιαν

Μαστακόβιτς στράφηκε και, παρά τη σπουδαιότητά του, τα έχασε εντελώς. Τη στιγμή εκείνη, από την απέναντι πόρτα μπήκε ο οικοδεσπότης. Το αγόρι βγήκε κάτω από το τραπέζι σκουπίζοντας τα γόνατα και τους αγκώνες του. Ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς διάστηκε να φέρει το μαντίλι, που κρατούσε από τη μια άκρη, στη μύτη του.

Ο οικοδεσπότης μάς κοίταξε και τους τρεις μας με έκπληξη, αλλά, σαν άνθρωπος που ξέρει τη ζωή και την αντιμετώπιζει σοβαρά, εκμεταλλεύτηκε αμέσως το γεγονός ότι βρήκε μονάχο τον επισκέπτη του.

«Να, ο μικρός», είπε δείχνοντας τον κοκκινομάλλη, «για τον οποίο είχα την τιμή να σας ζητήσω...»

«Τι;» αποκρινόταν ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, που δεν είχε συνέλθει ακόμα εντελώς.

«Ο γιος της γκουβερνάντας των παιδιών μου», συνέχιζε ο οικοδεσπότης με παρακλητική φωνή, «η φτωχή γυναίκα είναι χήρα, σύζυγος ενός τίμιου υπαλλήλου. Και γι' αυτό... Γιούλιαν Μαστακόβιτς, αν είναι δυνατόν...»

«Αχ, όχι, όχι», φώναξε τότε ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, «όχι, συγχωρέστε με, Φιλίπ Αλεξέγεβιτς, δε γίνεται επ' ουδενί. Πληροφορήθηκα ότι δεν υπάρχουν θέσεις, αλλά κι αν ακόμα υπήρχε κάποια, θα τη διεκδικούσαν ήδη δέκα υποψήφιοι, που έχουν πολύ μεγαλύτερο δικαίωμα απ' ό,τι αυτός... Λυπάμαι πολύ, λυπάμαι πολύ...»

«Λυπάμαι», επανέλαβε κι ο οικοδεσπότης, «ο μικρός είναι τόσο ήσυχος, τόσο σεμνός...»

«Σκανταλιάρης μεγάλος, απ' ό,τι πρόσεξα», απα-

ντούσε ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, στραβώνοντας υστερικά το στόμα. «Πήγαινε μικρέ, τι στέκεσαι, πήγαινε με τα παιδιά της ηλικίας σου!» είπε απευθυνόμενος στο παιδί.

Στο σημείο αυτό, φαίνεται, δεν μπόρεσε να κρατηθεί και μου έριξε μια λοξή ματιά. Ούτε εγώ κρατήθηκα και του γέλασα κατάμουτρα. Ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς στράφηκε στη στιγμή και με περισσή φαρμακερή ειρωνεία ρώτησε τον οικοδεσπότη ποιος είναι αυτός ο περίεργος νεαρός. Ψιθύρισαν κάτι μεταξύ τους και βγήκαν από το δωμάτιο. Έπειτα είδα τον Γιούλιαν Μαστακόβιτς, ακούγοντας τον οικοδεσπότη, να κουνάει δύσπιστα το κεφάλι του.

Γελώντας με την ψυχή μου, επέστρεψα στο σαλόνι. Εκεί, ο σπουδαίος γαμπρός, περικυκλωμένος από τους πατεράδες και τις μανάδες της ομήγυρης, την οικοδέσποινα και τον οικοδεσπότη, συζητούσε έντονα με μια κυρία, στην οποία τον είχαν μόλις συστήσει. Η κυρία κρατούσε από το χέρι το κοριτσάκι με το οποίο δέκα λεπτά νωρίτερα ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς είχε αυτή τη σκηνή στο σαλονάκι. Τώρα είχε αναλυθεί σε παινέματα και εκθειασμούς της ομορφιάς, των ταλέντων, της χάρης και της καλής ανατροφής του γλυκού παιδιού. Είχε ξεδιάντροπα μετατραπεί σε κόλακα μπροστά στην κυρία μαμά. Η μητέρα τον άκουγε περίπου με δάκρυα ενθουσιασμού στα μάτια. Τα χείλη του πατέρα χαμογελούσαν. Ο οικοδεσπότης χαιρόταν για τη γενική ικανοποίηση. Ακόμη και οι υπόλοιποι επισκέπτες τούς συμερίζονταν, ακόμη και τα παιχνίδια των παιδιών σταμάτησαν, για να μην ενοχλούν τη συζήτηση

αυτή. Η ατμόσφαιρα ήταν άκρως ευλαβική. Άκουσα στη συνέχεια πόσο συγκινημένη ως τα βάθη της ψυχής της ήταν η κυρία μαμά της ενδιαφέρουσας κοπελίτσας και με πόσο προσεχτικά διαλεγμένες εκφράσεις ζήτησε από τον Γιούλιαν Μαστακόβιτς να της κάνει την ξεχωριστή τιμή, να τιμήσει το σπιτικό τους με την πολύτιμη γνωριμία του, άκουσα με πόσο ενθουσιασμό, καθόλου προσποιητό, δέχτηκε την πρόσκληση ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς, και άκουσα τους επισκέπτες, καθώς διασκορπίζονταν, όπως η ευγένεια απαιτούσε, προς διάφορες κατευθύνσεις, να παινεύουν δουλικά ο ένας στον άλλο τον φορομπήχτη, την κυρία φορομπήχτη, την κοπελίτσα και κυρίως τον Γιούλιαν Μαστακόβιτς.

«Είναι παντρεμένος αυτός ο κύριος;» ρώτησα, σχεδόν φωναχτά, έναν από τους γνωστούς μου, που στεκόταν πλησιέστερα από όλους στον Γιούλιαν Μαστακόβιτς.

Ο Γιούλιαν Μαστακόβιτς μου έριξε μια ερωτηματική και κακιωμένη ματιά.

«Όχι!» μου απαντούσε ο γνωστός μου, στενοχωρημένος ως τα βάθη της ψυχής του από την αδεξιότητά μου, την οποία ωστόσο διέπραττα επί τούτου...

Πριν από λίγο καιρό περνούσα έξω από την εκκλησία Γ... Το πλήθος του κόσμου και οι αναρίθμητες άμαξες τράβηξαν την προσοχή μου. Γύρω μιλούσαν για το γάμο. Η μέρα ήταν κάπως σκοτεινή, άρχιζε να ψιχαλίζει. Άνοιξα δρόμο ανάμεσα στο πλήθος και μπήκα στην εκκλησία. Εκεί είδα το γαμπρό. Ήταν ένας κο-

ντός, παχουλός, καλοθρεμμένος άντρας με κοιλίτσα και στολισμένος επιδεικτικά. Έτρεχε πέρα δώθε ταραγμένος και έδινε προσταγές. Τελικά, ακούστηκε ότι ερχόταν η νύφη. Στριμώχτηκα μέσα στο πλήθος και είδα μια υπέροχη καλλονή, στο πρώτο άνθος της ηλικίας της. Αλλά η καλλονή ήταν χλομή και θλιμμένη. Κοιτούσε σαν χαμένη γύρω της. Μου φάνηκε, μάλιστα, ότι τα μάτια της ήταν κόκκινα από πρόσφατα δάκρυα. Η αυστηρότητα των χαρακτηριστικών του προσώπου της έδινε βάρος και επισημότητα στην ομορφιά της. Αλλά μέσα από αυτή την αυστηρότητα και βαρύτητα, μέσα από αυτή τη θλίψη αχνόφεγγε ακόμα η πρώτη, παιδική, αθώα έκφρασή της. Πάνω της υπήρχε κάτι το αφελές, το ακαθόριστο και νεανικό, κάτι που, θα έλεγε κανείς, ότι εκλιπαρούσε απερίφραστα για έλεος.

Έλεγαν ότι είχε μόλις μπει στα δεκαέξι. Κοιτώντας προσεχτικά το γαμπρό, αναγνώρισα ξαφνικά σ' αυτόν τον Γιούλιαν Μαστακόβιτς, που είχα να τον δω πέντε χρόνια ακριβώς. Κοίταξα και εκείνην... Ω, Θεέ μου... Άρχισα να σπρώχνω για να βγω. Ο κόσμος έλεγε ότι η νύφη είναι πλούσια, ότι η νύφη έχει κληρονομιά πεντακόσιες χιλιάδες ρούβλια... και κάμποσα προικιά...

«Πάντως οι υπολογισμοί ήταν σωστοί!» σκέφτηκα, βγαίνοντας επιτέλους στο δρόμο...

ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΤΟΝ ΕΒΛΑΨΑΝ

Tώρα τα Χριστούγεννα, αγαπητοί αναγνώστες, είχα την πρόθεση να σας μιλήσω όχι γι' αυτό για το οποίο θα γίνει λόγος παρακάτω. Κανονικά θα ήθελα να σας πω για ένα από τα πιο συνηθισμένα αμαρτήματα, που το διαπράττουμε αιώνες τώρα όλοι μαζί και δε θέλουμε να πάψουμε να το διαπράττουμε. Προέκυψε όμως ένα απρόσμενο περιστατικό: κάποιον από τους γνωστούς μου —έναν που τον ξέρει πλήθος κόσμου στην Πετρούπολη— παραμονές γιορτών τον έβλαψαν, κι εκείνος αντέδρασε στην προσβολή τόσο παράξενα και ασυνήθιστα, που αξίζει ως σκεπτόμενοι άνθρωποι να του δώσουμε την προσοχή μας. Περί αυτού λοιπόν θα σας μιλήσω, κι εσείς ακούστε προσεχτικά, γιατί είναι ένα θέμα που μπορεί να αφορά πολλούς, παρόλο που δεν το αξιολογούν όλοι με τον ίδιο τρόπο.

Έχω έναν πολύ παλιό και καλό γνωστό. Κάνουμε την ίδια δουλειά. Δε θα σας αποκαλύψω το αληθινό του όνομα, γιατί δε θα ένιωθε άνετα, ενώ για σας, όπως και να τον λένε, το ίδιο είναι. Το θέμα μας είναι το ποιόν του ανθρώπου, ο τρόπος που τον έβλαψαν και το πώς αυτός αντιμετώπισε την αδικία κι εκείνους που τη διέπραξαν εις βάρος του.

Ο άνθρωπος για τον οποίο μιλάω δεν είναι ούτε

πλούσιος ούτε φτωχός, είναι μόνος, εργένης, και παρά το ότι θα μπορούσε να συντηρεί δυο υπηρέτες δεν έχει ούτε έναν, όχι γιατί είναι τσιγκούνης, αλλά γιατί είναι ντροπαλός — τι ιδιοσυγκρασίας και χαρακτήρα πρέπει να είναι ένας εργαζόμενος για να πάει σ' αυτόν, αλλά και τι να κάνει σε ένα μοναχικό άνθρωπο; Θα πλήξει ο υπηρέτης επειδή δε θα έχει με τι να ασχοληθεί, και θα αρχίσει να τρώγεται με τα ρούχα του και να τσακώνεται, κι έτσι δε θα υπάρχει από αυτόν κανένα όφελος αλλά μόνο δυσαρέσκεια. Ο γνωστός μου έχει ήρεμο και υποχωρητικό χαρακτήρα, συμμετέχει στα αστεία, ενώ αποφεύγει τους καβγάδες και τις διαφωνίες.

Για να έχει την άνεσή του, νοίκιασε ένα μικρό διαμέρισμα στην εσωτερική πτέρυγα ενός μεγάλου και γνωστού κτιρίου, δίπλα στο ποτάμι, όπου έζησε μια χαρά για πολλά χρόνια. Ο ίδιος δεν ασχολείτο ιδιαίτερα με το νοικοκυριό, κι αν χρειαζόταν κάτι, τον βοηθούσε ο θυρωρός. Όταν έπρεπε να βγει, ο φίλος κλείδωνε την πόρτα, έβαζε το κλειδί στην τσέπη και έφευγε.

Το διαμερισμάκι είναι μικρό, έχει ωστόσο τρία δωμάτια και βρίσκεται στο δεύτερο όροφο, στη μέση, με τη σκάλα ακριβώς απέναντι από το δωμάτιο του θυρωρού. Ήταν τέτοια η θέση του, που θα 'λεγε κανείς ότι δεν είχε απολύτως τίποτα να φοβηθεί και, όπως είπα, ο φίλος μου έζησε εκεί πολλά και πολύ καλά χρόνια. Αλλά να, ξάφνου, παραμονές Χριστουγέννων, του έλαχε να ζήσει μια μεγάλη στενοχώρια.

Στο σημείο αυτό, θα κάνω μια μικρή παρέκβαση και θα πω ότι με τον γνωστό μου αυτό βλέπουμε σχεδόν

καθημερινά, και προ ημερών συζητούσαμε για κάτι που συνέβη στο παρελθόν στη γενέτειρά μας. Κάποτε, λοιπόν, ένας από τους εκεί εμπόρους αρνήθηκε να γίνει κριτής κάποιων κλεφτών. Να τι διηγούνται για το περιστατικό.

Από καιρό, στην πόλη ζούσαν τρεις κλέφτες. Η πόλη μας ήταν ξακουστή από πολύ παλιά για τους κλέφτες της, την αναφέρουν μάλιστα και οι παροιμίες. Αποφάσισαν, λοιπόν, κάποιοι κλέφτες να ληστέψουν την αποθήκη ενός πλούσιου εμπορικού οίκου. Η αποθήκη ήταν πέτρινη και χαμηλά δεν είχε καθόλου παράθυρα, μόνο ένα μικρό φεγγίτη ψηλά, κάτω σχεδόν από τη στέγη. Το φεγγίτη δεν μπορούσες να τον φτάσεις παρά μόνο με σκάλα, αλλά, ακόμα κι αν τον έφτανες, δεν μπορούσες να μπεις, γιατί ένας μεγάλος άνθρωπος με κανέναν τρόπο δε χωρούσε να περάσει μέσ' από αυτόν.

Οι κλέφτες, όμως, αποφάσισαν να ληστέψουν τον έμπορο, και δεν υπήρχε περίπτωση να αλλάξουν γνώμη· άξιζε, λοιπόν, να μοχθήσουν λίγο παραπάνω, επειδή στην αποθήκη υπήρχαν ένα σωρό καλά: καλοκαιρινά ρούχα, γούνινοι σκούφοι, γούνες, πουπουλένια μαξιλάρια, λινά και τσόχινα υφάσματα, στοίβες απ' όλα, από πάνω μέχρι κάτω... Πώς λοιπόν θα μπορούσε να τα παρατήσει ένας θαρραλέος κλέφτης;

Έτσι, σκαρφίστηκαν ένα έξυπνο κόλπο.

Ένας από τους κλέφτες, που δεν είχε οικογένεια, λέει σ' έναν άλλον, που είχε:

«Σκέφτηκα κάτι καλό: έχεις ένα μικρό γιο, πέντε

χρονών. Είναι ακόμα μικρούλης, με ευλύγιστο σωματάκι, μπορεί να χωρέσει σ' αυτόν το φεγγίτη. Αν τον πάρουμε μαζί μας, λύνουμε το πρόβλημα. Πάρε το παιδί την παραμονή των Χριστουγέννων, πες στη μάνα του ότι θα πάτε στον όρθρο να προσευχηθείτε, και πάμε όλοι μαζί να ταχτοποιήσουμε το πράμα. Ο ένας από εμάς θα σταθεί από κάτω, ο άλλος θ' ανέβει στους ώμους του, ο τρίτος στους ώμους του δεύτερου, κι έτσι θα φτιάξουμε μια στήλη, και το γιόκα σου θα τον δέσουμε από ένα σκοινί, θα του δώσουμε ένα κλεφτοφάναρο και θα τον ρίξουμε από το παραθυράκι καταμεσής στην αποθήκη. Εκεί θα ρίξει μια ματιά, θα λυθεί, θα διαλέξει τα καλύτερα, θα τα δέσει στο σκοινί, κι εμείς θα τα τραβήξουμε επάνω, κι όταν θα έχουμε τελειώσει, το παιδί θα δεθεί πάλι μόνο του και θα το τραβήξουμε κι αυτό· κι ύστερα θα τα μοιραστούμε όλα στα τρία και μισό — οι δύο θα πάρουμε από ίσα, κι εσύ με τον μικρό θα πάρεις ενάμιση και θα του αγοράσουμε και ζαχαρωτά από πάνω, να χαρεί ο νεαρούλης και να μείνει στο επάγγελμα».

Ο πατέρας-κλέφτης —καλός κι αυτός— δεν απέρριψε την πρόταση, συμφώνησε χωρίς δεύτερη σκέψη. Έτσι, την παραμονή των Χριστουγέννων είπε στη γυναίκα του:

«Ίποσχέθηκα στην ηγουμένη να πάω στο μοναστήρι, στην ολονυχτία —οι ψάλτες εκεί είναι καταπληκτικοί— ετοίμασε και τον νεαρό. Θα τον πάρω μαζί μου, να ακούσει ωραίους ψαλμούς».

Η σύζυγος συμφώνησε και άφησε το αγοράκι να πάει με τον πατέρα του. Οι τρεις κλέφτες βέβαια δεν

πήγαν στο μοναστήρι, αλλά πέρασαν από ένα καπηλειό στην άκρη της Μόσχας κι άρχισαν να πίνουν βότκα και μπίρα, με μέτρο βέβαια. Το παιδί το έβαλαν σε μια ακρούλα στο πάτωμα, να κοιμηθεί λίγο. Όταν προχώρησε η νύχτα κι ο κάπελας άρχισε να μανταλώνει την ταβέρνα, σηκώθηκαν να φύγουν όλοι και πήραν και το παιδί μαζί τους. Τα έκαναν όλα όπως τα είχαν καταστρώσει. Και στην αρχή όλα τους πήγαν μια χαρά, καλύτερα δε θα μπορούσε να γίνει. Ο μικρούλης αποδείχτηκε τόσο έξυπνος και επιδέξιος, που έριχνε μια γρήγορη ματιά στην αποθήκη και έδενε στα γρήγορα τα πιο κατάλληλα πράγματα, κι αυτοί τραβούσαν, τραβούσαν, και στο τέλος είχαν ανεβάσει τόσα πολλά που ανακάλυψαν ότι κι οι τρεις μαζί δε θα μπορούσαν ούτε να τα κουβαλήσουν. Δεν υπήρχε, λοιπόν, λόγος να συνεχίσουν να κλέβουν. Τότε ο αποκάτω λέει στον μεσαίο κι ο μεσαίος σ' αυτόν που ήταν από πάνω.

«Αρκετά, αδέλφια, δε θα μπορέσουμε να κουβαλήσουμε άλλα. Πες στον μικρό να δεθεί με το σκοινί και να τον τραβήξουμε έξω».

Ο κλέφτης στην κορυφή, αυτός που στεκόταν πάνω στους ώμους των άλλων, ψιθυρίζει τότε στο αγοράκι:

«Αρκετά, αδελφάκι, δε μας χρειάζονται άλλα... Τώρα, δέσου σφιχτά και κράτα γερά το σκοινί με τα χέρια, θα σε τραβήξουμε πάνω».

Ο μικρός δέθηκε κι εκείνοι άρχισαν να τον τραβούν και τον είχαν φέρει σχεδόν ως επάνω, όταν απρόσμενα—πράγμα που μέσα στο σκοτάδι δεν το πρόσεξαν—το σκοινί, από το πολύ τρίψιμο πάνω στην τούβλινη κόχχη του παραθύρου, φαγώθηκε και ξάφνου έσπασε, κι έτσι

το αγοράκι έπεσε στη μέση της κατακλεμμένης αποθήκης, ενώ οι κλέφτες από το απρόοπτο αυτό έχασαν την ισορροπία τους και έπεσαν κι αυτοί... Έγινε φασαρία και στην αυλή του εμπόρου αναστατώθηκαν τα σκυλιά κι άρχισαν να γαβγίζουν μανιασμένα... Τώρα θα ξυπνούσαν όλοι και θα πετάγονταν έξω και τότε οι κλέφτες ήταν χαμένοι. Εξάλλου πλησίαζε κι η ώρα που οι άνθρωποι θα σηκώνονταν για να πάνε στον όρθρο και τότε οπωσδήποτε θα τσάκωναν τους κλέφτες με μεγάλη τους χαρά.

Οι κλέφτες άρπαξαν ό,τι πρόλαβε ο καθένας και το έβαλαν στα πόδια, και στο σπίτι του εμπόρου πετάχτηκαν όλοι με τα φανάρια στο χέρι κι άρχισαν να κοιτάνε ένα γύρο, πήγαν και στην αποθήκη. Μπαίνοντας διαπιστώνουν ότι η αποθήκη ήταν άνω κάτω, κι ότι πολλά πράγματα είχαν κλαπεί, ενώ στο πάτωμα καθόταν ένα παιδάκι, χτυπημένο, που έκλαιγε.

Έννοείται ότι οι παραγοί του εμπόρου μάντεψαν τι ακριβώς συνέβη, και έτρεξαν στο δρόμο κάτω από το φεγγίτη, όπου και βρήκαν τα κλεμμένα αγαθά του αφεντικού τους σχεδόν όλα, αφού οι τρομαγμένοι κλέφτες μπορούσαν να πάρουν μαζί τους μόνο ένα μικρό τμήμα τους...

Άρχισαν, λοιπόν, όλοι μαζί να θορυβούν και να συζητούν τι θα κάνουν τώρα: να καταγγείλουν στην αστυνομία τι έγινε ή να ψάξουν να βρουν μόνοι τους τους κλέφτες; Αλλά να τρέχεις μέσα στο σκοτάδι, χωρίς να ξέρεις μάλιστα προς ποια κατεύθυνση, είναι κάπως τρομαχτικό, γιατί μπορεί οι κλέφτες να έχουν

και κανένα όπλο, κι έτσι μέσα στο σκοτάδι να σε σκοτώσουν σαν το σκυλί. Στην πόλη μας οι κλέφτες ήταν επιστήμονες, έβγαιναν τα βράδια να κλέψουν σκούφους και δεν πήγαιναν με άδεια χέρια, αλλά όλο και με κάποιο εργαλείο τύπου τσιμπίδα με θηλιά, «φοραδίτσα» το έλεγαν (τη συναντάμε σε ιστορίες με «μακρυχέρηδες»). Ο έμπορος που λήστεψαν ήταν ένας θαυμάσιος άνθρωπος – έξυπνος, καλόψυχος, συνετός και καλός χριστιανός. Λέει λοιπόν στους παραγιούς του:

«Αφήστε το, δε χρειάζεται. Όλα τα αγαθά μου είναι σχεδόν ακέραια, δεν αξίζει να τρέχουμε τώρα για τα μικροπράγματα».

Και οι παραγιοί λένε:

«Αυτό είναι αλήθεια. Ο Κύριος μας άφησε το παιδί για να φτάσουμε μέχρι τους κακοποιούς. Είναι σημάδι της μοίρας αυτό: θα μας μαρτυρήσει ποιοι είναι οι γονείς του κι όλα θα φανερωθούν».

Αλλά ο έμπορος λέει:

«Όχι, όχι έτσι. Το παιδί είναι μια νεαρή ψυχή, δε φταίει, με το ζόρι το έβαλαν στον κακό δρόμο, δεν πρέπει να το ξαποστείλουμε, να το περιμαζέψουμε πρέπει. Μη μαλώσετε το παιδί και μην το πειράξετε. Το παιδί είναι απεσταλμένος του Θεού, οφείλουμε να το φροντίσουμε και να το δεχτούμε για χάρη του Κυρίου. Να, δε βλέπετε... είναι ξεπαγιασμένο και τρέμει ολόκληρο, φοβάται... Δε χρειάζεται να το ρωτήσουμε το παραμικρό. Δεν είναι καθόλου χριστιανικό να βάλουμε το παιδί να καταδώσει τον πατέρα του... Δεν πειράζει για όσα έχασα, δεν μπορώ να πω ότι με έβλα-

φαν ιδιαίτερα, αλλά το παιδί αυτό μου το έστειλε ο Θεός, δε χρειάζονται κουβέντες λοιπόν, άσε που μπορεί και να μου μείνει».

Έτσι, λοιπόν, σιώπησαν όλοι και κανείς δεν πήγε να ζητήσει το μικρό· κι αυτό έμεινε στου εμπόρου κι ο έμπορος το κράτησε σαν δικό του παιδί και άρχισε να του μαθαίνει το επάγγελμα. Καθώς είχε μια καλή και δίκαιη ψυχή, διαπαιδαγώγησε και το παιδί στο ίδιο πνεύμα και ο μικρός έγινε ένας όμορφος, έξυπνος νεαρούλης και στο σπίτι τον αγαπούσαν όλοι.

Ο έμπορος, τώρα, είχε μόνο μια κόρη, γιους δεν είχε, και η κόρη αυτή μεγάλωνε μαζί με το γιο του κλέφτη και τον ερωτεύτηκε. Όλοι το έβλεπαν αυτό. Τότε ο έμπορος είπε στη γυναίκα του:

«Άκου να δεις, η κόρη μας είναι πια στην ηλικία που θα έπρεπε να την αρραβωνιάσουμε με κάποιον. Γιατί όμως να ψάχνουμε για γαμπρό κάπου αλλού; Ο γάμος είναι υπόθεση σοβαρότατη, πόσο μάλλον που είμαστε άνθρωποι εύποροι και όλοι θα σκέφτονται πώς να πάρουν από την κόρη μας μεγαλύτερη προίκα, και τότε θα αρχίσουν τα ψέματα και οι υποκρισίες, που ούτε να τα ακούσουμε δε θα θέλουμε».

Η γυναίκα τότε αποκρίνεται:

«Αυτό είναι αλήθεια, πάντα έτσι γίνεται».

«Ακριβώς έτσι έχει το πράγμα», λέει ο έμπορος, «θα βρεθεί κανένας ανάποδος που θα προσποιηθεί τον καλό, αλλά δε θα είναι. Δεν μπορείς να ξέρεις τι έχει μέσα του ο άνθρωπος. Θα καταστρέψουμε το κορίτσι μας, θα πάει χαμένο, κι ύστερα και τον εαυτό μας θα κακολογούμε κι αυτήν θα τη λυπόμαστε, αλλά δε θα

μπορούμε να τη βοηθήσουμε. Όχι, ας το καταστρώσουμε κάπως».

«Τι εννοείς;» ρωτάει η γυναίκα.

«Να τι θα κάνουμε: θα αρραβωνιάσουμε την κόρη μας με τον ψυχογιό μας. Είναι του σπιτιού, είναι νέος περιζήτητος, αλλά και η κόρη μας —γιατί να το κρύψουμε— αυτόν σκέφτεται. Ας τους αρραβωνιάσουμε, δε θα το μετανιώσουμε».

Συμφώνησαν, λοιπόν, και αρραβώνιασαν τους δυο νέους. Και οι γέροι έζησαν τα χρονάκια τους και μετά πέθαναν, ενώ οι νέοι έζησαν καλά κι ευτυχισμένα, έκαναν παιδιά και, τέλος, γέρασαν. Κάποτε, χρειάστηκε αυτός ο ψυχογιός, γέρος πια, να κάτσει στα έδρανα των ενόρκων, όπου το πρώτο περιστατικό που θα δικαζόταν είχε να κάνει μ' έναν κλέφτη. Ο γεροντάκος στην αρχή τα έχασε, κάθισε κι άκουσε το καθετί, και μια χλόμιαζε μια κοκκίνιζε κι ύστερα έκλεισε τα μάτια και κάτω από τα κλειστά βλέφαρα άρχισαν να τρέχουν δάκρυα κι από το γεροντικό του στέρνο ξέφυγαν κι ακούστηκαν σ' όλη την αίθουσα τα αναφιλητά του.

Ο πρόεδρος του δικαστηρίου τον ρωτάει τότε:

«Τι σας συμβαίνει;»

Κι εκείνος αποκρίνεται:

«Απαλλάξτε με, δεν μπορώ να δικάσω τους ανθρώπους».

«Γιατί;» του λένε, «ο νόμος αφορά τους πάντες. Οι αθώοι πρέπει να δικάζουν τους ενόχους».

Κι εκείνος απαντάει:

«Μα αυτό είναι το θέμα, ότι δεν είμαι αθώος, είμαι ένας κλέφτης που δε δικάστηκε ποτέ και, σας ικετεύω,

επιτρέψτε μου να παραδεχτώ την ενοχή μου εδώ μπροστά σε όλους».

Στο σημείο αυτό έκριναν ότι ήταν πολύ ταραγμένος και δεν τον άφησαν να μετανοήσει. Αργότερα, διηγήθηκε την ιστορία του σε αξιοσέβαστους ανθρώπους: πως όταν ήταν παιδί, κατέβηκε δεμένος από σκοινί στην αποθήκη και τον πιάσανε και τον συγχώρησαν και έμεινε στον ευεργέτη του σαν κανονικός γιος του, κι όλους τους τάραξε αυτή η εξομολόγηση και δε βρέθηκε κανένας σ' ολόκληρη την πόλη να τον κατηγορήσει για την παλιά του ενοχή, όλοι τον αντιμετώπιζαν με σεβασμό όπως και πριν, αφού το είχε κατακτήσει αυτό με τη χρηστή ζωή του.

Κουβεντιάσαμε περί αυτού με τον γνωστό μου και χαρήκαμε: τι ευαίσθητες και καλές ψυχές συναντάει κανείς καμιά φορά.

«Πρέπει να μας παρηγορεί», λέω, «που υπάρχει τόσο καλό ανάμεσα στους ανθρώπους».

«Ναι», απαντάει ο φίλος, «καλό είναι να παρηγορούμαστε κι ακόμα καλύτερο είναι να είμαστε σε εγρήγορση, ώστε, αν μας τύχει, να ξέρουμε πώς να φερθούμε».

Αυτά λέγαμε λίγες μέρες πριν από το περιστατικό που συνέβη, κάτι που μόνο στα μυθιστορήματα μπορεί να συμβεί.

Έρχεται σπίτι μου ο γνωστός μου και μου λέει:

«Έγινε».

«Τι;»

«Έχω δυσάρεστα νέα».

Σκέφτομαι πως σίγουρα θα είναι κάτι όχι και τόσο σημαντικό, γιατί ο άνθρωπος είναι λίγο υποχόνδριος.

«Όχι», λέει, «το μπλέξιμο είναι μεγάλο: κάποιος διατάραξε σοβαρά την ησυχία μου. Βγήκα για μια ώρα όλο κι όλο κι όταν επέστρεψα και πήγα να βάλω το κλειδί στην πόρτα, η πόρτα άνοιξε μόνη της... μια χρυσή αλυσιδίτσα ήταν στο πάτωμα και μερικά ακόμα πολύτιμα πράγματα, αλλά έλειπαν κάποια προσφιλή αντικείμενα και ένα χρυσό ρολόι, που μου είχε χαρίσει ο μακαρίτης ο πατέρας μου, και μαζί κάτι παλιά νομίσματα, εξακόσια κομμάτια, κι ένας φάκελος που περιείχε πεντακόσια ρούβλια για την κηδεία μου, καθώς και η άδεια για το μνήμα δίπλα στις μάνας μου...»

Από την έκπληξη δε βρίσκω τι να του πω.

«Μα, τι μου λες τώρα; Μόλις χτες μιλούσαμε για την ιστορία εκείνη και σήμερα σχεδόν επαναλαμβάνεται σε έναν από εμάς».

Λες και τον είχαν καλέσει να δώσει εξετάσεις.

«Είναι σαν να σου λένε: χτες, φίλε μου, σε χαροποιούσε η ξένη ψυχή, για να δούμε τώρα πόσο σε ικανοποιεί η δική σου ψυχή...»

Σιώπησα για λίγο κι ύστερα τον ρώτησα:

«Τι κάνατε, λοιπόν;»

«Τίποτα», απαντάει, «ακόμα δεν έκανα τίποτα, αλλά δεν ξέρω κι αν πρέπει να κάνω. Λένε πως πρέπει να υποβάλω μήνυση...»

Και με ρωτάει, έτσι σαν φίλο, τι τον συμβουλεύω να κάνει. Όμως, τι να τον συμβουλέψεις; Για τη μήνυση του έχουν ήδη πει, τι διαφορετικό να τον συμβουλέψω; Τα δικά του αγαθά χάθηκαν όχι τα δικά μου —

και την ξένη στενοχώρια είναι πιο εύκολο να την προσπεράσεις...

«Όχι», λέω, «δεν μπορώ να σας συμβουλέψω, αλλά, αν θέλετε, μπορώ να σας διηγηθώ κάτι ανάλογο που μου συνέβη κάποτε και τι έγινε στη συνέχεια».

Εκείνος μου λέει: «Παρακαλώ, πείτε μου».

Του είπα λοιπόν τι έγινε μια φορά μ' εμένα και έναν κλέφτη.

«Έραψα μια φορά μια γούνα, μου κόστισε τριακόσια ρούβλια, αλλά ήταν πολύ βαριά, κούραζε τους ώμους μου τόσο, που δεν άντεχα. Απόκτησα την κακιά συνήθεια περπατώντας να την κατεβάζω από τους ώμους μου, και γι' αυτό σύντομα τρίφτηκε στον ποδόγυρο. Το πρωί της παραμονής των Χριστουγέννων η υπηρέτρια μου λέει: “Η γούνα κατατρίφτηκε, εγώ δε θα ήξερα να τη διορθώσω όπως ο ράφτης, αν τη μαντάρω με τη βελόνα θα σουρώσει. Ο θυρωρός λέει ότι δίπλα στο σπίτι του ζει ένας ράφτης, θα την επιδιορθώσει όπως πρέπει. Μήπως να του στέλναμε με το θυρωρό τη γούνα; Το βράδυ θα την έχει έτοιμη”.

»Απαντώ λοιπόν “εντάξει”. Η κοπέλα έδωσε τη γούνα μου στο θυρωρό κι ο θυρωρός την πήγε στο ράφτη δίπλα στο σπίτι του.

»Παραμονές των γιορτών ο καιρός ήταν γλυκός, φιλόβρεχε. Το βράδυ η γούνα δε μου χρειάστηκε, το παλτό ήταν μια χαρά. Ξέχασα λοιπόν τη γούνα και δεν την αναζήτησα. Ανήμερα τα Χριστούγεννα ακούω στην κουζίνα φωνές και ταραχή. Ο θυρωρός, χλομός και φοβισμένος, δεν είχε έρθει για τα «Χρόνια Πολ-

λά», αλλά για να πει ότι η γούνα μου δεν υπάρχει κι ότι ο ράφτης εξαφανίστηκε... Μου ζητάει λοιπόν να πάω να το καταγγείλω. Εγώ δεν το κατήγγειλα, το κατήγγειλε όμως αυτός.

»Έκανε λοιπόν την καταγγελία, αλλά η γούνα, εννοείται, δε βρέθηκε, και λένε ότι ούτε ο ράφτης... Η γυναίκα του βρέθηκε μόνη με δυο παιδιά — το ένα τριών χρόνων και το άλλο βρέφος ακόμη... Η φτώχεια, λέει, είναι φρικτή: και η γυναίκα και τα παιδιά σε τρομάζουν, είναι εντελώς εξαντλημένα, ζούν σε μια νοικιασμένη γωνιά και δεν έχουν ούτε για να φάνε. Όσο για τη γούνα μου, η γυναίκα είπε ότι ο άντρας της τη μάνταρε και την πήρε για να μου τη φέρει, αλλά από τότε δεν επέστρεψε ακόμα... Τον έψαξαν παντού όπου θα μπορούσε να βρίσκεται, δεν τον βρήκαν... Χάθηκε ο ράφτης, σαν να άνοιξε η γη και να τον κατάπιε...

»Εγώ πείσμωσα και έφτιαξα άλλη γούνα κι είχα αρχίσει να ξεχνώ την εξαφάνιση της προηγούμενης, όταν εντελώς απρόσμενα, την πρώτη βδομάδα της σαρακοστής, τρέχει ο θυρωρός... αλαφιασμένος, και μου λέει μπερδεμένα και απνευστί: “Τρέξτε στον ειρηνοδίκη, είδα το ράφτη... τον πήρε το μάτι μου, το κάθαρμα, πήγαινε κρυφά στη γυναίκα του, και τον έπιασα και τον πήγα στο δικαστήριο. Είναι εκεί, τον φυλάει ο φρουρός... Τώρα θα συζητηθεί η υπόθεση... κάντε γρήγορα, παρακαλώ... πρέπει να επιβεβαιώσετε... η γούνα σας εξαφανίστηκε”.

»Πήγα... Πράγματι, βλέπω ένα φρουρό να φυλάει έναν άνθρωπο αδύνατο, κάτισχνο, με μαλλιά κομμένα

χωριάτικα, με πόδια στραβά, σαν πόδια ράφτη, ρούχα σχεδόν κουρέλια — ποιος να του τα επιδιορθώσει— η όλη του εμφάνιση ενός μισοπεθαμένου.

»Με ρωτάει λοιπόν ο δικαστής: έχασα ή όχι τη γούνα μου, τι είδους ήταν και πόσο κόστιζε;

»Απάντησα την αλήθεια: είχα μια γούνα έτσι κι έτσι, την είχα πληρώσει τριακόσια ρούβλια, και μετά μου τρίφτηκε κάπου, αλλά πόσο άξιζε όταν την έχασα δεν μπορώ να εκτιμήσω, μπορεί στο παζάρι να μην έδιναν γι' αυτήν περισσότερο από εκατό ρούβλια.

»Ο δικαστής άρχισε να ρωτάει το ράφτη, εκείνος αμέσως παραδέχτηκε τα πάντα: “Την έφτιαξα και πήγα στον καθαριστή να την παραδώσω και να πληρωθώ... για κακή μου τύχη, ο καθαριστής δεν ήταν σπίτι, και η πόρτα ήταν κλειδωμένη, και δε γνώριζα το επίθετο του κυρίου, ούτε πού ακριβώς έμενε, και την παραμονή των Χριστουγέννων στο σπίτι δεν είχαμε ούτε καπίκι. Έφυγα λοιπόν και πήγα τη γούνα στο ενεχυροδανειστήριο και με τα λεφτά που πήρα αγόρασα τσάι και ζάχαρη, μπίρα και βότκα, αλλά το πρωί φοβήθηκα και το έσκασα, και τα τελευταία λεφτά τα ήπια κι από τότε όλα μπερδεύτηκαν”.

»Τώρα δεν ξέρει πού έχασε και την απόδειξη, αλλά ούτε τον ενεχυροδανειστή μπορεί να υποδείξει. “Φταίω, η γούνα χάθηκε”, κατέληξε. “Και πόσο άξιζε κατά τη γνώμη σας η γούνα;” Χωρίς υπεκφυγές, ο ράφτης λέει: “Η γούνα ήταν καλή”. “Ναι, αλλά πόσο θα μπορούσε να αξίζει;” “Η γούνα ήταν ακριβή...” “Για παράδειγμα, θα μπορούσε να κάνει εκατό ρούβλια;”

»Ο ράφτης ξεπερνάει τον εαυτό του σε μεγαλοψυ-

χία. “Περισσότερο”, λέει, “μπορούσε να κάνει”. “Εκατόν πενήντα έκανε;” “Έκανε”.

»Με λίγα λόγια, ο ράφτης ήταν εντάξει: ούτε εμένα ούτε τον εαυτό του έφερε σε δύσκολη θέση.

»Ο δικαστής τελικά αποφάσισε σύμφωνα με το νόμο... και όρισε τρεις μήνες φυλάκιση για το ράφτη και όταν θα 'βγαине να μου πληρώσει τα λεφτά για τη γούνα.

»Εν ολίγοις, αποζημιώθηκα πλήρως, και δε θα μπορούσα να αναμένω τίποτα περισσότερο από το δικαστή.

»Εγώ επέστρεψα σπίτι μου, το ράφτη τον πήγαν στη φυλακή, ενώ η γυναίκα και τα παιδιά του οδύρονταν εν χορώ. Τι άλλο ήθελα;

»Ο Θεός τα έφερε έτσι που σύντομα μετά απ' αυτό αρρώστησα από αρθριτικά – οι παλιοί στα ρωσικά το έλεγαν φλόγωση. Και σωστά το είπαν έτσι. Την ημέρα, την αρρώστια αυτή μπορείς να την υποφέρεις με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, αλλά, έτσι και πέσει η νύχτα, αρχίζει να σε τσουρουφλίζει τόσο που δεν μπορείς να αποκοιμηθείς με τίποτα. Και καθώς κείτεσαι άγρυπνος, ένας θεός ξέρει τι θυμάσαι και τι φαντάζεσαι. Να λοιπόν, που δε φεύγει από το μυαλό μου ο ράφτης και η γυναίκα του με τα παιδιά... Τώρα, εξαιτίας της γούνας μου κάθεται στη φυλακή, αλλά με τη γυναίκα και τα παιδιά τι γίνεται; Και μ' αυτόν ζούσαν άσχημα, όμως τώρα στη δυστυχία τους δε θα υπάρχει όριο... Εγώ, από την άλλη, με όλη τούτη τη δίκη και την έρευνα τι κέρδισα; Ο ράφτης ποτέ δε θα μπορέσει να με πληρώσει, μα, κι αν ήθελα να βγάλω έστω και

φιλοπράγματα, δε θα ήμουν “ένας γύφτος”;... Και στο κάτω κάτω, γιατί έγινε αυτή η καταγγελία;

»Το θέμα άρχισε να με απασχολεί τόσο, που έστειλα να μάθω αν ζούσε ακόμα η γυναίκα του ράφτη και τι γίνεται με τα παιδιά. Ο θυρωρός έμαθε και μου είπε: “Της κάνουν έξωση, σήμερα τους διώχνουν. Χρωστούσαν για τη γωνιά ήδη έξι ρούβλια”. Τώρα, μάλιστα!

»Η φλόγωση τη νύχτα δε με αφήνει να κοιμηθώ, με εξουθενώνει. Λαγοκοιμάμαι από την κούραση, και ξάφνου εμφανίζεται μπροστά μου ο ράφτης κι αρχίζει να σιδερώνει με κρύο σίδηρο τα σημεία του πόνου, σαν πάνω σε τάβλα το πηγαινοφέρνει... Κι όλο το πηγαινοφέρνει και μου τρίβει τις αρθρώσεις με τη μυτερή γωνία του, μου τρίβει...

»Με σιδέρωσε με τέτοιο τρόπο που θα έδινα, το γρηγορότερο δυνατόν, τα έξι ρούβλια για να ξαλαφρώσω, αν όχι τον πόνο τουλάχιστον τη συνείδησή μου, διότι ήμουνα πεισμένος ότι για τις δυστυχίες της οικογένειας του ράφτη έφταιγε η σκληρότητά μου.

»Η γυναίκα του ράφτη αποδείχτηκε κυρία με λεπτή ψυχή και ήρθε να με ευχαριστήσει για τα έξι ρούβλια... Η ίδια φορούσε κάτι κουρέλια, ενώ τα παιδιά ήταν γυμνά... Τους έδωσα ακόμα τρία ρούβλια. Και τη νύχτα, να σου πάλι ο ράφτης με το σίδηρο... και να με ρωτάει γιατί το έκανα αυτό...

»Θυμώνω κι αρχίζω να σκέφτομαι: τι άλλο να έκανα; Δεν μπορούμε να είμαστε επιεικείς για κάθε απαιτέωνα! Έτσι συνεχίζω με τις αμφιβολίες μου. Μέσα σ' αυτή την κατάσταση έφτασε και το Πάσχα... Του

ράφτη του απέμενε ακόμη ενάμιση μήνας φυλακής... Εγώ έδωσα πολλές φορές στη γυναίκα του ένα ρούβλι, καμιά φορά και δύο, ε, και για το Πάσχα θα πρέπει να αυξήσω κάπως το επίδομα... Το αύξησα όσο μπορούσα, αλλά η γυναίκα του άρχισε να βλέπει το πράγμα διαφορετικά και ήταν δυσαρεστημένη μαζί μου και θυμωμένη: “Αλυσόδεσες τον άνθρωπο που μας έτρεφε”, λέει. “Τι θα κάνω εγώ τώρα με τα παιδιά; Μας σκοτώσες, κι ο Θεός θα σκοτώσει εσένα”.

»Και γελοίο, και λυπηρό, και προσβλητικό και συνειδησιακό: θα ήταν ασυγκρίτως καλύτερα αν η γούνα μου είχε χαθεί μπροστά από τα μάτια μου μαζί με το ράφτη. Αυτό θα ήταν και πιο φιλόανθρωπο και πιο συμφερτικό. Ενώ τώρα, αν θες να κλείσεις το στόμα της μάνας των πεινασμένων και ξεπαγιασμένων παιδιών, πρέπει να θρέψεις την οικογένεια του κλέφτη, αλλιώς πώς θα δείξεις ότι έχεις συνείδηση; Αν εξοντωθούν από την πείνα, θα είσαι ένας δήμιος, κι εσύ δε θέλεις να γίνεις ούτε δήμιος ούτε καταδότης...

»Συντηρώ όπως μπορώ την οικογένεια του ράφτη, μα μέσα μου νιώθω όλο και πιο άσχημα... Αισθάνομαι σαν να έχω κάνει κάτι χειρότερο από το αν είχα κλέψει μια ξένη γούνα... Και δεν μπορώ με τίποτα να απαλλαγώ από αυτό...

»Φτάνει το ξημέρωμα της Ανάστασης. Πάνε όλοι στη λειτουργία κι εγώ μένω μόνος στο σπίτι και έχω μόλις αρχίσει να λαγοκοιμάμαι, όταν ξάφνου δέχομαι την επίσκεψη ενός εμπόρου από το Ορλόφ, του Ιβάν Ιβάνοβιτς Αντρόσοφ... Το γεροντάκι ήταν κοντό, πολύ παχύ και με ολόλευκο κεφάλι, κι εδώ και σαράντα

χρόνια είχε πεθάνει και είχε ταφεί στο Οριόλ. Τα τελευταία χρόνια πριν πεθάνει διαβιούσε υπερβολικά φτωχά, ενώ είχε έναν πολύ πλούσιο γαμπρό, ο οποίος με κάποιες ψευτιές ιδιοποιήθηκε ολόκληρη την περιουσία του.

»Ο πατέρας μου το εκτιμούσε το γεροντάκι αυτό και το αποκαλούσε φιλοδίκαιο, ενώ εγώ θυμάμαι μόνο πως τριγυρνούσε στους κήπους και κέντρωνε τις μηλιές και πως, όταν ερχόταν σπίτι μας και καθόταν στην πολυθρόνα, μετά δεν μπορούσε να ξεσφηνώσει από εκεί με τίποτα. Σηκωνόταν κι η πολυθρόνα κρεμόταν από πάνω του, όπως το κέλυφος στο σαλιγκάρι. Δε στενοχωριόταν ποτέ και για τίποτα, και μιλούσε για τα πάντα με τόνο εύθυμο, κι όταν οι άνθρωποι του υπενθύμιζαν την προσβολή που του έκαναν η κόρη κι ο γαμπρός του, το αντιπαρέρχόταν πάντα με τον ίδιο τρόπο: “Ε, και;” “Μα, Ιβάν Ιβάνοβιτς, να τους καταγγείλετε”. Εκείνος απαντούσε: “Τι μου λες!” “Και θα πεθάνεις από την πείνα;” “Ε, και;” “Και δε θα υπάρχει κανείς να σε θάψει”. “Τι μου λες!”

»Λέγανε ότι είναι βλάκας. Αλλά δεν ήταν βλάκας: ήρθε να μας επισκεφτεί τα Χριστούγεννα κι έφαγε ένα σωρό τηγανίτες και τις παίνευε: “Μου φαίνεται, λέει, ότι παράφαγα από αυτές τις ζεστές λιχουδιές και δεν έχω διάθεση να σηκωθώ από δω πέρα”. Δε σηκώθηκε από την πολυθρόνα, πέθανε εκεί, κι εμείς τον κηδέψαμε. Είναι προφανές ότι ο άνθρωπος ήξερε τι έκανε! Στην ατρόμητη ψυχή κατοικεί ο Θεός.

»Μου φάνηκε ότι κι εγώ αυτό έπρεπε να κάνω: “Χάθηκε;” “Ε, και;”... “Μα, να το καταγγείλεις!”

Παραμονές Χριστουγέννων τον έβλαψαν

“Τι μου λες!” Πόσο καλύτερα θα ήμασταν τότε όλοι μας, κι εγώ προσωπικά θα ζούσα πιο ήρεμα».

Μόλις τέλειωσα την αφήγησή μου, ο γνωστός μου που είχε πέσει θύμα ληστείας ήρθε στα λόγια μου.

«Να», λέει, «κι εγώ το σκεφτόμουν αυτό, θα κάνω το ίδιο. Κανέναν και σε κανέναν δε θα καταγγείλω. Δε θέλω να αρχίσουν να τραβολογούν τους ανθρώπους και να τους δηλητηριάσουν τα Χριστούγεννα. Χάθηκαν, πάει, τέλειωσε. “Έ, και; Τι μου λες!”»

Έτσι τέλειωσε την κουβέντα αυτή κι εγώ δεν τόλμησα να του αντιτάξω κάτι άλλο, αλλά μετά άρχισε το βάσανο: έτυχε μέσα στην ίδια μέρα να μιλήσω γι' αυτό με πολλούς κι από όλους αναγκάστηκα να ακούσω εναντίον μου και εναντίον του διαφορετική άποψη.

«Πολύ ανόητη σκέψη αυτή!... Ναι, αυτό τους έλειπε, η επιείκεια... Ξεχνάτε το νόμο!... Ο καθένας μας πρέπει να δασκαλεύει τον άλλον και να τον τιμωρεί. Αυτός είναι ο πρώτος κανόνας», μου έλεγαν όλοι.

Αναγνώστη, δείξε ευαισθησία! Μπες κι εσύ στην ιστορία μας. Θυμήσου τι σου έμαθε αυτός που γεννήθηκε σήμερα. Να τιμωρούμε ή να συγχωρούμε;

Αν κάποτε θελήσεις να «ζήσεις σύμφωνα με τον Χριστό», τότε πρέπει να αποφασίσεις χωρίς δισταγμούς, κι ό,τι αποφασίσεις αυτό να ακολουθήσεις... Μπορεί κι εσένα να σε έχουν «βλάβει παραμονές Χριστουγέννων» και να το έκρυψες βαθιά μέσα σου και να ετοιμάζεσαι να τους ανταποδώσεις τα ίσα... Και μάλιστα φοβάσαι πως αν το αφήσεις να περάσει, θα ντρέ-

πεσαι τόσο... Είναι πολύ πιθανόν, γιατί δε θυμόμαστε καλά ποιος είναι ο «πρώτος κανόνας»...

Σήμερα, όμως, σε παρακαλώ να το ξεκαθαρίσεις αυτό. Σκέψου με ποιον διαλέγεις να είσαι: με τους νομοταγείς του γράμματος ή με Εκείνον που σου έδωσε «το γράμμα της αιώνιας ζωής»; Σκέψου! Αξίζει πολύ να το σκεφτείς, και η επιλογή δεν είναι δύσκολη... Μη φοβηθείς να φανείς γελοίος και ανόητος, αν πράξεις σύμφωνα με τον κανόνα Εκείνου, που σου είπε: «Συγχώρα αυτόν που σε αδίκησε και κάν' τον αδελφό σου».

Ίσως σου είπα ανοησίες, αλλά εσύ δείξου έξυπνος και διάλεξε μέσα από τις ανοησίες το σωστό, αυτό που θα σε συντροφεύει στην αιωνιότητα.

Ο ΜΑΓΙΚΟΣ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Γιορτινό διήγημα

Μπήκαμε, με τη γυναίκα μου, στο σαλόνι. Μύριζε υγρασία και αποσύνθεση. Μόλις ανάψαμε τα φώτα, εκατομμύρια ποντίκια και αρουραίοι, που δεν είχαν αντικρίσει το φως για εκατό χρόνια τώρα, πήδηξαν προς όλες τις κατευθύνσεις. Όταν κλείσαμε πίσω μας την πόρτα, δημιουργήθηκε ένα ρεύμα αέρα που ανακίνησε το χαρτομάνι, σωρούς ολόκληρους, στο πάτωμα. Το φως έπεσε πάνω σ' αυτά τα χαρτιά και είδαμε ανάμεσά τους παλιά έγγραφα και μεσαιωνικές εικονογραφίες. Στους πρασινοσμένους από την πολυκαιρία τοίχους κρέμονταν τα πορτρέτα των προγόνων. Οι πρόγονοι κοιτούσαν υπεροπτικά, αυστηρά, σαν να ήθελαν να πουν: «Ε, ρε, μαστίγωμα που σου χρειάζεται, φιλαράκο!»

Τα βήματά μας αντηχούσαν σε όλο το σπίτι. Η ηχώ απαντούσε στο βήχα μου, η ίδια αυτή ηχώ που κάποτε απαντούσε στους προγόνους μου...

Ο άνεμος σφύριζε και αγκομαχούσε. Στην καμινάδα ήταν σαν κάποιος να κλαψουρίζει, και στο κλάμα αυτό ξεχώριζες την απόγνωση. Χοντρές σταγόνες βροχής χτυπούσαν πάνω στα σκοτεινά, θολά παράθυρα, κι ο χτύπος αυτός σε βύθιζε σε μελαγχολία.

«Ω, οι πρόγονοι, οι πρόγονοί μου!» είπα αναστενάζοντας με νόημα. «Αν ήμουνα συγγραφέας, κοιτάζοντας τα πορτρέτα τους θα έγραφα ένα μακροσκελές

μυθιστόρημα. Όλοι αυτοί οι γέροντες ήταν κάποτε νέοι κι ο καθένας τους, ή η καθεμιά τους, είχε και από ένα ρομάντζο... και τι ρομάντζο, μάλιστα! Κοίτα, για παράδειγμα, τούτη εδώ τη γριά, την προγιαγιά μου. Αυτή η άσχημη, δύσμορφη γυναίκα έχει τη δική της, εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, ιστορία. Βλέπεις», ρώτησα τη γυναίκα μου, «βλέπεις αυτόν τον καθρέφτη που κρέμεται εκεί στην άκρη;»

Της έδειξα προς το μεγάλο καθρέφτη με τη μαυρισμένη ασημένια κορνίζα, που κρεμόταν στη γωνία, δίπλα στο πορτρέτο της προγιαγιάς μου.

«Ο καθρέφτης αυτός διαθέτει μαγικές ιδιότητες. Αυτός σκότωσε την προγιαγιά μου. Για να τον αποκτήσει, πλήρωσε ένα υπέρογκο ποσό και δεν τον αποχωρίστηκε ως το θάνατό της. Κοιταζόταν σ' αυτόν μέρα νύχτα, αδιάκοπα, κοιταζόταν όταν έτρωγε κι όταν έπινε. Πέφτοντας να κοιμηθεί, τον τοποθετούσε δίπλα της στο κρεβάτι και πεθαίνοντας ζήτησε να τον βάλουν μαζί της στον τάφο. Δεν εκπλήρωσαν την επιθυμία της, μόνο και μόνο γιατί ο καθρέφτης δε χωρούσε στο φέρετρο».

«Ήταν κοκέτα;» ρώτησε η γυναίκα μου.

«Ας πούμε. Αλλά, σάμπως δεν υπήρχαν κι άλλοι καθρέφτες, και μάλιστα πιο ωραίοι; Γιατί αγάπησε αυτόν ειδικά τον καθρέφτη, κι όχι οποιονδήποτε άλλο; Απλώς, εδώ, αγαπητή μου, κρύβεται ένα τρομερό μυστικό. Η παράδοση λέει ότι στον καθρέφτη απεικονίζεται ο διάβολος κι ότι η προγιαγιά μου είχε αδυναμία στους δαίμονες. Φυσικά αυτό είναι ανοησία, όμως, αναμφίβολα, ο καθρέφτης με την ασημένια κορνίζα διαθέτει μυστικές δυνάμεις».

Σκούπισα τη σκόνη από πάνω του, κοίταξα και χαχάνισα. Στο χαχανητό μου απάντησε η ηχώ. Ο καθρέφτης ήταν κοίλος και διαστρέβλωνε το πρόσωπό μου: η μύτη μου βρέθηκε στη θέση του αριστερού μάγουλου, ενώ το πιγούνι μου διπλασιαζόταν και έφευγε κάπου στην άκρη.

«Περίεργο γούστο είχε η προγιαγιά μου!» είπα.

Η γυναίκα μου πλησίασε δειλά στον καθρέφτη, κοίταξε, και τότε συνέβη κάτι τρομερό. Χλόμιασε, άρχισε να τρέμει σύγκορμη και έβγαλε μια δυνατή κραυγή. Το κηροπήγιο της έπεσε από το χέρι, κύλησε στο πάτωμα, και το κερί έσβησε. Μας τύλιξε το σκοτάδι. Την ίδια στιγμή άκουσα να πέφτει κάτι βαρύ: η γυναίκα μου είχε λιποθυμήσει.

Ο άνεμος κλαυθμύριζε ακόμα πιο παραπονιάρικα, ένα γύρο έτρεξαν αρουραίοι, πάνω στα χαρτιά αναδέυτηκαν τα ποντίκια. Οι τρίχες του κεφαλιού μου σηκώθηκαν όρθιες όταν ξεκόλλησε ένα παντζούρι και γκρεμίστηκε κάτω. Από το παράθυρο φάνηκε το φεγγάρι...

Άρπαξα τη γυναίκα μου, τη σήκωσα και τη μετέφερα έξω από τον οίκο των προγόνων μου. Ήρθε στα συγκαλά της μόλις το επόμενο βράδυ.

«Ο καθρέφτης! Δώστε μου τον καθρέφτη!» είπε ανακτώντας τις αισθήσεις της. «Πού είναι ο καθρέφτης;»

Όλη την επόμενη εβδομάδα δεν έτρωγε, δεν έπινε, δεν κοιμόταν, μόνο ζητούσε να της φέρουν τον καθρέφτη. Έκλαιγε, τραβούσε τα μαλλιά της κεφαλής της, χτυπιόταν και, τελικά, όταν ο γιατρός δήλωσε ότι μπορεί και να πεθάνει από την εξάντληση κι ότι η κατά-

στασή της είναι εξαιρετικά επικίνδυνη, κατανακώντας το φόβο μου, κατέβηκα πάλι κάτω και της έφερα τον καθρέφτη της προγιαγιάς. Αντικρίζοντάς τον ξέσπασε σ' ένα άγριο γέλιο όλο ευτυχία, μετά τον άρπαξε, τον φίλησε και βυθίστηκε μέσα του.

Έχουν περάσει περισσότερα από δέκα χρόνια που κοιτάζεται σ' αυτόν, δεν τον αποχωρίζεται ούτε στιγμή.

«Μα, εγώ είμαι αυτή;» μουρμουρίζει και στο πρόσωπό της, μαζί με το κοκκίνισμα απλώνεται ευδαιμονία και ενθουσιασμός. «Ναι, εγώ είμαι! Όλοι ψεύδονται εκτός από αυτόν τον καθρέφτη! Ψεύδονται οι άνθρωποι! Ψεύδεται ο άντρας μου! Ω, αν είχα δει τον εαυτό μου νωρίτερα, αν ήξερα ποια είμαι στην πραγματικότητα, δε θα είχα παντρευτεί τον άνθρωπο αυτόν! Δεν είναι άξιος για μένα! Στα πόδια μου οφείλουν να πέφτουν οι πιο όμορφοι, οι πιο ευγενικοί ιππότες...»

Μια φορά, καθώς στεκόμουν πίσω της, κοίταξα τυχαία στον καθρέφτη και... τότε ανακάλυψα το τρομερό μυστικό. Είδα σ' αυτόν μια γυναίκα εκθαμβωτικής ομορφιάς, που παρόμοιά της δεν είχα αντικρίσει ποτέ στη ζωή μου. Ήταν ένα θαύμα της φύσης, η αρμονία της ομορφιάς, της κομψότητας και του έρωτα. Τι συνέβαινε λοιπόν; Πώς η αδέξια, άσχημη γυναίκα μου φαινόταν τόσο όμορφη στον καθρέφτη; Πώς;

Μα, επειδή ο κοίλος καθρέφτης στρέβλωνε το άσχημο πρόσωπό της, κι από τη στρέβλωση των χαρακτηριστικών του γινόταν, εντελώς τυχαία, πανέμορφο. Μείον στο μείον μας δίνει συν.

Τώρα, καθόμαστε κι οι δυο αντάμα, εγώ κι η γυναί-

Ο μαγικός καθρέφτης

κα μου, μπροστά στον καθρέφτη και κοιτάζουμε σ' αυτόν, γεμάτοι προσήλωση, τις φάτσες μας: η μύτη η δικιά μου φυτρώνει στο αριστερό μου μάγουλο, το πιγούνι μου διπλασιάζεται και φεύγει κάπου στην άκρη, αλλά το πρόσωπο της γυναίκας μου είναι μαγευτικό. Τότε με καταλαμβάνει ένα δαιμονισμένο πάθος.

«Χα-χα-χα!» γελάω εγώ άγρια.

Κι η γυναίκα μου ψιθυρίζει σιγανά:

«Τι όμορφη που είμαι!»

ΓΙΟΡΤΙΝΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

*...τους πονηρούς τους κουτεντέδες,
Τις σταφιδιασμένες γριές, τους γέρους,
Που κακογερνάνε με παραμύθια, με ανοησίες...
Γκριμπογέντοφ*

Πταν μεσημέρι Πρωτοχρονιάς. Η Λιουντμίλα Σεμιόνοβνα, χήρα του πρώην αναπληρωτή κυβερνήτη Λιαγκαβόι-Γκριζλόφ, μια μικροκαμωμένη εξηντάχρονη γριούλα, καθόταν στο σαλόνι της και περίμενε επισκέψεις. Κρίνοντας από την ποσότητα των μεζέδων και των ποτών που είχαν ετοιμαστεί στην τραπεζαρία, ο αριθμός των επισκεπτών αναμενόταν τεράστιος, αλλά για την ώρα είχε εμφανιστεί για να της ευχηθεί «Καλή Χρονιά» μονάχα ένας, ο πρώτος σύμβουλος της διοίκησης του κυβερνείου, ο Οκούρκιν, ένα κακογερασμένο ανθρωπάκι, με κιτρινιάρικο πρόσωπο και στραβό στόμα. Καθόταν στη γωνία, κοντά στη μεγάλη γλάστρα με τη ροδοδάφνη, και εισπνέοντας προσεχτικά ταμπάκο διηγόταν στην «ευεργέτιδα» τα νέα της πόλης.

«Χτες, μητερούλα, λίγο έλειψε να πέσει από τη σκοπιά του ένας μεθυσμένος φαντάρος. Κρεμάστηκε, ξέρετε, από το κιγκλίδωμα, και το κιγκλίδωμα... χρατς! λύγισε, ξέρετε... Ευτυχώς, την ώρα εκείνη η γυναίκα του του έφερε στη σκοπιά φαγητό και τον

συγκράτησε από το σακάκι. Αν δεν ήταν η γυναίκα του, θα είχε γκρεμιστεί ο κατεργάρης... Λοιπόν... Τρίτη μέρα τώρα, μητερούλα, αξιότιμη, έγινε μάζωξη στο σπίτι του ελεγκτή της τράπεζας Πέρτσεφ... Όλοι οι υπάλληλοι συγκεντρώθηκαν εκεί και συζήτησαν σχετικά με τις σημερινές επισκέψεις. Ομόφωνα αποφάσισαν, οι άμυαλοι, να μην κάνουν επισκέψεις σήμερα».

«Α, πατερούλη, τα παραλές τώρα», είπε μειδιώντας η γριά. «Πώς μπορεί να παραλείψει κανείς τις επισκέψεις;»

«Μα τον Θεό, αξιότιμη. Περίεργο, αλλά αληθινό... Συμφώνησαν όλοι, αντί για επισκέψεις, να συγκεντρωθούν σήμερα στη λέσχη, να ευχηθούν ο ένας στον άλλον και να προσφέρουν από ένα ρούβλι υπέρ των φτωχών».

«Δεν καταλαβαίνω...» είπε ανασηκώνοντας τους ώμους η οικοδέσποινα. «Τι ανοησία είναι αυτό που μου λες...»

«Έτσι είναι, μητερούλα, τώρα συνηθίζεται αυτό σε πολλές πόλεις. Δεν κάνουν επισκέψεις στις γιορτές. Δίνουν από ένα ρούβλι και τέρμα! Χε, χε, χε. Δε χρειάζεται ούτε να τρέχεις κάπου, ούτε να εύχεσαι, ούτε να ξοδεύεσαι για άμαξα... Περνάς μια φορά από τη λέσχη και μετά αράζεις στο σπίτι».

«Τόσο το καλύτερο», είπε αναστενάζοντας η γριά. «Ας μην έρθουν. Πιο ήσυχοι θα είμαστε...»

Ο Οκούρκιν άφησε ένα δυνατό, θορυβώδη αναστεναγμό, κούνησε το κεφάλι και συνέχισε:

«Το θεωρούν τυπολατρία... Βαριούνται να πάνε να ευχηθούν σε κάποιον πιο ηλικιωμένο, και γι' αυτό το βαφτίζουν τυπολατρία. Στις μέρες μας, βλέπεις, τους

ηλικιωμένους δεν τους θεωρούν ανθρώπους... Δεν είναι όπως παλιά».

«Εντάξει, λοιπόν», αναστέναξε και πάλι η οικοδέσποινα. «Ας μην έρθουν! Δε θέλουν, δεν πειράζει».

«Παλιότερα, μητερούλα, όταν δεν υπήρχε αυτός ο φιλελευθερισμός, οι επισκέψεις δε θεωρούνταν τυπολατρία. Πηγαίναμε επίσκεψη όχι από καταναγκασμό, αλλά από αγάπη, με ευχαρίστηση... Έκανες ένα γύρο σε όλα τα σπίτια, σταματούσες για λίγο στο πεζοδρόμιο και σκεφτόσουν: “Ποιον άλλο να πάω να τιμήσω;” Τους αγαπούσαμε εμείς τους γέρους, μητερούλα... Τρομερά τους αγαπούσαμε! Θυμάμαι, του μακαρίτη του Παντελέι Στεπάνιτς, ας του χαρίζει ο Θεός την ουράνια βασιλεία, του άρεσε να είμαστε σεβαστικοί... Να τον φυλάει ο Θεός, αν κάποιος δεν έκανε τις επισκέψεις του, του έτριζε τα δόντια! Σε κάποιες γιορτές, θυμάμαι, ήμουν άρρωστος από τύφο. Και τι νομίζετε ότι έγινε, μητερούλα; Σηκώθηκα από το κρεβάτι, μάζεψα τις ελάχιστες δυνάμεις μου και πήγα στον Παντελέι Στεπάνιτς... Φτάνω, λοιπόν. Το πώς έκαιγα, δε λέγεται! Θέλω να πω “Καλή Χρονιά” και λέω “φουλ του άσου”. Χε, χε... Παραλήρημα... Και, θυμάμαι, κάποτε ο Ζμέισεφ είχε ευλογία. Οι γιατροί, βεβαίως, μας απαγορεύσανε να πάμε να τον δούμε, αλλά εμάς σκασίλα μας για τους γιατρούς. Πήγαμε και του ευχηθήκαμε. Δε θεωρούσαμε ότι είναι τυπικότητα. Θα πω, αξιότιμη μητερούλα...»

«Πιες, πιες... Όλα θα μείνουν, κανένας δε θα 'ρθει, δεν υπάρχει κανείς για να πιει... Αλλά τουλάχιστον οι κοντινοί μου, οι αναδεξιμοί μου θα έρθουν».

Ο Οκούρκιν κούνησε απελπισμένα το χέρι και στράβωσε το στόμα του σε ένα περιφρονητικό χαμόγελο.

«Άξεστοι... Όλους τους άλειψες με το ίδιο λαδάκι».

«Μα πώς γίνεται αυτό, Εφίμ Εφίμιτς;» είπε κατάπληκτη η γριά. «Δηλαδή ούτε ο Βερχούσκιν θα 'ρθει;»

«Δε θα 'ρθει... Στη λέσχη, βλέπετε...»

«Μα, είμαι η νονά του, του λωποδύτη! Τον έβαλα και στη δουλειά!»

«Δεν το βλέπει έτσι... Χτες έφτασε πρώτος πρώτος στον Πέρτσεφ».

«Καλά, εντάξει αυτοί... Την ξέχασαν τη γριά, έστω, αλλά για τους συγγενείς είναι αμαρτία. Κι ο Βάνκα Τρούχιν; Μη μου πεις ότι δε θα 'ρθει κι αυτός;»

Ο Οκούρκιν κούνησε το χέρι αποθαρρυντικά.

«Κι ο Ποντσιλκιν; Επίσης; Το κάθαρμα, μα εγώ τον τράβηξα από το βούρκο! Κι ο Προρέχιν;»

Η γριά αράδιασε μερικές δεκάδες ονόματα ακόμα, και κάθε όνομα προκαλούσε στον Οκούρκιν ένα πικρό χαμόγελο.

«Όλοι, μητερούλα! Είναι αναίσθητοι!»

«Ευχαριστώ...» αναστέναξε η Λιαγκαβάγια-Γκριζλόβα, πηγαίνοντας πέρα δώθε στο σαλόνι. «Ευχαριστώ... Αφού τους έγινε τόσο αντιπαθητική η γριά... που τους έκανε τόσα καλά, αφού είμαι τόσο σιχαμένη, αηδιαστική, εντάξει...»

Η γριά σωριάστηκε στην πολυθρόνα. Τα ρυτιδιασμένα ματάκια της ανοιγόκλεισαν.

«Βλέπω ότι δε με χρειάζονται πια. Και δεν είναι ανάγκη... Φύγε κι εσύ, Εφίμ Εφίμιτς... Δε σας κρατάω. Φύγετε όλοι...»

Η οικοδέσποινα έφερε στο πρόσωπο το μαντίλι της και άρχισε να κλαψουρίζει. Ο Οκούρκιν την κοίταξε, έβυσε σαστισμένος το κεφάλι του και την πλησίασε δειλά...

«Μητερούλα...» είπε με κλαψιάρικη φωνή. «Αξιοτιμη φίλη μου!»

«Φύγε κι εσύ... Πήγαινε... Φύγετε όλοι...»

«Μητερούλα, άγγελέ μου... Μην κλαίτε... Περιστερά μου! Αστειεύτηκα... Μα τον Θεό, αστειεύτηκα! Φτύστε με κατάμουτρα, το βρομόγερο, αστειεύτηκα... Όλοι θα έρθουν! Μητερούλα!»

Ο Οκούρκιν έπεσε στα γόνατα μπροστά στη γριά, πήρε το χέρι της και χτύπησε με αυτό τη φαλάκρα του.

«Δείρτε με, μητερούλα, άγγελέ μου! Μην αστειεύσαι, ηλίθιε! Μην αστειεύεσαι! Στο πρόσωπο! Στο πρόσωπο! Να, να για να μάθεις, καταραμένε φαντασιόπληχτε!»

«Όχι, δεν αστειεύτηκες, Εφίμ Εφίμιτς! Το νιώθει η καρδιά μου!»

«Να ανοίξει η γη και να με καταπιεί... Να πέσει φωτιά να με κάψει... αν... Να θα δείτε! Και τώρα, αντίο σας, μητερούλα... Δεν είμαι άξιος, για τα κακά μου αστεία, να συνεχίσω να επωφελούμαι από τη φιλοξενία σας. Θα εξαφανιστώ. Θα φύγω, και να φαντάζεστε ότι με διώξατε, εμένα, έναν άπιστο. Το χεράκι σας... να το φιλήσω...»

Ο Οκούρκιν ασπάστηκε περιπαθώς το χέρι της γριάς και βγήκε διαστικά...

Σε πέντε λεπτά ήταν στη λέσχη. Οι υπάλληλοι

είχαν ήδη ανταλλάξει ευχές, κατέθεσαν ο καθένας το ρούβλι του και έβγαιναν από τη λέσχη.

«Σταθείτε! Ε, εσείς!» τους έκανε νόημα με τα χέρια ο Οκούρκιν. «Πώς ακριβώς το σκεφτήκατε, ε-ξυπνάκηδες; Γιατί δεν πάτε στη Λιουντμίλα Σεμιόνοβνα;»

«Αλήθεια, δεν το ξέρετε; Τώρα πια δεν κάνουμε επισκέψεις!...»

«Ξέρω, ξέρω... Μερσί... Λοιπόν, ακούστε εδώ, πολιτισμένοι εσείς... Αν δεν πάτε τώρα αμέσως στη μάγισσα, αλίμονό σας... Κλαίει και οδύρεται! Σας καταριέται τόσο, που δε θα το ευχόμουν στο χειρότερο εχθρό μου».

Οι υπάλληλοι κοιτάχτηκαν μεταξύ τους και έξυσαν το κεφάλι τους...

«Χμ... Αν πάμε σ' αυτήν, θα πρέπει να πάμε σε όλους...»

«Τι να κάνουμε, κύριοι; Να πάτε σε όλους... Δε θα πιαστούν τα πόδια σας... Εν προκειμένω, για μένα, όπως θέλετε, μπορείτε και να μην πάτε... Αλλά θα είναι χειρότερα για σας!»

«Να πάρει ο διάβολος! Πληρώσαμε ήδη κι από ένα ρούβλι!» βόγκηξε ο Γιάσκιν, δάσκαλος του σχολαρχείου της κωμόπολης...

«Ρούβλι... Αλλά, τη θέση σου δεν την έχασες ακόμα».

Οι υπάλληλοι έξυσαν για μια ακόμη φορά τα κεφάλια τους, και μουρμουρίζοντας τράβηξαν για το σπίτι της Διαγκαβάγια-Γκριζόβα.

ΣΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ

I.

T

να γράψω;» ρώτησε ο Γιεγκόρ και βούτηξε την πένα στο μελάνι.

Η Βασιλίσα είχε να δει την κόρη της τέσσερα χρόνια τώρα. Η Εφίμια, η κόρη της, μετά το γάμο, έφυγε με τον άντρα της για την Πετρούπολη, έστειλε δυο γράμματα και ύστερα χάθηκε: ούτε φωνή ούτε ακρόαση. Άρμεγε η γριά την αγελάδα την αυγή, άναβε το φούρνο ή έπεφτε να κοιμηθεί τη νύχτα, πάντα σκεφτόταν το ίδιο πράγμα. Πώς να περνάει η Εφίμια, είναι άραγε ζωντανή ακόμα; Έπρεπε να της στείλει ένα γράμμα, όμως ο γέρος της δεν ήξερε να γράφει κι εκείνη δεν είχε από ποιον να ζητήσει κάτι τέτοιο.

Να όμως που ήρθαν οι γιορτές και η Βασιλίσα δεν άντεξε, πήγε στο πανδοχείο, στον αδελφό του ιδιοκτήτη, τον Γιεγκόρ, ο οποίος είχε μόλις επιστρέψει από το στρατό, και καθόταν συνέχεια στο πανδοχείο, χωρίς να κάνει τίποτα. Λέγαν γι' αυτόν πως ήξερε να γράφει ωραία γράμματα, αν τον πλήρωνες όπως πρέπει. Η Βασιλίσα μίλησε στο πανδοχείο με τη μαγειρίσσα, ύστερα με την ιδιοκτήτρια κι ύστερα με τον ίδιο τον Γιεγκόρ. Συμφώνησαν για πέντε καπίκια.

Και να τους τώρα —δεύτερη μέρα της γιορτής, στο πανδοχείο, στην κουζίνα— ο Γιεγκόρ κάθεται στο τραπέζι με τον κοντυλοφόρο στο χέρι, κι η Βασιλίσα

στέκεται μπροστά του, σκεφτική, με έκφραση περι-συλλογής και στεναχώριας. Μαζί της είχε έρθει κι ο Πιοτρ, ο γέρος της, πολύ αδύνατος, ψηλός, με φα-λάκρα· στεκόταν και κοιτούσε ακίνητος, ίσια μπρο-στά του, σαν τυφλός. Στη φωτιά έβραζε χοιρινό· κό-χλαζε και ξεφυσούσε, κι ήταν σαν να μιλούσε: «γκλου-γκλου-γκλου». Ήταν αποπνικτικά.

«Τι είναι!» είπε η Βασιλίσα, κοιτάζοντας τον Γιε-γκόρ θυμωμένα και δύσπιστα. «Μη με πιέζεις! Δε γράφεις χάρισμα, θα πληρωθείς! Λοιπόν, γράψε. Στον αγαπητό μας γαμπρό Αντρέι Χρισάνφιτς και στη μοναχοκόρη μας, την αγαπημένη Εφίμια Πετρόβνα με αγάπη και τα σέβη μου και την ευλογία των γονιών για πάντα...»

«Έγινε. Πάμ' παρακάτω».

«Σας ευχόμαστε ακόμη Καλά Χριστούγεννα... είμαστε ζωντανοί και γεροί το ίδιο επιθυμούμε και για σας από τον κύριο... το βασιλιά των ουρανών».

Η Βασιλίσα συλλογίστηκε και αντάλλαξε μια ματιά με το γέρο.

«Το ίδιο επιθυμούμε και για σας από τον κύριο... το βασιλιά των ουρανών...» επανέλαβε και έβαλε τα κλάματα.

Δεν μπόρεσε να πει τίποτ' άλλο. Τόσο καιρό, τα βράδια που σκεφτόταν, της φαινόταν ότι όσα είχε να πει δε θα χωρούσαν ούτε σε δέκα επιστολές. Από την ώρα που έφυγαν η κόρη με το γαμπρό της, κύλησε πολύ νερό στο ποτάμι, οι γέροι ζούσαν σαν ορφανά· βαριαναστενάζοντας τα βράδια, όπως αν είχαν κηδέ-ψει την κόρη τους. Πόσα έγιναν, όλον αυτό τον καιρό,

στο χωριό, πόσοι γάμοι, πόσοι θάνατοι. Τι μακρόσυρτοι χειμώνες! Και τι μεγάλες νύχτες!

«Ζέστη!» είπε ο Γιεγκόρ, ξεκουμπώνοντας το γιλέκο του. «Πρέπει να έχουμε είκοσι ένα βαθμούς. Τι άλλο, λοιπόν;» ρώτησε.

Οι γέροι σιωπούσαν.

«Με τι ασχολείται εκεί πέρα ο γαμπρός σου;» ρώτησε ο Γιεγκόρ.

«Του στρατού ήταν, πατερούλη, το ξέρεις», απάντησε σιγανά ο γέρος. «Κατατάχτηκε την ίδια εποχή μ' εμένα. Ήταν φαντάρος, και τώρα στην Πετρούπολη είναι σε ένα υδροθεραπευτήριο. Ο γιατρός γιατρεύει τους αρρώστους με νερό. Είναι λοιπόν θυρωρός του γιατρού».

«Να, εδώ είναι γραμμένο...» είπε η γριά, βγάζοντας από το μαντιλάκι της ένα γράμμα. «Το λάβαμε από την Εφίμια, ένας θεός ξέρει πότε. Μπορεί και να μην είναι στον κόσμο αυτό πια».

Ο Γιεγκόρ σκέφτηκε για λίγο και μετά άρχισε να γράφει γρήγορα.

«Επί του παρόντος, έγραφε, εφόσον η τύχη σάς κατέταξε σε μια Στρατιωτική Σταδιοδρομία, Σας συμβουλεύουμε να ενημερωθείτε σχετικά με τον Κανονισμό Πειθαρχικών Ποινών και τους Νόμους Ποινικών Αδικοημάτων της Στρατιωτικής Υπηρεσίας, και να ερευνήσετε στο Νόμο αυτό τα Καθήκοντα Στρατιωτικών Υπηρεσιών».

Έγραφε και διάβαζε φωναχτά αυτά που έγραφε, ενώ η Βασιλίσα σκεφτόταν ότι θα έπρεπε να γράψει για τις δυσκολίες του προηγούμενου χρόνου, ότι δεν

έφτασαν τα σιτηρά ούτε για τις γιορτές και χρειάστηκε να πουλήσουν την αγελάδα. Πρέπει να ζητήσει και λίγα λεφτά, πρέπει να γράψει ότι ο γέρος αρρωσταίνει όλο και πιο συχνά και σύντομα, μάλλον, θα παραδώσει την ψυχή του στον Κύριο... Αλλά, πώς να τα εκφράσεις αυτά με λόγια; Τι να πεις πρώτα και τι μετά;

«Εφιστώ την προσοχή σας», συνέχιζε να γράφει ο Γιεγκόρ, «στον 5ο τόμο των Στρατιωτικών Κανονισμών. Στρατιώτης είναι Όρος γενικός, Διάσημος. Στρατιώτης αποκαλείται ο Πρώτος τη τάξει Στρατηγός και ο τελευταίος Φαντάρος...»

Ο γέρος κούνησε τα χείλη του και είπε σιγά:

«Να έβλεπα τουλάχιστον τα εγγονάκια».

«Ποια εγγονάκια;» ρώτησε η γριά και τον κοίταξε θυμωμένα. «Μπορεί και να μην υπάρχουν καν!»

«Εγγονάκια; Μπορεί και να υπάρχουν. Ποιος ξέρει!»

«Και από αυτό μπορείτε να συμπεράνετε», συνέχιζε ο Γιεγκόρ, «ποιος είναι ο Εξωτερικός Εχθρός και ποιος ο Εσωτερικός. Ο πρώτιστος Εσωτερικός Εχθρός μας είναι ο Βάκχος».

Η πένα γρατζουνούσε, σχηματίζοντας πάνω στο χαρτί ουρίτσες που έμοιαζαν με αγκίστρια. Ο Γιεγκόρ διαζόταν και διάβαζε κάθε φράση από κάμποσες φορές. Καθόταν σε ένα σκαμνί, έχοντας απλώσει τα πόδια του κάτω από το τραπέζι, φαγωμένος, γέρος, χοντρομούτσουνος, με κόκκινο σβέρκο. Ήταν η χυδαιότητα προσωποποιημένη, άξεστη, επιδεικτική, ανίκητη, περήφανη, που γεννήθηκε και ανδρώθηκε μέσα

στο μαγερείο. Η Βασίλισσα καταλάβαινε πολύ καλά ότι εδώ πρόκειται για χυδαιότητα, αλλά δεν μπορούσε να το εκφράσει με λόγια, και κοιτούσε τον Γιεγκόρ θυμωμένα και φιλύποπτα. Από τη φωνή του, τις ακατανόητες λέξεις, τη ζέστη και το αποπνικτικό της ατμόσφαιρας, της πόνεσε το κεφάλι, μπερδεύτηκαν οι σκέψεις της, και τώρα πια δεν έλεγε τίποτα, δε σκεφτόταν, μόνο περίμενε πότε θα τελειώσει το γρατζούνισμα. Αλλά ο γέρος κοιτούσε με απόλυτη ευπιστία. Είχε εμπιστοσύνη στη γριά, που τον κουβάλησε εδώ πέρα, και στον Γιεγκόρ. Και όταν μίλησε προ ολίγου για το υδροθεραπευτήριο, φάνηκε στο πρόσωπό του ότι πίστευε και στο θεραπευτήριο και στη θεραπευτική δύναμη του νερού.

Αφού τέλειωσε το γράψιμο, ο Γιεγκόρ σηκώθηκε και διάβασε όλο το γράμμα από την αρχή. Ο γέρος δεν κατάλαβε, αλλά κούνησε το κεφάλι καλόπιστα.

«Εντάξει, κανονικά...» είπε, «να σε έχει ο Θεός καλά. Εντάξει...»

Ακούμπησαν στο τραπέζι τρία πενηνταράκια και βγήκαν από το πανδοχείο. Ο γέρος κοιτούσε ακίνητος και ίσια μπροστά, σαν τυφλός, και στο πρόσωπό του ζωγραφιζόταν απόλυτη εμπιστοσύνη, ενώ η Βασίλισσα, την ώρα που έβγαιναν από το πανδοχείο, πρόγκηξε το σκυλί μουρμουρίζοντας θυμωμένα:

«Ου-ουστ, πανουκλιασμένο!»

Η γριά δεν κοιμήθηκε όλη τη νύχτα, την τάραζαν σκέψεις, και την αυγή σηκώθηκε, προσευχήθηκε και κίνησε για το σταθμό, να στείλει το γράμμα.

Μέχρι το σταθμό ήταν έντεκα βέρστια.

II.

Το υδροθεραπευτήριο του δόκτορος Μπ. Ο. Μολζεβέι-
ζερ δούλευε και την Πρωτοχρονιά, όπως τις συνηθι-
σμένες ημέρες, μόνο που ο θυρωρός Αντρέι Χρισάνφιτς
την ημέρα αυτή φορούσε στολή με καινούργια σιρίτια,
οι μπότες του γυάλιζαν κάπως ιδιαίτερα, και ευχόταν
σε όλους τους επισκέπτες «Καλή χρονιά κι ευτυχι-
σμένη».

Ήταν πρωί. Ο Αντρέι Χρισάνφιτς στεκόταν στην
πόρτα και διάβαζε εφημερίδα. Ακριβώς στις δέκα
έφτασε ο στρατηγός, γνωστός, ένας από τους συνή-
θεις επισκέπτες, και στο κατόπιν του ο ταχυδρόμος.

Ο Αντρέι Χρισάνφιτς βοήθησε το στρατηγό να
βγάλει το παλτό του και είπε:

«Καλή χρονιά, ευτυχές το νέον έτος, εξοχότατε!»

«Ευχαριστώ, αγαπητέ μου. Επίσης».

Ανεβαίνοντας τη σκάλα, ο στρατηγός έδειξε μια
πόρτα και ρώτησε (ρωτούσε κάθε μέρα και ξεχνούσε
κάθε φορά):

«Αυτό το δωμάτιο τι είναι;»

«Δωμάτιο μασάζ, εξοχότατε!»

Όταν τα βήματα του στρατηγού χάθηκαν, ο
Αντρέι Χρισάνφιτς κοίταξε το ταχυδρομείο και βρήκε
ένα γράμμα στο όνομά του. Το άνοιξε, διάβασε μερικές
αράδες, μετά, χωρίς να βιάζεται, ρίχνοντας ματιές
στην εφημερίδα του, κίνησε για το δωμάτιό του, που
ήταν κάτω, στο τέρμα του διαδρόμου. Η γυναίκα του
η Εφίμια καθόταν στο κρεβάτι και τάιζε το μωρό.
Ένα άλλο παιδί, μεγαλύτερο, στεκόταν δίπλα έχοντας

ακουμπήσει το κατσαρό κεφαλάκι του στα γόνατά της, ενώ ένα τρίτο κοιμόταν στο κρεβάτι.

Μπαίνοντας στο δωματιάκι, ο Αντρέι έτεινε το γράμμα στη γυναίκα του και είπε:

«Πρέπει να είναι από το χωριό».

Μετά βγήκε, χωρίς να πάρει τα μάτια του από την εφημερίδα, και σταμάτησε στο διάδρομο, όχι μακριά από την πόρτα του. Άκουσε την Εφίμια να διαβάξει τις πρώτες αράδες με τρεμάμενη φωνή. Διάβασε λίγο αλλά δεν μπόρεσε να συνεχίσει. Της ακούσαν αυτές οι ελάχιστες αράδες για να ξεσπάσει σε δάκρυα. Αγκαλιάζοντας το μεγαλύτερο παιδί της και φιλώντας το, άρχισε να του μιλάει, και δεν μπορούσες να καταλάβεις αν έκλαιγε ή αν γελούσε.

«Είναι από τη γιαγιά και τον παππού...» έλεγε. «Από το χωριό... Μητέρα των ουρανών, άγιοι θαυματοουργοί. Τώρα εκεί το χιόνι θα φτάνει μέχρι επάνω... τα δέντρα θα είναι κατάλευκα. Τα παιδάκια θα τρέχουν στα έλκηθρα... Κι ο παππούλης, караφλούλης, στο φούρνο δίπλα... και το κοκκινοτρίχικο σκυλάκι... Ω, αγαπημένοι μου!»

Ο Αντρέι Χρισάνφιτς θυμήθηκε που η γυναίκα του του είχε δώσει τρεις-τέσσερις φορές γράμματα, παρακαλώντας τον να τα ταχυδρομήσει στο χωριό. Τον εμπόδισαν όμως κάποιες σημαντικές δουλειές: δεν τα έστειλε και τα γράμματα κάπου παράπεσαν.

«Στα χωράφια τρέχουν λαγουδάκια», θρηνηολογούσε η Εφίμια πνιγμένη στα δάκρυα και φιλώντας το αγοράκι της. «Ο παππούς σας είναι ήρεμος, καλός, η γιαγιά σας, κι αυτή, καλοσυνάτη και πονόψυχη. Στο

χωριό οι άνθρωποι ζούνε πνευματικά, φοβούνται τον Θεό... Υπάρχει κι ένα εκκλησιάκι, κι εκεί οι άντρες ψέλνουν εκ περιτροπής στο αναλόγιο. Αχ, και να μας έπαιρνες από εδώ, ουράνια μητέρα, ευσπλαχνική!»

Ο Αντρέι Χρισάνφιτς επέστρεψε στο δωματιάκι του, για να καπνίσει ένα τσιγάρο, μέχρι να έρθει κάποιος άλλος, και η Εφίμια ξαφνικά σιώπησε, λούφαξε και σκούπισε τα μάτια. Μόνο τα χείλη της έτρεμαν. Τον φοβόταν, ω, πώς τον φοβόταν! Έχανε τα λόγια της, την έπιανε φρίκη μόλις άκουγε τα δήματά του, μόλις αντίκριζε το βλέμμα του, δεν τολμούσε να αρθρώσει κουβέντα μπροστά του.

Ο Αντρέι Χρισάνφιτς άναψε το τσιγάρο του, αλλά πάνω στην ώρα χτύπησε η πόρτα. Έσβησε το τσιγάρο, και παίρνοντας σοβαρό ύφος έτρεξε στην είσοδο.

Από πάνω κατέβαινε ο στρατηγός, κόκκινος κόκκινος, φρέσκος από το μπάνιο.

«Τι είναι σ' αυτό το δωμάτιο;» ρώτησε δείχνοντας με το κεφάλι μια πόρτα.

Ο Αντρέι Χρισάνφιτς στάθηκε κλαρίνο, τα χέρια στην προσοχή, και ανέφερε δυνατά:

«Τα ντους Σαρκό, εξοχότατε!»

ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

II νέα γυναίκα, είκοσι τριών χρόνων, με πρόσωπο απίστευτα χλομό, στεκόταν στην άκρη της θάλασσας και κοιτούσε τον ορίζοντα. Κάτω από τα μικροκαμωμένα πόδια της με τα βελουτέ μποτάκια, μια ετοιμόρροπη σκάλα, με μια ετοιμόρροπη κουπαστή, οδηγούσε στο νερό.

Κοιτούσε πέρα μακριά, όπου έχασκε ο ορίζοντας, σκεπασμένος από βαθύ, αδιαπέραστο σκοτάδι. Δε φαινονταν ούτε αστέρια, ούτε θάλασσα καλυμμένη με πάγο, ούτε φώτα. Έβρεχε δυνατά...

«Τι να είναι άραγε εκεί κάτω;» σκεφτόταν η γυναίκα κοιτάζοντας μακριά, προφυλαγμένη από τον αέρα και τη βροχή με μια μουσκεμένη κοντή γούνα και ένα σάλι.

Κάπου εκεί, σ' αυτό το αδιαπέραστο σκοτάδι, πέντε, δέκα ή και περισσότερα βέρστια μακριά, θα πρέπει να βρίσκεται την ώρα αυτή ο άντρας της, ο γαιοκτήμονας Λιτβίνοφ, με τα αλιευτικά του. Αν η χιονοθύελλα των τελευταίων δύο ημερών στη θάλασσα δε σκέπασε με χιόνι τον Λιτβίνοφ και τους ψαράδες του, τώρα θα πρέπει να κατευθύνονται προς την ξηρά. Η θάλασσα φούσκωσε και σύντομα θ' αρχίσει να σπάει τους πάγους καταπώς λένε. Οι πάγοι δεν μπορούν να αντέξουν τον άνεμο αυτό. Θα προλάβουν άραγε τα αλιευτικά έλκηθρά τους, βαριά και δυσκίνητα, να φτά-

σουν στην ξηρά προτού η κατάχλομη γυναίκα ν' ακούσει το μουγκρητό της θάλασσας που ξυπνάει;

Ήθελε να κατέβει, οπωσδήποτε. Η κουπαστή μετακινήθηκε κάτω από το χέρι της, και βρεμένη, γλιστρισιασμένη, της ξέφυγε σαν ψάρι. Αναγκάστηκε να καθίσει και να δοκιμάσει να την κατεβεί στα τέσσερα, κρατημένη γερά από τα παγωμένα βρόμικα σκαλοπάτια. Φύσηξε ο αέρας και άνοιξε τη γούνα της. Το στέρνο της μύριζε ξινίλα.

«Άγιε Νικόλαε, θαυματουργέ, η σκάλα αυτή δεν έχει τελειωμό!» ψιθύρισε η νεαρή γυναίκα, μετρώντας ένα ένα τα σκαλάκια.

Ήταν ακριβώς δεκαεννιά, και κατέβαιναν σε ευθεία γραμμή, κι όχι ελικοειδώς, σχηματίζοντας οξεία γωνία με την επιφάνεια του νερού. Ο άνεμος τα ταρακουνούσε με μανία από τη μια πλευρά στην άλλη, κι αυτά έτριζαν, σαν τάβλα έτοιμη να σπάσει.

«Ποιος είναι;» ακούστηκε μια αντρική φωνή.

«Εγώ, Ντενίς...»

Ο Ντενίς, ψηλός, μεγαλόσωμος γέροντας, με μακριά γκριζα γενειάδα, στεκόταν στην ακτή, στηριγμένος σε ένα μεγάλο μπαστούνι και κοιτώντας, κι αυτός, το αδιαπέραστο σκοτάδι. Στεκόταν κι έψαχνε ένα στεγνό σημείο στα ρούχα του, για ν' ανάψει πάνω εκεί ένα σπύρτο και να καπνίσει το τσιμπούκι του.

«Εσείς είστε, αρχόντισσα Νατάλια Σεργκέγεβνα;» ρώτησε με κατάπληκτη φωνή. «Σε τέτοιο χαμό; Τι κάνετε εδώ; Με τη διάπλασή σας και μάλιστα μετά τη γέννα, ένα κρύωμα μπορεί να είναι αιτία θανάτου. Γυρίστε σπίτι, μητερούλα!»

Εκείνη τη στιγμή, ακούστηκε το κλάμα μιας γριάς. Έκλαιγε η μάνα του ψαρά Γεφσέι, που είχε φύγει με τον Λιτβίνοφ για ψάρεμα. Ο Ντενίς αναστέναζε και κούνησε το χέρι.

«Έζησες κι εσύ, γριά», είπε απευθυνόμενος στο κενό, «στον κόσμο ετούτο εβδομήντα χρονάκια, και σαν μικρό παιδί, δεν κατάλαβες τίποτα. Τα πάντα, ανόητη, είναι θέλημα Θεού! Με τη γέριχη ανημπόρια σου, θα έπρεπε τώρα να κάθεται δίπλα στη σόμπα κι όχι να στέκεσαι μέσα στην υγρασία! Πήγαινε στο καλό του Θεού!»

«Μα, ο Γεφσέι μου, ο Γεφσέι! Έναν τον έχω, Ντενισάκο!»

«Θέλημα Θεού! Αν δεν του είναι γραμμένο να πεθάνει στη θάλασσα, τότε ακόμα κι αν η θάλασσα τον τσακίσει εκατό φορές, ζωντανός θα μείνει. Κι αν, μητέρα, του είναι γραφτό να βρει το θάνατο αυτή τη φορά, τότε δε θα το κρίνουμε εμείς. Μην κλαις, γριά! Δεν είναι μόνος του ο Γεφσέι στη θάλασσα! Είναι και ο άρχοντας Αντρέι Πετρόβιτς. Εκεί κι ο Φέντκα, κι ο Κουζμά, κι ο Ταρασένκο, ο Αλιόσκα...»

«Είναι όμως ζωντανοί, Ντενισάκο;» ρώτησε η Νατάλια Σεργκέγεβνα με τρεμάμενη φωνή.

«Ποιος να ξέρει, αρχόντισσα! Αν χθες, τρίτη μέρα τώρα, δεν τους πήρε η χιονοθύελλα, θα πρέπει να είναι ζωντανοί. Κι αν η θάλασσα δε σπάσει, τότε και πάλι θα είναι ζωντανοί. Δε βλέπεις όμως τι αέρας κι αυτός!»

«Κάποιος περπατάει στον πάγο!» είπε ξάφνου η νεαρή γυναίκα, με αφύσικα βραχνή φωνή, πισωπατώντας, σαν να φοβήθηκε.

Ο Ντενίς μισόκλεισε τα μάτια και αφουγκράστηκε.

«Όχι, αρχόντισσα, κανένας δεν έρχεται», είπε. «Ο χαζός ο Πέτκα κάθεται στη βάρκα και κουνάει τα κουπιά. Πετράκη!» φώναξε ο Ντενίς. «Κάθεσαι;»

«Κάθομαι, παππού!» ακούστηκε μια αδύναμη, άρρωστη φωνή.

«Πονάς;»

«Πονάω, παππού! Δεν έχω πια δυνάμεις!»

Στην ακτή, εκεί που άρχιζε ο πάγος, υπήρχε μια βάρκα. Στη βάρκα, στον πάτο της, καθόταν ένας ψηλός νεαρός με αδιανόητα μακριά πόδια και χέρια. Ήταν ο χαζο-Πετράκης. Με σφιγμένα τα δόντια και τρέμοντας ολόκληρος, κοιτούσε το μαύρο κενό, πασχίζοντας κι αυτός να διακρίνει κάτι. Κάτι περίμενε κι αυτός από τη θάλασσα. Τα μακριά χέρια του κρατιόντουσαν από τα κουπιά, ενώ το αριστερό του πόδι ήταν διπλωμένο κάτω από το σώμα του.

«Πονάει ο χαζούλης μας!» είπε ο Ντενίς πλησιάζοντας τη βάρκα. «Το πόδι του πονάει, του άμοιρου. Κι έχασε το μυαλό του από τον πόνο. Κι εσύ, βρε Πετράκη, καλύτερα να πήγαινες στη ζεστασιά! Εδώ θα κρυώσεις χειρότερα...»

Ο Πετράκης σιωπούσε. Έτρεμε και μόρφαζε από τον πόνο. Του πονούσε ο αριστερός γοφός, το πίσω μέρος του, ακριβώς στο σημείο που περνούσε το νεύρο.

«Άντε, Πετράκη!» είπε ο Ντενίς με μαλακή, πατρική φωνή. «Πα 'νε, ξάπλωσε δίπλα στη σόμπα, κι ο Θεός θα δώσει, το πρωί το πόδι σου θα είναι καλύτερα!»

«Το νιώθω!» μουρμούρισε ο Πετράκης, σφίγγοντας τα σαγόνια του.

«Τι νιώθεις, χαζούλη;»

«Ο πάγος έσπασε».

«Πώς το νιώθεις;»

«Ακούω το θόρυβο. Το ένα βουητό είναι του αέρα, το άλλο του νερού. Κι ο άνεμος άλλαξε, έγινε πιο μαλακός. Καμιά δεκαριά βέρστια από δω πέρα, σπάει τώρα ο πάγος».

Ο γέρος αφουγκράστηκε, για πολλή ώρα, αλλά μέσα στη γενική κοσμοχαλασιά δε διέκρινε τίποτα, εκτός από το βουητό του ανέμου και το μονότονο ήχο της βροχής.

Πέρασε μισή ώρα στην αναμονή και τη σιωπή. Ο άνεμος έκανε τη δουλειά του. Γινόταν όλο και πιο κακός, και θα έλεγες ότι είχε αποφασίσει, πάση θυσία, να σπάσει τον πάγο και να πάρει το γιο της γριάς και το σύζυγο της χλομής γυναίκας. Η βροχή στο μεταξύ γινόταν όλο και πιο αδύναμη. Σύντομα έγινε τόσο αραιή που μπορούσες πια να διακρίνεις μέσα στο σκοτάδι τις ανθρώπινες φιγούρες, το περίγραμμα της βάρκας και τη λευκότητα του χιονιού. Μέσα από το βουητό του ανέμου μπορούσες τώρα να ξεχωρίσεις τις κωδωνοκρουσίες. Χτυπούσε η παλιά καμπάνα, πάνω, στο ψαράδικο χωριουδάκι. Οι άνθρωποι που έπεφταν σε χιονοθύελλα στη θάλασσα, έπρεπε να κατευθυνθούν προς αυτούς τους ήχους — ήταν το σωσίβιο από το οποίο αρπάζεται ο ναυαγός.

«Παππού, το νερό είναι πια κοντά! Το ακούς;»

Ο παππούς αφουγκράστηκε προσεχτικά. Τη φορά αυτή άκουσε ένα βουητό, που δεν έμοιαζε με του ανέμου ούτε με το θρόισμα των δέντρων. Ο χαζούλης είχε

δίκιο. Δεν υπήρχε πια αμφιβολία ότι ο Λιτβίνοφ και οι ψαράδες του δε θα επέστρεφαν στη στεριά να γιορτάσουν τα Χριστούγεννα.

«Ναι, βέβαια!» είπε ο Ντενίς. «Σπάει!»

Η γριά ούρλιαξε και σωριάστηκε κάτω. Η αρχόντισσα, μούσκεμα και τρέμοντας από το κρύο, πλησίασε τη βάρκα κι έστησε αυτί. Τώρα άκουσε κι αυτή την απαίσια βουή.

«Μπορεί να είναι ο άνεμος!» είπε. «Ντενίς, είσαι σίγουρος ότι σπάει ο πάγος;»

«Είναι θέλημα Θεού!... Για τις αμαρτίες μας, κυρία...»

Ο Ντενίς αναστέναξε και συμπλήρωσε με τρυφερή φωνή:

«Πηγαίνετε επάνω, κυρία! Είστε ήδη εντελώς μουσκίδι».

Οι άνθρωποι που έστεκαν στην ακτή άκουσαν το σιγανό γέλιο, γέλιο παιδικό, ευτυχισμένο... Γελούσε η χλομή γυναίκα. Ο Ντενίς ξερόβηξε. Πάντα έβηχε δυνατά όταν ήθελε να κλάψει.

«Έχασε το μυαλό της!» ψιθύρισε στη σκοτεινή σιλουέτα του άντρα δίπλα του.

Η ατμόσφαιρα έγινε πιο φωτεινή. Έλαμψε το φεγγάρι. Τώρα φαίνονταν όλα: και η θάλασσα με τους μισολιωμένους πάγους, και η αρχόντισσα, κι ο Ντενίς, κι ο χαζούλης ο Πετράκης, που μόρφαζε από τον αβάσταχτο πόνο. Πιο πέρα στέκονταν οι χωρικοί που, για κάποιο λόγο, κρατούσαν στα χέρια ένα σκοινί.

Όχι μακριά από την ακτή, ακούστηκε το πρώτο φαρμακερό τριξιμο. Σύντομα ακολούθησε και δεύτερο

και τρίτο κι ο αέρας κατακλύστηκε από έναν τρομαχτικό τριγμό. Η λευκή, ατέλειωτη επιφάνεια κυμάτισε και σκοτείνιασε. Το τέρας ξύπνησε και άρχισε την ταραγμένη ζωή του.

Το βουητό του ανέμου, ο θόρυβος του δάσους, τα βογκητά του Πετράκη και ο ήχος της καμπάνας, όλα πνίγηκαν στο μουγκρητό της θάλασσας.

«Πρέπει ν' ανεβούμε απάνω!» φώναξε ο Ντενίς. «Η ακτή θα πλημμυρίσει και θα πεταχτούν έξω οι πάγοι. Αλλά αρχίζει κι ο όρθρος τώρα, παιδιά! Πηγαίνετε, μητερούλα αρχόντισσα! Ο Θεός το ήθελε!»

Ο Ντενίς πλησίασε τη Νατάλια Σεργκέγεβνα και την έπιασε προσεχτικά από τον αγκώνα...

«Πάμε, μητερούλα!» είπε τρυφερά, με φωνή γεμάτη συμπόνια.

Η αρχόντισσα έσπρωξε με το χέρι της τον Ντενίς και σηκώνοντας ψηλά το κεφάλι πήγε προς τη σκάλα. Δεν ήταν πια τόσο θανάσιμα χλομή: στα μάγουλά της παιχνίδιζε ένα υγιέστατο κόκκινο χρώμα, σαν να είχαν μεταγγίσει στον οργανισμό της φρέσκο αίμα. Τα μάτια της δεν έμοιαζαν πια κλαμένα, και τα χέρια που συγκρατούσαν στο στήθος το σάλι της δεν έτρεμαν, όπως πριν... Τώρα, καταλάβαινε κι η ίδια ότι μόνη της, χωρίς βοήθεια από άλλους, θα μπορούσε να ανέβει την ψηλή σκάλα...

Φτάνοντας στο τρίτο σκαλί, σταμάτησε σαν κεραυνοβολημένη. Μπροστά της στεκόταν ένας ψηλός, γεροδεμένος άντρας με ψηλές μπότες και κοντή γούνα...

«Εγώ είμαι, Νατάσα... Μη φοβάσαι!» είπε ο άντρας.

Νύχτα Χριστουγέννων

Η Νατάλια Σεργκέγεβνα παραπάτησε. Στον ψηλό προβάτινο σκούφο, στα μαύρα μουστάκια και τα μαύρα μαλλιά αναγνώρισε τον άντρα της, τον τσιφλικά Λιτβίνοφ. Ο άντρας τη σήκωσε στα χέρια και τη φίλησε στο μάγουλο, καλύπτοντάς την ταυτόχρονα με μια μυρουδιά από κρασί και κονιάκ. Ήταν ελαφρώς μεθυσμένος.

«Να χαίρεσαι, Νατάσα!» είπε. «Δε χάθηκα κάτω από το χιόνι και δεν πνίγηκα. Την ώρα της χιονοθύελλας, εγώ και οι ψαράδες μου φτάσαμε ως το Ταγκανρόκ, απ' όπου και ήρθα, σε σένα... και ήρθα...»

Ψεύδιζε, κι εκείνη, κατάχλομη πάλι και τρέμοντας, τον κοιτούσε με κατάπληκτα, τρομαγμένα μάτια. Δεν πίστευε...

«Πώς μούσκεψες έτσι, πώς τρέμεις!» μουρμούρισε εκείνος σφίγγοντάς την πάνω του...

Στο μεθυσμένο από ευτυχία κι από ποτό πρόσωπό του απλώθηκε ένα απαλό, παιδικά γλυκό χαμόγελο... Τον περίμενε μέσα σ' αυτό το κρύο, μέσα στη νύχτα, μ' αυτό τον άθλιο καιρό! Αγάπη δεν είναι αυτό; Γέλασε από ευτυχία...

Μια διαπεραστική κραυγή, που σου ξέσκιζε την ψυχή, ήρθε ως απάντηση στο ευτυχισμένο γέλιο του. Ούτε το μουγκρητό της θάλασσας, ούτε ο άνεμος, τίποτα δεν ήταν σε θέση να τη σκεπάσει. Με πρόσωπο παραμορφωμένο από απόγνωση, η νεαρή γυναίκα δεν μπόρεσε να συγκρατήσει το ουρλιαχτό που ξεπετάχτηκε από μέσα της. Ένα ουρλιαχτό που τα έλεγε όλα: και την παντρεία χωρίς τη θέλησή της, και την ακατανίκητη αντιπάθεια για τον άντρα της, και τη

Α. Τσέχοφ

θλίψη της μοναξιάς, και, τέλος, την διαψευσμένη ελπίδα για μια ελεύθερη χηρεία. Όλη της η ζωή, με τις λύπες, τα δάκρυα και τον πόνο, ξεχύθηκε μ' αυτή την κραυγή, που δεν μπορούσαν να την πνίξουν ούτε οι πάγοι που έσπαγαν. Κι ο άντρας της την κατάλαβε αυτή την κραυγή, δε θα μπορούσε να μην την καταλάβει...

«Λυπάσαι που δε με σκέπασε το χιόνι, που δε με πλάκωσαν οι πάγοι!» ψιθύρισε.

Το κάτω χέιλι του άρχισε να τρέμει, και στο πρόσωπό του απλώθηκε ένα πικρό χαμόγελο. Κατέβηκε από το σκαλοπάτι και άφησε κάτω τη γυναίκα του.

«Ας γίνει το δικό σου, λοιπόν!» είπε.

Γυρίζοντάς της την πλάτη, κατευθύνθηκε προς τη βάρκα. Πιο πέρα, ο Πετράκης, σφίγγοντας τα δόντια, τρέμοντας και πηδώντας στο ένα πόδι, τραβούσε τη βάρκα στο νερό.

«Για πού το 'βαλες;» τον ρώτησε ο Λιτβίνοφ.

«Πονάω, εξοχότατε! Θέλω να πνιγώ... Οι πεθαμένοι δεν πονάνε...»

Ο Λιτβίνοφ πήδηξε στη βάρκα. Ο χαζούλης τον ακολούθησε.

«Έχε γεια, Νατάσα!» φώναξε ο τσιφλικάς. «Ας γίνει το δικό σου! Θα έχεις αυτό που περίμενες στέκοντας εδώ, μέσα στο κρύο. Ο Θεός μαζί σου!»

Ο χαζούλης κούνησε τα κουπιά, και η βάρκα, σκοιντάφτοντας πάνω σε ένα μεγάλο κομμάτι πάγου, πήγε να συναντήσει τα ψηλά κύματα.

«Τράβα κουπί, Πετράκη, δώσ' του!» είπε ο Λιτβίνοφ. «Πιο μακριά, όσο πιο μακριά!»

Ο Λιτβίνοφ, κρατημένος από την κουπαστή της βάρκας, ταρακουνιόταν, έχοντας τα μάτια του στραμμένα στη στεριά. Εξαφανίστηκε η Νατάσα του, εξαφανίστηκαν τα φωτάκια από τις καμινάδες, εξαφανίστηκε, τελικά, κι η ακτή.

«Γύρνα πίσω!» άκουσε τότε μια γυναικεία, σπασμένη φωνή.

Και στο «γύρνα» αυτό του φάνηκε ότι διέκρινε απελπισία.

«Γύρνα!»

Η καρδιά του Λιτβίνοφ χτύπησε δυνατά... Τον φώναζε η γυναίκα του. Και στο χωριό οι καμπάνες καλούσαν στο χριστουγεννιάτικο όρθρο.

«Γύρνα!» είπε και πάλι, ικετευτικά, η ίδια φωνή.

Η ηχώ επαναλάμβανε τη λέξη. Τη μετέφεραν το τρίξιμο των πάγων, το βουητό του ανέμου και οι χριστουγεννιάτικες καμπάνες του όρθρου: «Γύρνα».

«Πάμε πίσω!» είπε ο Λιτβίνοφ, σκουντώντας το χέρι του χαζούλη.

Αλλά ο χαζούλης δεν άκουγε. Σφίγγοντας τα δόντια από τον πόνο και κοιτώντας με ελπίδα μακριά, κουνούσε τα μακριά του χέρια... Αυτουνού κανείς δεν του φώναζε «γύρνα», κι ο πόνος στο νεύρο, που άρχιζε και πάλι, γινόταν όλο και πιο δυνατός και καυτός... Ο Λιτβίνοφ άρπαξε τα χέρια του και του τα τράβηξε πίσω. Αλλά τα χέρια ήταν σκληρά σαν πέτρα, και δεν ήταν εύκολο να τα αποσπάσεις από τα κουπιά. Ήταν κι αργά πια. Ίσια καταπάνω στη βάρκα ερχόταν ένας τεράστιος όγκος πάγου. Ο πάγος αυτός θα έπρεπε να απαλλάξει για πάντα τον Πετράκη από τον πόνο...

Α. Τσέχοφ

Μέχρι το πρωί στεκόταν η χλομή γυναίκα στην ακτή. Όταν, μισοπαγωμένη και εξουθενωμένη από το ηθικό μαρτύριο, την κουβάλησαν στο σπίτι και την ξάπλωσαν στο κρεβάτι, τα χείλη της έλεγαν ακόμα: «Γύρνα!»

Αυτή τη νύχτα των Χριστουγέννων είχε αγαπήσει τον άντρα της...

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

τους δρόμους κόλαση σε χρυσή κορνίζα. Αν δεν ήταν η γιορτινή έκφραση στα πρόσωπα των οδοκαθαριστών και των πολιτομάνων, θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι στην πρωτεύουσα μπαίνουν οι εχθροί. Πηγαινοέρχονται τρίζοντας και θορυβώντας τα γιορτινά έλκηθρα και οι άμαξες... Στα πεζοδρόμια τρέχουν οι επισκέπτες με τη γλώσσα έξω και τρίβοντας τα μάτια τους... Τρέχουν με τόση ορμή, που, έτσι και άρπαξε η γυναίκα του Πεντεφρία κανένα διαστικό κρατικό υπάλληλο από την ουρά του φράκου, θα της έμενε στο χέρι όχι μόνο το φράκο, αλλά και όλη η πλευρά με τα συκώτια του και τη σπλήνα μαζί...

Ξάφνου ακούγεται η διαπεραστική σφυρίχτρα του αστυνομικού. Τι έγινε; Οι οδοκαθαριστές παρατούν τα πόστα τους και τρέχουν προς τα εκεί που ακούστηκε το σφύριγμα...

«Διαλυθείτε! Κάντε πιο πέρα! Δεν υπάρχει λόγος να στέχεστε εδώ! Δεν είδατε ποτέ σας νεκρό; Τι κόσμος κι αυτός...»

Μπροστά σε μια πόρτα, πάνω στο πεζοδρόμιο, κείται ένας άνθρωπος, καλοντυμένος, με μια γούνα κάστορα και καινούργιες λαστιχένιες γαλότσες... Δίπλα στο φρεσκοξυρισμένο πρόσωπό του, κάτασπρσαν νεκρού, είναι τα σπασμένα του γυαλιά. Η γούνα

Α. Τσέχοφ

είναι ανοιχτή στο στήθος και το πλήθος διακρίνει ένα μέρος του φράκου και το παράσημο τρίτου βαθμού, το «Στανισλάφ». Το στήθος ανασαίνει αργά και βαριά, τα μάτια είναι κλειστά...

«Κύριε!» σκουντάει ο πολιτσίμανος τον κρατικό υπάλληλο. «Κύριε, δεν επιτρέπεται να ξαπλώνετε εδώ! Αξιότιμε κύριε!»

Αλλά ο κύριος ούτε μιλάει ούτε κουνιέται... Αφού ασχολήθηκαν μαζί του πέντε λεπτά, χωρίς να τον συνεφέρουν, τα όργανα της τάξης τον βάζουν σε μια άμαξα και τον μεταφέρουν στις Πρώτες Βοήθειες της αστυνομίας.

«Ωραία παντελόνια!» λέει ο πολιτσίμανος, βοηθώντας το νοσοκόμο να ξεντύσει τον ασθενή. «Πρέπει να κάνουν κάνα εξάρι ρούβλια! Και το γιλέκο δεν είναι άσχημο... Αν κρίνουμε από τα παντελόνια, πρέπει να είναι από τους ευκατάστατους...»

Στο Πρώτων Βοηθειών, ξαπλωμένος μιάμιση ώρα, κι έχοντας πιει ολόκληρο φιαλίδιο βαλεριάνας, ο κρατικός υπάλληλος ανακτά τις αισθήσεις του... Θα μάθουν ότι είναι ο τιτλούχος σύμβουλος Γκεράσιμ Κουζμίτς Σινκλετέγεφ.

«Πού πονάτε;» τον ρωτάει ο αστυνομικός γιατρός.

«Ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος...» μουρμουρίζει εκείνος, κοιτάζοντας ηλίθια το ταβάνι και βαριανασαίνοντας.

«Επίσης... Όμως... πού πονάτε; Γιατί πέσατε; Για θυμηθείτε! Ήπιατε κάτι;»

«Ό... όχι...»

«Τότε γιατί αδιαθετήσατε;»

Οι μεγαλομάρτυρες της Πρωτοχρονιάς

«Παλάβωσα... Έκανα... έκανα επισκέψεις...»

«Θα πρέπει να κάνετε πολλές επισκέψεις!»

«Όχι... όχι, όχι πολλές... Μετά τη λειτουργία... ήπια το τσάι μου και πήγα στον Νικολάι Μιχαήλιτς... Εκεί, βεβαίως, υπέγραψα... Μετά από κει πήγα στην Οφισέρκαγια... στον Κατσάλκιν... Επίσης υπέγραψα... Θυμάμαι ακόμη ότι στο χολ με φύσηξε ένα ρεύμα... Από τον Κατσάλκιν πήγα στη Βίμπορσκαγια, στον Ιβάν Ιβάνιτς... Υπέγραψα...»

«Φέρανε κι άλλον υπάλληλο!» ανέφερε ο πολιτσίμάνος.

«Από τον Ιβάν Ιβάνιτς», συνεχίζει ο Σινκλετέγεφ, «πετάχτηκα μέχρι τον έμπορο Χριμόβ, να τον χαιρετήσω... Μπήκα... καθόταν όλη η οικογένεια... μου προσέφεραν να πιω για τη γιορτή... Πώς να μην πιεις; Θα τους προσβάλεις αν δεν πιεις... Ε, ήπια τρία ποτηράκια... τσίμπησα και λίγο σαλάμι... Από εκεί έφυγα για την άλλη άκρη της Πετρούπολης, για τον Λιχοντέγεφ... Καλός άνθρωπος...»

«Όλα αυτά με τα πόδια;»

«Με τα πόδια... Υπέγραψα στον Λιχοντέγεφ... Έπειτα, έφυγα για την Πελαγία Εμιλιάνοβνα... Εκεί, με κράτησαν για πρωινό και με φίλεψαν καφέ. Ο καφές με ζάλισε, πρέπει να με χτύπησε κατευθείαν στο κεφάλι... Από την Πελαγία Εμιλιάνοβνα πήγα στον Ομπλεούχοφ... Τον Ομπλεούχοφ τον λένε Βασίλη, έχει τη γιορτή του, λοιπόν. Να μη φας γλυκά σε κάποιον που γιορτάζει, είναι προσβολή...»

«Έφεραν ένα στρατιωτικό εν αποστρατεία και δυο υπαλλήλους!» αναφέρει ο πολιτσίμάνος...

Α. Τσέχοφ

«Έφαγα ένα κομμάτι γλυκό, ήπια βότκα και πήγα στη Σαντοβάγια, στον Ιζιούμοφ... Στον Ιζιούμοφ ήπια κρύα μπέρα... και με πείραξε ο λαϊμός μου... Από τον Ιζιούμοφ στον Κόσκιν, μετά στον Καρλ Κάρλιτς... κι από κει στο θείο μου τον Πιοτρ Σεμιόνιτς... Η ανιψιά μου η Νάστια με κέρασε καυτή σοκολάτα... κατόπιν πέρασα από τον Λιάπκιν... όχι, λάθος, όχι στον Λιάπκιν, αλλά στην Ντάρια Νικοντόμοβνα. Από αυτήν πια, στον Λιάπκιν... Και παντού ένιωθα μια χαρά... Μετά πήγα στον Ιβάνοφ, τον Κουρντιουκόφ και τον Σίλερ, πήγα στο συνταγματάρχη Ποροσκόφ, κι εκεί επίσης ένιωθα καλά... Και από τον έμπορο Ντιούτκιν πέρασα... Επέμενε να πιω κονιάκ και να φάω λουκάνικο με λάχανο... Ήπια τρία ποτηράκια... έφαγα δυο λουκάνικα, και πάλι εντάξει... Μόνο που να, όταν βγήκα από τον Ριζόφ, ένιωσα στο κεφάλι... λάμψη... αδυναμία... Δεν ξέρω γιατί...»

«Εξαντληθήκατε... Ξεκουραστείτε λίγο, και θα σας στείλουμε ύστερα στο σπίτι σας...»

«Δεν μπορώ να πάω σπίτι...» βογκάει ο Σινκλετέγεφ. «Πρέπει ακόμη να περάσω από το γαμπρό μου, τον Κουζμά Βασίλιτς... από τον εκτελεστικό σύμβουλο... από τη Νατάλια Εγκόροβνα... Υπάρχουν ακόμα πολλοί που δεν πήγα...»

«Και δεν πρέπει να πάτε».

«Δεν μπορώ... Πώς γίνεται να μην τους ευχηθώ για την καινούργια χρονιά; Πρέπει... Αν δεν περάσω από τη Νατάλια Εγκόροβνα είναι σαν να μη θέλω τη ζωή μου... Αφήστε με τώρα να φύγω, κύριε γιατρέ, μη με κρατάτε...»

Οι μεγαλομάρτυρες της Πρωτοχρονιάς

Ο Σινκλετέγεφ σηκώνεται και πάει να πάρει τα ρούχα του.

«Στο σπίτι να πάτε», λέει ο γιατρός, «αλλά για επισκέψεις ούτε να το σκέφτεστε...»

«Δεν πειράζει, ο Θεός θα με βοηθήσει...» αναστενάζει ο Σινκλετέγεφ. «Θα τα καταφέρω σιγά σιγά...»

Ο υπάλληλος ντύνεται αργά, τυλίγεται στη γούνα και παραπατώντας βγαίνει στο δρόμο.

«Έφεραν πέντε ακόμη υπαλλήλους!» αναφέρει ο πολιτσίμνος. «Πού να τους ακουμπήσω;»

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Σύγχρονη ιερή εξέταση

Tυλίγεστε στο κομψό σας φράκο, κρεμάτε στο λαιμό το παράσημο τρίτου βαθμού, το «Στανισλάφ», αν έχετε τέτοιο, ραντίζετε το μαντίλι σας με άρωμα, γυρίζετε το μουστάκι σας με καυτό ψαλίδι, κι όλα αυτά τα κάνετε με τόσο κακιωμένες, απότομες κινήσεις, λες και δεν ντύνετε τον εαυτό σας αλλά τον πιο θανάσιμο εχθρό σας.

«Α, να πάρρει ο διάβολος!» μουρμουρίζετε μέσα από τα δόντια σας. «Δεν μπορείς να βρεις την ησυχία σου ούτε στις γιορτές ούτε στις σχολές! Γέρασες πια κι ακόμα πρέπει να τρέχεις σαν σκυλί! Και ταχυαγγελιοφόρος να ήσουν, πιο ήρεμα θα ζούσες!»

Δίπλα σας στέκεται η, επιτρέψτε μου να πω, φίλη της ζωής σας, η Βέροτσκα, και σας τσιγκλάει:

«Για δες τι σκαρφίστηκε, να καταργήσουμε τις επισκέψεις! Συμφωνώ, οι επισκέψεις είναι μια βλακεία, μια τυπικότητα, δε θα πρέπει να τις κάνουμε, αλλά αν τολμήσεις να μείνεις σπίτι, στ' ορκίζομαι, θα φύγω, θα φύγω... θα φύγω για πάντα! Θα πεθάνω! Ένα θείο έχουμε, κι εσύ... εσύ δεν μπορείς, βαριέσαι να πας να του ευχηθείς “Καλή Χρονιά”! Η ξαδέλφη Λένοτσκα μας αγαπάει τόσο, κι εσύ, αδιάντροπε, δε θέλεις να της κάνεις την τιμή. Ο Φιοντόρ Νικολάιτς σου δάνεισε χρήματα, ο αδελφός μου ο Πέτια αγαπάει τόσο την οικογένειά μας, ο Ιβάν Αντρέιτς σου

βρήκε τη θέση, κι εσύ!.. δεν καταλαβαίνεις! Θεέ μου, τι δυστυχισμένη που είμαι! Όχι, όχι, είσαι εντελώς ανόητος! Εσύ δε θα έπρεπε να έχεις μια γυναίκα τόσο ευαίσθητη σαν και μένα, αλλά μια μέγαιρα, που να σε ξεσκίζει κάθε λεπτό! Ναι! Α-συ-νεί-δη-τε! Σε μισώ! Σε περιφρονώ! Ξεκίνα τώρα αμέσως! Να η λίστα... Πήγαινε σε όλους όσοι είναι γραμμένοι εδώ! Αν παραλείψεις έστω και έναν, μη διανοηθείς να γυρίσεις σπίτι!»

Η Βέροτσκα δεν ορμάει επάνω σας να σας βγάλει τα μάτια. Αλλά εσείς δεν εκτιμάτε τη μεγαλοψυχία της και συνεχίζετε να γκρινιάζετε... Μόλις η τουαλέτα σας έχει ολοκληρωθεί και έχετε φορέσει το παλτό, σας συνοδεύουν μέχρι την πόρτα πετώντας σας ως αποχαιρετισμό:

«Τύραννε! Βασανιστή! Τέρας!»

Βγαίνετε από το διαμέρισμά σας (Λεωφόρος Ζουμπόφσκι, κτίριο Φούφοτσκιν), κάθστε στην άμαξα και λέτε με φωνή Σολόνιν αποθνήσκοντος στο Δαλιδά:

«Στο Λεφόρτοβο!»

Οι μοσχοβίτες αμαξάδες διαθέτουν τώρα σκεπαστές καρότσες, αλλά εσείς δεν την εκτιμάτε τέτοια μεγαλοψυχία και νιώθετε ότι κρυώνετε... Η λογική της συζύγου, ο χθεσινός συνωστισμός στο χορό μεταμφιεσμένων στο θέατρο Μπολσόι, ο πονοκέφαλος και η ζαλάδα από το ποτό, η τρομερή επιθυμία να πέσετε για ύπνο, η μεθεόρτια καούρα, όλα αυτά μπερδεύονται σε μια απόλυτη σύγχυση και σας προκαλούν ναυτία.... Ζαλίζεστε φριχτά, και τούτος ο αμαξάς μό-

λις που κινείται, λες και ετοιμάζεται να τα τινάξει...

Στο Λεφόρτοβο μένει ο θεός της γυναίκας σας, ο Σεμιόν Στεπάνιτς. Είναι ένας υπέροχα εκπληκτικός άνθρωπος. Σας αγαπάει, εσάς και τη Βέροτσκά σας, μέχρι τρέλας, μετά το θάνατό του θα σας αφήσει κληρονομιά, αλλά... στο διάβολο κι αυτός και η κληρονομιά του! Προς δυστυχίαν σας μπαίνετε στο σπίτι του την ώρα που είναι βυθισμένος στα μυστήρια της πολιτικής.

«Άκουσες, ψυχή μου, τι σκέφτηκε ο Μπάτενμπεργκ;» λέει καθώς σας υποδέχεται. «Τι άντρας, ε; Τι σου είναι κι αυτή η Γερμανία!»

Ο Σεμιόν Στεπάνιτς έχει έμμονη ιδέα με τον Μπάτενμπεργκ. Όπως και κάθε ρώσος πολίτης έχει τη δική του άποψη για το βουλγαρικό ζήτημα, κι αν ήταν στην εξουσία θα έλυne το θέμα όσο καλύτερα γίνεται...

«Ό... όχι φίλε, εδώ δε φταίνε ούτε ο Μουτκούρκα ούτε ο Σταμπούλκα!» έλεγε, κλείνοντας πονηρά το μάτι. «Εδώ κρύβεται η Αγγλία, αδελφέ! Ανάθεμά με, τον τρισκατάρατο, αν δεν είναι η Αγγλία!»

Τον υπομείνατε ένα τέταρτο της ώρας και θέλετε να υποβάλετε τα σέβη σας και να φύγετε, αλλά αυτός σας πιάνει από το μανίκι και σας ζητάει να ακούσετε ως το τέλος. Φωνάζει, φουντώνει, φτύνει τα σάλια του στο πρόσωπό σας, κουνάει το δάχτυλό του μπροστά στη μύτη σας, παραθέτει ολόκληρα αποσπάσματα από τα μεταφρασμένα άρθρα των εφημερίδων, πετάγεται πάνω, ξανακάθεται... Εσείς ακούτε, αισθάνεστε τα λεπτά να κυλούν, νυστάζετε αφάνταστα και τρίβε-

τε τα μάτια... Από τη βαρεμάρα αρχίζετε να ζαλίζεστε... Μπάτενμπεργκ, Μουτκούροφ, Σταμπούλοφ, Αγγλία, Αίγυπτος, σαν μικροί διαβολάκοι χοροπηδούν μπροστά σας...

Περνάει μισή ώρα... μια ώρα... Ουφ!

«Επιτέλους!» ξεφυσάτε καθισμένος με ανακούφιση, μιάμιση ώρα αργότερα σε μια άμαξα. «Ξεκίνα, σιχαμένη! Αμαξά, πάμε στο Χαμόβνικι! Αχ, ο καταραμένος, μου έβγαλε την ψυχή με την πολιτική!»

Στο Χαμόβνικι σας περιμένει μια συνάντηση με το συνταγματάρχη Φιοντόρ Νικολάγεβιτς, από τον οποίο τον περασμένο χρόνο δανειστήκατε εξακόσια ρούβλια...

«Ευχαριστώ, ευχαριστώ, καλέ μου», απαντάει στις ευχές σας, κοιτάζοντάς σας τρυφερά στα μάτια. «Τα αυτά και δι' υμάς... Χαίρομαι πολύ, χαίρομαι πολύ... Σας περίμενα καιρό... Νομίζω ότι έχουμε κάτι λογαριασμούς από τον περασμένο χρόνο... Δε θυμάμαι πόσα... Αλλά, εδώ που τα λέμε, αυτά είναι μικροπράγματα, να, εγώ, παρεμπιπτόντως θα έλεγα... Θα πάρετε κάτι;»

Όταν, ψελλίζοντας και με το βλέμμα χαμηλωμένο, δηλώνετε ότι, μα τον Θεό, δε σας βρίσκονται τώρα χρήματα, και κλαψιάρικα παρακαλείτε να περιμένει ένα μήνα ακόμα, ο συνταγματάρχης σταυρώνει τα χέρια και το ρίχνει στην γκρίνια.

«Μα, καλέ μου, είχατε πει μόνο για μισό χρόνο!» ψιθυρίζει. «Αλλά, και πάλι, θα σας ενοχλούσα αν δεν είχα απόλυτη ανάγκη; Αχ, καλέ μου, απλώς με χαντακώνετε, λόγω τιμής... Μετά τα Φώτα, πρέπει

να πληρώσω γραμματίο, κι εσείς... αχ, ελεήμονα Θεέ!
Συγχωρέστε με, αλλά αυτό είναι ντροπή...»

Ο συνταγματάρχης σάς κάνει για κάμποση ώρα κήρυγμα. Κατακόκκινος, ιδρωμένος, βγαίνετε στο δρόμο, κάθεται στο έλκητρο και λέτε στον οδηγό:

«Στο σταθμό Νιζεγκορόντσκι, ζζών!»

Την ξαδέλφη Λένοτσκα την πετυχαίνετε στις χειρότερες διαθέσεις της. Είναι ξαπλωμένη στο γαλάζιο σαλόνι, στον καναπέ, εισπνέει κάποια αηδία και παραπονιέται για ημικρανία.

«Αχ, εσείς είστε, Μισέλ;» λέει βογκώντας, μισανοίγοντας τα μάτια και τείνοντάς σας το χέρι. «Εσείς είστε; Καθίστε δίπλα μου...»

Για πέντε λεπτά κρατά κλειστά τα μάτια, μετά σηκώνει τα βλέφαρα, σας κοιτάζει κατά πρόσωπο επί μακρόν και σας ρωτάει με ξεψυχισμένη φωνή:

«Μισέλ, είστε... ευτυχισμένος;»

Οι σακούλες κάτω από τα μάτια της έχουν μεγαλώσει, στα βλέφαρά της εμφανίζονται δάκρυα... Ανασηκώνεται, ακουμπάει το χέρι στο ταραγμένο στέρνο σας και λέει:

«Μισέλ, είναι δυνατόν... είναι δυνατόν να έχουν τελειώσει όλα πια; Είναι δυνατόν το παρελθόν να χάθηκε ανεπιστρεπτί; Ω, όχι!»

Εσείς κάτι μουρμουρίζετε, αβοήθητος κοιτάζετε ένα γύρο, αναζητώντας σωτηρία, αλλά τα πρησμένα γυναικεία χέρια, σαν δυο φίδια, τυλίγουν τώρα το λαιμό σας, το πέτο του φράκου σας είναι ήδη καλυμμένο από μια στρώση πούδρας. Το φτωχό, ευσπλαχνικό και τα πάντα υπομένον φράκο!

«Μισέλ, είναι δυνατόν αυτή η γλυκιά στιγμή να μην ξανάρθει ποτέ;» βογκάει η ξαδέλφη, ποτίζοντας το στέρνο σας με δάκρυα. «Ξάδελφε, πού πήγαν οι όρκοι σας, πού πήγαν οι υποσχέσεις για παντοτινή αγάπη;»

Μπρρρ!... Ένα λεπτό ακόμη και απελπισμένος θα ριχνόσασταν στο αναμμένο τζάκι, με το κεφάλι κατευθείαν στη θράκα, αλλά για καλή σας τύχη ακούγονται κάτι βήματα και στο σαλόνι μπαίνει ένας επισκέπτης με ημίψηλο και μυτερές μπότες... Σαν τρελός σηκώνεστε, φιλάτε το χέρι της ξαδέλφης, και ευγνωμονώντας το σωτήρα σας ορμάτε στο δρόμο.

«Αμαξά! Στην πύλη Κρεστόφοски!»

Ο αδελφός της γυναίκας σας, ο Πέτια, σνομπάρει τις επισκέψεις, γι' αυτό και στις γιορτές μπορεί κανείς να τον πετύχει στο σπίτι του.

«Ζήτησω!» κραυγάζει βλέποντάς σας... «Ποιον βλέπω! Ήρθες ακριβώς στην ώρα!»

Σας φιλάει τρεις φορές, σας κερνάει κονιάκ, σας συστήνει σε δυο νεαρές που κάθονται πίσω από το διαχωριστικό και χασκογελούν, χοροπηδάει, πάει πέρα δώθε, μετά, σοβαρεύοντας ξαφνικά, σας παίρνει στην άκρη και λέει σιγανά:

«Άσχημα τα πράγματα, αδελφέ μου... Πριν από τις γιορτές, καταλαβαίνεις, καταξοδεύτηκα και τώρα είμαι αδέκαρος... Η κατάσταση είναι απαίσια... Μόνο σε σένα ήλπιζα... Αν δε μου δώσεις μέχρι την Παρασκευή είκοσι πέντε ρούβλια, θα με έχεις σκοτώσει...»

«Μα τον Θεό, Πέτια, είμαι άφραγκος κι εγώ!» ορκίζεστε...

«Άσ' τα αυτά, παρακαλώ! Μη γίνεσαι γουρούνι!»

«Μα, σε διαβεβαιώνω...»

«Έλα, έλα... Καταλαβαίνω μια χαρά! Πες ότι δε θέλεις να μου δώσεις, να ησυχάσουμε...»

Ο Πέτια νιώθει προσβεβλημένος, αρχίζει να σας κατηγορεί για αγνωμοσύνη, απειλεί ότι θα ενημερώσει σχετικά με κάποια πραγματάκια τη Βέροτσκα... Εσείς του δίνετε πέντε ρούβλια, αλλά δεν του φτάνουν... Του δίνετε ακόμα πέντε και σας αφήνει ελεύθερο με την προϋπόθεση ότι αύριο θα του στείλετε άλλα δεκαπέντε.

«Αμαξά, στην πύλη Καλούζκιγε!»

Στην πύλη Καλούζκιγε μένει ο κουμπάρος σας, σύμβουλος σε βιοτεχνία, ο Ντιάτλοφ. Σας κλείνει στην αγκαλιά του και σας σέρνει κατευθείαν στο τραπέζι.

«Α-όχι-όχι! Ξεφωνίζει», γεμίζοντας το ποτήρι με βότκα. «Μην τολμήσεις να αρνηθείς! Θα με προσβάλεις θανάσιμα! Αν δεν πιεις, δε σ' αφήνω! Σεριόζκα, κλείδωσε την πόρτα!»

Δε γίνεται αλλιώς, κάνοντας την καρδιά σας πέτρα, το πίνετε. Ο κουμπάρος σας ενθουσιάζεται.

«Έτσι μπράβο, σ' ευχαριστώ!» λέει. «Κι επειδή είσαι τόσο καλός άνθρωπος, άντε να πιούμε άλλο ένα... Α-όχι-όχι! Θα με προσβάλεις! Και δε θα σε αφήσω!»

Πρέπει να πιείτε και το δεύτερο.

«Σ' ευχαριστώ, φίλε!» ενθουσιάζεται ο κουμπάρος. «Κι επειδή δε με ξέχασες, πρέπει να πιούμε λίγο ακόμα!»

Και ούτω καθεξής... Τα ποτηράκια που ήπιατε

στον κουμπάρο επιδρούν πάνω σας τόσο αναζωογονητικά, που στην επόμενη επίσκεψη (άλσος Σοκόλιτςκι, οίκος Κουρντιουκόβα) παίρνετε την οικοδέσποινα για υπηρέτρια, και της υπηρέτριας της σφίγγετε παρατεταμένα και θερμά το χέρι...

Τσακισμένος, τσαλακωμένος, τρεκλίζοντας επιστρέφετε το βράδυ σπίτι σας. Σας υποδέχεται η, συγνώμη για την έκφραση, φίλη της ζωής σας...

«Λοιπόν, πήγες σε όλους;» σας ρωτάει. «Γιατί δεν απαντάς; Ε; Πώς; Τι-ι-ι-ι; Να σιωπήσω! Πόσα χάλασες για άμαξες;»

«Πέ... πέντε ρούβλια κι οκτώ καπίκια...»

«Τι-ι-ι; Τρελάθηκες! Καλά, εκατομμυριούχος είσαι που χαλάς τόσα στις άμαξες; Θεέ μου, θα μας φαλιρίσει!»

Μετά αρχίζει ο εξάψαλμος ότι μυρίζετε αλκοόλ, ότι δεν μπορείτε να μιλήσετε κατατοπιστικά για το φόρεμα που φορούσε η Λένοτσα, ότι είστε βασανιστής, τέρας και δολοφόνος... Στο τέλος, όταν πια σκέφτεστε ότι τώρα μπορείτε να σωριαστείτε κάπου και να ξεκουραστείτε, η συμβία σας αρχίζει αίφνης να σας μυρίζει, γουρλώνει τα μάτια και σηκώνει τη φωνή.

«Να σου πω, δε με κοροϊδεύεις εμένα! Πού αλλού πήγες εκτός από τις επισκέψεις;»

«Που... πουθενά...»

«Ψέματα, λες ψέματα! Όταν έφυγες από εδώ, μύριζες βιολέτα-ντε-παρμ, ενώ τώρα βρομάς πατσουλί. Κακομοίρη μου, καταλαβαίνω τα πάντα! Άφησέ με να μιλήσω! Σήκω! Πώς τολμάς να κοιμάσαι ενώ σου μιλάνε; Ποια είναι; Πού ήσουν;»

Α. Τσέχοφ

Εσείς τρίβετε τα μάτια σας, κρώζετε κάτι και απηυδισμένος κουνάτε πέρα δώθε το κεφάλι σας...

«Σωπαίνεις; Δεν απαντάς;» συνεχίζει η συμβία.
«Όχι; Πε... πεθαίνω! Για... γιατρό! Με απόκαμε! Πε-
θαί-νω!»

Τώρα, ευγενικό άντρα, ντυθείτε και τρέξτε για για-
τρό. Καλή χρονιά!

Η ΣΑΜΠΑΝΙΑ

Η ιστορία ενός τυχοδιώκτη

Tχρονιά εκείνη υπηρετούσα ως σταθμάρχης σε κάποιο μικρό σιδηροδρομικό σταθμό στις νοτιοδυτικές επαρχίες μας. Το πόσο ευχάριστα ή πληκτικά περνούσα, μπορείτε να το συμπεράνετε από το ότι ολόγυρα, σε ακτίνα είκοσι βέρστια, δεν υπήρχε ούτε μια κατοικία, ούτε μια γυναίκα, ούτε κι ένα καπηλειό της προκοπής... Κι εγώ τότε ήμουν νέος, γερός, θερμός, ιδιότροπος και ανόητος. Η μοναδική διασκέδασή μου ήταν τα παράθυρα των επιβατικών τρένων και η φαρμακερή βότκα που οι οβριοί την ανακάτευαν με όπιο. Πού και πού εμφανιζόταν στο παράθυρο του βαγονιού ένα γυναικείο κεφαλάκι, κι εγώ στεκόμουν ακίνητος, σαν άγαλμα, αναπνέοντας γρήγορα και κοιτάζοντας έως ότου να μετατραπεί το τρένο σε δυσδιάκριτη κουκκίδα στο βάθος του ορίζοντα. Ή έπινα όσο χωράει το στομάχι μου από αυτή την αηδιαστική βότκα, αποβλακωνόμουν και έτσι δεν καταλάβαινα πώς περνούσαν οι μακρόσυρτες μέρες και νύχτες. Πάνω σε μένα, άνθρωπο του βορρά, η στέπα επιδρούσε όπως η θέα ενός εγκαταλειμμένου τατάρικου νεκροταφείου. Το καλοκαίρι, με την απόλυτη ηρεμία της —το μονότονο ήχο των τριζονιών, το διάφανο σεληνόφως, από το οποίο δεν μπορείς να κρυφτείς—, η απέραντη στέπα με βύθιζε σε τεμπέλικη θλίψη, ενώ το χειμώνα η άψογη λευκότητά της, ο

παγωμένος της ορίζοντας, οι μακριές νύχτες και τα ουρλιαχτά των λύκων με πλάκωναν σαν βαρύς επιάλτης.

Στο σταθμό ζούσαν και κάποιοι άλλοι άνθρωποι: εγώ με τη γυναίκα μου, ένας κουφός και αργοκίνητος σαν χελώνα τηλεγραφετή και τρεις φύλακες.

Ο βοηθός μου, ένας νεαρός, φθισικός άντρας, έφυγε για θεραπεία στην πόλη, όπου ζούσε για μήνες ολόκληρους, εκχωρώντας μου τις υποχρεώσεις του μαζί με το δικαίωμα να χρησιμοποιώ το μισθό του. Παιδιά δεν είχα, επισκέπτες, θα έλεγα, δεν μπορούσα να προσελκύσω με τίποτα, ενώ εγώ μπορούσα να πάω επίσκεψη μόνο στους συναδέλφους μου, κι όχι παραπάνω από μία φορά το μήνα. Γενικώς, η ζωή μου ήταν πληκτικότητα.

Θυμάμαι, λοιπόν, τη χρονιά εκείνη, υποδεχόμασταν με τη γυναίκα μου τον καινούργιο χρόνο. Ήμασταν καθισμένοι στο τραπέζι, μασουλούσαμε τεμπέλικα και ακούγαμε στο διπλανό δωμάτιο τον κουφό τηλεγραφετή να χτυπάει μονότονα τη μηχανή του. Είχα ήδη πει πέντε ποτηράκια βότκα με όπιο, και, στηρίζοντας το βαρύ κεφάλι μου με τη γροθιά μου, σκεφτόμουν την αήττητη, αδιαπέραστη πλήξη, ενώ η γυναίκα μου, δίπλα, δεν έπαιρνε το βλέμμα της από το πρόσωπό μου. Με κοιτούσε όπως μπορεί να κοιτάζει μόνο μια γυναίκα για την οποία δεν υπάρχει στον κόσμο τίποτ' άλλο εκτός από τον όμορφο άντρα της. Με αγαπούσε τρελά, δουλικά, κι όχι μόνο την ομορφιά ή την ψυχή μου, αλλά και τις αμαρτίες μου και την πλήξη μου, ακόμα και τη σκληρότητά μου,

Η σαμπάνια

κάθε φορά που στις μεθυσμένες κρίσεις μου, μην ξέροντας πού να διοχετεύσω την κακία μου, τη βασάνιζα με κατηγορίες.

Παρά την πλήξη που με κατάτρωγε, ετοιμαζόμασταν να υποδεχτούμε τον καινούργιο χρόνο με ασυνήθιστη επισημότητα και περιμέναμε τα μεσάνυχτα με κάποια ανυπομονησία. Το θέμα είναι ότι είχαμε φυλάξει δυο μπουκάλια σαμπάνια, από την πιο αυθεντική, με την ετικέτα της «χήρας Κλικό». Το θησαυρό αυτό τον είχα κερδίσει σε κάποιο στοίχημα το φθινόπωρο, στο σπίτι του διευθυντή της υπηρεσίας, όπου βρέθηκα για κάποια βαφτίσια.

Συμβαίνει καμιά φορά, την ώρα της αριθμητικής, όταν ακόμα κι ο αέρας κοκαλώνει από την πλήξη, να μπει στην τάξη, μέσα από την ανοιχτή πόρτα, μια πεταλούδα. Τα αγοράκια τινάζουν τα κεφάλια τους κι αρχίζουν να παρακολουθούν με περιέργεια το πέταγμά της, σαν να βλέπουν μπροστά τους όχι μια πεταλούδα, αλλά κάτι καινούργιο, παράξενο. Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο, λίγη συνηθισμένη σαμπάνια, που βρέθηκε τυχαία στο βαρετό σταθμό μας, μας είχε αναστατώσει. Σιωπούσαμε λοιπόν κοιτώντας πότε το ρολόι και πότε τα μπουκάλια.

Όταν ο δείκτης έδειξε δώδεκα παρά πέντε, άρχισα ν' ανοίγω αργά το μπουκάλι. Δεν ξέρω αν ήμουν παράλυτος από τη βότκα, ή αν το μπουκάλι ήταν πολύ βρεγμένο, αλλά θυμάμαι ότι, μόλις ο φελός τινάχτηκε με θόρυβο στο ταβάνι, το μπουκάλι γλίστρησε από τα χέρια μου και έπεσε στο πάτωμα, χωρίς όμως να γίνει θρύψαλα. Το κρασί που χύθηκε δεν ήταν περισσότερο

από ένα ποτήρι, αφού πρόλαβα να αρπάξω το μπουκάλι και να κλείσω το αφρισμένο στόμιό του με το δάχτυλο.

«Ε, λοιπόν, καλή χρονιά, ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος!» είπα, γεμίζοντας δυο ποτήρια. «Πιες!»

Η γυναίκα μου πήρε το ποτήρι της και με κοίταξε κατατρομαγμένη. Το πρόσωπό της χλόμιασε, εκφράζοντας ανείπωτη φρίκη.

«Σου 'πεσε το μπουκάλι;» με ρώτησε.

«Ναι, μου 'πεσε. Και;»

«Αυτό δεν είναι καθόλου καλό», είπε αφήνοντας κάτω το ποτήρι της και χλομιάζοντας ακόμα περισσότερο. «Κακός οιωνός. Αυτό σημαίνει ότι τούτη τη χρονιά θα μας συμβεί κάτι κακό».

«Τι γυναικούλα που γίνεσαι!» είπα αναστενάζοντας. «Τόσο έξυπνη και παραληρείς σαν γριά παραμάνα. Πιες».

«Μακάρι να παραληρούσα, όμως... οπωσδήποτε θα συμβεί κάτι! Θα δεις!»

Τα χείλη της δεν άγγιξαν καν το ποτήρι, απομακρύνθηκε σε μια γωνιά και βυθίστηκε σε σκέψεις. Είπα μερικές στερεότυπες κουβέντες σχετικά με τις δεισιδαιμονίες, ήπια μισό μπουκάλι, βημάτισα για λίγο από τη μια γωνιά στην άλλη και βγήκα.

Έξω, η νύχτα, με την ψυχρή, άγρια ομορφιά της, ήταν παγωμένη και ήσυχη. Η σελήνη και κοντά της δυο άσπρα αφράτα συννεφάκια ακίνητα, σαν κολλημένα πάνω της, κρέμονταν πάνω ακριβώς από το σταθμό κι έμοιαζαν σαν να περιμένουν κάτι. Ακτινοβολούσε ένα απαλό διαυγές φως που τρυφερά, σαν να φοβόταν μην προσβάλει την αιδημοσύνη, χάιδευε τη λευκή γη,

Η σαμπάνια

φωτίζοντας τα πάντα: τις χιονοστιβάδες, το μονοπάτι δίπλα στις γραμμές... Ήταν ήσυχα.

Περπάτησα κατά μήκος του σιδηροδρομικού αναχώματος.

«Ανόητη γυναίκα!» σκεφτόμουν, κοιτάζοντας το σπαρμένο με λαμπερά αστέρια ουρανό. «Έστω κι αν υποθέσουμε ότι τα σημάδια λένε καμιά φορά την αλήθεια, τι κακό μπορεί να μας συμβεί; Οι δυστυχίες που ήδη ζήσαμε, και που ζούμε ακόμα, είναι τόσο μεγάλες ώστε είναι δύσκολο να σκεφτεί κανείς κάτι χειρότερο. Πόσο μεγαλύτερο κακό μπορεί να πάθει ένα ψάρι που έχει ήδη αλιευτεί, τηγανιστεί κι έχει σερβιριστεί στο τραπέζι με ωραία σάλτσα;»

Μια σημύδα, ψηλή, καλυμμένη με κρυσταλλιασμένο χιόνι, εμφανίστηκε στο γαλαζωπό σκοτάδι, σαν γίγαντας τυλιγμένος σε σάβανο. Με κοίταξε αυστηρά και τεμπέλικα, σαν να είχε συναίσθηση, όπως κι εγώ, της μοναξιάς της. Έμεινα να την κοιτάζω αρκετή ώρα.

«Η νιότη μου χάθηκε για το τίποτα, σαν άχρηστο αποτσιγάρο», συνέχισα να σκέφτομαι. «Οι γονείς μου πέθαναν όταν ήμουν ακόμα παιδί, από το γυμνάσιο με έδιωξαν. Γεννήθηκα σε οικογένεια ευγενών, αλλά δεν πήρα ούτε ανατροφή ούτε μόρφωση, και οι γνώσεις μου δεν είναι περισσότερες από του οποιουδήποτε εργάτη. Όχι, δεν έχω ούτε σπίτι, ούτε συγγενείς, ούτε φίλους, ούτε αγαπημένη ασχολία. Δεν είμαι ικανός για τίποτα και στην ακμή των δυνάμεών μου χρησίμευσα μόνο για να κλείσουν με μένα την τρύπα μιας θέσης προϊσταμένου σε επαρχιακό σιδηροδρομικό σταθμό. Δε γνώρισα τίποτ' άλλο στη ζωή μου εκτός από αποτυχίες και

συμφορές. Τι άλλο κακό λοιπόν μπορεί να συμβεί;»

Στο βάθος φάνηκαν κόκκινα φώτα. Προς το μέρος μου ερχόταν ένα τρένο. Η κοιμισμένη στέπα αφουγκραζόταν το θόρυβό του. Οι σκέψεις μου ήταν τόσο πικρές, που για μια στιγμή μου φάνηκε ότι τις έκανα φωναχτά, κι ότι το αγκομαχητό του τηλέγραφου και ο θόρυβος του τρένου τις μετέφεραν μακριά.

«Τι το κακό μπορεί ακόμα να μου συμβεί; Να χάσω τη γυναίκα μου;» αναρωτήθηκα. «Ακόμα κι αυτό δεν είναι τρομερό. Δεν μπορεί να κρυφτεί κανείς από τη συνειδήσή του: δεν την αγαπώ τη γυναίκα μου! Την παντρεύτηκα όταν ήμουν ακόμη σχεδόν αγοράκι. Τώρα είμαι νέος, γερός, ενώ αυτή στέγνωσε, γέρασε, χάζεψε, είναι βουτηγμένη, από τις πατούσες ως το κεφάλι, στις προκαταλήψεις. Τι το ελκυστικό υπάρχει στη γλυκανάλατη αγάπη της, στο σουρωμένο στήθος και το άτονο βλέμμα; Την υπομένω, αλλά δεν την αγαπάω. Τι μπορεί λοιπόν να συμβεί; Η νιότη μου χάνεται τζάμπα, όπως λένε. Οι γυναίκες περνάνε από μπροστά μου σαν οπτασίες στα παράθυρα των τρένων, σαν διάττοντες αστέρες. Αγάπη δεν υπήρξε και δεν υπάρχει. Πεθαίνει ο ανδρισμός μου, η γενναιότητά μου, η θέρμη μου... Όλα πεθαίνουν σαν σκουπίδια, και τα προσόντα μου εδώ στη στέπα δεν αξίζουν δεκάρα».

Το τρένο πέρασε με θόρυβο πλάι μου και αδιάφορα με φώτισε με τα κόκκινα φώτα του. Το είδα να σταματάει στους πράσινους σηματοδότες του σταθμού, να στέκεται ένα λεπτό και να τραβάει για παραπέρα. Αφού περπάτησα κάνα-δυο βέρστια, γύρισα πίσω. Οι θλιβερές σκέψεις δε με εγκατέλειπαν. Ήταν πικρές,

αλλά θυμάμαι ότι επεδίωκα να είναι όσο το δυνατόν πιο θλιβερές και μαύρες. Ξέρετε, οι στενοκέφαλοι και αυτάρεσκοι άνθρωποι, μερικές φορές, όταν συνειδητοποιούν ότι είναι δυστυχημένοι, νιώθουν μια κάποια ευχαρίστηση μπροστά στα ίδια τους τα βάσανα. Πολλά από αυτά που σκεφτόμουν ήταν πραγματικά, αλλά και πολλά ήταν παραλογισμοί, κομπασμοί, και στο ερώτημά μου «Τι κακό μπορεί να συμβεί λοιπόν;» υπήρχε κάτι το παιδικά αλαζονικό.

«Ναι, τι να συμβεί;» αναρωτιόμουν στην επιστροφή. «Νομίζω ότι τα έζησα όλα. Και αρρώστησα, και λεφτά έχασα, και μομφές δέχομαι καθημερινά από τους ανωτέρους μου, και συχνά δεν έχω να φάω, και ένας λυσσασμένος λύκος όρμησε τις προάλλες στο προαύλιο του σταθμού. Τι άλλο; Με προσέβαλαν, με ταπείνωσαν... κι εγώ προσέβαλα όσο μου αναλογούσε. Μόνο εγκληματίας δεν ήμουν ποτέ, αλλά φαίνεται μόνο και μόνο επειδή δεν είμαι φτιαγμένος για παραβάτης, κι όχι γιατί φοβάμαι τη δικαιοσύνη».

Τα δυο συννεφάκια απομακρύνθηκαν πια από το φεγγάρι και στέκονταν παράμερα, σαν να ψιθύριζαν κάτι που δεν έπρεπε να μάθει το φεγγάρι. Ένα ελαφρύ αεράκι διέτρεξε τη στέπα, φέρνοντας το μακρινό ήχο του απομακρυσμένου τρένου.

Στο κατώφλι του σπιτιού με υποδέχτηκε η γυναίκα μου. Τα μάτια της γελούσαν χαρούμενα κι όλο το πρόσωπό της εκδήλωνε ευχαρίστηση.

«Έχουμε νέα!» μου ψιθύρισε. «Πήγαινε γρήγορα στο δωμάτιό σου και φόρα το καινούργιο σου σακάκι. Έχουμε επισκέψεις!»

«Τι επισκέψεις;»

«Πριν λίγο ήρθε με το τρένο η θεία Νατάλια Πετρόβνα».

«Ποια Νατάλια Πετρόβνα;»

«Η γυναίκα του θείου μου, του Σεμιόν Φιοντόριτς. Δεν τη γνωρίζεις. Είναι πολύ καλή και συμπαθητική...»

Προφανώς συνοφρυώθηκα, γιατί η γυναίκα μου σοβάρεψε και ψιθύρισε γρήγορα:

«Βεβαίως είναι παράξενο που ήρθε, αλλά, Νικολάι, μη θυμώνεις και δες το συγκαταβατικά. Είναι μια δυστυχισμένη. Ο θείος Σεμιόν Φιοντόριτς είναι στην πραγματικότητα τύραννος και κακός, δύσκολο να συμβιώνει κανείς μαζί του. Λέει ότι θα μείνει μαζί μας τρεις μέρες, μέχρι να έρθει το γράμμα που περιμένει από τον αδελφό της».

Η γυναίκα μου σιγομουρμούριζε για κάμποση ώρα ακόμη κάτι αηδίες για το δεσποτικό θείο, για την ανθρώπινη αδυναμία γενικά, και των νεαρών συζύγων ειδικότερα, για την υποχρέωσή μας να προσφέρουμε φιλοξενία σε όλους, ακόμα και στους μεγαλύτερους αμαρτωλούς και τα λοιπά. Χωρίς να καταλαβαίνω απολύτως τίποτα, φόρεσα το καινούργιο μου σακάκι και πήγα να γνωρίσω τη «θεία».

Στο τραπέζι καθόταν μια μικροκαμωμένη γυναίκα με μεγάλα μαύρα μάτια. Το τραπέζι μου, οι γκριζοί τοίχοι, ο καναπές... νομίζω ότι όλα, μέχρι και το τελευταίο μόριο σκόνης, ξανάνιωσαν και έγιναν χαρούμενα με την παρουσία αυτού του πλάσματος, του καινούργιου, του ζωηρού και εκπέμποντος ένα άρωμα σοφίας, του όμορφου και διεφθαρμένου. Το ότι η επισκέπτρια

Η σαμπάνια

ήταν ακόλαστη το κατάλαβα από το χαμόγελο, από το άρωμα, από τον ξεχωριστό τρόπο που είχε να κοιτάζει και να ανοιγοκλείνει τις βλεφαρίδες της, από τον τόνο με τον οποίο μιλούσε στη γυναίκα μου, μια γυναίκα τίμια... Δεν ήταν ανάγκη να μου πει ότι το έσκασε από το σύζυγό της, ότι ο σύζυγός της ήταν γέρος και δεσποτικός, ότι αυτή ήταν καλή και εύθυμη. Τα κατάλαβα όλα με την πρώτη ματιά, και μάλλον δεν υπάρχουν πια στην Ευρώπη άντρες που δεν μπορούν να καταλάβουν από την πρώτη ματιά μια γυναίκα ενός συγκεκριμένου ταμπεραμέντου.

«Μπα, δεν ήξερα ότι έχω έναν τόσο γεροδεμένο ανιψούλη!» είπε η θεία, τείνοντάς μου το χέρι και χαμογελώντας.

«Κι εγώ δεν ήξερα ότι έχω μια τόσο χαριτωμένη θεία!» είπα εγώ.

Το δείπνο ξανάρχισε. Το πώμα της δεύτερης μπουκάλας τινάχτηκε με θόρυβο, η θεία μου ήπια μονορούφι το μισό ποτήρι, και μόλις η γυναίκα μου βγήκε για ένα λεπτό, η θεία παράτησε τα προσχήματα και αποτελείωσε το υπόλοιπο. Μέθυσα, κι από το ποτό κι από την παρουσία της γυναίκας. Θυμάστε το τραγουδάκι, Ότσι τσόνιγια:

*Μαύρα μάτια
Καυτά μάτια
Σας αγαπώ τόσο
Σας φοβάμαι τόσο!*

Δε θυμάμαι τι έγινε μετά. Όποιος θέλει να μάθει

Α. Τσέχοφ

πώς αρχίζει μια αγάπη, ας διαβάσει μυθιστορήματα και μακρόσυρτα διηγήματα, εγώ θα σας πω μόνο λίγα πράγματα με τα λόγια του ως άνω ανόητου τραγουδιού:

*Ξέρω, σας είδα
Μια ώρα κακιά...*

Όλα τινάχτηκαν στον αέρα, ο κόσμος γύρισε ανάποδα. Θυμάμαι τον τρομαχτικό, λυσσασμένο άνεμο που με παρέσυρε σαν φτερό. Με στριφογύρισε και με στροβίλισε κάμποσο, χωρίς ανάπαυλα, και έσβησε από προσώπου γης και τη γυναίκα μου, και την ίδια τη θεία και τη δύναμή μου. Από το μακρινό σταθμό της στέπας με πέταξε, όπως βλέπετε, σ' αυτό το σκοτεινό δρομάκι.

Τώρα πείτε μου: τι χειρότερο μπορεί να μου συμβεί;

ΟΝΕΙΡΟ

Γιορτινό διήγημα

Tυχαίνει καμιά φορά, ο χειμώνας, κακιωμένος λες με την ανθρώπινη ανεπάρκεια, να συμμαχεί μ' ένα σκληρό φθινόπωρο και να δουλεύουν από κοινού. Στο σκοτεινιασμένο, ομιχλώδη αέρα στροβιλίζονται τότε βροχή και χιόνι ταυτόχρονα. Ο άνεμος, υγρός, κρύος, διαπεραστικός, με ανεξάντλητη κακία χτυπάει στα παράθυρα και στις στέγες. Ουρλιάζει στις καπνοδόχους και κλαίει στους εξαερισμούς. Στη σκοτεινή, σαν καπνιά, ατμόσφαιρα κρέμεται η θλίψη... Η φύση είναι αναστατωμένη... Ύγρασία, κρύο και φρίκη...

Τέτοιος ακριβώς ήταν ο καιρός τη νύχτα των Χριστουγέννων του 1882, τότε που δε συγκαταλεγόμουν ακόμα στην κοινωνία των φυλακισμένων, αλλά υπηρετούσα ως εκτιμητής στο ενεχυροδανειστήριο του εν αποστρατεία λοχαγού Τουπάγεφ.

Η ώρα ήταν δώδεκα. Η αποθήκη, στην οποία κατόπιν απαιτήσεως του αφεντικού είχα το νυχτερινό μου κατάλυμα, και παρίστανα το τσομπανόσκυλο, φωτιζόταν αμυδρά από το γαλάζιο φως ενός καντηλιού. Ήταν ένα μεγάλο τετράγωνο δωμάτιο, φίσκα στα μπαούλα, τα ζεμπίλια, τα ράφια... Στους γκρίζους ξύλινους τοίχους, από τις χαραμάδες των οποίων ξεπρόβαλλαν βρόμικα στουπιά, κρέμονταν παλτά από γούνες λαγών, γάντζοι, όπλα, πίνακες, φωτιστικά, μια κιθάρα... Εγώ, υποχρεωμένος να φυλάω τις

Α. Τσέχοφ

νύχτες όλα αυτά τα αγαθά, ξάπλωνα πάνω σε ένα μεγάλο κόκκινο μπαούλο πίσω από την προθήκη με τα πολύτιμα αντικείμενα και συλλογισμένος κοιτούσα το φως του καντηλιού...

Για κάποιο λόγο, ένιωθα φόβο. Τα πράγματα που φυλάσσονται σε ενεχυροδανειστήρια είναι τρομαχτικά... Τη νύχτα, στο αμυδρό φως του καντηλιού μοιάζουν ζωντανά... Τώρα μάλιστα, που έξω από το παράθυρο κλαψούριζε η βροχή, και στο τζάκι και πάνω από τη στέγη λυπητερά αλυκτούσε ο αέρας, μου φαινόταν πως άκουγα τους λυπητερούς τους ήχους. Πριν καταλήξουν εδώ, έπρεπε να περάσουν από τα χέρια του εκτιμητή, δηλαδή από τα δικά μου, γι' αυτό και ήξερα τα πάντα για το καθένα από αυτά... Ήξερα, για παράδειγμα, ότι με τα λεφτά που δόθηκαν γι' αυτή την κιθάρα, αγοράστηκαν φάρμακα για το βήχα της φθίσης... Ότι με το πιστόλι εκείνο αυτοκτόνησε ένας αλκοολικός. Η γυναίκα του έκρυψε το πιστόλι από την αστυνομία, το ενεχυρίασε σε μας και αγόρασε το φέρετρο. Το βραχιόλι που με κοιτάζει από την προθήκη, το έφερε ο ίδιος άνθρωπος που το είχε κλέψει... Δυο κεντητά μεσοφόρια, με το νούμερο 178, υποθηκεύτηκαν από μια κοπέλα, που χρειαζόταν ένα ρούβλι για την είσοδο στο Salon, όπου είχε αποφασίσει να δουλέψει προσφέροντας τον εαυτό της... Εν ολίγοις, σε καθένα από τα αντικείμενα διάβαζα την αδιέξοδη θλίψη, την αρρώστια, το έγκλημα, την ακολασία επί χρήμασι...

Τη νύχτα των Χριστουγέννων τα αντικείμενα αυτά είχαν γίνει ιδιαίτερος εύγλωττα.

«Άσε μας να φύγουμε!...» μου φαινόταν πως κλαψούριζαν, μαζί με τον αέρα. «Άφησέ μας!»

Όμως, δεν ήταν μόνο τα πράγματα που ξυπνούσαν μέσα μου το φόβο. Κάθε φορά που πρόβαλλα το κεφάλι μου πίσω από την προθήκη και έριχνα μια δειλή ματιά στο σκοτεινό, αχνισμένο παράθυρο, μου φαινόταν ότι από το δρόμο κοιτούσαν την αποθήκη ανθρώπινα πρόσωπα.

«Τι ανοησία!» παραμιλούσα. «Τι βλακώδεις ευαισθησίες!»

Το θέμα είναι ότι τον άνθρωπο που η φύση τον προίκισε με νεύρα εκτιμητή, τη νύχτα των Χριστουγέννων τον έτυπτε η συνείδησή του — ένα συμβάν απίστευτο και εξωπραγματικό στ' αλήθεια. Η συνείδηση στα ενεχυροδανειστήρια υπάρχει μόνο σε υποθηκευμένη μορφή. Εδώ γίνεται αποδεκτή ως προϊόν αγοράς και πώλησης, άλλες ιδιότητες δεν της αναγνωρίζονται... Παράξενο, από πού μπόρεσε να μου προκύψει εμένα; Στριφογύριζα από το ένα πλευρό στο άλλο, πάνω στο σκληρό σεντούκι, και μισοκλείνοντας τα μάτια μπροστά στο τρεμουλιαστό φως του καντηλιού προσπαθούσα, με όλες μου τις δυνάμεις, να καταπνίξω μέσα μου το καινούργιο, ανεπίτρεπτο συναίσθημα. Οι προσπάθειες όμως ήταν μάταιες...

Βεβαίως, εν μέρει ευθυνόταν γι' αυτό η σωματική και ψυχική εξάντληση μετά την κουραστική ολόήμερη δουλειά. Τις παραμονές των Χριστουγέννων πλήθη φτωχών ανθρώπων τρέχουν στο ενεχυροδανειστήριο. Σε μια μεγάλη γιορτή, και επιπλέον με τόσο κακό καιρό, η φτώχεια δεν είναι απλώς ένα μειονέκτημα,

είναι τρομερή δυστυχία! Κάτι τέτοιες ώρες, ο φτωχός ζητάει από το ενεχυροδανειστήριο ένα κομμάτι παστό κρέας, αλλά στη θέση του παίρνει ένα ξεροκόμματο... Την παραμονή των Χριστουγέννων είχαμε τόσο κόσμο, που τα τρία τέταρτα των υποθηκευμένων, ελλείψει χώρου, αναγκαστήκαμε να τα πάμε στην αποθήκη. Από νωρίς το πρωί έως αργά το βράδυ, χωρίς ούτε λεπτό διάλειμμα, διαπραγματευόμουν με τους εξαθλιωμένους αυτούς το τελευταίο ρούβλι, το τελευταίο καπίκι, έβλεπα τα δάκρυα, άκουγα τα μάταια παρακάλια... Στο τέλος της ημέρας μόλις που κρατιόμουν όρθιος. Είχαν αποκάμει η ψυχή και τα πόδια μου. Δεν είναι περίεργο που δεν μπορούσα να κοιμηθώ τώρα, που στριφογύριζα από πλευρό σε πλευρό και ένιωθα απαίσια...

Κάποιος χτύπησε δειλά την πόρτα... Κατόπιν άκουσα τη φωνή του αφεντικού μου:

«Κοιμόσαστε, Πιοτρ Ντεμιάνιτς;»

«Όχι ακόμα. Τι συμβαίνει;»

«Να, ξέρετε, σκέφτομαι, μήπως ανοίγαμε αύριο, νωρίς νωρίς; Η γιορτή είναι μεγάλη, και ο καιρός απαίσιος. Η φτωχολογιά θα ορμήσει όπως οι μύγες στο μέλι. Γι' αυτό λοιπόν μην πάτε αύριο στη λειτουργία, να κάτσετε στο ταμείο... Καληνύχτα σας!»

«Νιώθω τόσο άθλια», κατέληξα μόλις έφυγε το αφεντικό, «επειδή τρεμοπαίζει το καντήλι... Πρέπει να το σβήσω...»

Σηκώθηκα και πήγα στη γωνία όπου κρεμόταν το καντήλι. Η γαλάζια φλόγα ψυχorraγούσε αναβοσβήνοντας. Κάθε λαμπύρισμά της φώτιζε φευγαλέα την

εικόνα, τους τοίχους, τα σακούλια, το σκοτεινό παράθυρο... Και στο παράθυρο δυο χλομά πρόσωπα, κολημένα στα τζάμια, κοιτούσαν μέσα.

«Δεν είναι κανείς εκεί...» συλλογίστηκα... «Απλώς το φαντάζομαι».

Μόλις έσβησα το καντήλι και τράβηξα ψηλαφητά για το κρεβάτι μου, συνέβη ένα μικροσυμβάν που η επίδρασή του στη μετέπειτα διάθεσή μου δεν ήταν μικρή... Πάνω από το κεφάλι μου, ξάφνου, ακούστηκε ένας δυνατός, μανιασμένα τσιριχτός ήχος, που διήρκεσε όχι περισσότερο από ένα δευτερόλεπτο. Κάτι ταρακουνήθηκε, και σαν να με διαπέρασε τρομαχτικός πόνος, ούρλιαξα δυνατά.

Είχε σπάσει η πέμπτη χορδή της κιθάρας, κι εγώ, πανικόβλητος, σκοντάφτοντας στα σεντούκια και τα σακούλια, έτρεξα στο κρεβάτι... Έχωσα το κεφάλι κάτω από το μαξιλάρι και αναπνέοντας με δυσκολία, κοκαλωμένος από το φόβο, άρχισα να αφουγκράζομαι.

«Άφησέ μας να φύγουμε!» έκλαιγε ο άνεμος μαζί με τα αντικείμενα. «Χάριν της γιορτής, άφησέ μας! Είσαι κι εσύ φτωχός, πρέπει να καταλάβεις! Ένωσες κι εσύ την πείνα και το κρύο! Ελευθέρωσέ μας!»

Ναι, ήμουν κι εγώ φτωχός και ήξερα τι θα πει κρύο και πείνα. Η φτώχεια με έσπρωξε να πάρω αυτή την καταραμένη θέση του εκτιμητή, η φτώχεια με έκανε για ένα κομμάτι ψωμί να περιφρονώ τον πόνο και τα δάκρυα. Αν δεν ήταν η φτώχεια, θα είχα άραγε το θάρρος να εκτιμώ σε χρήμα αυτό που αξίζουν η υγεία, η ζεστασιά, οι γιορτινές χαρές; Γιατί με κατακρίνει ο άνεμος, γιατί με κατατρώνει η συνείδησή μου;

Α. Τσέχοφ

Όμως, όσο κι αν χτυπούσε η καρδιά μου, όσο κι αν με ροκάνιζαν ο φόβος και οι τύψεις συνειδήσεως, η κούραση υπερίσχυσε. Αποκοιμήθηκα. Ο ύπνος ήταν ελαφρύς... Άκουσα και πάλι το αφεντικό να χτυπάει την πόρτα, τις καμπάνες για τον όρθρο... Άκουσα το βουητό του ανέμου και τη βροχή που έπεφτε στη στέγη. Τα μάτια μου έμεναν κλειστά, αλλά έβλεπα τα πράγματα, την προθήκη, το σκοτεινό παράθυρο, την εικόνα. Τα αντικείμενα στριμώχνονταν γύρω μου, και, ανοιγοκλείνοντας τα μάτια τους, μου ζητούσαν να τα αφήσω να γυρίσουν σπίτι τους. Στην κιθάρα, τρίζοντας διαπεραστικά, έσπαγαν η μια μετά την άλλη οι χορδές, έσπαγαν χωρίς τελειωμό... Από το παράθυρο κοιτούσαν φτωχοί, γριές, πόρνες, περιμένοντας πότε θα ανοίξει το μαγαζί για να τους επιστρέψω τα πράγματά τους.

Μέσα στον ύπνο μου άκουσα κάτι να γριτσάνιζει, κάτι σαν ποντίκι. Γριτσάνιζε για πολύ και μονότονα. Στριφογύρισα και κουλουριάστηκα, γιατί ένιωσα δυνατό κρύο και υγρασία. Τραβώντας πάνω μου την κουβέρτα, άκουσα θρόισμα και ανθρώπινο ψίθυρο.

«Τι άσχημο όνειρο!» σκεφτόμουν. «Απαίσιο! Να ξυπνούσα καλύτερα!»

Κάτι γυάλινο έπεσε και έσπασε. Πίσω από την προθήκη τρεμόπαιξε μια λάμψη και στο ταβάνι απλώθηκε ένα φως.

«Μη χτυπάς!» ακούστηκε ένας ψίθυρος. «Θα ξυπνήσεις αυτό τον Ηρώδη... Βγάλε τις μπότες σου!»

Κάποιος πλησίασε την προθήκη, με κοίταξε και άγγιξε την κλειδαριά. Ήταν ένας γενειοφόρος γέρος,

με χλομό, ισχνό πρόσωπο, σκισμένο στρατιωτικό αμπέχονο και στιβάνια. Τον πλησίασε ένας ψηλός αδύνατος νεαρός με υπερβολικά μακριά χέρια, ριχτή πουκαμίσσα και κοντό, σκισμένο μπουφάν. Κάτι ψιθύρισαν μεταξύ τους και βάλθηκαν να παλεύουν με την προθήκη.

«Μας ληστεύουν», άστραψε η σκέψη στο μυαλό μου.

Αν και κοιμόμουν, θυμήθηκα πως κάτω από το μαξιλάρι μου βρισκόταν πάντα ένα πιστόλι. Το βρήκα και το έσφιξα στο χέρι μου. Στην προθήκη βρόντηξε το τζάμι.

«Σιγότερα, θα τον ξυπνήσεις. Και τότε θα χρειαστεί να τον καθαρίσουμε».

Στη συνέχεια θυμάμαι ότι φώναξα με μια βαθιά, άγρια κραυγή, και φοβισμένος από την ίδια μου τη φωνή πετάχτηκα πάνω. Ο γέρος και ο νεαρός απλώνοντας τα χέρια όρμησαν προς το μέρος μου, αλλά βλέποντας το πιστόλιπισωπάτησαν. Θυμάμαι πως ένα λεπτό αργότερα στέκονταν μπροστά μου κατάχλομοι, και ανοιγοκλείνοντας κλαψιάρικα τα μάτια με ικέτευαν να τους αφήσω να φύγουν. Από το σπασμένο παράθυρο ορμούσε με δύναμη ο άνεμος και έπαιζε με τη φλόγα του κεριού που είχαν ανάψει οι κλέφτες.

«Ευγενέστατε», είπε κάποιος από το παράθυρο με κλαψιάρικη φωνή. «Ευεργέτη μας! Λυπήσου μας!»

Κοίταξα έξω από το παράθυρο και είδα ένα γερασμένο γυναικείο πρόσωπο, χλομό, κάτισχνο, μουσκεμένο από τη βροχή.

«Μην τους πειράξεις! Άφησέ τους να φύγουν!»

έκλαιγε και με κοιτούσε ικετευτικά. «Η φτώχεια φταίει για όλα!»

«Η φτώχεια!» με διαβεβαίωσε κι ο γέρος.

«Η φτώχεια!» τραγούδησε κι ο άνεμος.

Μου σφίχτηκε από τον πόνο η ψυχή και, για να ξυπνήσω, τσίμπησα τον εαυτό μου... Όμως, αντί να ξυπνήσω, στάθηκα μπροστά στην προθήκη, άρχισα να βγάζω πράγματα και να τα χώνω πυρετωδώς στις τσέπες του γέρου και του νεαρού.

«Πάρτε τα, και γρήγορα!» είπα λαχανιασμένα. «Αύριο είναι γιορτή κι εσείς είστε φτωχοί! Πάρτε τα!»

Αφού παραγέμισα τις τσέπες τους, τύλιξα τα υπόλοιπα πολύτιμα αντικείμενα σε ένα πανί, του έκανα ένα κόμπο και τα πέταξα στη γριά. Έδωσα από το παράθυρο στη γριά μια γούνα, ένα ζεμπίλι με ένα μαύρο ζευγάρι μαύρα κεντητά μεσοφόρια και την κιθάρα. Υπάρχουν κάτι παράξενα όνειρα! Μετά, θυμάμαι ότι έτριξε η πόρτα. Ακριβώς σαν να ξεφύτρωσαν από τη γη, εμφανίστηκαν μπροστά μου το αφεντικό, οι φύλακες και οι αστυνόμοι. Το αφεντικό στάθηκε δίπλα μου, εγώ έκανα ότι δεν το βλέπω, και συνέχισα να δένω τα ζεμπίλια.

«Τι κάνεις εκεί, παλιάνθρωπε;»

«Αύριο είναι γιορτή», απαντάω εγώ, «πρέπει να φάνε κι αυτοί».

Στο σημείο αυτό η κουρτίνα πέφτει, μετά ξανασηκώνεται, και βλέπω τότε μια καινούργια διακόσμηση. Δεν είμαι πια στο ενεχυροδανειστήριο, αλλά σε ένα άλλο μέρος. Δίπλα μου περνάει ένας φύλακας, μου αφήνει για τη νύχτα μια κούπα νερό και μουρμουρίζει:

«Για φαντάσου! Για φαντάσου, τι κατέβασε το μυαλό του, παραμονές γιορτών!»

Όταν ξύπνησα, είχε πια φέξει. Η βροχή δε χτυπούσε στο παράθυρο, κι ο άνεμος δε βούιζε. Στον τοίχο έπαιζε χαρούμενα ένας γιορτινός ήλιος. Ο πρώτος που μου ευχήθηκε για τη γιορτή ήταν ο αστυνόμος.

«Και καλώς ήρθες...» πρόσθεσε.

Ένα μήνα αργότερα με δίκασαν. Για ποιο λόγο; Εγώ διαβεβαίωνα τους δικαστές ότι εκείνο ήταν ένα όνειρο, ότι δεν είναι δίκαιο να δικάσεις έναν άνθρωπο για τον εφιάλτη του. Κρίνετε και μόνοι σας, πώς θα μπορούσα να δώσω τα ξένα πράγματα σε παλιανθρώπους και κλέφτες; Και πού ξανακούστηκε να δίνεις κάτι χωρίς να απαιτείς αντίτιμο; Το δικαστήριο όμως εξέλαβε το όνειρο για πραγματικότητα και με καταδίκασε. Τώρα είμαι στη φυλακή. Μήπως θα μπορούσατε, ευγενέστατε, να πείτε κάτι σε κανέναν για μένα; Μα τον Θεό, δε φταίω.

ΑΠΑΤΕΩΝΕΣ ΚΑΤ' ΑΝΑΓΚΗΝ

Πρωτοχρονιάτικο διήγημα

του Ζαχάρ Κουζμίτς Ντιάντετσκιν έχουν ρεβεγιόν. Γιορτάζουν την Πρωτοχρονιά και την ονομαστική γιορτή της οικοδέσποινας Μελανίας Τιχόνοβνας.

Οι επισκέπτες είναι πολλοί. Κόσμος αξιότιμος, σεβαστός, μυαλωμένος και καθωσπρέπει. Ούτε ένας παλιάνθρωπος. Τα πρόσωπα είναι συγκινημένα, ευχάριστα, με μια αίσθηση προσωπικής αξιοπρέπειας. Στο σαλόνι, σε ένα μεγάλο καρό καναπέ κάθονται: ο ιδιοκτήτης του διαμερίσματος, Γκούσεφ, και ο μαγαζάτορας Ρασμαχάλοφ, από τον οποίο οι Ντιάντετσκιν ψωνίζουν επί πιστώσει. Συζητούν για γαμπρούς και κόρες.

«Στις μέρες μας», λέει ο Γκούσεφ, «είναι δύσκολο να βρεις άνθρωπο που να μην πίνει και να έχει οικονομική επιφάνεια... άνθρωπο που να εργάζεται... Δύσκολο!»

«Το βασικό στο σπίτι είναι η τάξη, Αλεξέι Βασίλιτς! Αυτό δε θα γίνει, αν στο σπίτι δε θα είναι αυτό... το οποίο... στο σπίτι τάξη...»

«Αν δεν υπάρχει τάξη στο σπίτι, τότε... όλα το ίδιο... Πολλά ανόητα γίνονται στον κόσμο τούτο... πού να τη βρεις την τάξη; Χμ...»

Κοντά τους κάθονται τρεις γριές που ρουφάνε κάθε τους λέξη. Στα πρόσωπά τους είναι ζωγραφισμένος ο θαυμασμός απέναντι σε «τόση σοφία». Στη γωνία,

όρθιος, ο κουμπάρος Γκούρι Μάρκοβιτς παρατηρεί έναν πίνακα. Στην κρεβατοκάμαρα των νοικοκυραίων φασαρία. Εκεί οι δεσποινίδες και οι καβαλιέροι παίζουν λότο. Δίπλα στο μικρό τραπεζάκι στέκεται ο μικρός Κόλια, μαθητής της πρώτης, και κλαίει. Θέλει να παίξει λότο, αλλά δεν τον αφήνουν. Σάμπως αυτός φταίει που είναι μικρός και δεν έχει ούτε καπίκι;

«Μην κλαις, βλάκα!» τον συμβουλεύουν. «Τι κλαψουρίζεις, ε; Θέλεις να σου τις βρέξει η μαμά;»

«Ποιος κλαίει εκεί πέρα, Κόλια;» ακούγεται η φωνή της μανούλας από την κουζίνα. «Δεν του φτάνουν όσες του έριξα... Βαρβάρα Γκούριεβα, τραθήξτε του λίγο το αυτί!»

Στο κρεβάτι των νοικοκυραίων, καλυμμένο με μια ξεθωριασμένη υφασμάτινη κουβέρτα, κάθονται δυο δεσποινίδες με ροζ φορέματα. Μπροστά τους στέκεται ένας μικρόσωμος νεαρός, που εργάζεται σε μια ασφαλιστική εταιρεία, ο Κοπαίσκι, που η φάτσα του μοιάζει πολύ με γάτου. Φλερτάρει.

«Δεν προτίθεμαι να παντρευτώ», λέει με καμάρι και τραβώντας με τα δάχτυλά του τον ψηλό γιακά που τον κόβει στο λαιμό. «Η γυναίκα είναι ένα φωτεινό σημείο στο μυαλό της ανθρωπότητας, αλλά μπορεί να καταστρέψει τον άνθρωπο. Μοχθηρό πλάσμα!»

«Ενώ οι άντρες; Ο άντρας δεν μπορεί να αγαπήσει. Είναι τόσο, μα τόσο άξεστος».

«Πόσο αφελείς είστε! Δεν είμαι ούτε κυνικός ούτε σκεπτικιστής, καταλαβαίνω ωστόσο ότι ο άντρας, ως προς τα συναισθήματα, θα στέκεται πάντα σε ανώτερο επίπεδο».

Από τη μια άκρη στην άλλη, σαν λύκοι στο κλουβί, πηγαινοέρχονται ο Ντιάντετσικιν κι ο πρωτότοκός του, ο Γκρίσα. Είναι αναστατωμένοι. Στο μεσημεριανό γεύμα ήπιαν πολύ, σχεδόν μέθυσαν και τώρα επιθυμούν βαθύτατα να πιουν έστω μια γουλιά για να έρθουν στα συγκαλά τους... Ο Ντιάντετσικιν πάει στην κουζίνα. Εκεί η νοικοκυρά πασπαλίζει το γλυκό με ζάχαρη άχνη.

«Μαλάσα», λέει ο Ντιάντετσικιν. «Κανένα μεζεδάκι να βγάλουμε. Να τσιμπήσουν κάτι οι επισκέπτες...»

«Θα περιμένουν... Θα τα πιείτε και θα τα φάτε όλα τώρα, και τι θα βγάλω τα μεσάνυχτα; Δε θα πεθάνετε, φύγε από εδώ... Μην τριγυρνάς στα πόδια μου».

«Από ένα ποτηράκι μόνο, Μαλάσα... Δε θα σου λείψει δα... Μπορούμε;»

«Οχ, βάσανο! Φύγε, σου λένε! Άντε να κάτσεις με τους ξένους! Τι στριμώνχεσαι στην κουζίνα;»

Ο Ντιάντετσικιν αναστενάζει βαθιά και βγαίνει από την κουζίνα. Πάει να δει την ώρα. Οι δείκτες δείχνουν έντεκα και οχτώ λεπτά. Μέχρι την επιθυμητή στιγμή απομένουν πενήντα δύο λεπτά. Φρίκη! Η αναμονή του ποτού είναι η χειρότερη απ' όλες. Καλύτερα να περιμένεις πέντε ώρες μέσα στην παγωνιά το τρένο, παρά να περιμένεις πέντε λεπτά για να πιεις... Ο Ντιάντετσικιν κοιτάζει με μίσος το ρολόι, και πλησιάζοντας λίγο μετακινεί το λεπτοδείκτη πέντε λεπτά παρακάτω...

Κι ο Γκρίσα; Αν δε δώσουν τώρα στον Γκρίσα να πιει, τότε θα πάει στο καπηλειό και θα πιει για τα

καλά εκεί. Δεν είναι διατεθειμένος να πεθάνει από θλίψη...

«Μανούλα», λέει αυτός, «οι επισκέπτες είναι μωτρωμένοι που δε βγάζετε ένα μεζεδάκι! Είναι γουρουνιά... να τους ξεθεώνουμε τους ανθρώπους στην πείνα!... Ας τους δίνουμε από ένα ποτηράκι!»

«Περιμένετε... Λίγο έμεινε... Όπου να 'ναι... Μη στριμώχνεσαι στην κουζίνα».

Ο Γκρίσα βροντάει την πόρτα και πηγαίνει για εκατοστή φορά να κοιτάξει το ρολόι. Ο λεπτοδείκτης είναι ανελέητος! Είναι σχεδόν στο ίδιο σημείο.

«Πάει πίσω!» Παρηγορεί τον εαυτό του ο Γκρίσα και με το δάχτυλό του μετακινεί το δείκτη προς τα μπρος επτά λεπτά...»

Δίπλα από το ρολόι περνάει εκείνη την ώρα ο Κόλια. Σταματάει μπροστά του κι αρχίζει να υπολογίζει την ώρα... Θέλει να φτάσει όσο το δυνατόν γρηγορότερα στη στιγμή εκείνη που όλοι φωνάζουν «Καλή Χρονιά!» Ο δείκτης με την ακινησία του τον καρφώνει ίσια στην καρδιά. Ανεβαίνει στην καρέκλα, κοιτάει κλεφτά ένα γύρο, και κλέβει από την αιωνιότητα πέντε λεπτά.

«Πηγαίνετε να δείτε τι ώρα είναι», λέει μια από τις δεσποινίδες στον Κοπαίσκι. «Πεθαίνω από ανυπομονησία. Νέος χρόνος, βλέπετε! Νέα ευτυχία!»

Σούρνοντας τα πόδια του ο Κοπαίσκι τρέχει στο ρολόι.

«Να πάρει ο διάβολος!» μουρμουρίζει, κοιτάζοντας τους δείκτες. «Πόσο αργεί ακόμα! Και πεινάω τρομερά!... Την Κάτια οπωσδήποτε θα τη φιλήσω, όταν θα φωνάξουν όλοι “Καλή Χρονιά”».

Α. Τσέχοφ

Ο Κοπάισκι απομακρύνεται από το ρολόι... Κοντοστέκεται, το σκέφτεται λίγο, ξαναγυρνάει και συντομεύει τον παλιό χρόνο κατά έξι λεπτά. Ο Ντιάντετσκιν πίνει δυο ποτήρια νερό, αλλά... καίγεται! Πηγαινοέρχεται, πηγαινοέρχεται, πηγαινοέρχεται... Η γυναίκα του τον διώχνει συνεχώς από την κουζίνα. Τα μπουκάλια που στέκονται στο παράθυρο του ξεσκίζουν τα σωθικά. Τι να κάνει; Δεν μπορεί να αντέξει. Το ρολόι είναι στις διαταγές του. Πηγαίνει στο παιδικό δωμάτιο, όπου κρέμεται το ρολόι, και πέφτει σε μια σκληρή δυσάρεστη για την πατρική καρδιά του: ο Γκρίσα στέκεται μπροστά στο ρολόι και μετακινεί τους δείκτες.

«Τι... τι... τι κάνεις εκεί; Ε; Γιατί μετακίνησες το δείκτη; Είσαι τόσο ανόητος; Ε; Γιατί; Ε;»

Ο Ντιάντετσκιν βήχει, διστάζει, συνοφρυώνεται υπερβολικά και κουνάει σχεδόν αδιάφορα το χέρι.

«Γιατί; Α-α-α... Ε, λοιπόν, άλλαξέ τη, να ξεψυχήσει, η σιχαμένη!» λέει σπρώχνοντας παραπέρα το γιο του και μετακινώντας ο ίδιος το δείκτη.

Απομένουν έντεκα λεπτά έως την αλλαγή του χρόνου. Ο μπαμπάς και ο Γκρίσα πηγαίνουν στη σάλα κι αρχίζουν να ετοιμάζουν το τραπέζι.

«Μαλάσα!» φωνάζει ο Ντιάντετσκιν. «Μπαίνει ο καινούργιος χρόνος!»

Η Μαλάνια Τιχόνοβνα τρέχει από την κουζίνα και πάει να ελέγξει αν ο άντρας της λέει αλήθεια... Κοιτάζει για κάμποση ώρα το ρολόι. Ναι, ο άντρας της δεν της λέει ψέματα.

«Ε, τι να κάνουμε;» ψιθυρίζει. «Πάντως ο αρακάς

για το χοιρινό δεν έβρασε ακόμη! Χμ! Πρόβλημα. Πώς θα το σερβίρω τώρα;»

Και αφού το σκέφτεται λίγο, η Μαλάνια Τιχόνοβνα μετακινεί με τρεμάμενο χέρι το λεπτοδείκτη πίσω. Ο παλιός χρόνος ξαναπαίρνει πίσω είκοσι λεπτά.

«Θα περιμένουν!» λέει η οικοδέσποινα και τρέχει στην κουζίνα.

ΤΟ ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΟ

Γιορτινό διήγημα

Tρύχα των Χριστουγέννων, ο Εφίμ Φόμιτς Περεκλάντιν, δημόσιος υπάλληλος, έπεσε να κοιμηθεί στενοχωρημένος, καταραρακωμένος, θα έλεγα.

«Παράτα με, διαβολεμένη!» μούγκρισε κακιωμένος στη γυναίκα του, όταν τον ρώτησε γιατί είναι έτσι μουτρωμένος.

Είχε μόλις επιστρέψει από μια επίσκεψη, όπου ειπώθηκαν πολλά δυσάρεστα και προσβλητικά πράγματα για το άτομό του. Στην αρχή, η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από το όφελος της μόρφωσης γενικώς, κατόπιν πέρασαν στο μορφωτικό επίπεδο που απαιτούσε ο τομέας τους και εκφράστηκαν, εν προκειμένω, πολλές επικρίσεις, ακόμα και χλευασμοί, με αφορμή το χαμηλό αυτό επίπεδο. Κατόπιν, όπως συνηθίζεται σε όλες τις ρωσικές παρέες, από το γενικό πέρασαν στις προσωπικές περιπτώσεις.

«Ας πάρουμε, για παράδειγμα, εσάς, Εφίμ Φόμιτς», απευθύνθηκε στον Περεκλάντιν ένας νεαρός. «Κατέχετε μια σεβαστή θέση... αλλά τι μόρφωση έχετε;»

«Καμιά. Κι ούτε απαιτείται σε μας μόρφωση», απάντησε αμήχανα ο Περεκλάντιν. «Να γράφεις σωστά, αυτό αρκεί...»

«Και πού μάθατε να γράφετε σωστά;»

«Μα, συνήθισα... Στα σαράντα χρόνια υπηρεσίας έμαθα να κουνάω τα χέρια μου... Στην αρχή, βέβαια, ήταν δύσκολο, έκανα λάθη, αλλά μετά συνήθισα... κι εντάξει...»

«Και τα σημεία της στίξης;»

«Και τα σημεία της στίξης εντάξει... Σωστά τα βάζω».

«Χμ!...» μπερδεύτηκε κάπως ο νεαρός. «Η συνήθεια όμως είναι εντελώς άλλο πράγμα από τη μόρφωση. Δεν αρκεί το να χρησιμοποιείτε σωστά τα σημεία της στίξης... δεν αρκεί! Πρέπει να ξέρετε και γιατί τα χρησιμοποιείτε! Βάζετε ένα κόμμα, αλλά οφείτετε να καταλαβαίνετε για ποιο λόγο το βάζετε... ναι! Αυτή η ασύνειδη... αντανακλαστικά σωστή γραφή σας δεν αξίζει δεκάρα. Είναι μηχανική, τίποτα παραπάνω».

Ο Περεκλάντιν σιωπούσε, χαμογελώντας μάλιστα δειλά (ο νεαρός ήταν γιος ενός κρατικού συμβούλου και είχε δικαίωμα ο ίδιος σε μια θέση Χ βαθμού), αλλά τώρα, πέφτοντας για ύπνο, μετατράπηκε ολόκληρος σε αγανάκτηση και κακία.

«Σαράντα χρόνια υπηρέτησα», σκεφτόταν, «και κανένας δε με αποκάλεσε βλάκα, αλλά, για δεσ, ξάφνου άρχισαν οι κριτικές! “Ασύνειδα!... Αντανακλαστικά! Μηχανική αναπαραγωγή...” Μπα, που να με πάρει ο διάβολος! Μάλιστα, κύριε, μπορεί να σκαμπάζω περισσότερα από σένα, κι ας μην πήγα ποτέ στα πανεπιστήμιά σας!»

Αφού εκτόξευσε νοερά στον επικριτή του όλες τις γνωστές βρισιές, ζεσταμένος πια κάτω από τις κουβέρτες, ο Περεκλάντιν άρχισε να ηρεμεί.

Α. Τσέχοφ

«Ξέρω... καταλαβαίνω...» σκεφτόταν καθώς τον έπαιρνε ο ύπνος. «Δε θα βάλω άνω κάτω τελεία εκεί που χρειάζεται κόμμα, πράγμα που σημαίνει ότι καταλαβαίνω, συνειδητοποιώ. Μάλιστα... νεαρέ μου... Πρώτα πρέπει να ζήσεις λίγο, να δουλέψεις, και μετά να κρίνεις τους γέρους...»

Μπροστά στα κλειστά μάτια του λαγοκοιμισμένου Περεκλάντιν, μέσα από σκοτεινά, χαμογελαστά σύννεφα, ξεπετάχτηκε σαν μετεωρίτης ένα φλεγόμενο κόμμα. Κατόπιν δεύτερο, τρίτο, και σύντομα ο σκοτεινός, απεριόριστος ορίζοντας, που απλωνόταν στη φαντασία του, καλύφθηκε από πυκνά σμήνη ιπτάμενων κομμάτων...

«Ας πάρουμε αυτά τα κόμματα...» σκεφτόταν ο Περεκλάντιν, νιώθοντας τα μέλη του να παραλύουν γλυκά από τον επερχόμενο ύπνο. «Τα καταλαβαίνω θαυμάσια... Μπορώ να βρω θέση για το καθένα, αν χρειαστεί... και... και συνειδητά... όχι στην τύχη... Εξέτασέ με και θα δεις... Τα κόμματα μπαίνουν σε διάφορα σημεία, εκεί που χρειάζεται κι εκεί που δε χρειάζεται. Όσο πιο μπερδεμένο είναι το κείμενο, τόσο πιο πολλά κόμματα χρειάζονται. Μπαίνουν μπροστά από το “ο οποίος” και μπροστά από το “ότι”. Αν πρέπει να απαριθμηθούν με τη σειρά οι υπάλληλοι, τότε πρέπει τον καθένα να τον ξεχωρίζεις με κόμμα... Ξέρω!»

Τα ολόχρυσα κόμματα στριφογύρισαν στον αέρα και απομακρύνθηκαν. Στη θέση τους εμφανίστηκαν οι φλογισμένες τελείες...

«Η τελεία μπαίνει στο τέλος του κειμένου... Εκεί

όπου χρειάζεται να πάρεις μεγάλη ανάσα και να κοιτάξεις τον ακροατή, εκεί επίσης μπαίνει τελεία. Στο τέλος κάθε μεγάλης παραγράφου βάζουμε τελεία, ώστε να μην κολλήσει το στόμα του γραμματέα, όταν θα το διαβάξει. Πουθενά αλλού δεν μπαίνει τελεία... »

Τα κόμματα επιστρέφουν και πάλι... Ανακατεύονται με τις τελείες, στροβιλίζονται, και τότε ο Περικλάντιν βλέπει ολόκληρο σχηματισμό από άνω τελείες και άνω και κάτω τελείες...

«Κι αυτά τα ξέρω...» σκέφτεται. «Εκεί που το κόμμα δεν είναι αρκετό, αλλά η τελεία πάει πολύ, εκεί βάζουμε άνω τελεία. Πριν από το “όμως” και το “επομένως” πάντα βάζω άνω τελεία... Και οι άνω κάτω τελείες; Οι άνω κάτω τελείες μπαίνουν μετά τις λέξεις “αποφασίσαμε”, “ορίσαμε”... »

Οι άνω τελείες και οι άνω κάτω τελείες χάθηκαν. Ήρθε η σειρά των ερωτηματικών. Ξεπετάχτηκαν μέσα από τα σύννεφα και άρχισαν να χορεύουν καν-κάν...

«Ερωτηματικό; Χαρά στο πράγμα! Για χιλιάδες αμέτρητες από αυτά μπορώ να βρω μια θέση. Μπαίνουν πάντα όταν πρέπει να γίνει ερώτηση, ή, ας υποθέσουμε, όταν πρέπει να μάθουμε σχετικά με κάποιο χαρτί: “Πού καταγράφεται ο ισολογισμός για το τάδε έτος;” ή: “Δε θεωρεί άραγε η αστυνομική διεύθυνση δυνατόν, αυτή την Ιβάνοβα και λοιπά;...”»

Τα ερωτηματικά συγκατένευσαν επιδοκιμαστικά με τους μικρούς γάντζους τους και αστραπιαία, σαν να τους δόθηκε κάποιο παράγγελμα, μετατράπηκαν σε θαυμαστικά...

Α. Τσέχοφ

«Χμ!... αυτό το σημείο της στίξης μπαίνει συχνά στις επιστολές. “Αξιότιμε κύριε!” ή “Εξοχότατε, πατέρα και ευεργέτη!...” Αλλά στα κείμενα, τότε μπαίνει;»

Τα θαυμαστικά τεντώθηκαν ακόμα περισσότερο και σταμάτησαν περιμένοντας...

«Στα κείμενα μπαίνουν όταν... αυτό... το... πώς το λένε; Χμ! Αλήθεια, τότε το βάζουμε στα υπηρεσιακά έγγραφα; Κάτσε... δε θυμάμαι... Χμ!...»

Ο Περεκλάντιν άνοιξε τα μάτια και άλλαξε πλευρό. Όμως δεν πρόλαβε να ξανακλείσει τα μάτια και στο μαύρο φόντο εμφανίστηκαν πάλι τα ερωτηματικά.

«Να πάρει ο διάβολος... Πότε μπαίνουνε», σκέφτηκε, προσπαθώντας να διώξει από τη φαντασία του τους απρόσκλητους επισκέπτες. «Έχει γούστο να ξέχασα! Ή ξέχασα, ή... δεν τα έβαζα ποτέ...»

Ο Περεκλάντιν άρχισε να φέρνει στη μνήμη του όλα τα έγγραφα που έγραψε στη διάρκεια των σαράντα χρόνων υπηρεσίας. Αλλά όσο κι αν σκεφτόταν, όσο κι αν έστυβε το μυαλό του, δεν ανακάλυψε στο παρελθόν του ούτε ένα θαυμαστικό!

«Τι περίπτωση κι αυτή! Έγγραφα σαράντα χρόνια και δεν έβαλα ούτε μια φορά θαυμαστικό... Χμ!... Αλλά, τότε στο δαίμονα μπαίνει;»

Από τις σειρές των φλεγόμενων θαυμαστικών πρόβαλε σαν έχιδνα το γελαστό μουσούδι του νεαρού επικριτή. Τα θαυμαστικά γελούσαν επίσης καθώς συγχωνεύονταν σε ένα τεράστιο θαυμαστικό.

Ο Περεκλάντιν τίναξε το κεφάλι του και άνοιξε τα μάτια.

Το θαυμαστικό

«Ένας θεός ξέρει...» σκέφτηκε. «Αύριο πρέπει να σηκωθώ για τον όρθρο, και τούτος ο σατανάς δε φεύγει από το μυαλό μου... Φτου! Μα... πότε το βάζουμε; Πού είναι λοιπόν η συνήθεια; Πού είναι η μάθηση; Σαράντα ολόκληρα χρόνια κι ούτε ένα θαυμαστικό! Ε;»

Ο Περεκλάντιν σταυροκοπήθηκε και έκλεισε τα μάτια, αλλά τα ξανάνοιξε πάραυτα. Στο μαύρο φόντο δέσποζε ακόμα το θαυμαστικό...

«Φτου! Πώς να κοιμηθείς έτσι; Μαρθάκι!» απευθύνθηκε στη γυναίκα του, η οποία συχνά παινευόταν ότι τέλειωσε εσωτερική σε κάποιο εκπαιδευτήριο. Μήπως, ξέρεις, ψυχούλα μου, πότε μπαίνει στα κείμενα το θαυμαστικό;»

«Αυτό έλειπε, να μην ξέρω! Τσάμπα σπούδασα επτά χρόνια στο εκπαιδευτήριο; Θυμάμαι απ' έξω κι ανακατωτά όλη τη γραμματική. Το σημείο αυτό μπαίνει στις προσφωνήσεις, στα επιφωνήματα και στις εκφράσεις ενθουσιασμού, αγανάκτησης, χαράς, οργής και λοιπών συναισθημάτων».

«Μάλιστα-α...» σκέφτηκε ο Περεκλάντιν. Ενθουσιασμός, αγανάκτηση, οργή και λοιπά συναισθήματα...»

Ο δημόσιος υπάλληλος έπεσε σε βαθύ συλλογισμό... Σαράντα χρόνια έγραφε χαρτιά, χιλιάδες, δεκάδες χιλιάδες έγγραφα, και δε θυμάται ούτε μια αράδα που να εκφράζει ενθουσιασμό, αγανάκτηση ή κάτι παρόμοιο...

«Και λοιπά συναισθήματα...» σκεφτόταν. «Αλλά, σάμπως στα έγγραφα χρειάζονται συναισθήματα; Κι ένας αναισθητός μπορεί να τα γράψει... »

Το μούτρο του νεαρού επικριτή ξεπρόβαλε και πάλι πίσω από το φλογισμένο σημείο στίξης και χαμογέλασε φαρμακερά. Ο Περεκλάντιν σηκώθηκε και κάθισε στο κρεβάτι. Το κεφάλι του πονούσε, στο μέτωπο εμφανίστηκε κρύος ιδρώτας... Στη γωνία φώτιζε απαλά το καντήλι, τα έπιπλα ήταν καθαρά, γιορτινά, τα πάντα απέπνεαν ζεστασιά και την παρουσία γυναικείων χεριών, αλλά ο δύστυχος υπαλληλάκος κρύωνε, ένιωθε απαίσια, ακριβώς σαν να είχε αρρωστήσει από τύφο. Το θαυμαστικό στεκόταν πια όχι πίσω από τα κλειστά του μάτια, αλλά μπροστά του, εδώ, στο δωμάτιο, κοντά στο κομοδίνο της γυναίκας του και του έκλεινε κοροϊδευτικά το μάτι...

«Γραφομηχανή! Μηχανή!» ψιθύριζε το φάντασμα, φυσώντας κι εκτοξεύοντας πάνω στο γραφιά ξερό αέρα. «Ξύλο απελέκητο!»

Ο υπαλληλάκος κρύφτηκε κάτω από την κουβέρτα, όμως και κάτω από αυτήν συνέχισε να βλέπει το φάντασμα. Κόλλησε το πρόσωπό του στον ώμο της γυναίκας του, αλλά πίσω από τον ώμο ξεφύτρωνε ο ίδιος πάντα εφιάλτης... Όλη τη νύχτα παιδεύτηκε ο δύστυχος ο Περεκλάντιν, κι όταν φώτισε η μέρα το φάντασμα ήταν ακόμα εκεί... Το έβλεπε παντού. Την ώρα που φορούσε τις μπότες του, στο πιατελάκι του τσαγιού, στο παράσημο τρίτου βαθμού, το «Στανισλάφ»...

«Και λοιπά συναισθήματα...» σκεφτόταν. «Η αλήθεια είναι ότι δεν υπήρχαν συναισθήματα... Θα πάω, ας πούμε, σε λίγο, στη διεύθυνση να υποβάλω τα σέβη και τις ευχές μου... σάμπως αυτό γίνεται με συναίσθη-

μα; Λοιπόν, τι κρίμα... Είμαι απλώς μια ευχετήρια μηχανή...»

Ο Περεκλάντιν βγήκε στο δρόμο και σταμάτησε μια άμαξα, όμως του φάνηκε ότι στη θέση του αμαξά καθόταν ένα θαυμαστικό.

Μπαίνοντας στον προθάλαμο του σπιτιού του προίσταμένου του, στη θέση του θυρωρού είδε το σημείο... Που του μιλούσε πάντα για ενθουσιασμό, αγανάκτηση, οργή... Ο κονδυλοφόρος είχε πάρει κι αυτός τη μορφή θαυμαστικού. Ο Περεκλάντιν τον έπιασε, βούτηξε την πένα στο μελάνι και υπέγραψε:

«Κρατικός υπάλληλος Εφίμ Φόμιτς Περεκλάντιν!!!»

Βάζοντας τα τρία θαυμαστικά ένωσε ενθουσιασμό, αγανάκτηση, ικανοποίηση, κι έβραζε από οργή.

«Να, για να μάθεις! Να, για να μάθεις!» μουρμούρισε, πιέζοντας την πένα.

Το φωτεινό σημείο ικανοποιήθηκε κι αυτό και εξαφανίστηκε.

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΨΥΧΗ

Κάθε χρόνο στις γιορτές, οι κυρίες του Τσιορνοπούσκι και οι υπάλληλοι της νομαρχίας δίνουν, για φιλανθρωπικούς σκοπούς, μια ερασιτεχνική θεατρική παράσταση. Η παράσταση του περασμένου χρόνου ήταν σκέτη αποτυχία, διότι το διαδικαστικό κομμάτι το είχε αναλάβει ο αρχαιότερος τη τάξει σύμβουλος Τσούσκιν, που έκοψε κατά το ήμισυ το έργο και δεν επέτρεψε καμιά ελευθερία στους αφηγητές. Φέτος όμως, οι ερασιτέχνες ηθοποιοί στασίασαν. Την επιλογή του έργου την ανέλαβαν οι κυρίες, ενώ το σκηνοθετικό μέρος και η επιλογή των αφηγητών και των υπευθύνων για τους χορούς ανατέθηκε στον υπάλληλο ειδικών υποθέσεων Κασκάντοφ, άνθρωπο νέο, απόφοιτο πανεπιστημίου και φιλελεύθερο.

«Ποιον να διαλέξουμε, κύριοι;» συζητούσε ένα δεκαεμβριάτικο πρωινό ο Κασκάντοφ, με τα χέρια στη μέση και περιτριγυρισμένος από κόσμο. «Υπεύθυνος των χορών θα είναι ο υπολοχαγός της χωροφυλακής Ποντλιγκάιλοφ, ε... κι εγώ φυσικά. Από τους άντρες θα τραγουδήσουν... εγώ, ε, και ο υπολοχαγός της χωροφυλακής Ποντλιγκάιλοφ... Είναι πολύ καλός βαρύτονος, αλλά, μεταξύ μας, ακατέργαστος... Ποιος θα είναι αφηγητής στα διαλείμματα;»

«Τον Γλετβόρσκι να βάλετε...» είπε ο τραπεζάρχης Κισλιάγεφ, καθαρίζοντας με ένα σπέρτο τα νύχια του.

«Την προηγούμενη χρονιά, ο κατεργάρας, τα είπε καταπληκτικά... Και μόνο το μουσούδι του πόσα αξίζει! Πίνει, ο κανάγιας, αλλά... ξέρετε, όλα τα ταλέντα πίνουν! Κι ο Ραφαήλος, λένε, έπινε!»

«Γλετθόρσκι; Α, ναι, θυμάμαι... Δεν είναι κακός αφηγητής, αλλά η μανιέρα... η μανιέρα! Νικιφόρ, για φώναξε τον Γλετθόρσκι!»

Σε λίγο εμφανίστηκε ένας ψηλός, λίγο καμπουριασμένος καστανομάλλης με αναμαλλιασμένη χαιίτη, μεγάλα κόκκινα χέρια και πορτοκαλιά παντελόνια.

«Καθίστε, Γλετθόρσκι!» του είπε ο Κασκάντοφ, φυσώντας τη μύτη του σε ένα παρφουμαρισμένο μαντίλι. «Ξέρετε, ετοιμάζουμε πάλι παράσταση... Μα, καθίστε! Αφήστε αυτή την άχρηστη στους πάντες κινέζικη υποταγή στους ανωτέρους. Ας είμαστε απλοί! Λοιπόν... Στα διαλείμματα και μετά την παράσταση, όπως και τον προηγούμενο χρόνο, προβλέπεται ανάγνωση... Λοιπόν... αφηγητές και καλοί παρουσιαστές εδώ στο Τσιορνοπούτσκι δεν υπάρχουν καθόλου... Εγώ, μάλλον, θα μπορούσα να πω κάτι, ε... και ο υπολοχαγός της χωροφυλακής Ποντλιγκάιλοφ δεν αφηγείται κι άσχημα, αλλά δεν έχουμε χρόνο! Θα χρειαστεί να καταφύγουμε πάλι σε σας... Μήπως θα μπορούσατε να το αναλάβετε, καλέ μου;»

«Ευχαρίστως», είπε με σκυμμένο το κεφάλι ο Γλετθόρσκι. «Αλλά, μήπως, Ιβάν Ματβέιτς, θα ενοχλήσει κάποιους, όπως και τον προηγούμενο χρόνο, αν μου βγει μόνο γέλιο;»

«Μπα, μπα... Ελευθερία απόλυτη! Η πιο απόλυτη, πατερούλη! Πείτε ό,τι θέλετε και όπως θέλετε!

Γι' αυτό και ανέλαβα υπεύθυνος, για να σας παράσχω ελευθερία! Διαφορετικά δε θα συμφωνούσα... Με μια λέξη, μη διστάζετε, ούτε στην επιλογή, ούτε σε τίποτ' άλλο! Θα διαβάσετε κάτι, θα πείτε κανένα ανέκδοτο... τίποτα στιχάκια, γενικώς...»

«Αυτό γίνεται... Από τις εβραϊκές συνήθειες μπορεί κάτι...»

«Από τις εβραϊκές; Υπέροχα! Καταπληκτικά, ψυχή μου! Αλλά... μεταξύ μας, θα είναι σωστό κάτι τέτοιο; Το θέμα είναι, πατερούλη, ότι στη γιορτή θα παραβρεθεί κι ο Μέντσερ με τις κόρες του... είναι βαφτισμένος βέβαια, αλλά όσο να 'ναι, δε θα νιώθει άνετα... Θα προσβληθεί... Να βρίσκατε κάτι άλλο, ίσως...»

«Για τους Γερμανούς τα λες πολύ ωραία», μурμούρισε ο Κισλιάγεφ.

«Ναι, ίσως...» συμφώνησε ο Κασκάντοφ. «Βρείτε κάτι από τα γερμανικά ήθη... Μόνο που, να... κι αυτό μάλλον δεν είναι πρέπον... Η εξοχότητά της, Γερμανίδα από καταγωγή, βαρόνη φον Ρίτκαρτ... Δεν πρέπει, φίλτατέ μου! Δεν επιτρέπεται, βέβαια, και να σε περιορίζουμε, αλλά δε βλάφτει να είμαστε προσεχτικοί. Οι καιροί είναι τέτοιοι, εδώ που τα λέμε, που ο καθένας συνηθίζει να τα παίρνει όλα προσωπικά... Την προηγούμενη χρονιά, για παράδειγμα, είπατε, μεταξύ άλλων, κι ένα ανέκδοτο για τις αρμένικες συνήθειες, όπου, θυμάστε, οι Ναχιτσεβάν λένε: “Δώστε μας τη μάνικά σας, και όταν, θα δώσει ο Θεός, να πιάσετε φωτιά, θα σας δώσουμε δυο μάνικες”. Τι το προσβλητικό υπάρχει εδώ; Αλλά, να που κάποιοι προσβλήθηκαν!»

«Φοβερά προσβλήθηκαν!» επιβεβαίωσε ο Κισλιάγεφ.

«Ξέρουμε, λένε, για ποιον Ναχιτσεβάν μιλάει! Και οι κυρίες, με τη λέξη “μάνικα” κοκκίνιζαν. Άντε να καταλάβετε τώρα τι είναι πρόπον και τι όχι! Προσοχή και πάλι προσοχή! Για παράδειγμα, ας πάρουμε, έστω, τη ρωσική λαϊκή καθημερινότητα... κάτι από τον Γκορμπουνόφ... Μεγαλειώδες! Ενθουσιασμός! Αλλά δεν επιτρέπεται: η υψηλότητά του βρίσκει ότι αυτό είναι “χλευασμός του λαού”! Εν μέρει έχει δίκιο, αλλά... απαίσιιοι καιροί, μεταξύ μας μιλώντας! Ένας θεός ξέρει τι καιροί!»

«Θα μπορούσα, ξέρετε, να διαβάσω κάτι από τον Νεκράσοφ... “Και στο μέτωπο γραμμένα τα μοιραία λόγια: πωλείται στο δημόσιο παζάρι!” Θαυμάσια!»

«Μπα, μπα... όχι!» άνοιξε διάπλατα τα χέρια του ο Κασκάντοφ. «Η βραδιά θα είναι οικογενειακή... κυρίες, δεσποινίδες, κι εσείς “μοιραία λόγια”! Μα, τι λέτε, πατερούλη! Ούτε να το σκέφτεστε! Μπορούμε και χωρίς ακρότητες να ξεμπερδεύουμε! Κάτι χωρίς σκοπιμότητα, ουδέτερο... κάτι, να, ελαφρούτσικο...»

«Τι ελαφρούτσικο; Ίσως την τολστοϊκή Αμαρτωλή;»

«Είναι κάπως βαρύ, πατερούλη, η Αμαρτωλή!» συνοφρυώθηκε ο Κασκάντοφ. «Ο τελευταίος μονόλογος από το Συμφορά από το πολύ μυαλό... πολύ τετριμμένο, κοινότοπο και κάνει... κριτική, εν μέρει... Διαλέξτε κάτι άλλο... Και, σας παρακαλώ, με την άνεσή σας! Διαλέξτε ό,τι θέλετε... ό,τι θέλετε!»

Ο Πλετβόρσκι σήκωσε τα μάτια του ψηλά και βυ-

θίστηκε σε συλλογισμό. Ο Κισλιάγεφ τον κοίταξε, αναστέναξε και κούνησε περιφρονητικά το κεφάλι.

«Είσαι ένας ανήθικος» μούγκρισε, «αφού δεν μπορείς να σκεφτείς κάτι ηθικό!»

«Εδώ το θέμα δεν είναι η ηθική, Ζαχάρ Γλίτς», έσπευσε να τον υπερασπιστεί ο Κασκάντοφ. «Ο Γλετβόρσκι είναι μονόπλευρος, αυτό είναι αλήθεια!»

Ο Γλετβόρσκι κοκκίνισε και έτριψε τα μάτια του.

«Γιατί λοιπόν με καλείτε, αφού είμαι ανήθικος και μονόπλευρος;» είπε, καθώς σηκωνόταν και τραβούσε κατά την πόρτα. «Δε σας το ζήτησα εγώ».

Μόλις έφυγε ο Γλετβόρσκι, ο Κασκάντοφ άρχισε να πηγαίνει πέρα δώθε.

«Δεν τους καταλαβαίνω τέτοιους ανθρώπους, Ζαχάρ Γλίτς!» είπε στρώνοντας την κόμμωσή του. «Τ' ορκίζομαι, δεν τους καταλαβαίνω! Δεν είμαι άνθρωπος της κοινοτοπίας, ούτε καθυστερημένος... είμαι μάλιστα φιλελεύθερος και υφίσταμαι τις συνέπειες για τον τρόπο που σκέφτομαι, αλλά δεν καταλαβαίνω αυτού του είδους τις ακρότητες, όπως του κυρίου τούτου! Εγώ, ε, και... ο υπολοχαγός της χωροφυλακής Ποντλιγκάιλοφ φημιζόμαστε ως ελεύθερα σκεπτόμενοι... η κοινωνία μάς λoidωρεί... η υψηλότητά του με θεωρεί θιασώτη ρίζοσπαστικών ιδεών... Κι εγώ δεν απαρνιέμαι τις πεποιθήσεις μου! Είμαι ένας φιλελεύθερος! Αλλά... τέτοιοι άνθρωποι, όπως αυτός ο Γλετβόρσκι... δεν καταλαβαίνω! Εδώ πρόκειται για ακρότητα, και τους ακραίους ανθρώπους, εγώ, ο αμαρτωλός, δεν τους αντέχω! Δεν είμαι συντηρητικός, αλλά δεν τους αντέχω! Κατακρίνετέ με, πείτε με κοινότοπο... ό,τι

Φιλελεύθερη ψυχή

άλλο θέλετε, αλλά δεν μπορώ να δώσω το χέρι σε κυ-
ρίους σαν τον Τλετβόρσκι!»

Ο Κασκάντοφ σωριάστηκε εξαντλημένος στην
πολυθρόνα και έπεσε σε περισυλλογή...

«Να τον διώξουμε και τέρμα!» μουρμούρισε ο Κι-
σλιάγεφ, βάζοντας, από αμηχανία, στη μανσέτα του
μια σφραγίδα... «Να τον διώ-ξου-με... και... τέρμα!...
τέρμα!...»

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Παραμονή Πρωτοχρονιάς. Η Νέλλη, η νεαρή και χαριτωμένη κόρη ενός μεγαλογαιοκτήμονα στρατηγού, που ονειρεύεται μέρα νύχτα την παντρεία, κάθεται στο δωμάτιό της και με κουρασμένα, μισόκλειστα μάτια κοιτάζεται στον καθρέφτη. Είναι χλομή, τεντωμένη και ακίνητη, σαν καθρέφτης.

Η μη υπαρκτή αλλά ορατή προοπτική, όμοια με στενό ατελείωτο διάδρομο, η σειρά των αναρίθμητων κεριών, η αντανάκλαση του προσώπου της, των χεριών, της κορνίζας του καθρέφτη – όλα αυτά εδώ και καιρό έχουν τυλιχτεί με ομίχλη και έχουν συγχωνευτεί σε μια απεριόριστη, γκριζα θάλασσα. Μια θάλασσα που ταλαντεύεται, τρεμουλιάζει, αραιά και πού λαμπυρίζει από φωτεινές ανταύγειες...

Κοιτώντας τα ακίνητα μάτια και το ανοιχτό στόμα της Νέλλης, είναι δύσκολο να καταλάβεις αν κοιμάται ή όχι, αλλά, όπως και να 'χει, αυτή βλέπει. Στην αρχή βλέπει μόνο το χαμόγελο και την τρυφερή, γεμάτη χάρη έκφραση των ματιών κάποιου, ύστερα, πάνω στο γκριζο φόντο που τρεμοπαίζει, ξεχωρίζουν σταδιακά το περίγραμμα του κεφαλιού, το πρόσωπο, τα φρύδια, η γενειάδα. Είναι αυτός, ο άντρας της, το αντικείμενο μακρόχρονων ονειροπολήσεων και ελπίδων. Ο άντρας αντιπροσωπεύει για τη Νέλλη τα πάντα: το νόημα της ζωής, την προσωπική ευτυχία,

την καριέρα, τη μοίρα. Έξω από αυτόν, όπως και στο γκρίζο φόντο, είναι το σκοτάδι, το κενό, το παράλογο. Δεν είναι περίεργο λοιπόν, που, βλέποντας μπροστά της το όμορφο, μειλίχια χαμογελαστό πρόσωπό του, νιώθει απόλαυση, έναν ανείπωτα γλυκό εφιάλτη, που δεν μπορείς να τον περιγράψεις ούτε με τα λόγια ούτε με τη γραφή. Στη συνέχεια, ακούει τη φωνή του, βλέπει πώς είναι να ζει μαζί του κάτω από την ίδια στέγη, πώς ταυτίζεται σταδιακά η ζωή της με τη δική του ζωή. Στο γκρίζο φόντο τρέχουν οι μήνες, τα χρόνια... και η Νέλλη βλέπει το μέλλον της, σε όλες του τις λεπτομέρειες.

Στο γκρίζο φόντο περνάνε η μια μετά την άλλη οι εικόνες. Βλέπει, για παράδειγμα, πως μια παγωμένη χειμωνιάτικη νύχτα χτυπάει την πόρτα του αγροτικού γιατρού Στεπάν Λούκιτς. Πίσω από την πύλη τεμπέλικα και βραχνιασμένα γαβγίζει το γέρικο σκυλί. Τα παράθυρα του γιατρού είναι σκοτεινά. Γύρω ησυχία.

«Οχ, Θεέ μου... οχ, Θεέ μου!» ψιθυρίζει η Νέλλη.

Αλλά να, τελικά τρίζει το πορτόνι, και η Νέλλη βλέπει μπροστά της τη μαγείρισσα του γιατρού.

«Είναι μέσα ο γιατρός;»

«Κοιμάται...» ψιθυρίζει η μαγείρισσα βάζοντας το χέρι στο στόμα, σαν να φοβάται ότι θα ξυπνήσει τον κύριό της. «Μόλις γύρισε από την επιδημία. Έχω εντολή να μην τον ξυπνήσω».

Όμως, η Νέλλη δεν την ακούει. Παραμερίζοντάς τη με το χέρι, ορμά σαν τρελή μέσα στο σπίτι. Αφού διασχίσει κάμποσα σκοτεινά και αποπνικτικά δωμάτια, γκρεμίζοντας στο διάβα της δυο-τρεις καρέκλες,

βρίσκει επιτέλους την κρεβατοκάμαρα του γιατρού. Ο Στεπάν Λούκιτς είναι ξαπλωμένος στο κρεβάτι του με τα ρούχα αλλά χωρίς σακάκι, και με προτεταμένα τα χείλη του χουχουλιάζει τις παλάμες του. Δίπλα του φωτίζει αδύναμα ένα λυχνάρι. Η Νέλλη, χωρίς να αρθρώσει λέξη, κάθεται στην καρέκλα και βάζει τα κλάματα. Κλαίει πικρά, με το σώμα της να τραντάζεται ολόκληρο.

«Ο αν...ο άντρας μου είναι άρρωστος!» λέει τελικά.

Ο Στεπάν Λούκιτς σωπαίνει. Ανασηκώνεται αργά, στηρίζει το κεφάλι στο χέρι του και κοιτάζει την επισκέπτρια με νυσταγμένα, ακίνητα μάτια.

«Ο άντρας μου είναι άρρωστος!» συνεχίζει η Νέλλη, συγκρατώντας τα αναφιλητά της. «Για τον Θεό, ελάτε... Γρήγορα... όσο πιο γρήγορα γίνεται!»

«Τι;» λέει ο γιατρός φυσώντας στην παλάμη του.

«Πάμε! Τώρα αμέσως! Αλλιώς... αλλιώς... τρομάζω και να το πω... Για όνομα του Θεού!»

Καταπίνοντας τα δάκρυά της, χλομή κι εξουθενωμένη, η Νέλλη αρχίζει να περιγράφει στο γιατρό την ξαφνική αρρώστια του άντρα της και τον απερίγραπτο φόβο. Η οδύνη της είναι ικανή να ραγίσει και πέτρα, αλλά ο γιατρός την κοιτάζει, φυσάει στην παλάμη του και... και δεν κουνάει ρούπι.

«Αύριο, αύριο θα 'ρθω...» μουρμουρίζει.

«Αδύνατο!» λέει έντρομη η Νέλλη, «το ξέρω, ο άντρας μου έχει τύφο! Τώρα... τη στιγμή αυτή σας χρειάζεται!»

«Μόλις... μόλις γύρισα...» μουρμουρίζει και πάλι ο γιατρός. «Τρεις μέρες γύριζα στην επιδημία. Και εξα-

ντλήθηκα, κι είμαι κι εγώ άρρωστος... Δεν μπορώ, με κανέναν τρόπο! Με κανέναν! Εγώ... έχω μολυνθεί κι εγώ... Ορίστε!»

Ο γιατρός χώνει κάτω από τη μύτη της Νέλλης το θερμόμετρο.

«Ο πυρετός μου άγγιξε το σαράντα... Δεν μπορώ, με κανέναν τρόπο! Δεν... δεν είμαι σε θέση να κρατηθώ ούτε καθιστός. Με συγχωρείτε, θα ξαπλώσω...»

Ο γιατρός ξαπλώνει.

«Μα, σας θερμοπαρακαλώ, γιατρέ!» βογκάει απελπισμένα η Νέλλη. «Σας ικετεύω! Βοηθήστε με, για όνομα του Θεού. Βάλτε τα δυνατά σας και πάμε... Θα σας πληρώσω, γιατρέ».

«Θεέ μου... μα σας εξήγησα! Αχ!»

Η Νέλλη πετάγεται πάνω και αρχίζει να πηγαίνει πέρα δώθε νευρικά. Θέλει να εξηγήσει στο γιατρό, να το συζητήσει μαζί του... Νομίζει πως, αν του έδινε να καταλάβει πόσο ακριβός τής είναι ο άντρας της και πόσο δυστυχισμένη είναι, θα ξεχνούσε και την κούρασή του και την αρρώστια του. Αλλά πού θα βρει την ευγλωττία;

«Πηγαίνετε στον επαρχιακό γιατρό...» ακούει τη φωνή του γιατρού Στεπάν Λούκιτς.

«Αυτό είναι αδύνατο! Μένει είκοσι πέντε βέρστια μακριά από εδώ, και ο χρόνος είναι πολύτιμος. Και τα άλογα δεν αντέχουν; από το σπίτι μας έως εδώ είναι σαράντα βέρστια, και από εδώ στο γιατρό της επαρχίας άλλα τόσα σχεδόν... Όχι, αυτό δε γίνεται! Πάμε. Στεπάν Λούκιτς! Έναν άθλο σας ζητάω να κάνετε. Κάντε τον! Λυπηθείτε μας!»

«Να πάρει ο διάβολος... Εδώ ψήνομαι... το κεφάλι μου γυρίζει, κι αυτή δεν καταλαβαίνει. Δεν μπορώ! Αφήστε με ήσυχο».

«Μα, είστε υποχρεωμένος να έρθετε! Και δεν μπορείτε να μην έρθετε! Αυτό είναι εγωιστικό! Ο άνθρωπος οφείλει να θυσιάζει τον εαυτό του για τον πλησίον, κι εσείς... εσείς αρνείστε να έρθετε!... Θα σας μηνύσω, κύριε!»

Η Νέλλη το νιώθει ότι ξεστομίζει ένα προσβλητικό και άδικο ψέμα, αλλά για τη σωτηρία του άντρα της είναι ικανή να ξεχάσει και τη λογική και το τακτ και τη συμπόνια προς τους ανθρώπους... Αντί για άλλη απάντηση στις απειλές της, ο γιατρός πίνει με βουλιμία ένα ποτήρι κρύο νερό. Η Νέλλη αρχίζει να τον ικετεύει και πάλι, να επικαλείται τη συμπόνια, σαν την τελευταία ζητιάνα του δρόμου... Τελικά, ο γιατρός παραδίνεται. Σηκώνεται αργά, κοντανασαίνοντας, βογκάει και ψάχνει το σακάκι του.

«Να, εδώ είναι το σακάκι σας!» τον βοηθάει η Νέλλη. «Επιτρέψτε μου να σας το φορέσω... Ωραία. Πάμε. Θα σας πληρώσω... θα σας το χρωστάω για όλη μου τη ζωή...»

Αλλά τι μαρτύριο κι αυτό! Αφού φόρεσε το σακάκι, ο γιατρός ξαναξάπλωσε. Η Νέλλη τον σηκώνει και τον κουβαλάει στο χολ... Στο χολ ακολουθεί μια μακρόσυρτη μάχη για να βάλει τις γαλότσες του και τη γούνα του... Δε βρίσκει και το σκούφο του... Τελικά, η Νέλλη κάθεται στην άμαξα. Δίπλα της ο γιατρός. Τώρα, το μόνο που μένει είναι να διανύσουν τα σαραντα βέρστια. Ο άντρας της θα έχει πια ιατρική βοή-

θεια. Πάνω στη γη έχει πέσει μαύρο σκοτάδι. Δε βλέπεις ούτε τη μύτη σου... Φυσάει ένας παγωμένος, χειμωνιάτικος αέρας. Κάτω από τις ρόδες, παγωμένοι σβόλοι λάσπης. Ο αμαξάς σταματάει και σκέφτεται ποιο δρόμο να ακολουθήσει...

Η Νέλλη κι ο γιατρός μένουν σιωπηλοί σε όλη τη διαδρομή. Ταρακουνιούνται φρικτά, αλλά δε νιώθουν ούτε το κρύο ούτε το ταρακούνημα.

«Πιο γρήγορα! Πιο γρήγορα!» παρακαλεί η Νέλλη τον αμαξά.

Κατά τις πέντε το πρωί τα ξεθεωμένα άλογα μπαίνουν στην αυλή. Η Νέλλη βλέπει τη γνώριμη πύλη, το πηγάδι με το γερανόμορφο πουλί στο στόμιό του, τη μακριά σειρά των στάβλων και τα υποστατικά... Επιτέλους είναι στο σπίτι.

«Περιμένετε, έφτασα...» λέει στον Στεπάν Λούκιτς, βάζοντάς τον να καθίσει στον καναπέ της τραπεζαρίας. «Ζεσταθείτε λίγο, κι εγώ πάω να δω πώς είναι ο άντρας μου».

Επιστρέφοντας ένα λεπτό αργότερα, η Νέλλη βρίσκει το γιατρό ξαπλωμένο στον καναπέ, να παραμιλάει.

«Περάστε, γιατρέ... Γιατρέ!»

«Τι; Ρωτήστε τη Δόμνα...» μουρμουρίζει ο Στεπάν Λούκιτς.

«Τι;»

«Στο συνέδριο είπαν... Ο Βλάσοφ το είπε... Ποιον; Τι;»

Η Νέλλη βλέπει ότι ο γιατρός έχει πέσει σε παράληρημα, όπως και ο άντρας της. Τι να κάνει;

«Στο γιατρό της επαρχίας!» αποφασίζει.

Πάλι τα σκοτάδια, πάλι ο κρύος αέρας, πάλι οι παγωμένοι σβόλοι. Υποφέρει ψυχικά και σωματικά και, για να την ανταμείψει για τα βάσανα αυτά, η απατηλή φύση δεν έχει κανέναν τρόπο, κανένα υποκατάστατο...

Βλέπει στο γκρίζο φόντο τον άντρα της να ψάχνει για λεφτά, να πληρώσει τα χρέη στην τράπεζα που του έχει υποθηκεύσει το αγρόκτημα. Δεν κοιμάται αυτός, δεν κοιμάται αυτή, σκέφτονται κι οι δυο, μέχρι να πονέσει το μυαλό τους, πώς θα αποφύγουν το δικαστικό κλητήρα.

Βλέπει και τα παιδιά. Τον αιώνιο φόβο για τα κρώματα, τη σκαρλατίνα, το διφθερίτη, τα μηδενικά στο σχολείο, το χωρισμό από αυτά. Από τα πέντε-έξι μωρά, σίγουρα θα πεθάνει το ένα.

Το γκρίζο φόντο δεν είναι κενό από θανάτους. Κατανοητό. Ο σύζυγος κι η σύζυγος δεν μπορούν να πεθάνουν ταυτόχρονα. Ο ένας από αυτούς πρέπει να επιζήσει, οπωσδήποτε, για να κηδέψει τον άλλον. Και η Νέλλη βλέπει τον άντρα της να πεθαίνει. Αυτή η φοβερή δυστυχία έρχεται μπροστά της με όλες τις λεπτομέρειες. Βλέπει το φέρετρο, τα κεριά, τον παπά, ακόμα και τις πατημασιές που άφησε στο χολ ο νεκροθάφτης.

«Γιατί όλα αυτά; Για ποιο λόγο;» ρωτάει, κοιτάζοντας χαζά το πρόσωπο του νεκρού άντρα της.

Τότε, όλη η προηγούμενη ζωή με τον άντρα της μοιάζει με ηλίθιο, αχρείαστο πρόλογο σ' αυτό το θάνατο.

Ο καθρέφτης

Κάτι πέφτει από τα χέρια της Νέλλης και χτυπάει στο πάτωμα. Αυτή ανασκιρτάει, πετάγεται πάνω κι ανοίγει διάπλατα τα μάτια. Ο ένας καθρέφτης βρίσκεται στα πόδια της, ο άλλος είναι όπως πάντα στο τραπέζι. Κοιτάζεται σ' αυτόν και βλέπει ένα χλομό, κλαμένο πρόσωπο. Το γκρίζο φόντο έχει εξαφανιστεί.

«Μου φαίνεται ότι αποκοιμήθηκα...» σκέφτεται αναστενάζοντας ελαφρά.

ΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ

«**E**

λάτε, Ιβάν Ιβάνιτς, πείτε μας κάτι τρομαχτικό!»

Ο Ιβάν Ιβάνιτς έστριψε το μουστάκι του, ξερόβηξε, πλατάγισε τα χείλη του και φέρνοντας το κάθισμά του κοντά στις κυρίες, άρχισε:

«Η ιστορία μου αρχίζει όπως αρχίζουν γενικώς οι καλύτερες ρωσικές ιστορίες. Ήμουν, πρέπει να το παραδεχτώ, πιωμένος... Έκανα Πρωτοχρονιά στο σπίτι ενός παλιού μου γνώριμου και ήπια όσο σαράντα μερακλήδες μαζί. Οφείλω όμως να πω, ως δικαιολογία, ότι δε μέθυσα επειδή ήμουν στα κέφια μου. Το να χαιρέσαι για μια ανοησία, όπως η υποδοχή του καινούργιου χρόνου, είναι, κατά τη γνώμη μου, κουταμάρα και ανάξιο της ανθρώπινης διάνοιας. Ο καινούργιος χρόνος είναι πάντα το ίδιο απαίσιος με τον παλιό, με τη μόνη διαφορά ότι ο παλιός χρόνος ήταν άσχημος, ενώ ο καινούργιος θα είναι πάντα χειρότερος... Κατά την άποψή μου, με τον ερχομό του καινούργιου χρόνου θα πρέπει όχι να χαιρόμαστε, αλλά να υποφέρουμε, να κλαίμε, να φτάνουμε ακόμα και στην απόπειρα αυτοκτονίας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, όσο πιο νέος είναι ο χρόνος, τόσο πιο κοντά είναι ο θάνατος, τόσο πιο μεγάλη η φαλάκρα, τόσο πιο δαιδαλώδεις οι ρυτίδες, πιο γερασμένη η γυναίκα μας, πιο πολλά τα παιδιά, πιο λίγα τα λεφτά...

»Έτσι, ήπια μέχρι αηδίας, από θλίψη... Όταν βγήκα από το σπίτι του γνωστού μου, το ρολόι της μητρόπολης σήμανε ακριβώς δύο. Ο καιρός έξω ήταν απαίσιος... Μα το σατανά, δεν μπορούσες να καταλάβεις αν ήταν χειμώνας ή φθινόπωρο. Το σκοτάδι ολόγυρα ήταν τέτοιο που δε χρειαζόταν καν να έχεις μάτια, γιατί, όσο και να κοιτούσες, δεν έβλεπες το παραμικρό, λες και σε βούτηξαν σε τενεκέ με φούμο. Η βροχή σε μαστίγωνε... Ο κρύος και δυνατός αέρας έβγαζε φρικτές νότες: μούγκριζε, έκλαιγε, βογκούσε, τσίριζε, λες και την ορχήστρα της φύσης τη διηύθυνε μια μάγισσα. Κάτω από τα πόδια σου έκλαιγε με αναφιλητά η λάσπη. Οι φανοστάτες σε κοιτούσαν θαμπά, σαν χήρες που θρηνολογούσαν... Η δύστυχη η φύση υπέφερε από φρίντριχ χεράους¹... Εν ολίγοις, ο καιρός θα χαροποιούσε το ληστή, τον κλέφτη, αλλά όχι εμένα, έναν ήσυχο και μεθυσμένο αστό. Εμένα με βύθισε στην απόλυτη θλίψη...

»Η ζωή είναι μια ανιαρή ιστορία... που φιλοσοφεί, τσαλαβουτώντας στη λάσπη και παραπαίοντας... Άδεια, άχρωμη φυτοζωή... μια ψευδαίσθηση... Οι μέρες περνούν η μια μετά την άλλη, το ίδιο και τα χρόνια, κι εσύ παραμένεις πάντα το ζώο που ήσουν και πριν... Θα περάσουν τα χρόνια κι εσύ θα είσαι πάντα ο ίδιος Ιβάν Ιβάνιτς, που θα πίνει, θα τρώει, θα κοιμάται... Στο τέλος, θα σε παραχώσουν, τον ηλίθιο, στον τάφο, θα φάνε με δικά σου έξοδα κόλλυβα, θα πιουν καφέδες και θα πουν: “Ήταν καλός άνθρωπος,

¹ Σιχασιά, από το γερμανικό Friedrich-heraus. (Σ.τ.Μ.)

αλλά, κρίμα, το κάθαρμα, άφησε ελάχιστα λεφτά!”

»Πήγαινα, λοιπόν, από τη Μεσάνσκαγια στην Πρέσνια, απόσταση σεβαστή για ένα μεθυσμένο... Μπαίνοντας στα σκοτεινά και στενά δρομάκια, δε συνάντησα ψυχή ζώσα, δεν άκουσα ούτε ένα ζωντανό ήχο. Από φόβο μη λερώσω τις γαλότσες μου, στην αρχή βάδιζα πάνω στο πεζοδρόμιο, έπειτα όμως, όταν, παρά τις προφυλάξεις, αυτές άρχισαν παραπονιάρικα να βουλιάζουν στη λάσπη, κατέβηκα στο δρόμο: τουλάχιστον στο οδόστρωμα ήταν λιγότερες οι πιθανότητες να σκοντάψω στα λιθάρια ή να γλιστρήσω στο ρείθρο της αποχέτευσης... Ο δρόμος μου ήταν τυλιγμένος στο σκοτάδι, ένα σκοτάδι αδιαπέραστο: στην αρχή, συναντούσα κάτι θαμπούς φανοστάτες, δυο-τρία δρομάκια όμως παρακάτω έλειψε και αυτή η πολυτέλεια. Αναγκάστηκα να πηγαίνω ψηλαφητά... Κοιτάζοντας προσεχτικά στα σκοτάδια και ακούγοντας από πάνω μου το θρηνητικό βουητό του ανέμου, συντόμευσα το δήμα... Την ψυχή μου την κυρίευε σιγά σιγά ένας ανεξήγητος φόβος... Ο φόβος μετατράπηκε σε τρόμο, όταν άρχισα να καταλαβαίνω ότι χάθηκα, έχοντας βγει εντελώς από το δρόμο μου. “Αμαξά!” φώναξα. Απάντηση δεν υπήρξε...

»Αποφάσισα τότε να προχωρήσω μπροστά, όσο έβλεπαν τα μάτια μου, με την ελπίδα ότι αργά ή γρήγορα θα ’βγαινα σε κάποιο μεγάλο δρόμο, όπου θα υπήρχαν φανοστάτες και αμαξάδες. Χωρίς να κοιτάξω πίσω μου ή τριγύρω, άρχισα να τρέχω... Από την αντίθετη κατεύθυνση φυσούσε δυνατός παγωμένος αέρας, και τα μάτια μου τα μαστίγωνε δυνατή βρο-

χή... Έτρεχα πότε πάνω στα πεζοδρόμια, πότε στη μέση του δρόμου... Πώς διασώθηκε το μέτωπό μου ύστερ' από τις τόσες συγκρούσεις με φανοστάτες και ντουβάρια, είναι απορίας άξιο».

Ο Ιβάν Ιβάνιτς έκανε μια μικρή διακοπή, ήπια ένα ποτηράκι βότκα, έστριψε την άλλη πλευρά του μουστακιού και συνέχισε:

«Δε θυμάμαι πόση ώρα έτρεχα... Θυμάμαι μόνο πως τελικά σκόνταψα και χτύπησα δυνατά πάνω σε κάποιο περίεργο αντικείμενο... Δεν μπορούσα να το δω, αλλά ψηλαφώντας το μου δημιουργήθηκε η εντύπωση πως επρόκειτο για κάτι πολύ παγωμένο, βρεγμένο, καλολαξεμένο... Κάθισα να ξεκουραστώ... Δε θα καταχραστώ την υπομονή σας, και θα σας πω μόνο πως, όταν λίγο αργότερα άναψα ένα σπύρτο, είδα ότι καθόμουν πάνω σ' έναν τάφο...

»Μέσα σ' εκείνο το απόλυτο σκοτάδι και τη σιωπή, αντικρίζοντας τον τάφο ένωσα την απόλυτη φρίκη, έκλεισα τα μάτια και πετάχτηκα πάνω... Κάνοντας ένα βήμα σκόνταψα σε κάποιο άλλο αντικείμενο... Φανταστείτε τον τρόμο μου! Ήταν ένας ξύλινος σταυρός... “Θεέ μου, έπεσα σε νεκροταφείο!” σκέφτηκα, σκεπάζοντας το πρόσωπο με τα χέρια και καταρρέοντας πάνω στον τάφο. “Αντί να βγω στην Πρέσνια, βρέθηκα στο Βανγκάκοβο!”

»Δε φοβάμαι ούτε τα νεκροταφεία ούτε τους πεθαμένους... Δεν έχω προκαταλήψεις και πάει καιρός που έχω απαλλαγεί από τα παραμύθια της γιαγιάς, αλλά, ανάμεσα στα άφωνα μνήματα, μια σκοτεινή νύχτα, με τον αέρα να βογκάει και τις σκέψεις να τριγυρίζουν

στο μυαλό μου, η μια πιο ζοφερή από την άλλη, αισθάνθηκα τις τρίχες των μαλλιών μου να σηκώνονται και ένα ρίγος να διαπερνά την πλάτη μου και μια παγωνιά εσωτερική... “Μπα, δεν μπορεί!” καθησύχαζα τον εαυτό μου. “Είναι οφθαλμαπάτη, παραίσθηση... όλα αυτά τα φαντάζομαι γιατί στο κεφάλι μου έχουν εγκατασταθεί ο Ντέπρε, ο Μπάουερ, ο Αραμπάζι... Είμαι ένας δειλός!”

»Εκείνη τη στιγμή, ενώ προσπαθούσα να εμψυχώσω τον εαυτό μου, άκουσα σιγανά βήματα... Κάποιος περπατούσε αργά, όμως... αυτά δεν ήταν ανθρώπινα βήματα... ήταν υπερβολικά σιγανά και μικρά... δεν μπορούσαν να είναι ανθρώπινα... “Νεκρός”, σκέφτηκα.

»Τελικά, ο μυστηριώδης “άγνωστος” με πλησίασε, άγγιξε το γόνατό μου και πήρε βαθιά ανάσα... Έπειτα άκουσα ένα ουρλιαχτό... τόσο φριχτό και απόκοσμο που σου ξέσκιζε την ψυχή... Αν τρομάζετε όταν ακούτε τις γιαγιάδες σας να διηγούνται ιστορίες για πεθαμένους που ουρλιάζουν, τότε φανταστείτε τι είναι να ακούς το ίδιο το ουρλιαχτό! Πάγωσα, σάλεψε το μυαλό μου από τον τρόμο... Ο Ντέπρε, ο Μπάουερ κι ο Αραμπάζι χάθηκαν από τη σκέψη μου, κι από το μεθύσι μου δεν έμεινε ίχνος... Μου φαινόταν πως αν άνοιγα τα μάτια μου και ριψοκινδύνευα να κοιτάξω στο σκοτάδι, θα έβλεπα το ωχροκίτρινο σκελετωμένο πρόσωπο και το μισοσαπισμένο σάβανο... “Θεέ μου, ας έρθει γρήγορα το πρωί”, ικέτευα...

»Αλλά μέχρι να ξημερώσει, μου συνέβη να ζήσω μια ανείπωτη φρίκη, μια φρίκη που αδυνατώ να περι-

γράφω. Καθισμένος στο μνήμα κι αφού επέζησα από το ουρλιαχτό του ενοίκου του, ξάφνου άκουσα καινούργια δήματα... Κάποιος ερχόταν καταπάνω μου βαδίζοντας βαριά και ρυθμικά... Φτάνοντας κοντά μου, ο νέος επισκέπτης από τον τάφο αναστέναξε, και ένα λεπτό αργότερα το παγωμένο, κοκαλένιο χέρι του έπεσε βαριά στον ώμο μου... Λιποθύμησα».

Ο Ιβάν Ιβάνιτς ήπια ένα ποτηράκι βότκα και πλατάγισε τα χείλη του.

«Λοιπόν;» τον ρώτησαν οι κυρίες.

«Ξύπνησα σε ένα μικρό τετράγωνο δωμάτιο... Από το μοναδικό, καγκελόφρακτο παραθυράκι έφτανε το αδύναμο φως της αυγής... “Φαίνεται, σκέφτηκα, πως οι πεθαμένοι με πήραν μαζί τους στον οικογενειακό τάφο...” Ωστόσο, μπορείτε να φανταστείτε τη χαρά μου, όταν άκουσα πίσω από τον τοίχο ανθρώπινες κουβέντες: “Πού τον βρήκες;” ρωτούσε μια μπάσα φωνή. “Κοντά στον πάγκο με τα μνημεία του Μπελομπριζόφ, αξιότιμε”, απαντούσε μια άλλη μπάσα φωνή, “εκεί όπου είναι τα αγάλματα και οι σταυροί. Κοιτάζω και τον βλέπω να κάθεται έχοντας αγκαλιάσει ένα άγαλμα, ενώ δίπλα του αλυκτούσε ένα σκυλί... Πρέπει να ήταν πιωμένος...”

»Το πρωί, όταν ξύπνησα, με άφησαν να φύγω...»

ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Γπέροχη και καταπληκτική εικόνα παρουσίαζε η ανθρωπότητα την πρώτη μέρα του καινούργιου χρόνου. Όλοι χαίρονταν, θριαμβολογούσαν, εύχονταν ο ένας στον άλλον. Στην ατμόσφαιρα αντηχούσαν οι πιο ειλικρινείς και εγκάρδιες ευχές. Όλοι ήταν ευτυχισμένοι και ικανοποιημένοι...

Μονάχα ο Πονιμάγεφ, γραμματέας της νομαρχίας, δεν ήταν ευχαριστημένος. Το μεσημέρι της Πρωτοχρονιάς στεκόταν σε έναν από τους δρόμους της πρωτεύουσας και διαμαρτυρόταν. Έχοντας αγκαλιάσει με το δεξί χέρι την κολόνα του φανοστάτη, ενώ με το αριστερό απομάκρυνε κάποιο αόρατο εμπόδιο, μουρμούριζε πράγματα ασυγχώρητα και προφανή... Δίπλα του στεκόταν η γυναίκα του και τον τραβούσε από το μανίκι. Το πρόσωπό της ήταν κλαμένο και λυπημένο.

«Θησαυρέ μου!» έλεγε. «Βάσανό μου! Ανάθεμα τα μάτια σου τα αδιάντροπα, τουρκόσπορε! Προχώρα, σου λέω! Άντε, όσο είναι ακόμα καιρός, να υπογράψεις! Προχώρα, ηλίθιε μεθύστακα».

«Έπ' ουδενί! Εγώ είμαι άνθρωπος μορφωμένος και δεν πρόκειται να υποταχτώ στην αγραμματοσύνη! Αν θες, πήγαινε να υπογράψεις εσύ, κι άσε με εμένα!... Δε θέλω να ζω σαν δούλος».

«Προχώρα! Αν δεν υπογράψεις, θα το πληρώσεις

ακριβά! Θα σε διώξουν, εσένα τον άθλιο, και τότε θα πεθάνω κι εγώ από την πείνα! Προχώρα, σκύλε!»

«Έστω... Θα χαθώ... Αν είναι για την αλήθεια, α-κόμα και τώρα, δε με πειράζει!»

Ο Πονιμάγεφ σήκωσε το χέρι —για να απομακρύνει τη γυναίκα του—, το οποίο διέγραψε στον αέρα ένα ημικύκλιο... Ένας αστυνομικός διοικητής που περνούσε εκείνη την ώρα ντυμένος με την καινούργια του χλαίνη, σταμάτησε για μια στιγμή και, απευθυνόμενος στον Πονιμάγεφ, είπε:

«Ντροπή σας! Φερθείτε όπως όλος ο κόσμος!»

Ο Πονιμάγεφ ντράπηκε. Ανοιγόκλεισε τα μάτια και ξεδίπλωσε το χέρι του από την κολόνα του φανοστάτη. Η γυναίκα του, εκμεταλλευόμενη τη στιγμή, τον τράβηξε από το μανίκι στο δρόμο αποφεύγοντας επιμελώς καθετί από το οποίο εκείνος θα μπορούσε να γραπωθεί. Δέκα λεπτά αργότερα είχε κουβαλήσει τον άντρα της ως το κατώφλι του προϊστάμενου.

«Έλα, Αλιόσα, πήγαινε!» είπε τρυφερά. «Πήγαινε, Αλιόσετσα! Θα υπογράψεις και θα φύγεις αμέσως. Κι εγώ θα σου αγοράσω κονιάκ και τσάι. Δε θα σε βρίζω, όταν πιωμένος... Μη με καταστρέφεις, την ορφανούλα!»

«Ααα... χμ... Αυτό είναι λοιπόν το σπίτι του; Υπέροχα! Πολύ καλά! Ας υπογράψουμε, να πάρει ο διάββλος. Θα υπογράψουμε έτσι που θα το θυμάται για πολύ! Θα του τα γγράψω όλα σ' αυτό το χαρτί! Θα γράψω τι γνώμη έχω γι' αυτόν! Κι ας με διώξει μετά! Κι αν με διώξει, εσύ θα φταις! Εσύ!»

Ο Πονιμάγεφ ταλαντεύτηκε, έσπρωξε με τον ώμο την πόρτα και μπήκε με θόρυβο στην είσοδο. Εκεί, δίπλα στην πόρτα, στεκόταν ο θυρωρός ο Εγκόρ, φρεσκοξυρισμένος, με πρωτοχρονιάτικη αμφίεση. Κοντά στο τραπεζάκι με το φύλλο χαρτί στέκονταν ο Βεζούβιγεφ κι ο Τσιορνοσβίνσκι, συνάδελφοι του Πονιμάγεφ. Ο ψηλόλιγνος Βεζούβιγεφ υπέγραφε, ενώ ο Τσιορνοσβίνσκι, ένας μικροκαμωμένος, δουλικός ανθρωπάκος, περίμενε τη σειρά του. Στα πρόσωπα και των δύο διάβαζες: «Ευτυχές το Νέο Έτος!» Ήταν καταφανές ότι δεν υπέγραφαν απλώς, το ένιωθαν κιόλας. Βλέποντάς τους ο Πονιμάγεφ, έκανε μια περιφρονητική γκριμάτσα και με αγανάκτηση τυλίχτηκε στο παλτό του.

«Εννοείται!» είπε. «Εννοείται! Πώς να μην ευχηθούμε στον εξοχότατο; Δεν επιτρέπεται να μην του ευχηθούμε! Χα, χα! Πρέπει να εκφράσουμε τα δουλικά αισθήματά μας!»

Ο Βεζούβιγεφ κι ο Τσιορνοσβίνσκι τον κοίταξαν κατάπληκτοι. Ποτέ στη ζωή τους δεν είχαν ακούσει κάτι παρόμοιο!

«Σάμπως αυτό δεν είναι αγραμματοσύνη, ραγιαδισμός;» συνέχιζε ο Πονιμάγεφ. «Παράτα το, μην υπογράφεις! Εκδήλωσε τη διαφωνία σου!»

Χτύπησε τη γροθιά του πάνω στο χαρτί και τσαλάκωσε την υπογραφή του Βεζούβιγεφ.

«Στασιάζεις, αξιότιμε!» είπε ο Εγκόρ, ορμώντας στο τραπεζάκι και σηκώνοντας το χαρτί ψηλά. «Γι' αυτό που κάνατε, αξιότιμε, στο συναδελφό σας από δω... ξέρετε τι;»

Τη στιγμή εκείνη άνοιξε η πόρτα και μπήκε ένας ψηλός, ηλικιωμένος άντρας, με γούνα αρκούδας και κασκέτο με χρυσό σιρίτι. Ήταν ο προϊστάμενος του Πονιμάγεφ, ο Βελελέπτοφ. Μόλις τον είδαν, ο Εγκόρ, ο Βεζούβιγεφ κι ο Τσιορνοσβίνσκι χτύπησαν προσοχές. Ο Πονιμάγεφ τεντώθηκε επίσης, αλλά χαμογέλασε ειρωνικά και έστριψε το ένα του μουστάκι.

«Α!» είπε ο Βελελέπτοφ, βλέποντας τους υπαλληλάκους. «Εσείς... εδώ; Μά 'στα... φίλοι... Καταλαβαίνω... (προφανώς η εξοχότητά του ήταν ελαφρώς σουρωμένος). Καταλαβαίνω... Κι εσάς επίσης... Ευχαριστώ που δε με ξεχάσατε... Ευχαριστώ... Μά 'στα... Χαίρομαι που σας βλέπω... Σας εύχομαι... Κι εσύ, Πονιμάγεφ, τα έτσουξες ήδη; Δεν πειράζει. Μην ντρέπεσαι... Πίνε, αλλά να μη σε πίνει... Πιείτε και διασκεδάστε...»

«Κάθι κλο για τ' κλο, ιεχότατε!» ριψοκινδύνευσε να σχολιάσει ο Βεζούβιγεφ.

«Μάλιστα, καταλαβαίνω... Πώς το είπες; Ποιο καλό; Εντάξει, πηγαίνετε στο καλό... Αλλά, όχι... Πέρασατε ήδη από τον Νικίτα Προχόριτς; Όχι ακόμα; Υπέροχα. Θα σας δώσω κάτι βιβλία... να του τα πάτε... Μου έδωσε να διαβάσω τον *Οδοιπόρο* εδώ και δυο χρόνια... Τώρα, πρέπει να του τα πάω... Ελάτε, θα σας τα δώσω... Αφήστε τα παλτά σας!»

Οι υπάλληλοι έβγαλαν τα παλτά τους και ακολούθησαν τον Βελελέπτοφ. Πρώτα μπήκαν στο χολ, και μετά σε μια μεγάλη, πολυτελώς διακοσμημένη σάλα, όπου γύρω από το στρογγυλό τραπέζι καθόταν η κυρία στρατηγού αυτοπροσώπως, και στα δεξιά και τα

αριστερά της δυο νεαρές κυρίες, η μία με άσπρα γάντια, η άλλη με μαύρα. Ο Βελελέπτοφ άφησε στη σάλα τους υπαλληλάκους και πήγε στο γραφείο του. Οι γραφιάδες ένιωσαν αμήχανα.

Δέκα λεπτά ολόκληρα στέκονταν σιωπηλοί, ακίνητοι, γεμάτοι αμηχανία. Οι κυρίες μιλούσαν γαλλικά και τους έριχναν κλεφτές ματιές... Μαρτύριο! Τελικά εμφανίστηκε ο Βελελέπτοφ, κρατώντας σε κάθε χέρι από ένα μεγάλο πακέτο με βιβλία.

«Ορίστε», είπε. «Δώστε τα και ευχαριστήστε τον... Είναι ο Οδοιπόρος. Το διάβαζα καμιά φορά τα βράδια. Και... σας ευχαριστώ που δεν ξεχάσατε... ήρθατε να με τιμήσετε... Περιεργάζεστε τους υπαλλήλους μου;» απευθύνθηκε στις κυρίες ο Βελελέπτοφ. «Χε, χε... Κοιτάξτε, κοιτάξτε... Αυτός είναι ο Βεζούδιγεφ, αυτός ο Τσιορνοσβίνσκι... κι αυτός ο Πονιμάγεφ μου. Μπαίνω μια φορά στο δωμάτιο του θυρωρού, κι αυτός, ο Πονιμάγεφ, παριστάνει εκεί μέσα μια μηχανή. Άλλο πράγμα! Πς! Πς! Πς! Σφυράει, χτυπάει τα πόδια του... Τόσο αληθινό του έβγαινε... Μα 'στα... Για δείξε μας! Κάνε μας μια επίδειξη».

Οι κυρίες κάρφωσαν τα μάτια στον Πονιμάγεφ και χαμογέλασαν. Εκείνος ξερόβηξε.

«Δεν μπορώ... Το ξέχασα, εξο' τε...» μουρμούρισε αυτός. «Δεν μπορώ και δε θέλω».

«Δε θέλεις;» εξεπλάγη ο Βελελέπτοφ. «Ε; Κρίμα... κρίμα που δεν μπορείς να σεβαστείς ένα γέροντα... Γεια σου, λοιπόν... Θλιβερό... Πήγαινε...»

Ο Βεζούδιγεφ κι ο Τσιορνοσβίνσκι σκούνητησαν τον Πονιμάγεφ. Αλλά κι ο ίδιος είχε φοβηθεί από την άρ-

νησή του. Τα μάτια του θόλωσαν... Τα μαύρα γάντια μπερδεύονταν με τα άσπρα, τα πρόσωπα στράβωσαν, τα έπιπλα κουνήθηκαν, κι ο ίδιος ο Βελελέπτοφ μετατράπηκε σε μεγάλο επικριτικό δάχτυλο. Αφού στάθηκε για λίγο μουρμουρίζοντας κάτι, ο Πονιμάγεφ έσφιξε στο στέρνο του τον Οδοιπόρο και βγήκε στο δρόμο. Εκεί, είδε τη γυναίκα του, κατάχλομη, να τρέμει από το κρύο και τον τρόμο. Ο Βεζούβιγεφ κι ο Τσιορνοσβίνσκι στέκονταν ήδη δίπλα της και χειρονομώντας έντονα της ψιθύριζαν κάτι φοβερό και στα δυο της αυτιά. «Τι θα γίνει τώρα;» διάβαζες στα πρόσωπά τους και στις κινήσεις τους. Ο Πονιμάγεφ, κοιτώντας χωρίς ελπίδα τη γυναίκα του, ακολούθησε με τα βιβλία τους γνωστούς του.

Επιστρέφοντας στο σπίτι δε γευμάτισε και δεν ήπια τσάι... Τη νύχτα τον ξύπνησε ένας εφιάλτης.

Σηκώθηκε και κοίταξε το σκοτάδι. Μαύρα και άσπρα γάντια, τα πακέτα του Βελελέπτοφ, όλα χοροπηδούσαν μπροστά στα μάτια του, στριφογυρίζαν. Τότε θυμήθηκε το συμβάν.

«Ζώο, είμαι ζώο!» μούγκρισε. «Να διαφωνείς, γάινδαρε, όσο θέλεις, αλλά μην τολμάς να μη σέβεσαι τους γεροντότερους! Τι σου κόστιζε να παραστήσεις τη μηχανή;»

Δεν μπόρεσε να ξανακοιμηθεί. Όλη τη νύχτα και μέχρι το πρωί τον κατάτρωγαν οι τύψεις, η θλίψη και το ξέσπασμα της γυναίκας του. Το πρωί, κοιτάζοντας το πρόσωπό του στον καθρέφτη, αντίκρισε όχι τον εαυτό του, αλλά το πρόσωπο ενός άλλου, χλομό, κουρασμένο, θλιμμένο...

«Δε θα πάω στην υπηρεσία!» αποφάσισε. «Πάντα το ίδιο... Αλλά τώρα είναι το τέλος!»

Ολόκληρη τη δεύτερη μέρα του καινούργιου χρόνου την αφιέρωσε στο βάδισμα από τη μια άκρη του δωματίου στην άλλη.

Πηγαινοερχόταν, αναστέναζε και σκεφτόταν:

«Πού να βρω ένα πιστόλι; Από το να ζω έτσι, καλύτερα... αλήθεια... Μια σφαίρα στο κεφάλι και τέρμα...»

Την τρίτη μέρα έτρεξε, από τη θλίψη, στη δουλειά του.

«Τι θα γίνει;!» σκέφτονταν όλοι οι υπάλληλοι, κοιτάζοντάς τον κλεφτά, πίσω από τα μελανοδοχεία τους.

Το ίδιο σκεφτόταν κι ο Πονιμάγεφ.

«Εντάξει», ψιθύρισε στον Βεζούδιγεφ. «Ας με διώξει! Θα νιώσει απαίσια, αν βλάψω τον εαυτό μου».

Στις έντεκα ήρθε ο Βελελέπτοφ. Περνώντας δίπλα από τον Πονιμάγεφ και βλέποντας το κατάχλομο, αισθητά αδυνατισμένο, φοβισμένο πρόσωπό του, σταμάτησε, κούνησε το κεφάλι και είπε:

«Το παράκανες, αυτές τις μέρες, αδελφέ! Μέχρι τώρα το μούτρο σου δε χωρούσε στο κάδρο. Πρέπει να είσαι πιο προσεχτικός... Δεν είναι καλό αυτό... Δεν είναι δύσκολο να αρρωστήσεις!»

Και, χτυπώντας τον Πονιμάγεφ στην πλάτη, πήγε παρακάτω.

«Αυτό ήταν μόνο;» σκέφτηκαν όλοι.

Ο Πονιμάγεφ γέλασε από ικανοποίηση. Μέχρι που τιτίβισε σαν πουλάκι, τόσο καλά ένιωθε! Σύντομα

όμως το πρόσωπό του άλλαξε. Συνοφρυώθηκε και απόκτησε ένα περιφρονητικό χαμόγελο.

«Είσαι τυχερός που ήμουν μεθυσμένος!» μούγκρισε δυνατά στον Βελελέπτοφ. «Τυχερός, διαφορετικά... Είδες, Βεζούβιγεφ, πώς του την άστραψα;»

Γυρνώντας από τη δουλειά στο σπίτι, έφαγε με μεγάλη όρεξη.

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Τψηλό, αιώνια πράσινο δέντρο της Μοίρας είναι στολισμένο με όλα τα αγαθά της ζωής... Από κάτω μέχρι πάνω κρέμονται καριέρες, ευτυχισμένα συμβάντα, κόμματα που προτιμούμε, κέρδη, μπισκότα βουτύρου, χαστούκια και λοιπά. Γύρω από το δέντρο στριμώχνονται ενήλικα παιδιά. Η Μοίρα τούς μοιράζει δώρα...

«Παιδιά, ποιος από σας θέλει μια πλούσια νύφη;» ρωτάει, πιάνοντας από το κλαδί μια ροδομάγουλη κόρη εμπόρου, πασπαλισμένη από το κεφάλι μέχρι τα πόδια με μαργαριτάρια και μπριλάντια... «Δυο σπίτια στην Πλιουσίχα, τρία σιδηρουργεία, μια μπιραρία και διακόσιες χιλιάδες σε μετρητά! Ποιος θέλει;»

«Εγώ! Εγώ!» απλώνονται για την πλούσια κληρονόμο εκατοντάδες χέρια. «Εγώ θέλω εμπόρισα!»

«Μη σπρώχνεστε, παιδιά, και μην ανησυχείτε... Όλοι θα ικανοποιηθείτε... Την εμπόρισα ας την πάρει ο νεαρός γιατρός. Ο άνθρωπος που αφιέρωσε τη ζωή του στην επιστήμη, και συγκαταλέγεται στους ευεργέτες της ανθρωπότητας, δεν μπορεί να ζήσει χωρίς ένα ζευγάρι άλογα, καλά έπιπλα και λοιπά. Πάρε, αγαπητέ γιατρέ! Δεν κάνει τίποτα... Τώρα, η επόμενη έκπληξη! Θέση στους σιδηροδρόμους στο Τσουχλόμο-Ποσεχόνσκι! Δέκα χιλιάδες μισθός, άλλα τόσα σε πριμ, δουλειά τρεις ώρες το μήνα, διαμέρισμα δεκα-

τριών δωματίων και λοιπά... Ποιος θέλει; Εσύ, Κόλια; Πάρ' την, αγαπητέ μου! Παρακάτω... Θέση οικονόμου στον εργένη βαρόνο Σμάους! Αχ, μην τραβάτε έτσι, Mesdames! Υπομονή!... Επόμενο! Νέα, όμορφη κοπέλα, κόρη φτωχών αλλά καθωσπρέπει ανθρώπων! Προίκα ούτε δεκάρα, αλλά φύση τίμια, αισθαντική, ποιητική! Ποιος θέλει; (Σιωπή). Κανείς;»

«Θα την έπαιρνα εγώ, αλλά πώς θα την ταΐζω;» ακούστηκε από τη γωνία η φωνή του ποιητή.

«Λοιπόν, κανείς δε θέλει;»

«Ε, θα την πάρω εγώ... Ας είναι...» λέει ένα μικροκαμωμένο γεροντάκι με ποδάγρα, που δουλεύει στο ιερατικό συμβούλιο.

«Το μαντιλάκι της Ζόρινα, της αρτίστας; Ποιος το θέλει;»

«Αχ!... εγώ! Εγώ!... Αχ! Με πατήσατε! Εγώ!»

«Επόμενη έκπληξη! Πλούσια βιβλιοθήκη με όλα τα έργα του Καντ, του Σοπενχάουερ, του Γκαίτε, όλων των Ρώσων και ξένων λογοτεχνών, πολλά παλιά χειρόγραφα και λοιπά... Ποιος θέλει;»

«Εγώ!» λέει ο παλαιοβιβλιοπώλης Σβινοπάσοφ. «Σας παρακαλώ!»

Ο Σβινοπάσοφ παίρνει τη βιβλιοθήκη, διαλέγει για τον εαυτό του τα *Μαντεία*, *Νύστα*, *Επιστολογραφία*, *Βιβλίο για ανύπαντρους*... και τα υπόλοιπα τα πετάει στο πάτωμα...

«Το επόμενο! Ένα πορτρέτο του Οκρέιτς!»

Ακούγεται ένα δυνατό γέλιο...

¹ Κυρίες μου! (γαλλικά στο πρωτότυπο). (Σ.τ.Μ.)

«Δώστε το σε μένα», λέει ο συντηρητής μουσείου Βίνκλερ. «Θα μου χρειαστεί...»

«Και τώρα, μια πολυτελής κορνίζα από το βραβείο Νόβα. (Σιωπή). Κανείς δεν τη θέλει; Αφού είναι έτσι, πάμε παρακάτω... Σκισμένες μπότες!»

Οι μπότες δίνονται στο ζωγράφο... Τελικά, το δέντρο αδειάζει κι όλοι σκορπίζουν... Δίπλα στο δέντρο απομένει ένας συνεργάτης χιουμοριστικών περιοδικών...

«Κι εμένα τι θα μου δώσεις;» ρωτάει τη Μοίρα... «Όλοι πήραν από ένα δώρο, εγώ τίποτα. Μεγάλη γουρουνιά αυτή εκ μέρους σου!»

«Τα πήραν όλα, δεν έμεινε τίποτα... Α, έμεινε ένα βουτυρένιο μπισκότο... θέλεις;»

«Δε χρειάζεται... Τα έχω βαρεθεί αυτά τα βουτυρένια μπισκότα... Τα λογιστήρια ορισμένων μοσχοβίτικων περιοδικών είναι γεμάτα από τέτοια. Κάτι πιο ουσιαστικό;»

«Πάρε αυτά τα κάδρα...»

«Τα έχω ήδη...»

«Να ένα χαλινάρι, γκέμια... Να ένας κόκκινος σταυρός, αν θέλεις... Ένας πονόδοντος... μια κακομεταχείριση... Ένα μήνα στη στενή για δυσφήμιση...»

«Τα έχω όλα αυτά...»

«Μολυβένιο στρατιωτάκι, αν θες... Το χάρτη του Βορρά...»

Ο χιουμορίστας κουνάει μπαϊλντισμένα το χέρι του και τραβάει από κει που ήρθε, ελπίζοντας στο δέντρο της επόμενης χρονιάς...

ΑΞΕΧΑΣΤΗ ΧΟΡΟΕΣΠΕΡΙΔΑ

Εκείνη η χριστουγεννιάτικη χοροεσπερίδα στη Μόσχα είχε όλα όσα έχουν οι χοροεσπερίδες, αλλά εμένα τα πάντα μου φαίνονταν διαφορετικά: το στολισμένο και σε διέγερση πλήθος που διαρκώς αυξανόταν όσο πλησίαζαν τα μεσάνυχτα, η φασαρία του κόσμου που ανεβοκατέβαινε την κεντρική σκάλα και σε ζάλιζε, το στρίμωγμα όσων χόρευαν στη δίχρωμη αίθουσα με τα πολυέδρα κρυσταλλάκια των πολυελαίων κι αυτά τα μπουμπουνητά των πνευστών, που ηχούσαν θριαμβευτικά πάνω απ' όλα και όλους...

Στεκόμουν αρκετή ώρα ανάμεσα στο πλήθος, κοντά στις πόρτες της αίθουσας, βυθισμένος ολοκληρωτικά στην αναμονή της άφιξης της —την παραμονή μου είχε πει ότι σκόπευε να 'ρθει τα μεσάνυχτα— και τόσο αφηρημένος, που είχα αφεθεί να με σπρώχνουν δεξιά κι αριστερά όσοι έμπαιναν στην αίθουσα και όσοι με δυσκολία στριμώχνονταν για να βγουν από την αποπνικτική ζέστη της. Εξαιτίας αυτής της ζέστης που ερχόταν από την αίθουσα του χορού αλλά και από την έξαψη με την οποία την περίμενα, αφού είχα αποφασίσει να της πω, επιτέλους, κάτι τελεσίδικο, κατηγορηματικό, έκαιγα ολόκληρος: το φράκο, το γιλέκο, το πουκάμισο στην πλάτη μου, ο γιακάς, τα καλοχτενισμένα μαλλιά. Μόνο το ιδρωμένο μέτωπό μου ήταν

κρύο σαν πάγος, και ένιωθα την παγωνιά του, ένιωθα ακόμα και τη χλομάδα του, που πιθανόν να φάνταζε νεκρική, πάνω από τα έντονα μαύρα μάτια μου. Όλα πάνω μου ήταν τεντωμένα, ήμουν εδώ και καιρό άρρωστος από έρωτα για κείνην και φοβόμουν σαν να με είχαν δέσει με μάγια, το περήφανο, υπέροχο σώμα της, τα καταπληκτικά μαλλιά της, τα φουσκωτά χείλη της, το τέμπο της φωνής της, την ανάσα της... φοβόμουν εγώ, ένας τριαντάχρονος, δυνατός άντρας, αξιωματικός της φρουράς που αποστρατεύτηκε πρόσφατα! Ξάφνου είδα με τρόμο το ρολόι—ήταν ακριβώς δώδεκα— και όρμησα σαν τρελός να κατέβω τη σκάλα, κόντρα στο πλήθος που συνέχιζε ν' ανεβαίνει, ενώ ο παγωμένος αέρας διαπερνούσε το κορμί μου μέσ' από το ανοιχτό φράκο, που το αισθανόμουν λεπτό και ανάλαφρο, ύστερα από τόσο καιρό που είχα περάσει ντυμένος τη στολή. Έτρεξα, παρ' όλο τον κόσμο, με ασυνήθιστη σβελτάδα κι επιδεξιότητα, όμως τελικά είχα αργήσει: στεκόταν ανάμεσα στους νεοφερμένους που έβγαζαν τις γούνες τους. Φορούσε ένα μαύρο κεντητό φόρεμα που άφηνε τους ώμους γυμνούς και είχε ριγμένη στο κεφάλι, καλύπτοντας τα τραβηγμένα σε κότσο μαλλιά, μια κεντητή μαντίλα του Όρενμπουργκ. Τα ανέκφραστα μάτια της έλαμπαν. Ρίχνοντας πίσω τη μαντίλα, μου έτεινε για φίλημα σιωπηλά το χέρι, με το άσπρο και μακρύ ως τον αγκώνα γάντι. Ταραγμένος, μόλις που άγγιξα με τα χείλη το γάντι, κι αυτή, κρατώντας την ουρά της τουαλέτας της, σιωπαίνοντας πάντα, με έπιασε αγκαζέ. Έτσι σιωπηλά ανεβήκαμε τη σκάλα, με μένα να την κρατάω σαν

Αξέχαστη χοροεσπερίδα

κάτι το ιερό. Τελικά, χωρίς να ξέρω γιατί, ρώτησα με το στόμα στεγνό:

«Χορεύετε;»

Εκείνη απάντησε, ατενίζοντας με μισόκλειστα μάτια τα κεφάλια των μπροστινών μας, υπερβολικά λακωνικά:

«Δε χορεύω».

Φτάνοντας στην αίθουσα, σταμάτησε στην πόρτα. Συνέχιζε να μένει σιωπηλή σαν να μην υπήρχα καν, αλλά εγώ είχα χάσει πια την αυτοκυριαρχία μου: από φόβο ότι μπορεί να μην παρουσιαζόταν άλλη ευκαιρία, άρχισα αίφνης να λέω όλα όσα ετοιμαζόμουν απ' το προηγούμενο βράδυ να πω, μιλούσα επίμονα, φλογερά, αλλά ψιθυριστά, με πρόσωπο δήθεν αδιάφορο, για να μην προσέξει κανείς τη φλογερή μου εξομολόγηση. Κι εκείνη, προς μεγάλη μου ικανοποίηση, άκουγε προσεχτικά, χωρίς να με διακόπτει, κοιτάζοντας αυτούς που χόρευαν, κουνώντας ρυθμικά τη βεντάλια της με τα ανάλαφρα φτερά στρουθοκαμήλου.

«Ξέρω», έλεγα εγώ με ατάραχο πρόσωπο, αλλά όλο και πιο φλογερά και διαστικά, με δυσκολία συγκρατώντας το χαμόγελο ευτυχίας που τρεμόπαιζε στα χείλη μου, εξαιτίας του ότι εκείνη με άκουγε τόσο υπομονετικά, μάλλον προσποιούμενη ότι παρακολουθεί το χορό, «ξέρω», χωρίς να πιστεύω πια τα ίδια μου τα λόγια, «ότι δεν τολμώ να ελπίζω σε οτιδήποτε... Να, ούτε να περάσω να σας πάρω δε μου επιτρέψατε...»

Στο σημείο αυτό, πάντα χωρίς να με κοιτάζει, σχολίασε αδιάφορα:

«Ο αμαξάς μου γνωρίζει πολύ καλά το δρόμο για εδώ».

Όμως αυτό το εξέλαβα ως πνευματώδες αστείο και συνέχισα ακόμα πιο επίμονα:

«Ναι, δεν περιμένω τίποτα, μου αρκεί και μόνο που στέκομαι εδώ, δίπλα σας, και έχω τη θλιβερή ευτυχία να σας εκφράσω επιτέλους όλα όσα τόσο καιρό δε διατύπωνα ανοιχτά... Αυτό και μόνο», μουρμούριζα, σκουπίζοντας με το μαντίλι το παγωμένο μέτωπό μου και χωρίς να παίρνω τα μάτια μου από τις μακριές βλεφαρίδες της, με τους μικρούς κόκκους της πούδρας πάνω, και κοιτάζοντας το περίγραμμα των χειλιών της, «αυτό και μόνο...»

Κάνοντας ελιγμούς ανάμεσα στα ζευγάρια που χόρευαν, έτρεξε προς το μέρος μας μια εύθυμη κοκκινομάλλα δεσποινίδα με το τελευταίο μπουκετάκι μαγιολούλουδα στο πλεκτό της καλαθάκι. Κοίταξα αφηρημένος το γεμάτο φακίδες προσωπάκι και ακούμπησα βιαστικά στο καλαθάκι πενήντα ρούβλια, χωρίς να πάρω το μπουκέτο. Η δεσποινιδούλα χαμογέλασε χαριτωμένα, υποκλίθηκε και πήγε παρακάτω. Ήθελα να συνεχίσω, αλλά δεν πρόλαβα, επιτέλους μίλησε κι αυτή:

«Πόσο την έχω βαρεθεί αυτή την πορσελάνινη χαζοβιόλα, ούτε ένας χορός δε γίνεται χωρίς αυτήν», είπε, συνεχίζοντας να στέλνει με τη βεντάλια της ζεστό αέρα προς το μέρος μου και κοιτάζοντας την ξανθομάλλα καλλονή που μας πλησίαζε παρέα με τους υπόλοιπους, συνοδευόμενη από ένα γεωργιανό αξιωματικό. «Κρίμα που δεν πήρατε τα μαγιολούλουδα, θα τα κρα-

Αξέχαστη χοροεσπερίδα

τούσα ως ανάμνηση της σημερινής χοροεσπερίδας...
Εδώ που τα λέμε, και έτσι θα μου μείνει αξέχαστη».

Κόντεφα να πνιγώ από τον ενθουσιασμό, και χαμηλώνοντας τα μάτια, με δυσκολία ψέλλισα:

«Αξέχαστη;»

Έστρεψε ελαφρά το κεφάλι της προς το πρόσωπό μου:

«Ναι. Δεν είναι η πρώτη φορά που ακούω τις εξομολογήσεις σας. Αλλά, αυτή τη φορά είχατε, όπως το διατυπώσατε, τη “θλιβερή ευτυχία” να εκφραστείτε επιτέλους “πλήρως” σχετικά με τα αισθήματά σας απέναντί μου. Έτσι λοιπόν ο σημερινός χορός θα μου μείνει αξέχαστος, από το γεγονός ότι κι εγώ το ίδιο “πλήρως” σας μίσησα κι εσάς και τον ενθουσιώδη έρωτά σας. Τι μπορεί να είναι πιο συγκινητικό, πιο υπέροχο από μια τέτοια αγάπη, θα έλεγε κανείς! Αλλά και τι μπορεί να είναι λιγότερο υποφερτό, λιγότερο ανεκτό από αυτήν, όταν δεν αγαπάς ο ίδιος; Έχω την εντύπωση ότι μετά τη σημερινή βραδιά δε θα έχω τη δύναμη ούτε καν να σας βλέπω πλάι μου. Το υποψιαστήκατε, ίσως, ότι είμαι ερωτευμένη με κάποιον άλλο, γι’ αυτό είμαι τόσο “ψυχρή και ανελέητη” απέναντί σας. Ναι, είμαι ερωτευμένη, και ξέρετε με ποιον; Με τον άντρα μου, τον οποίο περιφρονείτε τόσο. Για φανταστείτε! Έχει ακριβώς τα διπλά χρόνια από μένα, είναι μέχρι τώρα ο πρώτος μεθύστακας του συντάγματος, μονίμως κατακόκκινος από το ποτό, άξεστος σαν υπαξιωματικός, ξημεροβραδιάζεται στις ακόλαστες ουγγαρέζες τσιγγάνες, αλλά, τρέχα γύρευε! Είμαι ερωτευμένη μαζί του!»

Με το κεφάλι μου να γυρίζει, υποκλίθηκα και άνοιξα αργά δρόμο για τη σκάλα, με τη σκέψη ότι μετά από τέτοια πανωλεθρία δε μου απομένει τίποτ' άλλο πια εκτός από την αυτοκτονία. Αλλά, εκεί, μέσα στο πλήθος, βρέθηκα μπροστά σε έναν κύριο, άξεστο και γεροδεμένο, με φαρδύ τσαλακωμένο φράκο και μαλλιά κουρεμένα χωριάτικα, που στεκόταν ακίνητος, με τα πόδια ανοιχτά και τα χέρια με το καπέλο του πίσω από την πλάτη. Εκείνη τη στιγμή περνούσε δίπλα του, κρατώντας ανοιχτή στο ελαφρώς τρεμάμενο χέρι τη μαργαριταρένια βεντάλια της, μια λεπτή, ψηλή κοπέλα, με ένα ροζ αέρινο φόρεμα, και η οποία όχι πολύ καθαρά, σθησμένα, κρύβοντας το πρόσωπό της πίσω από τη βεντάλια, ψιθύρισε: «Αύριο, στις τέσσερις», και κοκκινίζοντας έντονα χάθηκε μέσα στον κόσμο. Εκείνος, στημένος πάντα με ανοιχτά τα πόδια και κουνώντας πίσω από την πλάτη του το καπέλο, με αυτάρεσκο χαμόγελο μισόκλεισε τα μάτια, δίνοντάς της να καταλάβει ότι την άκουσε. Προχώρησα τότε με θράσος προς το μέρος του και του είπα, τονίζοντας τις λέξεις, σαν αληθινός σκανδαλοποιός:

«Αξιότιμε κύριε, πρέπει να σας πω ότι διόλου, μα διόλου, δε μου αρέσετε».

Εκείνος σήκωσε έκπληκτος τα φρύδια:

«Τι πάθατε; Και... με ποιον έχω την τιμή...»

Τον διέκοψα βιαστικά:

«Θα σας γνωστοποιήσω αμέσως το ποιος είμαι, αλλά, στο μεταξύ, θα σας πω ότι είστε χυδαίος κι ότι σας προκαλώ σε μονομαχία».

Μετακίνησε τα πόδια του, τεντώθηκε:

Αξέχαστη χοροεσπερίδα

«Είστε μεθυσμένος; Τρελός, μήπως;»

Γύρω μας είχε μαζευτεί ήδη κόσμος. Του πέταξα κατά πρόσωπο την κάρτα μου και κρατώντας την ανάσα μου άρχισα να κατεβαίνω τη σκάλα με την θεατρική επισημότητα ενός τρελού...

Εννοείται ότι, εκ μέρους του, δεν υπήρξε καμιά ανταπόκριση στην πρόκληση.

«Κ

οίτα να δεις», είπε η γυναίκα μου, «νιώθω απάισια».

Ήταν ένα χειμωνιάτικο, φεγγαρόλουστο μεσονύκτιο. Διανουκτερεύαμε σε ένα αγρόκτημα στη νομαρχία του Ταμπόφσκ, στο δρόμο για την Πετρούπολη, αν έρχεσαι από το νότο, και είχαμε πέσει να κοιμηθούμε στο παιδικό δωμάτιο, το μοναδικό ζεστό χώρο του σπιτιού. Ανοίγοντας τα μάτια αντίκρισα το ελαφρύ σκοτάδι πλημμυρισμένο από γαλαζωπό φως, το πάτωμα καλυμμένο με μοκέτα, και την άσπρη πεζούλα του φούρνου. Πάνω από το τετράγωνο παράθυρο, από το οποίο φαινόταν η φώτεινή, χιονισμένη αυλή, προεξείχε το αχυρένιο σκέπαστρο της στέγης, που ασήμιζε από το κρουσταλλιασμένο χιόνι. Τόσο ήσυχα μπορεί να είναι μόνο στην πεδιάδα και μόνο τις χειμωνιάτικες νύχτες.

«Εσύ κοιμάσαι», είπε η γυναίκα μου, «αλλά εγώ τόν πήρα λίγο, στην άμαξα, και τώρα δεν μπορώ...»

Ήταν μισοξαπλωμένη στο μεγάλο παλιό κρεβάτι στην απέναντι μεριά. Όταν την πλησίασα, είπε ψιθυριστά και παιχνιδιάρικα:

«Δε θύμωσες που σε ξύπνησα, έτσι; Ξέρεις, με έπιασε ένας περιέργος φόβος, ανάμιχτος με μια περιέργη χαρά. Αισθάνθηκα ότι είμαστε εδώ πέρα μόνοι, εντελώς μόνοι, και με πλημμύρισε ένας καθαρά παιδικός φόβος...»

Σήκωσε το κεφάλι και αφουγκράστηκε.

«Ακούς πόσο ήσυχα είναι;» ρώτησε με φωνή σαν ψίθυρο.

Κοίταξα νοερά πέρα, μακριά, τις χιονισμένες πεδιάδες που μας περιέβαλλαν. Απ' άκρη σ' άκρη επικρατούσε η νεκρική σιωπή της ρωσικής χειμωνιάτικης νύχτας, εν μέσω της οποίας πλησίαζε μυστικά το νέον έτος...

Πάει τόσος καιρός που δε διανυκτέρευσα στο χωριό και τόσος καιρός που είχαμε να μιλήσουμε έτσι ήσυχα με τη γυναίκα μου! Τη φίλησα κάμποσες φορές στα μάτια και τα μαλλιά, με την ήρεμη εκείνη αγάπη που μας κατακλύζει κάποιες σπάνιες στιγμές, κι εκείνη μου απάντησε ξαφνικά με φλογερά φιλιά ερωτευμένης κοπελίτσας. Μετά έσφιξε για πολλή ώρα το χέρι μου πάνω στο καυτό της πρόσωπο.

«Τι ωραία που είναι!» είπε αναστενάζοντας αλλά και με ζέση, κι ύστερα από μια μικρή σιωπή πρόσθεσε: «Ναι, όπως και να το κάνουμε, είσαι ο πιο κοντινός μου άνθρωπος! Το νιώθεις ότι σ' αγαπάω;»

Της έσφιξα το χέρι.

«Πώς έγινε αυτό;» ρώτησε ανοίγοντας τα μάτια. «Σε παντρεύτηκα χωρίς να σε αγαπάω, ζούμε άσχημα μαζί, όλο λες ότι εξαιτίας μου κάνεις μια χυδαία και δύσκολη ζωή... Κι ωστόσο, όλο και πιο συχνά νιώθουμε ότι χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον. Πώς γίνεται αυτό και γιατί συμβαίνει μόνο κάποιες συγκεκριμένες στιγμές; Καλή Χρονιά, Κόστια!» είπε προσπαθώντας να χαμογελάσει και μερικά καυτά δάκρυα έπεσαν στο χέρι μου.

Ακουμπώντας το κεφάλι της στο μαξιλάρι άρχισε να κλαίει και, σίγουρα, τα δάκρυά της ήταν δάκρυα

χαράς, γιατί αραιά και πού σήκωνε το κεφάλι, χαμογελούσε ανάμεσα από τα δάκρυα και μου φιλούσε το χέρι, προσπαθώντας να παρατείνει την τρυφερότητα. Εγώ της χάιδευα τα μαλλιά, δίνοντάς της έτσι να καταλάβει ότι εκτιμώ και καταλαβαίνω αυτά τα δάκρυα. Θυμήθηκα την περασμένη Πρωτοχρονιά, την οποία, ως συνήθως, γιορτάσαμε στην Πετρούπολη, στον κύκλο των συναδέλφων μου, ήθελα να θυμηθώ την προπερασμένη αλλά δεν μπόρεσα, και σκέφτηκα πάλι κάτι που μου έρχεται συχνά στο μυαλό: τα χρόνια συγκλίνουν σε ένα, ακατάστατο και μονότονο, σύνολο γκρίζων ημερών εργασίας, οι πνευματικές και ψυχικές ικανότητες αδυνατίζουν, κι όλο και πιο ανεκπλήρωτες μοιάζουν οι ελπίδες να αποκτήσω μια δική μου γωνιά, και να εγκατασταθούμε με τη γυναίκα και τα παιδιά μου κάπου στο χωριό ή στο νότο, να σκάβουμε το μικρό μας αμπέλι, να ψαρεύουμε το καλοκαίρι στη θάλασσα... Θυμήθηκα με πόση υποκριτική ευγένεια, ακριβώς ένα χρόνο πριν, φρόντιζε η γυναίκα μου και νοιαζόταν τους φίλους μας —έτσι τουλάχιστον τους θεωρούσαμε— που έκαναν μαζί μας ρεβεγιόν, πώς χαμογελούσε σε ορισμένους από τους νεαρούς καλεσμένους και έκανε μελαγχολικές όλο μυστήριο προπόσεις, καθώς και πόσο ξένη και αντιπαθητική μου ήταν μέσα στο στριμωγμένο διαμερισμάτακι της Πετρούπολης.

«Έλα, Όλια, φτάνει!» είπα.

«Δώσ' μου το μαντίλι», αποκρίθηκε σιγανά και παιδιάστικα, αναστενάζοντας λαχανιασμένα. «Δεν κλαίω πια».

Το φως του φεγγαριού διέγραφε μια αέρινη ασημέ-

νια λωρίδα πάνω στην πεζούλα και φώτιζε την παρά-
 ξενη, λαμπερή χλομάδα της. Όλα τα υπόλοιπα βυθί-
 ζονταν στο μισοσκόταδο, στο οποίο κυμάτιζε αργά ο
 καπνός του τσιγάρου μου. Κι από τη μοκέτα στο πά-
 τωμα, από τη ζεστή φωτισμένη πεζούλα, από όλα
 αναδινόταν μια μακρινή χωριάτικη ζωή, η θαλπωρή
 του πατρικού σπιτιού...

«Είσαι χαρούμενη που ήρθαμε εδώ;» ρώτησα.

«Φοβερά χαρούμενη, Κόστια, φοβερά!» αποκρίθη-
 κε η γυναίκα μου με αυθόρμητη ειλικρίνεια. «Αυτό
 σκεφτόμουν την ώρα που κοιμόσουν. Κατά τη γνώμη
 μου», είπε χαμογελώντας, «θα έπρεπε να παντρευό-
 μαστε δυο φορές. Σοβαρά, τι ευτυχία να στεφανώνε-
 σαι συνειδητά, αφού έχεις ζήσει, έχεις υποφέρει δίπλα
 σ' έναν άνθρωπο! Και οπωσδήποτε να ζήσεις σε ένα
 σπίτι, σε μια δική σου γωνιά, κάπου μακριά απ' όλους...
 “Να γεννιέσαι, να ζεις και να πεθαίνεις στο πατρικό
 σου σπίτι” — όπως λέει κι ο Μοπασάν».

Συλλογίστηκε για λίγο και ξανακούμπησε το κε-
 φάλι στο μαξιλάρι.

«Αυτό το είπε ο Σεν Μποφ», τη διόρθωσα.

«Το ίδιο κάνει, Κόστια. Μπορεί να είμαι χαζή,
 όπως υποστηρίζεις μονίμως, αλλά μόνο εγώ σ' αγα-
 πάω... Θεε να πάμε μια βόλτα;»

«Βόλτα; Πού;»

«Στην αυλή. Θα φορέσω τα στιβάνια, το ζεστό
 κοντογούνι σου... μη μου πεις ότι μπορείς να κοιμη-
 θείς τώρα;»

Μισή ώρα αργότερα είχαμε ντυθεί και, χαμογελώ-
 ντας, σταματήσαμε μπροστά στην πόρτα.

«Δε θυμώνεις, έτσι;» είπε η γυναίκα πιάνοντάς με από το χέρι.

Με κοίταζε τρυφερά στα μάτια, και το πρόσωπό της τη στιγμή εκείνη ήταν ασυνήθιστα γλυκό, και έμοιαζε τόσο θηλυκιά με το γκριζό σάλι της τυλιγμένο χωριάτικα γύρω από το κεφάλι της, και με τα μαλακά στιβάνια, που την έκαναν κοντύτερη.

Από το παιδικό δωμάτιο βγήκαμε στο διάδρομο, όπου ήταν σκοτεινά και κρύα, σαν σε υπόγειο, και μέσα στο σκοτάδι φτάσαμε ως το χολ. Μετά ρίξαμε μια ματιά στο σαλόνι και την τραπεζαρία... Το τρίξιμο της πόρτας που οδηγούσε στην τραπεζαρία αντήχησε σε όλο το σπίτι, και από το μισοσκόταδο του μεγάλου, άδειου δωματίου, σαν δυο τεράστια μάτια, μας κοιτούσαν τα δυο ψηλά παράθυρα που έβγαζαν στον κήπο. Το τρίτο ήταν κλεισμένο με μισοσπασμένα παντζούρια.

«Οου!» φώναξε η γυναίκα μου στο κατώφλι.

«Εντάξει, μην κάνεις έτσι», είπα, «δες καλύτερα τι ωραία που είναι εκεί πέρα».

Σώπασε και μπήκαμε δισταχτικά στο δωμάτιο. Ένας πολύ αραιός και χαμηλός κήπος, για την ακρίβεια κάτι θάμνοι, διάσπαρτοι στο μεγάλο χιονισμένο ξέφωτο, φαίνονταν από την μπαλκονόπορτα, καθώς το μισό κομμάτι ήταν στο σκοτάδι, μακριά από το σπίτι, ενώ το άλλο, φωτισμένο, άσπριζε καθαρά και τρυφερά κάτω από τον αστροφώτιστο ουρανό της ήσυχης χειμωνιάτικης νύχτας. Μια γάτα, που άγνωστο πώς βρέθηκε εκεί, πήδηξε ανάλαφρα από το περβάζι του παραθύρου και άστραψε δίπλα στα πόδια μας

με τα χρυσοκίτρινα μάτια της. Εγώ αναπήδησα και η γυναίκα μου με ρώτησε ταραγμένα και ψιθυριστά:

«Θα φοβόσουν αν ήσουν μόνος σου εδώ;»

Σφιγμένοι ο ένας κοντά στον άλλον, περάσαμε από την τραπεζαρία στο σαλόνι, κατευθυνόμενοι προς τις δυο τζαμένιες μπαλκονόπορτες. Εδώ βρισκόταν ακόμη το τεράστιο ντιβάνι, στο οποίο κοιμόμουν κάθε φορά που επέστρεφα, φοιτητής τότε, στο χωριό. Μου φάνηκε σαν να ήταν χτες ακόμα αυτές οι καλοκαιρινές μέρες που μαζεμένοι, ολόκληρη η οικογένεια, τρώγαμε στη βεράντα... Τώρα το σαλόνι μύριζε μούχλα και υγρασία, βαριά, παγωμένα κομμάτια ταπετσαρίας κρέμονταν στους τοίχους... Με πονούσε, δεν ήθελα να σκέφτομαι το παρελθόν, ιδίως τούτη την πανέμορφη χειμωνιάτικη νύχτα. Από το σαλόνι φαινόταν όλος ο κήπος και η χιονόλευκη πεδιάδα κάτω από τον αστροφώτιστο ουρανό, κάθε υψωματάκι καθαρού, παρθενικού χιονιού, κάθε ελατάκι πάνω στη λευκότητά του.

«Εκεί κάτω μπορείς να βουλιάξεις χωρίς χιονοπέδιλα», αποκρίθηκα στην παράκληση της γυναίκας μου να πάμε μέσα από τον κήπο στη σιταποθήκη. «Υπήρχαν φορές που περνούσα νύχτες ολόκληρες στη σιταποθήκη, πάνω στις θημωνιές του σιταριού... Τώρα, οι λαγοί φτάνουν μέχρι την ίδια τη βεράντα».

Ξεκολλώντας ένα μεγάλο, ενοχλητικό κομμάτι ταπετσαρίας που κρεμόταν κοντά στην πόρτα, το πέταξα στην άκρη. Επιστρέψαμε στο χολ και διαβαίνοντας το μεγάλο, ξύλινο κατώφλι, βγήκαμε στον παγωμένο αέρα. Κάθισα στα σκαλάκια της εξώπορτας, ανάβο-

Ι. Μπούνιν

ντας τσιγάρο, κι εκείνη, με το χιόνι να τρίζει κάτω από τα στιβάνια της, έτρεξε στους χιονισμένους γήλοφους και σήκωσε το πρόσωπο προς το χλομό φεγγάρι, που στεκόταν πια χαμηλά πάνω από το σκούρο μακρόστενο παράσπιτο, όπου κοιμούνταν ο φύλακας του αγροκτήματος και ο αμαξάς που μας έφερε από το σταθμό.

«Φεγγάρι, φεγγαράκι, εσύ χρυσό στεφάνι κι εγώ χρυσή φυλακή!» είπε κάνοντας, σαν κοριτσάκι, κύκλους στη μέση της μεγάλης κατάλευκης αυλής.

Η φωνή της ήχησε καμπανιστή στον αέρα κι ήταν τόσο παράξενη στη σιωπή αυτού του νεκρού αγροκτήματος. Στριφογυρνώντας, πέρασε από το μεγάλο έλκηθρο του αμαξά, που διαγραφόταν σκοτεινό στη σκιά του παράσπιτου. Το μурμουρητό της έφτανε ως τ' αυτιά μου:

*Η Τατιάνα στη μεγάλη αυλή
Με φόρεμα ανοιχτό βγαίνει,
Μπρος στο φεγγάρι, τον καθρέφτη φέρνει
Αλλά στο σκοτεινό γυαλί μόνη αφήνει
Τρεμάμενο ένα χνάρι η μελαγχολική σελήνη...¹*

«Δε θα κάνω μαντεψιές για τα μελλούμενα, ποτέ πια!» είπε, επιστρέφοντας στην εξώπορτα, λαχανιασμένη και εισπνέοντας εύθυμα την παγωμένη φρεσκάδα. Κάθισε δίπλα μου στο σκαλοπάτι. «Δεν απο-

¹ Αλεξάντρ Πούσκιν, *Ευγένιος Ονιέγκιν*, εκδ. Καστανιώτης, μετάφραση Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ. (Σ.τ.Μ.)

κοιμήθηκες ακόμα, ε, Κόστια; Μπορώ να κάτσω μαζί σου, γλυκέ μου, αγαπημένε μου;»

Το μεγάλο κοκκινοτρίχικο σκυλί μάς πλησίασε αργά, κουνώντας με τρυφερή συγκατάβαση τη φουντωτή ουρά του, κι αυτή το αγκάλιασε από το χοντρό λαιμό με το πυκνό τρίχωμα, ενώ εκείνο κοιτούσε πάνω από το κεφάλι της με τα έξυπνα, απορημένα μάτια του, συνεχίζοντας, ουδέτερα και τρυφερά συνάμα, πιθανόν χωρίς και το ίδιο να το καταλαβαίνει, να κουνάει την ουρά. Χάιδεψα κι εγώ αυτό το πυκνό, παγωμένο και υγρό τρίχωμα, κοιτώντας το χλομό, ανθρώπινο πρόσωπο της σελήνης, το μακρόστενο παράσπιτο, την απαστράπτουσα από το χιόνι αυλή και σκεφτόμουν, προσπαθώντας να εμψυχώσω τον ίδιο μου τον εαυτό:

«Αλήθεια, είναι δυνατόν να έχουν χαθεί πια όλα; Ποιος ξέρει τι θα μου φέρει αυτό το νέον έτος;»

«Και τι να γίνεται τώρα στην Πετρούπολη;» είπε η γυναίκα μου, σηκώνοντας το κεφάλι και σπρώχνοντας ελαφρά το σκυλί. «Τι σκέφτεσαι, Κόστια;» ρώτησε φέρνοντας πιο κοντά το ξανανιωμένο από την παγωνιά πρόσωπό της. «Εγώ σκέφτομαι ότι να, οι χωριάτες, δε γιορτάζουν ποτέ τη νύχτα της Πρωτοχρονιάς, και σ' ολόκληρη τη Ρωσία οι πάντες κοιμούνται εδώ και πολλή ώρα...»

Όμως δεν είχα όρεξη για κουβέντα. Κρύωνα πια, τα ρούχα μου τα διαπερνούσε η παγωνιά. Στα δεξιά μας, έξω από την πύλη, λαμπύριζε, σαν χρυσαφένια μαρμαρυγή, η πεδιάδα, και η γυμνή ιτιά με τα λεπτά, κρουσταλλιασμένα κλαράκια της, πέρα μακριά, έμοια-

ζε με το γυάλινο δέντρο του παραμυθιού. Την ημέρα είχα δει εκεί κοντά τα κόκαλα μιας ψόφιας αγελάδας, και τώρα το σκυλί, αίφνης, μπήκε σε επιφυλακή, σηκώνοντας ψηλά τα αυτιά του: μακριά, στην αστραφτερή μαρμαρυγή, πίσω από την ιτιά, ξεπετάχτηκε κάτι μικρό και σκούρο —ίσως αλεπού—, ενώ στην εύθραυστη σιγαλιά απλωνόταν το σιγανό, μυστηριώδες τρίξιμο του κρουσταλλιασμένου χιονιού.

Αφουγκραζόμενη η γυναίκα μου είπε:

«Κι αν μέναμε εδώ;»

Σκέφτηκα για λίγο και αποκρίθηκα:

«Δε θα έπληττες;»

Με το που το ζεστόμισα αυτό αισθανθήκαμε και οι δύο ότι δε θα μπορούσαμε ν' αντέξουμε εδώ πέρα ούτε χρόνο. Να φύγουμε μακριά από τους ανθρώπους, να μη βλέπουμε τίποτ' άλλο εκτός από τούτη τη χιονισμένη πεδιάδα! Ας πούμε ότι θα μπορούσαμε να ασχοληθούμε με αγροτικές εργασίες... Αλλά τι εργασίες μπορεί να κάνει κανείς σ' αυτά τα θλιβερά απομεινάρια ενός φέουδου, στα εκατό εκτάρια γης; Τώρα υπάρχουν παντού τέτοια αγροκτήματα, και στα εκατό βέρστια ένα γύρο δεν υπάρχει ούτε ένα σπίτι με ψυχή ζώσα! Και τα χωριά πεινάνε...

Κοιμηθήκαμε βαθιά, και το πρωί, με το που ξυπνήσαμε, έπρεπε να ετοιμαστούμε να φύγουμε. Στην αυλή, κοντά στον τοίχο, ακούστηκαν τα χιονοπέδιλα του έλκηθρου και έξω από το παράθυρο πέρασαν τα άλογα, ζεμένα δίπλα δίπλα. Η γυναίκα μου, νυσταγμένη, χαμογέλασε θλιμμένα. Το ένιωθες ότι λυπόταν που άφηνε το ζεστό χωριάτικο δωμάτιο...

«Να τη, λοιπόν, και η καινούργια χρονιά!» σκεφτόμουνα, ρίχνοντας ματιές έξω από το τυλιγμένο με πάχνη έλκηθρο, που τριζοβολούσε πάνω στη χιονισμένη απλωσιά. «Πώς θα τις ζήσουμε αυτές τις νέες τριακόσιες εξήντα πέντε μέρες;»

Όμως το ελαφρύ μουρμουρητό των μικρών κουδουνιών του έλκηθρου μπέρδευε τις σκέψεις, και πρέπει να πω ότι δεν ήταν καθόλου ευχάριστο να σκέφτομαι το μέλλον. Κοιτάζοντας έξω από την καμπίνα, με δυσκολία διέκρινα πια το θολό, γκριζωπό τοπίο του αγροκτήματος, που μίκραινε διαρκώς πάνω στην επίπεδη χιονισμένη στέπα και συγχωνευόταν σταδιακά με τον ομιχλώδη ορίζοντα μιας παγωμένης ομιχλώδους μέρας. Ο αμαξάς καθόταν μπροστά ήρεμος βιτσίζοντας τα ξεπαγιασμένα άλογα, προφανώς απολύτως αδιάφορος και για το νέον έτος, και για την έρημη πεδιάδα και για τη δική του και τη δική μας μοίρα. Βρίσκοντας με δυσκολία, κάτω από τη βαριά κάπα και το κοντογούνι, την τσέπη του, έβγαλε το τσιμπούκι του, και ο χειμωνιάτικος αέρας μύρισε αρωματικό καπνό. Η μυρουδιά ήταν αγαπημένη, ευχάριστη και μου έφερε αναμνήσεις από το αγρόκτημα και την προσωρινή συμφιλίωση με τη γυναίκα μου, η οποία είχε αποκοιμηθεί γερμένη στη γωνία, με κλειστές τις μεγάλες, υγρές από την πάχνη βλεφαρίδες της. Αλλά, υπακούοντας στην εσωτερική επιθυμία να ξεχαστώ, όσο ήταν δυνατόν, στην ελαφρότητα συνηθισμένων καταστάσεων, φώναξα προσποιητά εύθυμα:

«Βίτισέ τα, Στεπάν, ζόρισέ τα! Θα αργήσουμε!»

Στο βάθος μπροστά έτρεχαν ήδη οι θολοί τηλεγρα-

Ι. Μπούινιν

φικοί στύλοι, και το ελαφρύ μουρμουρητό των μικρών κουδουνιών συνδυαζόταν τόσο καλά με τις σκέψεις μου για την ανερμάτιστη και χωρίς νόημα ζωή που με περίμενε μπροστά...

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΤΡΕΛΟΣ

«Μ

αμά, τι γιορτή είναι σήμερα;» ρώτησε η μικρή Κάτια.

«Σήμερα γεννήθηκε ο Χριστός», απάντησε η μητέρα.

«Αυτός που έχυσε το αίμα του για τους ανθρώπους;»

«Ναι, κοριτσάκι μου».

«Και, πού γεννήθηκε;»

«Στη Βηθλεέμ. Οι Εβραίοι φαντάζονταν ότι θα ερχόταν σαν βασιλιάς, αλλά Εκείνος γεννήθηκε σε μια ταπεινή κοιλάδα. Θυμάσαι την εικόνα; Ο Νεογέννητος Χριστός στη φάτνη, σε μια σπηλιά, αφού η Αγία Οικογένεια δε βρήκε φιλοξενία στο πανδοχείο. Κι εκεί ήρθαν να τον προσκυνήσουν οι μάγοι κι οι βοσκοί».

Η μικρή Κάτια σκεφτόταν: «Αν ο Χριστός ήρθε για να σώσει τους ανθρώπους, γιατί πήγαν να Τον προσκυνήσουν μονάχα οι μάγοι και οι βοσκοί; Γιατί δεν πάνε να Τον προσκυνήσουν κι η μαμά κι ο μπαμπάς, αφού ήρθε να σώσει κι αυτούς;» Όμως η Κάτια δεν τολμούσε να ρωτήσει για όλα αυτά, γιατί η μαμά ήταν αυστηρή και δεν της άρεσε να την πολυρωτάνε, κι ο πατέρας δεν άντεχε καθόλου να τον αποσπούν από τα βιβλία του. Η Κάτια ωστόσο φοβόταν πως ο Χριστός θα θυμώσει με τη μαμά και τον μπαμπά, επειδή δεν πήγαν να Τον προσκυνήσουν. Σιγά σιγά στο μυαλό

της άρχισε να κάνει ένα σχέδιο για το πώς να πάει μόνη της στη Βηθλεέμ, να προσκυνήσει τον Νεογέννητο Χριστό και να ζητήσει συγχώρεση για τον μπαμπά και τη μαμά.

Στις οχτώ έβαλαν την Κάτια για ύπνο. Η μαμά ανέλαβε να τη γδύσει, αφού η παραμάνα δεν είχε επιστρέψει από τον εσπερινό. Η Κάτια κοιμόταν μόνη στο δωμάτιο. Ο πατέρας της θεωρούσε πως έπρεπε να μάθει από παιδί να μη φοβάται τη μοναξιά, το σκοτάδι και τις λοιπές, όπως έλεγε, αηδίες. Η Κάτια ξάπλωσε αποφασισμένη να μην αποκοιμηθεί, αλλά, όπως της συνέβαινε πάντα, δεν τα κατάφερε. Κι άλλες φορές προσπαθούσε να μην κοιμηθεί, για να δει αν τη νύχτα παραμένουν όλα ίδια, αν υπάρχουν τα σπίτια στους δρόμους ή εξαφανίζονται, όταν πέφτει το σκοτάδι, αλλά πάντα βυθιζόταν στον ύπνο νωρίτερα από τους μεγάλους. Το ίδιο έγινε και σήμερα. Παρά τις προσπάθειές της, τα μάτια της έκλεισαν από μόνα τους και βυθίστηκε σε βαθύ ύπνο.

Τη νύχτα όμως πετάχτηκε ξαφνικά. Ήταν σαν να την ξύπνησε κάποιος. Ήταν σκοτεινά και ήσυχα. Μόνο από το διπλανό δωμάτιο ακουγόταν η κοιμισμένη ανάσα της παραμάνας. Η Κάτια θυμήθηκε αμέσως ότι έπρεπε να πάει στη Βηθλεέμ. Η επιθυμία για ύπνο της πέρασε εντελώς. Σηκώθηκε αθόρυβα και άρχισε να ντύνεται βιαστικά. Συνήθως την έντυνε η παραμάνα της, και τώρα της ήταν πολύ δύσκολο να τραβήξει τις κάλτσες της επάνω και να κουμπώσει τα πίσω κουμπιά του φορέματός της. Τελικά, αφού κατάφερε και ντύθηκε, έφτασε στις μύτες των ποδιών

της ως την έξοδο. Ευτυχώς, το γούνινο παλτό της κρεμόταν σε τέτοιο σημείο που μπόρεσε να το φτάσει ανεβαίνοντας στο σκαμνάκι. Φόρεσε λοιπόν τη γούνα της, από πούπουλα πολικής χήνας, το χοντρό καλτσόν, τα μποτίνια της και το σκούφο που της κάλυπτε τ' αυτιά. Η πόρτα της εξόδου είχε αγγλική κλειδαριά και η Κάτια ήξερε να την ανοίγει αθόρυβα.

Βγήκε, γλίστρησε δίπλα από τον κοιμισμένο θυρωρό, ξεκλείδωσε την εξωτερική πύλη, αφού το κλειδί ήταν στην κλειδαριά, και βρέθηκε στο δρόμο.

Η νύχτα ήταν παγωμένη αλλά φωτεινή. Το φως από τους φανοστάτες στραφτάλιζε πάνω στο καθαρό, ελαφρώς κρουσταλλιασμένο χιόνι. Τα βήματά της αντηχούσαν καθαρά μέσα στη σιγαλιά.

Στο δρόμο δεν υπήρχε κανείς. Η Κάτια προχώρησε μέχρι τη γωνία και στην τύχη έστριψε δεξιά. Δεν ήξερε προς τα πού να πάει. Έπρεπε να ρωτήσει. Αλλά ο πρώτος κύριος που συνάντησε ήταν τόσο σκυθρωπός ώστε δεν τόλμησε. Της έριξε μια ματιά πάνω από το γούνινο σηκωμένο γιακά του και, χωρίς να πει λέξη, συνέχισε παραπέρα. Ο δεύτερος περαστικός ήταν ένας μεθυσμένος τεχνίτης. Κάτι φώναξε στην Κάτια, τείνοντάς της το χέρι, αλλά, όταν εκείνη φοβισμένη το έβαλε στα πόδια, την ξέχασε στο λεπτό και προχώρησε ίσια μπροστά τραγουδώντας.

Τελικά, η Κάτια σκόνταψε σχεδόν πάνω σε έναν ψηλό γέρο, με γκριζα γενειάδα, άσπρο ψηλό σκούφο και μια προβιά για πανωφόρι. Ο γέροντας, βλέποντας το κοριτσάκι, σταμάτησε. Η Κάτια αποφάσισε να τον ρωτήσει.

«Πέστε μου, σας παρακαλώ, από πού πάνε για τη Βηθλεέμ;»

«Μα, είμαστε στη Βηθλεέμ», αποκρίθηκε ο γέρος.

«Αλήθεια; Και πού είναι αυτή η σπηλιά με τη φάτνη και τον Νεογέννητο Χριστό;»

«Ε, λοιπόν, εκεί ακριβώς πηγαίνω», απάντησε ο γέροντας.

«Αχ, τι καλά, θα μπορούσατε να με πάρετε και μένα; Δεν ξέρω το δρόμο, και πρέπει οπωσδήποτε να προσκυνήσω τον Νεογέννητο Χριστό».

«Πάμε, θα σε συνοδέψω».

Λέγοντάς το αυτό, ο γέρος πήρε το κοριτσάκι από το χέρι και ξεκίνησε βιαστικά. Η Κάτια πάσχιζε να τον προλάβει, αλλά της ήταν πολύ δύσκολο.

«Όταν εμείς διαζόμαστε», αποφάσισε τελικά να πει, «η μαμά καλεί τον αμαξά».

«Ξέρεις, κοριτσάκι», απάντησε ο γέρος, «δεν έχω χρήματα. Μου τα πήραν όλα οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι. Αλλά, έλα, θα σε κουβαλήσω εγώ».

Ο γέρος σήκωσε την Κάτια με τα δυνατά του χέρια, και κρατώντας τη σαν να ήταν πούπουλο συνέχισε το δρόμο του. Η Κάτια έβλεπε μπροστά της την μπερδεμένη γενειάδα του.

«Ποιος είστε;» τον ρώτησε.

«Είμαι ο Συμεών ο Θεοδόχος. Ξέρεις, ένας από τους εβδομήκοντα. Μεταφράσαμε τη Βίβλο... Αλλά, φτάνοντας στο στίχο "ιδού η παρθένος εν γαστρί έξει..." με έπιασαν αμφιβολίες. Και γι' αυτό έπρεπε να ζήσω μέχρι να πραγματοποιηθεί η προφητεία. Μέχρι να κρατήσω τον Γιο της Παρθένου στα χέρια μου,

δε μου επιτρέπεται να πεθάνω. Και οι Γραμματείς κι οι Φαρισαίοι με παρακολουθούν στενά».

Η Κάτια δεν καταλάβαινε εντελώς τα λόγια του γέροντα. Αλλά ένιωθε ζεστασιά, έτσι όπως την είχε τυλίξει με την προβιά του. Από το χειμωνιάτικο αέρα είχε αρχίσει να γυρίζει το κεφάλι της. Προχωρούσαν σε κάτι έρημους δρόμους, οι φανοστάτες δεξιά κι αριστερά χάνονταν διαρκώς στο βάθος μακριά, μέχρι που συνέπιπταν σε μια τελεία, και η Κάτια άλλοτε αποκοιμιόταν κι άλλοτε απλώς έκλεινε τα μάτια.

Ο γέροντας έφτασε σε ένα ξύλινο σπιτάκι σε κάποιο προάστιο και είπε στην Κάτια:

«Εδώ μένει ο υπηρέτης του Ηρώδη, αλλά είναι φίλος μου και θα με αφήσει να μπω».

Από τα παράθυρα ερχόταν φως. Ο γέροντας χτύπησε. Ακούστηκαν βήματα, το τρίξιμο της κλειδαριάς, η πόρτα άνοιξε. Ο γέροντας μπήκε με την Κάτια στο σκοτεινό χολ. Μπροστά τους στεκόταν, εντελώς κατάπληκτος, ένας όχι και τόσο νέος πια άντρας με μπλε γυαλιά.

«Συμεών», είπε, «εσύ είσαι; Πώς βρέθηκες εδώ;»

«Πάψε. Κορόιδεψα τους Γραμματείς και τους Φαρισαίους και τους φρουρούς της φυλακής. Σήμερα είναι γιορτή κι είναι λιγότερο προσεχτικοί. Το 'σκασα λοιπόν».

«Και η γούνα που φοράς τίνος είναι;»

«Την πήρα από τον επιτηρητή. Αλλά θα την επιστρέψω. Θα γυρίσω πίσω. Ας με βασανίσουν, αλλά έπρεπε να φύγω, πρέπει να δω τον Χριστό, αλλιώς δε μου επιτρέπεται να πεθάνω».

«Και το κοριτσάκι αυτό πού βρέθηκε;» αναφώνησε ο κύριος με τα γυαλιά, που εκείνη τη στιγμή πρόσεξε την Κάτια.

«Πάει κι αυτή εκεί, στην κοιλάδα».

«Ναι, πρέπει να προσκυνήσω τον Νεογέννητο Χριστό», συμπλήρωσε η Κάτια.

Ο κύριος με τα γυαλιά κούνησε το κεφάλι. Πήρε την Κάτια από το γέρο, τη μετέφερε στο διπλανό δωμάτιο και την παρέδωσε σε μια γριά. Η Κάτια έλεγε ότι πρέπει να πηγαίνει, αλλά ήταν τόσο κουρασμένη και κρύωνε τόσο, που δεν αντιστάθηκε και πολύ όταν την έγδυσαν, την έτριψαν με οινόπνευμα και την ξάπλωσαν στο ζεστό κρεβάτι. Αποκοιμήθηκε στη στιγμή.

Έπειτα έβαλαν και το γέροντα να ξαπλώσει.

Την επομένη, οι γονείς της βρήκαν την Κάτια με τη βοήθεια της αστυνομίας και οι επιτηρητές του φρενοκομείου το δραπέτη ασθενή τους. Ένα παιδί κι ένας τρελός πήγαν μαζί να προσκυνήσουν τον Χριστό. Ευλογημένος θα είναι αυτός που συνειδητά επιθυμεί το ίδιο.

ΓΙΟΡΤΕΣ

Ι. ΤΑ ΠΕΤΕΙΝΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

Χριστούγεννα... Η λέξη σου φέρνει στο μυαλό το σκληρό, παγωμένο αέρα, την κρουσταλλιασμένη καθαρότητα και την τρυφερότητα. Έχεις την εντύπωση ότι η ίδια η λέξη είναι λίγο γαλαζωπή. Ακόμα και στον εκκλησιαστικό ύμνο,

Χριστός γεννιέται σήμερα!

Χριστός στα ουράνια λάμπει,

ηχεί το τριξίμο της παγωνιάς.

Η γαλαζωπή αυγή αρχίζει να ασπρίζει. Το χιονισμένο κέντημα των δέντρων είναι ανάλαφρο, σαν αέρας. Αρχίζουν πανηγυρικά οι κωδωνοκρουσίες, και πάνω στον παγωμένο ήχο τους σαν μπάλα κυλάει ο ήλιος. Φλογερός, βαθύς, μεγαλύτερος απ' ό,τι συνήθως, ο ήλιος των Χριστουγέννων. Ξεπετάγεται σαν φωτιά πίσω από τον κήπο. Ο κήπος, καλυμμένος από χιόνι, αρχίζει να φωτίζεται, παίρνει αυτή τη γαλαζωπή απόχρωση. Και τότε ο ήλιος αγγίζει τις κορυφές. Βάφει τριανταφυλλένια την κρουσταλλιασμένη πάχνη πάνω στα δέντρα. Ξυπνάει τις μαυροτριανταφυλλένιες κάργες. Πασπαλίζει με τριανταφυλλί σκόνη τα πάντα, οι σημύδες χρυσίζουν και πυρόξανθες στάμπες σχηματίζονται πάνω στο λευκό χιόνι. Να το, λοιπόν, ξημερώνει το πρωινό της γιορτής, η μέρα των Χριστουγέννων.

Όταν ήμουνα παιδί, έτσι μου φαινόταν όλα κι έτσι παρέμειναν.

Εμφανίζονταν ανήμερα τα Χριστούγεννα. Μπορεί και το Πάσχα, αλλά το Πάσχα κάτι τέτοιο δεν είναι τόσο παράξενο. Τα Χριστούγεννα, όμως, με αυτές τις τρομερές παγωνιές... να εμφανίζονται με κάτι πάνινα μποτίνια, με κάτι ελαφριά παλτουδάκια χωρίς κουμπιά και με κάτι βελούδινα ζακετάκια, ενώ από το κρύο δεν μπορούν ούτε να μιλήσουν, μόνο χοροπηθούν διαρκώς μπροστά στη σόμπα και φυσούν τις ισχνές παλάμες τους — ναι, αυτό έμεινε στη μνήμη μου.

«Και πού μένουν;» ρωτάω την καμαριέρα.

«Έξω».

Έξω... Έξω υπάρχει μόνο σκοτάδι και χιόνι.

«Και γιατί ο γιος της παραμάνας μου είναι απατεώνας;»

«Διότι. Να, δες, η παγωνιά κοιτάζει από το παράθυρο».

Τα σκοτεινά παράθυρα βλέπουν στα έλατα, εκεί που είναι το κρύο. Κι όλοι αυτοί είναι εκεί, έξω από τα παράθυρα.

«Θα 'ρθούνε κι αύριο;»

«Θα 'ρθούνε. Πάντα έρχονται τα Χριστούγεννα. Κοιμήσου».

Να το λοιπόν και το αύριο. Έφτασε, μετά τη νυχτερινή χιονοθύελλα, με παγωνιά, με ήλιο. Τα χέρια μου μέσα στα μάλλινα γαντάκια ήταν κοκαλωμένα, και τα πόδια μου μέσα στα γούνινα μποτάκια ξυλιασμένα, καθώς επέστρεφα από τη λειτουργία στο σπίτι. Εκείνοι άρχιζαν να μαζεύονται ήδη: σκριπ-σκριπ-σκριπ. Να, κάποιος έτρεξε στο πορτόνι, μήπως είναι ο Πισκούν;

Έρχονται από παντού. Μπαίνουν από την είσοδο υπηρεσίας, αθόρυβα. Τρέχω στα κλεφτά στην κουζίνα. Τι μυρωδιές! Μυρίζει κρεατόπιτα, παχιά σούπα με χοιρινό, πάπια και γουρουνάκι με πλιγούρι... όλες αυτές οι λιχουδιές μετά τη νηστεία είναι τόσο ευχάριστες. Αυτές είναι οι βαριές μυρωδιές των Χριστουγέννων, οι σπιτικές. Οι ιερές μυρωδιές ήταν στην εκκλησία. Στους κρυστάλλους του πάγου πάνω στα απαστράπτοντα τζάμια πολλαπλασιάζονται οι ακτίνες του ήλιου. Κι όλα είναι γιορτινά, στην κουζίνα επίσης: στο δάπεδο καινούργιες ψάθες, οι πάγκοι τριμμένοι και κατάλευκοι, λαμποκοπάει το τραπέζι από ξύλο πεύκου, έχουν ασπριστεί το ταβάνι και οι τοίχοι, στη χαραμάδα της πόρτας ένα αχυρένιο ρολό, για να μην μπαίνει ο αέρας. Είναι ζεστά, φωτεινά και πλούσια.

Να και ο Πισκούν, στον πάγκο, δίπλα στη λεκάνη. Φοράει βελούδινη ζακέτα, ροζ παντελόνια, βελούδινα, γυναικεία μποτάκια. Τα αυτιά του είναι δεμένα με ένα μαντίλι τόσο σφιχτά, που το κοκκινωπό γενάκι του πετάγεται μπροστά σαν αποκομμένο από το υπόλοιπο πρόσωπο. Τα αυτιά του έπεσαν —«τα ροκάνισαν τα σκυλιά»—, όταν για κάποιο λόγο ξάπλωσε να κοιμηθεί πάνω στο χιόνι. Θα πρέπει να του πάγωσε και η φωνή: τσιρίζει, όπως τσιρίζουν τα ποντικάκια. Όλα πάνω του είναι θλιβερά. Ακόμα κι ο αμαξάς τον λυπάται:

«Έχ, Πισκούν, Πισκούν... το 'φαγες το κεφαλάκι σου!»

Εκείνος κάθεται ήσυχα ήσυχα και τρώει μια πίτα,

Ι. Σμελιόφ

μέσα στη χούφτα του, για να μη χαθεί ούτε ψίχουλο.

«Ποιος είναι ο Πισκούν;» ρωτούσα την καμαριέρα.

«Ήταν άνθρωπος, αλλά τώρα έγινε Πισκούν. Να, κι εσύ, αν πίνεις στα κρυφά τ' απομεινάκια των ποτηριών, θα γίνεις Πισκούν».

Δίπλα του κάθεται ο Σεμιόν, ο κουλοχέρης μαραγκός. Κάποτε έφτιαχνε κούνιες. Είναι ωραία ντυμένος: Μαύρο, καλό κοντογούνι, με κέντημα στο στήθος, σαν δεντράκι, ροζ και άσπρα στιβάνια. Στο καλό του χέρι κρατάει μια σακουλίτσα με φρεσκοφτιαγμένους ελατίσιους κύβους, δώρο για μένα. Το δεξί μανίκι του κοντογουνιού του, που με αφήνει πρόθυμα να το πασπατέψω, είναι παραγεμισμένο με σφουγγάρι και δεμένο σφιχτά με μια ζώνη — «το έφτιαξα έτσι για ζέστη!» Μοιάζει με μεγάλο σαλάμι. Το χέρι του του «το 'φαγε ο Αντόν».

«Ποιος Αντόν;»

«Ένας».

Ο γιατρός ήταν καλαμπουρτζής: αυτοαποκαλείται «Αντόν, η φωτιά».

Τον ζηλεύουν τον Σεμιόν γιατί ζει καλά, από το αφεντικό παίρνει ένα καφετί κάθε μήνα, και σκέφτεται να αποσυρθεί, να ησυχάσει, στο μοναστήρι.

Πιο κει κάθεται μια χλομή γυναίκα με ένα ζεμπίλι, ντυμένη με μακρύ γιλέκο, κι είναι κοκαλιέρα, τρομαχτική σαν θάνατος. Στα γόνατά της καθισμένο ένα αγοράκι, φοράει λεπτό παλτουδάκι που κουμπώνει με άγκυρες, γκριζο σκουφάκι με αυτιά, πλεχτά κόκκινα γάντια. Στα μελανιασμένα μαγουλάκια του, κοκκινωπές λωρίδες βρομιάς, στο ένα του χέρι μια αχνιστή

πίτα, που όμως δεν την τρώει, μόνο την κοιτάει, και στο άλλο ένα κοκκινωπό ορεκτικό μελόψωμο. Οι λωρίδες θα πρέπει να είναι από το μελόψωμο. Η Μαριούσκα η μαγείρισσα πειράζει τη μυξιασμένη μύτη του, το κοιτάζει συμπονετικά και του δίνει ένα μπούτι κοτόπουλου. Αλλά πώς να το πάρει; Η χλομή γυναίκα, που για κάποιο λόγο κλαίει, χώνει το μπούτι στην τσεπούλα του.

«Τι κάνεις έτσι; Δεν είναι σωστό... μια τέτοια μέρα!...» την παρηγορεί η μαγείρισσα. «Ο Θεός είναι ελεήμων, δε θα σας εγκαταλείψει».

Τον άντρα της, που δούλευε οδηγός στο εργοστάσιο χυτοσίδηρου, τον πλάκωσε μια μηχανή. Όμως ο Κύριος είναι ελεήμων, θα φροντίσει για την τύχη του ορφανού. Τους παρηγορεί κι ο Σεμιόν, ο κουλός:

«Ο Κύριος φροντίζει ακόμα και τα πετεινά του ουρανού», λέει τρυφερά και κοιτάζει το μανίκι του, «πόσο μάλλον εσένα που, παρ' όλα αυτά, είσαι μια ανθρώπινη ψυχή, κι έχεις και το αγοράκι, μάλιστα... Να, κι εγώ δεν έχω χέρι, αλλά... είμαι χορτάτος, ποδεμένος, ντυμένος, όσο κανένας. Δε βγαίνει τίποτα με το να κλαις, έτσι δεν είναι;... Ο Κύριος ήρθε σήμερα στη γη, δεν είναι σωστό».

Τον ακούνε. Λένε ότι γνωρίζει τις Γραφές, ετοιμάζεται για μοναχός.

Γίνονται όλο και περισσότεροι. Έρχονται κι έρχονται, γεροντάκια, γριούλες. Πού και πού να σου κι ο Βασίλ Βασίλιτς, ρίχνει καμιά ματιά και ρωτάει να μάθει:

«Ο στεγάς, ο Κουφός, δεν ήρθε; Σίγουρα θα πέθανε, αφού δεν ήρθε για το φαγοπότι. Πόσοι είστε εδώ

πέρα... δέκα, δεκαπέντε... δεκαοχτώ ψυχές, μάλιστα».

«Γιατί λες πέ-θα-νε!» λέει ο Σεμιόν. «Ο ανιψιός του τον πήρε στο χωριό, άνοιξε ταβέρνα... και τον κράτησε κοντά του».

Μπαίνει ένας που μοιάζει με καλόγερο, φοράει υφασμάτινο καλπάκι, κρατάει μια ράβδο, έχει μια γκρίζα γενειάδα με κρουσταλλάκια επάνω. Δε βγάζει το καλπάκι, αρχίζει να κάνει το σημείο του σταυρού προς όλες τις γωνίες, και για κάποιο λόγο φτύνει – «φτύνει τον εξαποδώ»; Τα μάτια του είναι κοκκινωπά, φλογισμένα. Βάζει κάτι δυνατές φωνές σε όλους:

«Ε, ήρθατε για τη μάσα;! Και το χρίσμα με φωτιά θα το πάρετε; Είπε ο Θεός στους αμαρτωλούς: “Θα καταστρέψω την αμαρτία και θα σας κάψω”. Βζζζ!...» κουνάει το ραβδί και το χτυπάει αγριεμένος στο πάτωμα, όπως ο Ιβάν ο Τρομερός στο διβλιαράκι που έχω.

Όλοι σηκώνονται μπροστά του, κάτι περιμένουν από αυτόν. Η μαγεύρισσα ψιθυρίζει φοβισμένα, σταυροκοπιέται.

«Οχ, ο ευλογημένος... κάτι θα πει τώρα!...»

«Δε θα πω!» της φωνάζει ο μοναχός. «Πού είναι οι πίτες σου;»

«Τώρα θα το πει, κοίτα», λέει σκουντώντας με ο Σεμιόν.

Η Μαριούσκα δίνει δυο μεγάλες πίτες στον καλόγερο, υποκλίνεται και σταυροκοπιέται. Ο καλόγερος πετάει τις πίτες – η μια πετυχαίνει τη γυναίκα με το αγοράκι, η άλλη πέφτει στη σόμπα – και φωνάζει με αδιανόητα τρομαχτική φωνή:

«Θα έχει πίτες, για όλους θα έχει πίτες. Αμήν».

Σταυρώνει πάλι τις γωνίες και αρχίζει να ψέλνει: «Η γέννησή σου Χριστέ». Σκύβουν όλοι το κεφάλι, κι αυτός πάει και κάθεται κάτω από την εικόνα. Φωνάζει, σαν κοκοράκι:

«Κου-κου-ρίκου-κο-κο-κο, είμ' ορφανό, είμ' ορφανό!...»

Αρχίζουν να τον κερνάνε. Ο Αντιπούσκα ο αμαξιάς του βάζει μπροστά του μια μπουκάλα: «Για την παγωνιά, Λένια, έλα».

Ο μοναχός σταυρώνει και την μπουκάλα. Κι όλοι είναι ευχαριστημένοι. Ακούω που ψιθυρίζουν μεταξύ τους:

«Είναι καλός αυτή τη φορά, δέχτηκε το κέρασμα αμέσως... Αυτό σημαίνει ευημερία. Σε όποιο σπίτι δεν το δεχτεί, ή θα πεθάνει ο νοικοκύρης ή κάτι άλλο θα συμβεί».

«Και η γουρουνίτσα πού είναι;» ουρλιάζει ο καλόγερος. «Θα φάω, θα φάω, και θα τα τινάξω! Τι νομίζετε... οι πέρκες σας είναι πιο ιερές από τις γουρουνίτσες; Ένα αίνιγμα. Ο απόστολος Πέτρος έφαγε και το φίδι και το βάτραχο, στα ουράνια τού τα σερβίρανε. Δεν πάτε στην εκκλησία, γι' αυτό δεν καταλαβαίνετε τίποτα. Μπίζζζ!...»

Εγώ, όπως και όλοι οι υπόλοιποι, είμαι τρομοκρατημένος. Ο καλόγερος με βλέπει και αναποδογυρίζει τα μάτια του, φαίνονται μόνο τα ασπράδια. Μετά γελάει και με ευλογεί με μικρούς σταυρούς. Μπαίνει τρέχοντας ο Βασίλ Βασιλίτς.

«Πάλι ήρθε ο Λένια; Πόσες φορές σου το είπα!...»

Ι. Σμελιόφ

φοβερίζει τον καλόγερο με το δάχτυλο, «ούτε η σκιά σου να μην ξαναφανεί εδώ!...»

«Δεν είμαι εδώ, αλλά στου δέντρου το φλοιό!» τον ευλογεί ο καλόγερος, «αύριο θα 'μαι στο βουνό!»

«Πάλι στη στενή θα είσαι, να μου το θυμηθείς... τους έκανες τους τρεις μήνες σου;...»

«Τους έκανα, αλλά δε γέρασα, ενώ εσύ όπου να 'ναι θα 'σαι άσπρο σάβανο, ο ίδιος ο βασιλιάς Δαβίδ το λέει στα βιβλία!» λέει ο καλόγερος στριφογουρίζοντας. «Ο Χριστός τώρα γεννιέται με βάσανα... και στο μπουντρούμι θα τον ρίξουν και στο σταυρό θα τον καρφώσουν και την τρίτη μέρα θ' αναστηθεί!»

«Μα, γιατί τον διώχνεις τον άνθρωπο, Βασίλ Βασίλιτς;...» λέει ο Σεμιόν, «ο καθένας μπορεί να βρεθεί στη φυλακή. Να κι εσύ έκατρες, για αμέλεια, όταν καταπλακώθηκε ο πασσαλάς ο Ιγκνάτ. Μπορεί κι ο καθένας μας...»

«Πάνω καλύτερα να μην εμφανιστείς!» λέει ο Βασίλ Βασίλιτς, «ούτως ή άλλως δε θα σε αφήσω να φτάσεις στο αφεντικό, δεν μπορεί να υποφέρει τους αγύρτες».

«Αυτό είναι θέλημα Θεού, και συ πας ενάντιά Του... 6ζζζ!» λέει ο καλόγερος. «Η τύχη κάθε ανθρώπου είναι λεπτή κλωστούλα, πετεινού φωνούλα!»

Ο Βασίλ Βασίλιτς κουνάει θυμωμένα το χέρι και φεύγει. Κι όλοι είναι ευχαριστημένοι.

Κοιτάζω την παραμάνα μου. Είναι ακόμα όμορφη και ροδομάγουλη. Φοράει βελούδινη κεντητή ζακέτα, λουλουδένιο μαντίλι. Κάθεται και κλαίει. Γιατί όλο

κλαίει; Μιλάει και κλαίει. Γιατί ο γιος της είναι απατεώνας; Κάποιος λέει, «δεν της δίνει πασαπόρτι», παρότι βρήκε ένα πλούσιο σπίτι να δουλέψει. Την παρηγορούν, τη συμβουλεύουν:

«Βρε, Ναστιούσα, γράψε μια αίτηση και πήγαινε τη στον ίδιο τον κυβερνήτη... δεν πρέπει να σε διώχνουν έτσι, έστω κι αν ο άντρας σου!...»

Ο καλόγερος κοιτάζει τη Νάστια, χτυπάει το ραβδί του και φωνάζει:

«Ραπανάκι, παράτα την αγάπη! Ξέπλυνε τις αμαρτίες... Ξέπλυνε τις αμαρτίες!...»

Όλοι τρομοκρατούνται. Η Νάστια σταυρώνει τα χέρια της όπως όταν βρίσκειται μπροστά σε εικόνα.

«Μα τι λες, πατερούλη... ποιες αμαρτίες;»

«Όλοι έχουν αμαρτίες... κάποιοι έχουν κότες, κι εσύ κο-κό-ρια!...»

Η παραμάνα χλομιάζει. Η μαγείρισσα φωνάζει, «αχ, μανούλα μου!» και σκύβει το κεφάλι στην ποδιά της. Όλοι ψιθυρίζουν. Ο Αντίπουσκα κουνάει αυστηρά το κεφάλι.

«Για τη γιορτή του Χριστού, όλοι παίρνουν συγχώρεση!» ευλογεί ο καλόγερος την κουζίνα.

Κι όλοι είναι ευχαριστημένοι.

Εκείνη τη στιγμή, τρίζει η παγωμένη πόρτα και μπαίνει ένας άντρας που τον αποκαλούν «ο Δαρμένος Άρχοντας». Είναι ψηλός, ντυμένος με λεπτό παλτό, τόσο στενό που ανοίγει ανάμεσα στα κουμπιά αφήνοντας να φανεί η τσίτινη πουκαμίσια του. Κι ακόμα, είναι τόσο λιγδιασμένο που γυαλίζει. Στο κεφάλι ο Άρχοντας φοράει κασκέτο με κόκκινο σιρίτι και σκι-

σμένο γείσο. Στα πόδια γυναικεία μποτάκια από μουσελίνα, τα λεγόμενα του χορού, κι είναι τόσο λεπτά που φαίνονται οι κόμποι των δαχτύλων, καθώς αναδύονται από το κρύο. Ο Άρχοντας κοιτάζει αφ' υψηλού την κουζίνα, ρουφάει συνοφρωμένος τη μύτη του, καμπουριάζει ξαφνικά κι αρχίζει να στρίβει τις παλάμες του.

«Βββαααχ... χχα... χχα...» λέει βραχνά, «τον ακούω», και αρχίζει πνιχτά να βήχει. «Ππαγωνννιά... Βββαααχ- χχα-χχα!...»

Ακουμπάει στη σόμπα, χτυπάει τα πόδια του και αρχίζει να σφυρίζει τη Στρέλοτσα. Βλέπω καλά την μπλαβιά μύτη του, τα μαύρα κρεμαστά μουστάκια του και τα υγρά πρησμένα μάτια του.

«Μάλλον δεν είναι σωστό να σφυρίζουμε, άρχοντα... δεσ, κρέμονται εικόνες εδώ!» λέει επιτιμητικά η Μαριούσκα.

«Για δεσ ποιος μας ήρθε...» ακούω τη φωνή του Αντίπουσκα, ενώ παρατηρώ επίμονα τον Άρχοντα.

Αυτός συνεχίζει να σφυρίζει, αλλά όχι τη Στρέλοτσα πια, μα το αγαπημένο μου τραγουδάκι, που το παίζει ο οργανίστας μας: Έφυγαν οι βογιάροι από το Νόβγκοροντ. Ξάφνου βγάζει από το παλτό ένα γράμμα.

«Αναγγείλετέ του, του ιδίου, ότι ήρθε επίσκεψη... ο Άρχοντας Εν-τά-λτσεφ!» φωνάζει επίσημα, βραχνιασμένα. «Και επιθυμεί να διαβάσει ιδιόγραφο ποίημα Χριστουγέννων! Ιδιόγραφο, ποίημα... ννάτο!» χτυπάει το γράμμα.

Όλοι γελάνε μαζί του και κανείς δεν πάει να τον αναγγείλει.

«Τι κόσμος!...» ανασηκώνοντας τον ένα ώμο, μιλάει τώρα σε μένα και μου στέλνει ένα φιλί στον αέρα. «Πες, φιλαράκο, κει πέρα... ότι να, ο Άρχοντας Εντάλτσεφ ήρθε να ευχηθεί... και επιθυμεί! Ε; Μην ντρέπεσαι, καλούλη μου... πες στον παπα, ότι, να, ... ήρθα!...»

«Χρησιμοποιεί τον μικρό, αλλά αυτό δεν είναι σωστό. Περίμενε να έρθει η σειρά σου, όταν θα σε καλέσουν επάνω!» του λέει αυστηρά ο αμαξάς. «Για δες ένας σπουδαίος πετεινός που μας προέκυψε!...»

«Όλοι είμαστε πετεινά του ουρανού, πλάσματα του Δημιουργού!» φωνάζει ο Άρχοντας, κάνοντας το σταυρό του μπροστά στην εικόνα, «κι ο Κύριος μας θρέφει».

«Αυτό είναι σί-γου-ρο», λένε μαζί κάμποσες φωνές, «όλοι είμαστε πετεινά του Θεού, τι να λέμε τώρα!...»

Καλούν τον Άρχοντα να κάτσει στο τραπέζι. Κάθεται κάτω από την εικόνα, δίπλα στον καλόγερο. Του βάζουν από την μπουκάλα, αυτός σκουπίζει τα χέρια του, πίνει, πλαταγίζει τα χείλη του σαν πάπια και αρχίζει να διαβάζει το χαρτί:

«Ακούστε το πόνημά μου, ένα ποίημα για τη Γέννηση του Χριστού:

Ήρθαν τα Χριστούγεννα...

Ήρθαν οι γιορτές...

Έφτασαν οι μάγοι

Από την Ανατολή

... στη Μόσχα».

Ι. Σμελιόφ

Αυτό για τους μάγους αρέσει σε όλους. Και ο καλόγερος απαγγέλλει στιχάκια. Ύστερα πάλι ο Άρχοντας, και μου φαίνεται ότι θέλουν να δείξουν ποιος είναι καλύτερος. Οι άλλοι τους παρακινούν:

«Για έλα, εσύ τώρα!...»

Τελικά, τους καλούν επάνω, όπου θα μοιραστούν δώρα. Ακούω τον πατέρα να φωνάζει:

«Λοιπόν, η παρέλαση αρχίζει... ελάτε!»

Ο Βασίλ Βασιλίτς φωνάζει δυνατά τα ονόματά τους. Πρώτος βγαίνει ο Άρχοντας. Φτάνει, τέλος, και στον καλόγερο:

«Πάνε και συ, μουρλοκέφαλε... χάρη στη Γιορτή!» λέει συμφιλιωτικά ο Αλλήθωρος, και δίνει μια στο σβέρκο του καλόγερου. «Άρπαξε το μισόρουβλό σου».

«Ααα... μάλιστα. Ο κύριος σου τράβηξε το αυτί!» λέει εύθυμα ο καλόγερος.

Αφού πάρουν το δώρο τους, διαλύονται. Ως τον επόμενο χρόνο.

Έφυγε, πέρασε. Κι ο ήλιος, ο ίδιος πάντα ήλιος, προβάλλει πίσω από την ομίχλη, ολοστρόγγυλος. Και τα δάση είναι τα ίδια, αέρινα δάση, με την τριανταφυλένια πάχνη του πρωινού. Και οι κάργες. Και το χιόνι, το χιόνι...

II. ΓΕΥΜΑ ΓΙΑ «ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ»

Είναι η δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων, και στο σπίτι μας ετοιμάζεται ένα γεύμα «για διάφορους». Ο επιστάτης Βασίλ Βασιλίτς ζητούσε να μάθει, από τις

παραμονές των γιορτών ακόμη, τι ορίζει ο πατέρας σχετικά με το «γεύμα για διάφορους»:

«Ε, έκαναν λίγη φασαρία, ο Δαρμένος Άρχοντας τσακώθηκε με την Πολουγκαρίχα για την Ιερουσαλήμ... και τον Πισκούν χρειάστηκε να τον τρίψουμε με χιόνι. Εσείς θυμώσατε και είπατε να μην τους ξαναμαζέψουμε. Μόνο που ούτως ή άλλως θα έρθουν, δε γλιτώνουμε απ' αυτούς».

«Ο βλάκας ο επιστάτης φταίει, πρώτος αρπάχτηκε!» μου λέει ο πατέρας. «Τη δεύτερη μέρα ο δήμαρχος της πόλης κάνει πάντα ένα γεύμα, εσύ λοιπόν θα με εκπροσωπήσεις στο σπίτι. Βεβαίως, όλα θα γίνουν όπως ορίζει ο πατέρας. Μόλις πεθάνω, Θεού θέλημα... να θυμάσαι: Στη μεγάλη γιορτή, να τους ταΐζεις. Ανάμεσά τους υπάρχουν και σπουδαίοι».

«Κι εσείς... θα πεθάνετε!» αναφωνεί ο Βασίλ Βασίλιτς, πυροβολώντας με το αλλήθωρο μάτι του το ταβάνι. «Αλλά, ποιος θα ζει τότε; Μετά από εσάς, δε θα υπάρχει κανείς από τους σπουδαίους!...»

«Οι σπουδαίοι πεθαίνουν, έτσι έχει ορίσει ο Θεός. Ο Πούσκιν, ας πούμε, ήταν τόσο σπουδαίος, του έκαναν μνημείο, σε διάφορους δημόσιους χώρους...»

«Ένας που μονομάχησε».

«Για λόγους τιμής. Ήταν πολύ σπουδαίος, και, λένε, ότι πέθανε εντελώς νέος. Ενώ εμείς... καταλαβαίνεις κι ο ίδιος. Οι δουλειές με πνίγουν μέχρι το λαιμό. Το Σπίτι του Πάγου, στο Ζωολογικό Κήπο, δεν πάει καλά, πέσανε ζέστες, βλέπεις... ανακοινώσαμε τα εγκαίνια για την πρώτη του μήνα, το κοινό θα διαμαρτυρηθεί...»

«Ο νεωτερισμός είναι το θέμα. Όλα τα καλούπια έχουν φτιαχτεί, και το καλούπι του γάτου Οντριούσκα τέλειωσε, το σαμοβάρι λαξεύτηκε και τα μπαλόνια στη σκεπή είναι έτοιμα. Μόνο τις γλάστρες για τα λουλούδια στις γωνίες και τη σόμπα στη βεράντα να κανονίσουμε, ώστε να φωτίζει αλλά να μη λιώνει τον πάγο. Θα ρίξει ακόμα παγωνιά, τους μείον είκοσι θα φτάσει, θα προλάβουμε για την τρίτη μέρα. Θα γράψουν για σας στο Λιστόκ...»

Όλοι στο σπίτι μιλάνε για κάποιο «Σπίτι του Πάγου», στο οποίο θα μας πάνε την τρίτη μέρα. Ο γουναράς Βασίλ Βασίλιτς, με το παρατσούκλι Μοσχοπόντικας, που έχει πολλά βιβλία του Μαρόζοφ-Σαράποβ, έφερε στον πατέρα ένα βιβλίο και είπε:

«Ορίστε, Σεργκέι Ιβάνιτς, μια καταπληκτική ιστορία για το πώς κατέψυξαν έναν άνθρωπο και έχτισαν ένα Σπίτι Πάγου. Στην Αγία Πετρούπολη ήταν, αληθινή ιστορία».

Από κει ξεκίνησαν όλα.

Ο πατέρας δίνει εντολή για το ποιους θα αφήσουν να έρθουν στο γεύμα. Ο Βασίλ Βασίλιτς μετράει με τα δάχτυλα. Πισκούν, Πολουγκαρίχα, ο στρατιώτης Μαχόροφ, ο Μοσχοπόντικας, ο φαγάς-ψάλτης Λομσακόφ, που δεν τον χωνεύει ο πρωτοδιάκονος και μόλις που χωράει στην πόρτα. Ο ξακουστός Σολοντόφκιν, που μας φέρνει αηδόνια. Ο κωδωνοκρούστης από το ναό Καζάνσκι, η Πάσενκα η χαζούλα, ο διάσημος ακορντεονίστας Πέτκα, η παραμάνα μου η Νάστια, που ο γιος της είναι απατεώνας, το κουτσό γεροντάκι ο κουρέας Κόστια, που κάποτε γιάτρεψε τον παππού

από υδρωπικία — με σκόνες από κατσαρίδες κατάφερε να τον σηκώσει από το κρεβάτι, ενώ οι γιατροί δεν μπορούσαν! Ο Τριφόνιτς-Γιουρτσόφ, που κρατάει το μαγαζί μας σαράντα χρόνια, διάφοροι που «έχασαν τον εαυτό τους», ενώ κάποτε ήταν κανονικοί.

«Αυτός, ο Άρχοντας, θα προσπαθήσει πάλι... να τύχει ιδιαίτερης προσοχής. Να τον αφήσω;» ρωτάει ο Βασίλ Βασίλιτς.

«Ο κύριος Εντάλτσεφ; Να τον αφήσεις. Κάποτε έδινε κι ο ίδιος γεύματα, γράφει και ποιήματα. Για τον Γκόρκιν θα πάρεις σαμπάνια, και θα τρατάρεις και τον Άρχοντα, αυτό θα τον τιμήσει».

«Ναι, πάντα τη ζητάει, αυτήν που σε καίει στο λαιμό, την πικρή! Να αγοράσουμε;»

«Ξέρω ποιον καίει. Αρκετά με τη σαμπάνια. Σε όλους θα δώσεις από ένα τριαράκι, όπως πάντα. Εί, στον Άρχοντα θα δώσεις πέντε. Στον Σολοντόβκιν, μην τολμήσεις, θα προσβληθεί. Για τα πουλιά δεν πήρε δεκάρα, μου γύρισε πίσω και το φάκελο. Είναι περήφανος».

Ετοιμάζουν το τραπέζι στην κρύα αίθουσα, εκεί όπου τις γιορτινές μέρες τρώνε οι σερβιτόροι. Στρώνουν το γαλάζιο, χριστουγεννιάτικο τραπεζομάντιλο, και βάζουν το γιορτινό σερβίτσιο, αυτό με τη γαλάζια μπορντούρα. Στην πεζούλα της σόμπας ακουμπάνε τα ορεκτικά. Ούτε χαβιάρι, ούτε σαρδέλες, ούτε οξύρρυγχο, ούτε καπνιστό χρυσαφένιο σολομό. Απλώς, χοντρό σαλάμι, λιπαρό καπνιστό, ρέγκα με κρεμμύδι, παστές σαρδέλες, αντζούγιες και πίτες μακρόστενες, με λάχα-

νο και αυγά. Στρογγυλές καράφες με λικέρ και βότκα και μια μπουκάλα σατό-ντ-ικεμά, για τον σπουδαίο μας ξυλουργό, τον «σανιδάκια» Μιχαήλ Πανκράτιτς Γκόρ-κιν, ο οποίος, όπως κι ο πατέρας μου, «πίνει» μόνο στις γιορτές, και για το γυναικείο φύλο.

Κάποιοι από τους «διάφορους» έρχονται την πρώτη μέρα των Χριστουγέννων και διανυκτερεύουν: ο στρατιώτης Μαχόροφ με το ξύλινο πόδι, από ένα μακρινό πτωχοκομείο, η Πάσενκα η χαζούλα και η Πολουγκαρίχα. Τον Μαχόροφ τον κερνάνε βότκα οι ξυλουργοί, στο υποστατικό, και εκείνος τους λέει ιστορίες από τον πόλεμο. Την Πολουγκαρίχα την προσκαλούν επάνω, και τους μιλάει μέχρι αργά τη νύχτα για την «παλιά Γερουσαλήμ», και τα τρομαχτικά πράγματα που είδε εκεί.

Όλοι μπαίνουν από την είσοδο υπηρεσίας, εκτός από το γουναρά Τριφόνιτς και τον Σολοντόφκιν. Ο Άρχοντας απαιτεί να τον αφήσουν να περάσει από την κεντρική είσοδο. Καθώς κουβαλάω χιόνι με το μικρό μου έλκθηρο, τον ακούω να μαλώνει με τον Βασίλ Βασίλιτς:

«Είμαι ο Βαλεριάν Ντιμίτριεβιτς Εν-τάλ-τσεφ! Ορίστε η κάρτα μου...» λέει κάνοντας επιτόπια μικρά πηδηματάκια στο χιόνι. Η παγωνιά είναι φοβερή και αυτός φοράει μια ζακετούλα με κορδόνια και τα γυναικεία μπουτάκια του χορού. Στο κεφάλι κόκκινο κασκέτο, και κάτω από τη μασχάλη κρατάει ένα μπαστούνι. Το πρόσωπό του είναι μελανιασμένο, κάτω από τα μάτια έχει μαύρες σακούλες. Κουνάει τους ώμους του και λέει κοιτάζοντας τη στέγη:

«Πο-λύ πε-ρί-ε-ργο! Εμένα με υποδέχεται στο γραφείο του, με πούρα, ο ίδιος ο Οστρόφσκι, Αλεξάντρ Νικολάιτς!... Ποιος δδιάββολος ξέρει... στην περίπτωση αυτή δε θα...»

Ο Βασίλ Βασιλίτς είναι ντυμένος ζεστά, με ένα κοντογούνι από προβατίνα, με στιβάνια. Το πρόσωπό του είναι κόκκινο, εύθυμο. Κλείνει το μάτι, γελάει:

«Εδώ ο ξακουστός Μαχόροφ, με τόσα παράσημα», και περνάει από την κουζίνα. «Γιατί λοιπόν στενοχωριέστε; Όποιος φοράει καλή γούνα πάει από την επίσημη είσοδο. Ελάτε τώρα, ήσυχα, θα σας βάλω να κάτσετε όπου θέλετε... μόνο μην κάνετε φασαρία σήμερα γιορτή που είναι!».

«Λα-ου-τζί-κος!...» λέει ο Άρχοντας με χείλη που τρέμουν. «Εδώ που τα λέμε, δεν κάνουν τα ρούχα τον παπά... πολλοί είναι οι σπουδαίοι, αλλά λίγοι οι επίλεκτοι! Ας περάσουμε και μέσα από την κουζίνα... Δώσε την κάρτα μου, πες ο Εν-τάλ-τσεφ!»

«Μα, εσάς και χωρίς κάρτα σας ξέρουν όλοι, κρατήστε τη», λέει φιλικά ο Βασίλ Βασιλίτς και κάτι ψιθυρίζει στο αυτί του άρχοντα.

Εκείνος τον χτυπάει στην πλάτη και, με μικρά πηδηματάκια, μπαίνει στην κουζίνα.

Στη μακρόστενη αίθουσα, πολύ φωτεινή από τον ήλιο και το χιόνι στην αυλή, γύρω γύρω στον τοίχο, κάθονται υποτακτικά πάνω στα σεντούκια οι «διάφοροι» και περιμένουν κέρασμα. Να ο Πισκούν. Έχει μια τόσο λεπτή φωνή που όλο νομίζω ότι να, όπου να 'ναι, θα του κοπεί. Ο Πισκούν φοράει βελούδινη ζακέτα, με διαφορετικά μανίκια, και βελούδινα μποτάκια με γού-

να. Τα αυτιά του είναι δεμένα με μαντίλι: του πέσανε, από το κρύο, και στη θέση τους έμειναν «μόνο τρύπες». Πρέπει και τη φωνή του να την έχασε από τον ίδιο λόγο. Το κόκκινο γενάκι του πετάγεται σαν να είναι αυτόνομο. Κάποτε τραγουδούσε στο θέατρο Μπολσόι, όπου δεν πάει καιρός που είδαμε το Ροβέρδος και Μπέρτραμ, ή Οι δυο κλέφτες, αλλά έχασε τη φωνή του και τώρα τραγουδάει μόνο στα καπηλειά – «όπως φυσάει το αεράκι, από καπηλειό σε ταβερνάκι». Τον λυπούνται όλοι και του λένε: «Πισκούν, ε, Πισκούν, θα το φας το κεφάλι σου!» Τα μάτια του Πισκούν είναι μονίμως κλαμένα, τα χέρια του κινούνται σαν να αναζητούν πάντα κάτι, και στο γεύμα τον βοηθούν οι άλλοι να καρφώσει το πιρούνι στο φαγητό.

Κάτω από την εικόνα με το γαλάζιο καντηλάκι κάθετα ο ξακουστός Μαχόροφ, με απλωμένο το ξύλινο πόδι του, που μοιάζει με χοντρό μπουκάλι ή με κώνο. Φοράει μια πρασινωπή στρατιωτική στολή με χρυσά γαλόνια, σε όλο το θώρακα χρυσά και ασημένια παράσημα και σταυρούς. Με την γκριζα χαίτη του μου θυμίζει τον Ελευθερωτή Τσάρο. Πρόσφατα είχε πάει εθελοντής στον πόλεμο, και μας έφερε ένα σπαθί, κάτι φέσια και κάτι παπουτσάκια που μύριζαν Τουρκιά. Κάθετα αυστηρός κι όλο στρίβει τα μουστάκια του. Στο μάγουλο έχει μια ξεθωριασμένη ουλή – «με φίλησε ένα βόλι, έξω από τη Σεβαστούπολη». Τον σέβονται όλοι – κι εγώ επίσης – σαν εικόνα. Ο πατέρας λέει ότι το στήθος του είναι «εικονοστάσι, που πρέπει να του ανάβουμε κερί». Μαζί του είναι η Πολουγκαρίχα, διάσημη λουτράρισσα: πήγε πεζή

στην «παλιά Γερουσαλήμ». Είναι πολύ άσχημη, με κρεατοελιές και μυρίζει φελλό. Είναι και στραβή: «με σακάτεψαν εξαιτίας της πίστης μου οι Τούρκοι. Ακούστε, πότε έζησα τον τρόμο!» αφηγείται. «Μοιρολογάμε πάνω στον Πανάγιο Τάφο, κι αυτοί με τα σπαθιά... και με τους βού-ρδου-λες... χλατσ-χλατσ! Και μας σακάτεψαν. Κι ο πατερούλης ο Πατριάρχης είναι μαζί μας και τους φωνάζει, αλλά αυτοί, χλατσ-χλατσ! Περιμένουν, οι δαίμονες, με το που θα σκοτεινιάσει να μας πάρουν ολουνώνε το κεφάλι! Μόλις σκοτεινιάσε, αμέσως όλα τα καντήλια και τα κεριά άναψαν. Κι όταν εμείς τους φωνάξαμε “η δική μας πίστη είναι η σωστή!” άρχισαν να τρίζουν τα δόντια τους από οργή, αλλά δεν μπορούν να κάνουν τίποτα, είναι τέτοιος ο νόμος».

Δίπλα της κάθεται ξεσκούφωτη η Πάσενκα η χαζούλα, στα μαύρα, αδύνατη και αεικίνητη. Ήταν πλούσια, κήηκαν τα μωρά της και έχασε το μυαλό της. Κάθεται και ψιθυρίζει. Καμιά φορά φωνάζει κιόλας: «πένθιμη, ξεπένθιμη, στον τάφο ’σαι πιο εύθυμη!» Τότε τρομοκρατούνται οι πάντες. Στο σπίτι μας όλοι φοβούνται μήπως πει καμιά κατάρρα. Στη γιορτή, στους Κάσιν, την ημέρα του Αλέξανδρου Νιέφσκι, 23 Νοεμβρίου, είπε: «μακριές νύχτες, κοντές μέρες», και ο Βάσια τους πέθανε από φθίση στην Κριμαία, σε μια βδομάδα! Ήταν πολύ ψηλός στο ανάστημα, «μακρύς». Αλλά είχε «κοντές μέρες», είπαν μετά.

Υπήρχε ακόμη ο κατσαρομάλλης και κιτρινοδόντης Τσιγγάνος, με κοντογούνι και μακριά ασημένια αλυσίδα φτιαγμένη από πενηνταράκια και κουδουνά-

κια. Η Πάσενκα φτύνει μόλις τον βλέπει και όλο λέει «όξω από δω!» Εκείνος της δείχνει τον ασημένιο σταυρό στο λαιμό κι όλο υποκλίνεται — θα πρέπει να τη φοβάται κι αυτός. Υστερα ήταν ο Τριφόνιτς, κι ο γουναράς Βασίλ Βασιλίτς, που μιλάει σαν να διαβάζει βιβλίο. Δίπλα, πάνω σε ένα μεγάλο σεντούκι, ο ψάλτης Λομσακόφ. Ανασαίνει βαριά και λαγοκοιμάται, το πρόσωπό του είναι τεράστιο και κίτρινο, από την υδρωπικία. Κι άλλοι ακόμα. Αλλά, μετά το στρατιώτη, ο πιο ενδιαφέρων είναι ο Δαρμένος Άρχοντας. Κάθεται στο παράθυρο, κοιτάζει τους σωρούς του χιονιού κι όλο σφυριζεί. Φέρεται σαν να είναι μόνος του στο δωμάτιο. Κι όταν κοιτάζει προς το μέρος μας, κάνει μια γκριμάτσα με τα χείλη, σαν να του πονάει το δόντι. Ο Γχόρκιν είναι σήμερα σαν καλεσμένος σε επίσκεψη: φοράει το γκριζο σακάκι του πατέρα, τα παντελόνια του πέφτουν πάνω από τις μπότες και στο λαιμό έχει δέσει γαλαζωπό μαντιλάκι. Και πάντα με κοντογούνι.

Μπαίνει ο πατέρας, στολισμένος, μυρίζει άρωμα. Στο δάχτυλο διαμάντι. Νεότατος, εύθυμος. Όλοι σηκώνονται.

«Καλά Χριστούγεννα, αγαπητοί επισκέπτες», λέει φιλικά, «σας παρακαλώ, τσιμπήστε κάτι, σαν στο σπίτι σας».

Όλοι μαζί λένε: «Χρόνια πολλά! Να σας δίνει ο Θεός υγεία!»

Ο πατέρας πλησιάζει την πεζούλα, όπου βρίσκονται τα ορεκτικά, και βάζει ένα ποτήρι σαμπάνια. Ο Βασίλ Βασιλίτς γεμίζει τα ποτήρια των υπολοίπων

από τις καράφες. Ο Άρχοντας τρίβει γρήγορα τα χέρια του, κι είναι σαν να τριζοβολά δάδα, με πιάνει από τους ώμους και με ρωτάει πόσων χρονών είμαι.

«Και πόσο κάνουν επτά οι επτά; Ψέματα, όχι τριάντα επτά, αλλά σαράντα επτά! Χμ...»

Ο πατέρας τσουγκρίζει με όλους, πίνει και ζητά συγγνώμη, πρέπει να πάει σε γεύμα στο δήμαρχο, αλλά αφήνει στη θέση του τον Γκόρκιν και τον Βασίλ Βασίλιτς. Ο Άρχοντας βγάζει από κάπου κάτω από το γιακά του ένα φακελάκι και τον παρακαλεί να δεχτεί ένα «γιορτινό ποίημα για τα Χριστούγεννα»:

Καλά Χριστούγεννα σας εύχομαι
Κι ευτυχισμένος να 'στε εύχομαι
Δεν ξέρω, και σκέφτομαι
Τι να σας χαρίσω;...

Όχι δώρο ακριβό,
Όχι διαμάντι χρυσό,
Σας χαρίζω... δυο λέξεις!
Πο-τέ!
Πά-ντα!

«Εδώ έχουμε γρίφο και καλαμπούρι!» φωνάζει χαρούμενα. «Θλίψη, πο-τέ, αλλά χαρά, πά-ντα!»

Αρέσει σε όλους, είναι τόσο «'πιδέξιος!» Ο πατέρας τον ευχαριστεί, του σφίγγει το χέρι και φεύγει. Ο Βασίλ Βασίλιτς τον προσγειώνει:

«Κύριε Εντάλτσεφ, μη διάζεσαι... η μέρα είναι ακόμα μεγάλη!»

Ι. Σμελιόφ

Ο Εντάλτσεφ, με τη ρέγκα στα μουστάκια, με πετάει ψηλά, και ψιθυρίζει με τα βρεμένα μουστάκια του στο αυτί μου: «Αγοράκι γλυκό, να είσαι τυχερό... στην υγείά σου πίνω, και... δεκάρα δε δίνω...» Μου προτείνει να δοκιμάσω από το ποτήρι του, κι όλοι γελάνε όταν αρχίζω να βήχω και να μορφάζω.

Τον βάζουν να κάτσει δίπλα στο στρατιώτη και την Πολουγκαρίχα, τιμητική θέση. Ο Γκόρκιν κάθεται δίπλα στον Πισκούν, και οδηγεί το χέρι του να βρει το φαγητό. Τρώνε καυτό παστό γουρουνάκι με αγγουράκια. Χοιρινό με κρέμα γάλακτος και κράνα, πλιγούρι με εντόσθια πάπιας και αγγουρόσουπα, τηγανιτή πάπια με μήλα, γουρουνάκι με πλιγούρι, και τηγανίτες με μαρμελάδα ξινόμουρου. Όλοι χόρτασαν, εκτός από τον ψάλτη που ροκανίζει το κεφαλάκι του γουρουνόπουλου και ρωτάει μήπως υπάρχουν ακόμα πίτες με λάχανο. Του φέρνουν, κι ο Βασίλ Βασίλιτς τον παρακαλεί: «Σένια, τραγούδα μας το Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, να χαρούμε λίγο!» Ο ψάλτης καταπίνει τις πίτες, βαριανασαίνει, και ζητάει να ανοίξουν το φεγγίτη, «αλλιώς θα σκάσει». Τραγουδάει και βρυχάται με τέτοιο τρόπο που σε κάνει να φοβάσαι. Μετά, σωριάζεται πάνω στο σεντούκι και του βρέχουν το κεφάλι. Όλοι συμφωνούν πως, αν δεν ήταν η αρρώστια, θα είχε ξεπεράσει και τον ίδιο τον Πριμαγέντοφ! Ο Άρχοντας φιλάει το «ζαχαρένιο στόμα» του και τον αγκαλιάζει. Δυο υπηρέτες φέρνουν το τεράστιο σαμοβάρι και το ακουμπάνε στην πεζούλα της σόμπας. Ο Πισκούν βγαίνει ξαφνικά στη μέση της αίθουσας και υποκλίνεται, με το χέρι στην καρδιά. Ρίχνει πίσω το χωρίς αυτιά κεφάλι του και

Γιορτές

τραγουδάει, κοιτώντας το ταβάνι, με λεπτή, τρυφερή φωνή: *Πόλη των Σλάβων είσαι κοντά... πάνω στ' αψηλά βουνά... Όλοι είναι ενθουσιασμένοι και κατάπληκτοι: «Πού τη βρήκε τη φωνή! Είδες η βότκα τι κάνει!»... Μετά, αυτός και ο Άρχοντας τραγουδούν ένα απίθανο τραγούδι:*

*Να το σκαρί σιτάρι γιομάτο
Σακιά και πιτσούνια σωρός
Ψα-ρά-δες... κο-πά-δι... με-γά-λο
Θλιμμένοι φαρεύουν γωβιό.*

Ο Γκόρκιν σηκώνει το χέρι και φωνάζει «το δικό μας, του Βόλγα!». Ο Τσιγγάνος ξεσαλώνει: αρχίζει τα όπα και τα σφυρίγματα, τόσο που η Πάσενκα το βάζει στα πόδια, κάνοντας το σημείο του σταυρού προς όλες τις κατευθύνσεις. Εκείνη τη στιγμή ξυπνάει κι ο ακορντεονίστας. Είναι ένας όμορφος νεαρούλης με μπορντό πουκαμίσα, με σιρίτια. Ο Γκόρκιν μου ψιθυρίζει: «Θα πεθάνει σύντομα, είναι στο τελευταίο στάδιο της φθίσης... άκου τον πώς παίζει!» Όλοι σωπαίνουν. Παίζει ο Πέτκα, ο ακορντεονίστας! Παίζει τη Σπιθίτσα... Βλέπω πως κλαίει κι ο ίδιος, και πως ο Γκόρκιν κλαίει σκουντώντας με, και λέγοντάς μου συνεχώς, «άκου, άκου... το δικό μας, του Ροστόφ!... » Και ο Άρχοντας κλαίει, κι ο στρατιώτης, κι ο Πισκούν. Μόλις τέλειωσε το τραγούδι, ο γουναράς λέει ότι κανένας άλλος δεν έχει ανάλογο τραγούδι, μονάχα εμείς. Με παίρνει στα γόνατά του, μου χαϊδεύει το κεφάλι και προσπαθεί να μου μάθει να τραγουδάω: «σπι-θιί-τσα...» και βλέπω πως

Ι. Σμελιόφ

από τα γαλανά γεροντικά μάτια του τρέχουν στρογγυλά, διαφανή δάκρυα. Και ο στρατιώτης με χαιδεύει, με τραβάει κοντά του, και τα παράσημά του μου γρατσουνάνε το μάγουλο. Νιώθω τόσο καλά μαζί τους, ασυνήθιστα. Αλλά γιατί κλαίνε, για ποιο πράγμα κλαίνε; Μου 'ρχεται και μένα να κλάψω. Γιορτή, αλλά τούτοι εδώ κλαίνε! Μετά ο Άρχοντας αρχίζει να κουνάει το χέρι και να σέρνει το Βόλγα, Βόλγα... Τραγουδάνε χορωδιακά, όλοι, κι ο Βασίλ Βασίλιτς, κι ο Γκόρκιν. Έξω από τα παράθυρα έχει πια απλωθεί ένα γαλαζωπό χρώμα, κι έχει φανεί το φεγγάρι. Η παραμάνα μου, η Νάστια, έρχεται μετά το φαγητό, ξεπαγιασμένη, και ο Γκόρκιν της φέρνει ό,τι έχει μείνει, σε ένα πιάτο. Εκείνη με φιλάει, με σφίγγει στο παγωμένο στέρνο της και επίσης κλαίει. Επειδή ο γιος της είναι απατεώνας; Μου δάζει στο χέρι ένα παγωμένο πορτοκαλάκι, και μια σοκολάτα τυλιγμένη σε χαρτί που έχει πάνω του έναν ψηλό πύργο με αετό. Κι όλο αναστενάζει:

«Αναθρεφτέ μου, μεγαλώνεις...»

Τα λόγια της μου κόβουν την ανάσα, και από συνήθεια χώνω το κεφάλι μου στα γόνατά της, στην παγωμένη ζακέτα της, με τα μακρόστενα στρας.

Είναι πια βαθιά νύχτα. Κάθομαι στο εργαστήριο, άδειο και ηχηρό. Η σιδερένια σόμπα καίει, αστραποβολά πάνω στους τοίχους. Καίει με πελεκούδια και ροκανίδια. Καθόμαστε, εγώ, ο γουναράς, ο Γκόρκιν, ο Βασίλ Βασίλιτς, γύρω γύρω, πάνω σε κούτσουρα, μπροστά στη σόμπα. Ο στρατιώτης ροχαλίζει στη γωνιά, πάνω στα ροκανίδια. Μαζί του έχει ξαπλώσει κι ο Πισκούν:

δεν τον άφησαν να φύγει, γιατί θα ξεπάγιαζε. Ο Άρχοντας δε θέλησε να μείνει, τα κανόνισε με τον Τσιγγάνο, για κάπου το 'βαλαν μαζί. Και η παγωνιά έχει ξεπεράσει τους μείον είκοσι. Δε θέλει και πολύ να ξεπαγιασείς!

Ο γουναράς μιλάει για την Γκλαφίρα, για το γιακά. Ξέρω. Μου είχε πει την ιστορία το καλοκαίρι, όταν τρέχαμε να δούμε την πυρκαγιά στη Ζίτναγια. Εκεί έμενε κάποτε, όταν ήταν νεαρούλης ακόμα. Του αρέσει να διηγείται αυτή την ιστορία, πώς έκλεβε επί τρία χρόνια όσα κομμάτια περίσσευαν και έραψε μ' αυτά ένα γιακαδάκι από αλεπού, κρυφά, στη σοφίτα, για να το χαρίσει στην Γκλαφίρα, αλλά εκείνη πήγε και παντρεύτηκε άλλον. Και να τώρα, γέρος, ίδιος με ξεφτισμένο σφουγγαρόπανο, το θυμάται ακόμα. Ο Γκόρκιν του λέει:

«Τα μαλλιά σου πέσανε, κι εσύ έχεις κολλήσει ακόμα σε κείνο το γιακαδάκι! Άντε, λοιπόν, λέγε. Ευτυχώς που ξέρεις να μιλάς όμορφα».

Τον παρακαλεί κι ο Βασίλ Βασίλιτς, ως πιο σεβάσιμος. Εκείνος κουνιέται πέρα δώθε και έχει λόξιγκα.

«...Και να, μπαίνει η Γκλαφίρα, ροδομάγουλη σαν μικρός ερωτιδέας. Έπεσα στα γόνατα της ομορφονιάς! Και της πρόσφερα το γιακαδάκι! Εκείνη κοκκίνισε ολόκληρη, κι ύστερα έγινε κάτασπρη, σαν κιμωλία. Και λέει: "αχ, γιατί... ξοδευτήκατε έτσι!" Εγώ είμαι γονατισμένος, σαν μπροστά σε θεότητα. Νιώθω τα δάκρυά της να με βρέχουν... και την ακούω να λέει σαν ξεψυχισμένη: "αχ, πάρτε την, αμέσως, την υπέροχη αλεπουδίτσα σας, διότι, προς μεγάλη λύπη μου, αρρα-

βωνιάστηκα με άλλον, αλίμονο!” Ζούσε με έναν μπουφετζή. “Όμως, αλήθεια φανταστήκατε, λέει, ότι θα με καταφέρνατε με το ακριβό δώρο σας; Σαν δεν ντρέπεστε, λέει! Πώς, λέει, δεν ντραπήκατε, εσείς με μια τόσοσο καλή ψυχή!...”»

Κι ο γουναράς κουνιέται πέρα δώθε όλο και πιο δυνατά. Ο Βασίλ Βασιλιτς λέει:

«Δηλαδή, άργησες. Η μοίρα. Ε, έζησες πια τόσα χρόνια με τη γριά σου, τι στενοχωριέσαι τώρα! Το γιακαδάκι δεν το πήρε, έτσι δεν είναι;»

«Το πήρε. Και ήρθε κι ο μπουφετζής κι αρχίσανε να με κερνάνε βότκα, γιατί υπέφερα πολύ».

«Βότκα... ό,τι καλύτερο!» λέει ο Βασίλ Βασιλιτς.

«...Και να, βγαίνω στο χιόνι... και έξω έκαιγαν φωτιές, γιατί γινόταν μεγάλη σύναξη, στους αφεντάδες Κόσκιν, με ευκαιρία την ονομαστική γιορτή της όμορφης κόρης τους, της Βαρβάρας. Με πλησιάζει τότε ένας νεαρός υπηρέτης και βάζει το χέρι του στον ώμο μου. “Υποφέρετε από αγάπη για την όμορφη, αλλά αλαζονική Γκλαφίρα; Ξέρω πολύ καλά πώς είναι. Κι εγώ, λέει, δεν κοιμάμαι τις νύχτες, κι έχω ρέψει”. Όντως, ήταν φθισικός. “Αφήστε την ψυχή σας να ησυχάσει, εγώ σύντομα θα κείτομαι ήρεμος, για πάντα, στο νεκροταφείο. Πηγαίνετε σπίτι σας, και μην επιστρέψετε ποτέ στην πεντάμορφη, που... σκοτώνει την ομορφιά όποιου την πλησιάζει, ακόμα και με τον καλό της χαρακτήρα!...”»

Μιλάει για πολύ ακόμα. Ο Γκόρκιν προτείνει: «Να ψάξουμε στο βασιλιά Σολομώντα, τι λένε για τέτοια θέματα οι αλληγορίες του βιβλίου της σοφίας;...» Αλλά

κανείς δεν ανταποκρίνεται. Η σόμπα σπιθίζει, τα μάτια μου κλείνουν.

«Θα σε κουβαλήσω, είναι η ώρα πια, είσαι κουρασμένος...» λέει ο Γκόρκιν, με τυλίγει με μια κάπα και με σηκώνει στα χέρια.

Από την πόρτα του διαδρόμου, βλέπω τα αστέρια που τρεμοσβήνουν, τα ρουθούνια μου τα τρυπάει η παγωνιά.

Είμαι στο κρεβατάκι μου. Πρόσωπα, πολλά πρόσωπα γέρνουν πάνω μου... αυτά, και τα άλλα... γελάνε, κλαίνε. Κι αποκοιμιέμαι μαζί τους. Κι είναι σαν να βρίσκεται δίπλα η παραμάννα μου η Νάστια —ακούω μέχρι και το θρόισμα των φουστανιών της, τον ήχο από τις παντόφλες της— και να μου ψιθυρίζει: «αναθρεφτέ μου, μεγαλώνεις... » Γιατί όλο κλαίει;...

Πού πήγαν όλοι αυτοί; Δεν υπάρχει πια κανένας τους στη ζωή.

Πώς θα μπορούσα να φανταστώ τότε —ω, πόσο παλιά!— σε εκείνο το δωμάτιο με την πεζούλα, ότι θα ξαναγυρίσουν κοντά μου, ύστερ' από πολλά χρόνια, από τα βάθη... ολοζώντανοι, με τις φωνές τους, τους αναστεναγμούς τους, τα δάκρυά τους, και ότι θα γίνω ένα μαζί τους και θα βουτηχτώ στη θλίψη;...

ΓΙΟΡΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

τις μέρες μας, κανένας πια δε γράφει γιορτινές ιστορίες. Βασική αιτία είναι ότι δεν έχει απομείνει στη ζωή τίποτα το γιορτινό.

Οι δαίμονες των Χριστουγέννων, οι πεθαμένοι και τα θαύματα πέρασαν, όπως λέγεται, στη σφαίρα της παράδοσης.

Οι πεθαμένοι ωστόσο έμειναν. Για έναν πεθαμένο, λοιπόν, μπορώ, κύριοι, να σας πω μια ιστορία.

Τούτη η αληθινή ιστορία συνέβη πριν απ' τα Χριστούγεννα. Το Σεπτέμβριο.

Μου την είπε ένας παιδίατρος.

Ήταν ο γιατρός αυτός αρκούντως ηλικιωμένος, με κάτασπρα μαλλιά. Έφταιγε το συμβάν που άσπρισε ή άσπρισε από μόνος του, άγνωστο. Αλλά, στ' αλήθεια, ήταν κατάλευκος, με φωνή αδύναμη και ραγισμένη.

Παρομοίως και για τη φωνή. Άγνωστο πού τη σπατάλησε. Στο συμβάν ή γενικώς.

Το θέμα μας όμως δεν είναι αυτό.

Κάθεται, λοιπόν, μια φορά ο γιατρός στο γραφείο του και συλλογίζεται:

«Οι ασθενείς στις μέρες μας δεν αξίζουν», σκέφτεται. «Όλοι τους προσπαθούν να γιατροπορευτούν με τα βιβλιάρια ασφαλείας».

Ξάφνου χτυπάει το κουδούνι.

Μπαίνει ένας κύριος, μεσήλικας, και παραπονιέται

για αδυναμία. Η καρδιά του, λέει, σταματάει όλη την ώρα, και γενικώς αισθάνεται ότι θα πεθάνει σύντομα, αμέσως μετά την επίσκεψη αυτή.

Εξέτασε ο γιατρός τον ασθενή, αλλά τίποτα σχετικό δε βρήκε. Σαν ταύρος ήταν, γερός, ροδομάγουλος, και τα μουστάκια του καλοφροντισμένα και στριφτά. Όλα τα υπόλοιπα στη θέση τους.

Έγραψε ο γιατρός στον ασθενή αμμωνιακές σταγόνες γλυκάνισου, πήρε για την επίσκεψη εφτά καπίκια και κούνησε το κεφάλι απογοητευμένος. Χαιρετήθηκαν.

Την επόμενη μέρα, την ίδια ώρα, έρχεται μια γριούλα με μαύρο μαντίλι. Φυσάει τη μύτη της και λέει κλαίγοντας:

«Ψες, ήρθε σε σας ο ανιψιός μου ο Βασίλι Λεντεντσόφ. Λοιπόν, σήμερα τη νύχτα, τέλειωσε. Μπορείτε να μου δώσετε ένα πιστοποιητικό θανάτου;»

Ο γιατρός λέει:

«Πολύ παράξενο που πέθανε. Από τις σταγόνες γλυκάνισου σπανίως πεθαίνει κανείς. Όπως και να 'χει, πιστοποιητικό θανάτου δεν μπορώ να εκδώσω, αν δε δω τον θανόντα».

Η γριούλα λέει:

«Θαυμάσια, ελάτε μαζί μου. Δεν είναι μακριά από δω».

Πήρε ο γιατρός μαζί του τα ιατρικά του εργαλεία, φόρεσε, προσέξτε, πάνω από τα παπούτσια τις γαλότσες του και βγήκε μαζί με τη γριούλα.

Να τους λοιπόν να ανεβαίνουν στον πέμπτο όροφο. Μπαίνουν στο διαμέρισμα. Πράγματι, μυρίζει μοσχο-

λίβανο. Ο νεκρός είναι τοποθετημένος πάνω στο τραπέζι. Κεριά καίνε ένα γύρο. Και η γριά σκούζει λυπητερά σε μια άκρη.

Ο γιατρός ένωσε θλιβερά και δυσάρεστα.

«Για φαντάσου, ο ξεμωραμένος, τι θανάσιμο λάθος έκανα με τούτο τον ασθενή. Τι ιστορία κι αυτή για εφτά καπίκια».

Κάθεται στο τραπέζι και γράφει γρήγορα το πιστοποιητικό. Το έγραψε, το έδωσε στη γριά και, χωρίς να χαιρετήσει, βγήκε γρήγορα.

Έφτασε στην εξώπορτα. Και ξάφνου θυμήθηκε, μα την Παναγία, ξέχασε τις γαλότσες του.

«Τι ταλαιπωρία για εφτά καπίκια. Θα πρέπει να ξανασκαρφαλώσω εκεί πάνω».

Ανεβαίνει και πάλι τη σκάλα. Η πόρτα βεβαίως είναι ανοιχτή. Και τότε βλέπει το μακαρίτη Βασίλι Λεντεντσόφ να κάθεται στο τραπέζι και να δένει τα μποτίνια του. Δένει τα μποτίνια και φιλονικεί με τη γριά. Και η γριά πάει ένα γύρο στο τραπέζι και σβήνει με τα χέρια τα κεριά. Σαλιώνει τα δάχτυλα και σβήνει.

Παραξενεύτηκε πολύ από αυτό ο γιατρός, του ήρθε από τον τρόμο να ουρλιάξει, αλλά κρατήθηκε, και έτσι όπως ήταν, χωρίς γαλότσες, το έβαλε στα πόδια.

Έτρεξε στο σπίτι του, ξάπλωσε στο ντιβάνι, με τα δόντια του να χτυπάνε. Μετά ήπие αμμωνιακές σταγόνες γλυκάνισου, ηρέμησε και τηλεφώνησε στην αστυνομία.

Την επομένη η αστυνομία διαλεύκανε την ιστορία.

Αποδείχτηκε ότι ο εισπράκτορας δημοσίων χρεών,

Βασίλι Μιτροφάνοβιτς Λεντεντσόφ, καταχράστηκε τρεις χιλιάδες κρατικά ρούβλια. Με τα χρήματα αυτά ήθελε, αφού σβηστεί από τα κατάστιχα, να αρχίσει μια υπέροχη νέα ζωή.

Αλλά δεν τα κατάφερε.

Οι γαλότσες επιστράφηκαν στο γιατρό τα Χριστούγεννα, ακριβώς την παραμονή.

ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

Βεβαίως, τι να λέμε τώρα! Οι επισκέπτες στις μέρες μας είναι τόσο ανώμαλοι. Πρέπει να προσέχεις όλη την ώρα. Να φορέσουν, για παράδειγμα, το δικό τους παλτό. Και να μη σουφρώσουν το σκούφο από αστρακάν που κρέμεται στο χολ.

Το φαγητό, φυσικά, ας το πάρει, αν θέλει, κάποιος. Όμως ποιος ο λόγος να το τυλίξει στην πετσέτα; Είναι περιττό. Δεν μπορείς να τα παρακολουθείς όλα, τελικά. Έτσι, οι επισκέπτες μπορούν μέσα σε δυο βραδιές να σηκώσουν όλα σου τα υπάρχοντα, μαζί με το κρεβάτι και τον μπουφέ. Τέτοιοι είναι τη σήμερον οι επισκέπτες!

Στις γιορτές αυτές, ένα σχετικό περιστατικό συνέβη με κάτι γνωστούς μου.

Είχαν καλέσει για τα Χριστούγεννα καμιά δεκαπενταριά από τους πιο διαφορετικούς ανθρώπους. Ήταν ανάμεσά τους κυρίες και μη κυρίες, αυτοί που πίνουν και εκείνοι που το τσούζουν για τα καλά.

Η βραδιά ήταν μετά φαγητού. Μόνο για το φαγητότι ξοδεύτηκαν κοντά στα επτά ρούβλια. Το ποτό ήταν ρεφενέ. Από δύομισι ρούβλια το κεφάλι. Οι κυρίες δωρεάν. Αν και αυτό, θα πρέπει να πω, είναι εντελώς βλακώδες. Υπάρχουν κυρίες οι οποίες κατεβάζουν τόσο αλκοόλ, που δεν μπορεί να τους παραβγεί κανένας άντρας. Ας μην μπορούμε όμως σε τέτοιες λεπτομέρειες,

και χαλάσουμε τα νεύρα μας. Αυτό είναι θέμα των οικοδεσποτών. Εκείνοι ξέρουν καλύτερα.

Οικοδεσπότες ήταν τρεις. Το ζεύγος Ζεφίροφ και ο γέρος τους, ο πατέρας της συζύγου, Εβντοκίμιτς.

Ίσως να τον είχαν καλέσει επί τούτου, να παρακολουθεί τους επισκέπτες.

«Οι τρεις μας», σκέφτηκαν, «θα μπορούμε μια χαρά να παρακολουθούμε τους επισκέπτες. Καθένας ξεχωριστά».

Άρχισαν, λοιπόν, να παρακολουθούν.

Πρώτος εξουδετερώθηκε ο Εβντοκίμιτς. Ο γέρος, να του δίνει ο Θεός υγεία και ευτυχισμένα γεράματα, στα πρώτα πέντε λεπτά χλαπάκιασε και ήπια τόσο που δεν μπορούσε να αρθρώσει κουβέντα.

Καθόταν λοιπόν με το μάτι να παίζει ένα γύρο πονηρά, και σιγοψιθύριζε κάποια πολύ ειδικά πραγματάκια στις κυρίες.

Ο οικοδεσπότης του σπιτιού, ο Ζεφίροφ, στενοχωρήθηκε, χάλασε η διάθεσή του από το μεθύσι του πατέρα κι άρχισε να περιφέρεται στο διαμέρισμα και να προσέχει, πώς και τι, μπας και γίνουν τίποτα παρατράγουδα.

Προς τα μεσάνυχτα όμως, από τη στενοχώρια, είχε γίνει κι ο ίδιος λιώμα. Τον πήρε ο ύπνος σε ένα εμφανές σε όλους σημείο, στην τραπεζαρία, πάνω στο περβάζι του παραθύρου.

Εκ των υστέρων αποκαλύφθηκε ότι του είχε πέσει στο κεφάλι μια καδραρισμένη φωτογραφία και επί τρεις βδομάδες κυκλοφορούσε πρησμένος.

Οι επισκέπτες, αφού χλαπάκιασαν μέχρι σκασμού,

το 'ριξαν στο παιχνίδι και στη διασκέδαση. Άρχισαν οι τυφλόμυγες, το κρυφτό, το χαρτάκι.

Στη διάρκεια των χαρτιών ανοίγει η πόρτα, μπαίνει η μαντάμ Ζεφίροβα, άσπρη σαν πεθαμένη, και λέει:

«Αυτό είναι καθαρό αίσχος! Κάποιος ξεβίδωσε στην τουαλέτα την ηλεκτρική λάμπα, είκοσι πέντε κηρίων. Μα, στ' αλήθεια, δεν πρέπει τελικά να αφήνεις τους επισκέπτες να πηγαίνουν στο μπάνιο».

Σηκώθηκε τότε θόρυβος και μεγάλη ταραχή. Ο μπαμπάς Εβντοκίμιτς ξεμέθυσε, στο λεπτό, άρχισε να τριγυρνάει και να ψαχουλεύει τους επισκέπτες.

Οι κυρίες, αναμφίβολα, εξανέστησαν, δεν του επέτρεψαν να τις πασπατέψει.

«Στην έσχατη περίπτωση», λένε, «ψάξτε τους άντρες, όχι εμάς».

Και τότε οι άντρες λένε:

«Αν είναι έτσι, ας κάνουμε κανονική έρευνα».

Πήραν όλα τα μέτρα. Έκλεισαν τις πόρτες. Άρχισαν να κάνουν σωματική έρευνα.

Οι επισκέπτες, αυτοβούλως και με τη σειρά, αναποδογύριζαν τις τσέπες τους, ξεκούμπωναν τις μπλούζες τους και τα παντελόνια τους, έβγαζαν τις μπότες τους. Αλλά, εκτός από κάτι σάντουιτς και μισό μπουκάλι μαδέρα, δύο ρακοπότηρα και μια καράφα, τίποτα το μεμπτό δε βρέθηκε.

Η οικοδέσποινα, η μαντάμ Ζεφίροβα, άρχισε να ζητά θερμές συγγνώμες — που να, φούντωσε και έριξε υπόνοιες σε μια τόσο εκλεκτή κοινωνία. Διατύπωσε μάλιστα την υπόθεση ότι κάποιος απρόσκλητος πέρασε από το μπάνιο και ξεβίδωσε το λαμπτήρα.

Ωστόσο, η βραδιά είχε καταστραφεί. Κανένας δεν ήθελε πια να παίξει χαρτιά, ο χορός με συνοδεία μπαλαλάικας επίσης χάλασε, και οι επισκέπτες άρχισαν στα κλεφτά να αποχωρούν.

Το πρωί, όταν ο οικοδεσπότης ξύπνησε κι έτριψε τα μάτια του, τα πράγματα ξεκαθάρισαν.

Αποδείχτηκε ότι ο νοικοκύρης, από φόβο πως κάποιιο εκφυλισμένοι επισκέπτες μπορούσαν να λιμπιστούν τη λάμπα, την ξεβίδωσε και την έβαλε στην τσέπη του σακακιού του.

Όπου και έσπασε.

Φαίνεται ότι ο νοικοκύρης ξάπλωσε πάνω στη λάμπα, όταν τον πήρε ο ύπνος πάνω στο περβάζι.

ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ

Επιτρέψτε μας, αξιότιμοι κύριοι, να σας ευχηθούμε Καλή Χρονιά.

Σας ευχόμαστε, όπως θα λέγαμε, κάθε χαρά και ευτυχία. Θερμά σας ευχαριστούμε για όλες τις ευχές που κάνετε νοερά για το άτομό μας.

Και επιτρέψτε μας, με αφορμή το νέον έτος, να σας διηγηθούμε μια διδαχτική ιστορία.

Όχι χωρίς λόγο φυλάξαμε αυτή την ιστορία για την Πρωτοχρονιά.

Αυτό που μας ωθεί να σας αφηγηθούμε, παραμονές Πρωτοχρονιάς, περί του συμβάντος τούτου είναι η επιθυμία, στο νέον έτος που μας έρχεται, να προφυλάξουμε τους σεβαστούς πολίτες από παρόμοια περιστατικά

Εν ολίγοις, σε κάποια υπηρεσία, εμφανίστηκε απρόσμενα καινούργιος διευθυντής.

Ο προηγούμενος προϊστάμενος πήρε την άδειά του. Και μετά, κάπου, κάπως, καθυστέρησε για προσωπικούς λόγους.

Φυσικά, στην υπηρεσία άρχισαν τα κουτσομπολιά: πού να είναι, μήπως τον υποβάθμισαν και τον έστειλαν αλλού, και γενικώς.

Να, λοιπόν, που κάποια στιγμή εμφανίζεται στην υπηρεσία καινούργιος υπεύθυνος.

Γίνεται τότε γενική συνέλευση, στην οποία οι πα-

ριστάμενοι εκθέτουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις επιθυμίες τους.

Ένας από τους υπαλλήλους ανεβαίνει στο βήμα και μιλάει: διατυπώνει και εκφράζει ελπίδες.

Εν τη ρύμη του λόγου του, ρίχνει μια μομφή στην προηγούμενη διεύθυνση, ότι να, ξέρετε, δε δούλευαν και τόσο καλά, δε γνώριζαν τον τρόπο, τη χαντάκωσαν την υπόθεση.

Λέγοντάς τα αυτά ο ομιλητής καρφώνει τα μάτια του στο πρόσωπο του καινούργιου διευθυντή, προσπαθώντας να μαντέψει μήπως το παράκανε που τα είπε έτσι, μήπως το παρατράβηξε;

Βλέπει όμως ότι ο διευθυντής κουνάει επιβεβαιωτικά το κεφάλι, σαν να λέει: «Σωστά, μπράβο, κατάλαβες πώς πρέπει να μιλήσεις, όχι σαν τους άλλους με τις ανοησίες τους».

Βλέποντας την επιδοκιμασία του προϊσταμένου, ο πρόθυμος ομιλητής άρχισε να εμβαθύνει ακόμα περισσότερο και να αναπτύσσει τη σκέψη του.

Αναπτύσσει λοιπόν τη σκέψη του και παρατηρεί ότι ο διευθυντής πράγματι του κουνάει το κεφάλι σαν να λέει: «Μπράβο, σκυλί, σωστά γλείφεις».

Βλέποντας αυτά τα νοήματα, που σίγουρα είναι βαρυσήμαντα, ο ομιλητής μας ξεσάλωσε εντελώς, θα μπορούσα να πω, από την περηφάνια, και ανεβασμένος στα φτερά της φαντασίας του, σε ορίζοντες πάνω από τα σύννεφα, έλεγε ότι τέτοιοι άνθρωποι, όπως ο προηγούμενος διευθυντής, όχι μόνο πρέπει να εκδιωχθούν στο πυρ το εξώτερον, αλλά και να φυλακιστούν και τα λοιπά.

Τότε ανεβαίνουν στο βήμα δυο άλλοι ομιλητές και κοιτάζοντας προς το διευθυντή, ο οποίος θλιμμένα και καταφατικά κουνάει το κεφάλι, υποδαυλίζουν τη φωτιά ακόμα περισσότερο, λέγοντας ότι μόνο η καινούργια διεύθυνση είναι σε θέση να βγάλει την υπηρεσία από το βάλτο στον οποίο την έριξε ο προηγούμενος διευθυντής.

Τέλος, ανεβαίνει στο βήμα ο ίδιος ο διευθυντής, ο οποίος εκφράζει την αγανάκτησή του σχετικά με τις ομιλίες των τριών προηγούμενων ομιλητών. Λέει ότι, αντιθέτως, ο προηγούμενος διευθυντής στεκόταν στο ύψος του, ότι ακριβώς αυτός ήταν που έβαλε την επιχείρηση στο σωστό δρόμο, κι ότι τώρα έχει καταλάβει ένα ακόμα πιο δύσκολο και υψηλό αξίωμα. Τα καταφέρνει μάλιστα το ίδιο καλά.

Κατάπληκτοι οι πάντες, μένουν να κοιτάζουν αποσβολωμένοι το διευθυντή. Και παρατηρούν ότι στ' αλήθεια κουνάει το κεφάλι. Και αρχίζουν να καταλαβαίνουν πως ο καινούργιος διευθυντής έχει κάτι σαν νευρικό τικ.

Όταν μάλιστα είναι ήρεμος, κουνάει το κεφάλι σπανιότερα, ενώ όσο πιο πολύ νευριάζει τόσο πιο συχνά κουνάει το κεφάλι.

Ο γιατρός που βρίσκεται στην αίθουσα δίνει σιγανά στους διπλανούς του την επιστημονική εξήγηση.

Αυτοί μεταδίδουν παραπέρα τη διάγνωση του γιατρού, και σύντομα ολόκληρη η αίθουσα καταλαβαίνει τι έγινε.

Οι τρεις προηγούμενοι ομιλητές κοιτάζουν συντετριμμένοι το διευθυντή.

Ο ένας απ' αυτούς επιχειρεί, από τη θέση του, να ανασκευάσει, λέγοντας ότι το κοινό δεν τον κατάλαβε σωστά.

Αλλά ο διευθυντής κηρύσσει το πέρας της συνέλευσης.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Παραμονή Χριστουγέννων βράδυ, κάποιος χτύπησε την πόρτα.

«Βίκτορ», μου είπε ο Λεσμάν, «δεν πάτε να δείτε ποιος είναι;»

Άνοιξα την πόρτα. Μέσα στη δυνατή χιονοθύελλα στεκόταν μια γυναίκα. Ο αέρας τύφλωνε τα μάτια μου, και με δυσκολία κράτησα την πόρτα ανοιχτή.

«Τι θέλετε», ρώτησα απότομα, όπως ρωτούσαμε πάντα.

«Εδώ είναι η πανσιόν φράου Μπέργκερ;» ρώτησε εκείνη με τη σειρά της δειλά.

«Ναι, αν έτσι σας αρέσει», είπα σαρκαστικά, «μόνο να ξέρετε πως δεν υπάρχει εδώ καμία φράου Μπέργκερ».

Προτού όμως σας διηγηθώ τα συμβάντα της βραδιάς αυτής, θα πρέπει να σας πω λίγα λόγια για τη ζωή μας.

Ήρθα σ' αυτή τη δουλειά το Σεπτέμβριο, τότε που τα βουνά ήταν ακόμα πράσινα. Τρία χιλιόμετρα έξω από το Φρειτάλ, έκοβαν δέντρα, κι εγώ προσλήφθηκα για να σπρώχνω τους κορμούς. Το υλοτομείο δούλευε από τα χαράματα ως το σούρουπο, και στο γειτονικό σανατόριο ήταν δυσαρεστημένοι εξαιτίας του θορύβου και απειλούσαν να μας πάνε στα δικαστήρια. Όμως δεν τους έδινε κανείς σημασία· εμείς

τραγουδούσαμε γερμανικά εμβατήρια υπό τους τριγμούς των δέντρων που έπεφταν. Ο Ιβάν Πετρόβιτς πρέπει να ούρλιαζε δυνατότερα από όλους, μασώντας τις λέξεις και φαλτσάροντας πάντα στο ρεφρέν.

Οι κορμοί μου έπεφταν πάνω σε γερές σιδερένιες πλατφόρμες και μεταφέρονταν κάτω, όπου και κατέληγαν στα πριόνια. Τους παραλάμβανα με κομμένους τους ρόζους και τις κορυφές. Και στην άλλη μεριά του υλοτομείου, στην καλοστρωμένη δημοσιά, στέκοιαν τα φορτηγά, στα οποία φορτώναμε ίσιες, κίτρινες σανίδες. Ο σταθμός βρισκόταν στην άκρη της πόλης. Κάθε νύχτα έφευγε ένα τρένο φορτωμένο με την ξυλεία μας.

Όταν ο αέρας γινόταν ιδιαίτερα ευωδιαστός και οι πευκοβελόνες ήταν ακόμα φρέσκες, κατέφθαναν οι ασθενείς για να αγγίξουν, με επιφωνήματα, τους πριονισμένους κορμούς των τεράστιων πεύκων. Οι γυναίκες με τις ακριβές γούνες παρακολουθούσαν το ανεβοκατέβασμα των τσεκουριών. Οι άντρες, εξασθετισμένοι από τις αρρώστιες τους, κοιτούσαν με μίσος τις φαρδιές πλάτες μας και τα ατσάλινα πόδια μας. Εμείς τους χαιρετούσαμε από μακριά, δεν τους επιτρέπαμε να πλησιάσουν, γιατί βρομοκοπούσαμε, ενώ εκείνοι έρχονταν εδώ για να εισπνεύσουν τον πιο καθαρό αέρα της Ευρώπης, και πλήρωναν ακριβά γι' αυτό.

Τα βράδια, οι τέσσερις μας καταλήγαμε κάτω από τα παράθυρα του σανατορίου: ο Μπρούνο ψάρευε παραδουλεύτρες στην πτέρυγα των μαγειρειών, ο Ιβάν Πετρόβιτς πάντα θα ξετρύπωνε κάποια δουλειά να

κάνει —μπορούσε να δουλεύει ασταμάτητα— και δεν ήταν λίγες οι φορές που τον είχα δει να πλένει το γκαράζ ή να γυαλίζει τα χάλκινα πόμολα της κύριας εισόδου. Μπορούσε να επιδιορθώνει τις σεζλόγκ, που του έφερναν στη βεράντα, και να κρεμάει στις γιορτές πολύχρωμα σημαϊάκια στο ξέφωτο, όπου έβλεπαν τα παράθυρα του σαλονιού. Ενώσω γίνονταν αυτά, οι ασθενείς στέκονταν πίσω από τα παράθυρα και άκουγαν το γραμμόφωνο. Τις νύχτες με φεγγάρι, κατόπιν διαταγής, κατέβαιναν τα στόρια.

Ποιος ήταν ο Λεσμάν πριν εμφανιστεί στο Φρέι-τάλ; Μπορεί απλώς να εμπορευόταν παλιοσίδερα. Ή μπορεί να ήταν πάστορας. Κάθε φορά που πλησιάζαμε το ολόφωτο κτίριο, καταριόταν την τύχη του, κι ο Ιβάν Πετρόβιτς τον παρηγορούσε με τον ίδιο πάντα τρόπο.

«Βιρ βάρεν άουχ πφέρντε!» έλεγε. Που σήμαινε: «Υπήρξαμε κι εμείς κάποτε άλλοι». Ο Λεσμάν όμως τον αντιμετώπιζε με ψυχρότητα και προσπαθούσε να μας ξεφορτωθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Ρουφώντας την πίπα του βολευόταν σε μια ψάθινη πολυθρόνα κάτω από το μπαλκόνι.

«Θέλω να είμαι άρρωστος», έλεγε, βρίζοντας και φτύνοντας. «Θέλω να κάθομαι εδώ και να ονειροπολώ».

Περνούσαμε και τον παίρναμε για να επιστρέψουμε στο σπίτι. Αν ο γιατρός ήξερε τις φαντασιώσεις του Λεσμάν, θα μας είχαν διώξει και τους τέσσερις από το χώρο του σανατορίου.

Από όλους μας μόνο εγώ είχα πρόσβαση στα δω-

μάτια. Αυτό συνέβαινε όχι και τόσο συχνά, αλλά, όταν συνέβαινε, ευγνωμονούσα την τύχη μου. Κατ' αρχήν, μου τύχαινε να κουβαλήσω τα μπαούλα των ασθενών — τα επιβατικά τρένα έρχονταν και έφευγαν πάντα βράδυ. Απόκτησα στιλ: έχοντας τοποθετήσει την απομίμηση ντουλάπας στο αυτοκίνητο, έβγαζα την τραγιάσκα μου, και, παίρνοντας το πουρμπουάρ, με το βλέμμα χαμένο κάπου μακριά, μουρμούριζα ένα ευχαριστώ στη γλώσσα την οποία μιλούσε ο ξένος. Η γνώση γλωσσών πάντα εξέπληττε τον κόσμο.

«Είστε Εγγλέζος;»

«Όχι, σερ».

«Είστε Γάλλος;»

«Όχι, μεσιέ».

Στο σημείο αυτό η κουβέντα κοβόταν, γιατί ο σοφέρ έπαιρνε τον Άγγλο ή τον Γάλλο να τον μεταφέρει κάτω, στο σιδηροδρομικό σταθμό. Τα φωτισμένα για ένα δευτερόλεπτο χιονισμένα έλατα βυθίζονταν και πάλι στο σκοτάδι. Και τότε έφευγα.

Στα δωμάτια του σανατορίου τα έπιπλα ήταν μαλακά και καυτοί σωλήνες θέρμαιναν τους τοίχους. Μου άρεσε να διαβάζω τις πολύχρωμες ετικέτες πάνω στις βαλίτσες των ασθενών: Μοντεκάρλο, Νάπολι, Παλέρμο... Θυμόμωνα τότε την παιδική μου ηλικία, το κουβαδάκι για την άμμο, τα ξενοδοχεία δίπλα στο κύμα, τις φωνές του πατέρα και της μητέρας... Το πώς έτρεχα στις σκάλες προσπαθώντας να θορυβώ όσο το δυνατόν λιγότερο και να σκουπίζω τα πόδια μου όσο το δυνατόν πιο καλά.

Κατά τις εννιά φεύγαμε από το σανατόριο, ενίοτε

χωριστά, συχνότερα μαζί. Ζούσαμε εκεί κοντά, σε μια παλιά πέτρινη αποθήκη. Στο μέσον της στεκόταν μια σόμπα, που τη φρόντιζε ο Μπρούνο, ο οποίος κάποτε ήταν θερμαστής σε καράβι. Τα βαμμένα ξυλοκρέβατά μας είχαν από ένα αχυρόστρωμα και ένα μαξιλάρι το καθένα. Ο Λεσμάν διέθετε γυαλιά με θήκη και ένα καλάθι με ρούχα. Το κυριακάτικο σακάκι του Μπρούνο κρεμόταν σε εμφανές σημείο, απέναντι από την πόρτα. Κατείχαμε από κοινού μια τσαγέρα και τρεις κούπες (εγώ με τον Ιβάν Πετρόβιτς πίναμε από την ίδια).

Το τσάι το είχα αναλάβει εγώ. Ο Μπρούνο κι ο Λεσμάν συνήθισαν σιγά σιγά στη βραδινή τεϊοποσία. Τον καθέναν τους τον απασχολούσαν σκέψεις που άξιζε τον κόπο να εκφραστούν γύρω από ένα τραπέζι, και καθώς γευματίζαμε ξεχωριστά, στα καπνισμένα υπόγεια του «Βασιλικού Πεζικού», αυτές οι βραδινές συζητήσεις τελικά έγιναν απαραίτητες σε όλους.

Από τους τέσσερίς μας μόνο εγώ δεν είχα ανησυχίες και επιθυμίες. Βέβαια, όταν διάβαζα τις ετικέτες στα μπαούλα, με έπιανε μια θλίψη, αλλά μου φαινόταν ότι η ζωή δεν άλλαζε ποτέ, και γι' αυτό περισσότερο άκουγα παρά μιλούσα. Με τον Μπρούνο ήμασταν συνομήλικοι. Η δική του επιθυμία ήταν να γίνει υπηρέτης στο σανατόριο.

«Θα γίνω λακές», έλεγε στον καθένα μας ξεχωριστά. «Όλοι οι δρόμοι είναι ανοιχτοί για το λακέ, και σε κάθε του βήμα τον περιμένει το αναπάντεχο, το αναπάντεχο».

Ο Λεσμάν δε συμφωνούσε με κανέναν:

«Εσείς θα μου προσφέρετε τσάι κι εγώ θα θέλω μπίρα, κι αν μου δώσετε μπίρα θα θέλω κρασί», εξηγούσε στον Ιβάν Πετρόβιτς. «Δε θέλω να κυλάω κορμούς, να ζω σε αποθήκη, να τρώω βραστό κρέας. Θέλω να κοιμάμαι όταν εσείς κουβεντιάσετε, και να θορυβώ όταν εσείς κοιμόσαστε».

Κι ωστόσο, ξάπλωνε και σηκωνόταν την ίδια ώρα με μας.

Τις Κυριακές πήγαινε στην πόλη κι επέστρεφε κεφάτος. Μια φορά, στην αρχή ακόμα της συμβίωσής μας, κουβάλησε μέσα στην τσέπη του μια εμαγέ πινακίδα που είτε την ξεκόλλησε από κάπου είτε απλώς τη βρήκε: «Πανσιόν φράου Μπέργκερ». Τη Δευτέρα το πρωί την κάρφωσε στην πόρτα της αποθήκης μας.

«Θέλω να ζω σε πανσιόν!» δήλωσε και ξεκίνησε για τη δουλειά.

Και σε λίγο άρχισαν να φτάνουν γράμματα στη διεύθυνση «Φρεϊτάλ. Πανσιόν φράου Μπέργκερ». Ο ταχυδρόμος γελούσε ειρωνικά κάθε φορά, αλλά δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά.

Η ζωή του Ιβάν Πετρόβιτς ήταν ξεχωριστή.

Έφυγε από το νότο της Ρωσίας το '19, την ίδια περίπου εποχή που εγώ το 'σκασα από το βορρά, γλιστρώντας πάνω στους πάγους του Φινλανδικού κόλπου. Ήταν αρχιεπιστάτης σε μια μεγάλη βιοτεχνία στο Χάρκοβο. Η γυναίκα του έμεινε στη Ρωσία, παιδιά δεν είχαν.

Ο Ιβάν Πετρόβιτς ήταν πολιτικός, αστρονόμος, στρατηγός. Μπορούσε να μιλάει με τις ώρες, να ονει-

ροπολεί χρόνια ολόκληρα. Για τι πράγμα ονειροπολούσε; Εγώ κι ο Μπρούνο πιστεύαμε ότι σκεφτόταν τη γυναίκα του. Πιθανόν όμως να σκεφτόταν τον πόλεμο, ή ένα ταξίδι στην Αμερική. Δυο φορές ήρθαν γράμματα στ' όνομά του από τη Ρωσία. Κάθε φορά μετά έδειχνε φοβισμένος και βυθιζόταν σε σιωπή. Κάποτε μας είπε:

«Να έρθει κανείς από το Χάρκοβο στο Φρεϊτάλ, κοστίζει, λένε, πεντακόσια ρούβλια ή λίγο λιγότερα. Αλλά, μπορεί και περισσότερα».

Ο Μπρούνο ρώτησε:

«Πόσα είναι πεντακόσια ρούβλια;»

Ο Ιβάν Πετρόβιτς πήρε τη μεγάλη στραβοπατημένη μπότα του και την κόλλησε σχεδόν στο πρόσωπο του Μπρούνο:

«Πεντακόσιες τέτοιες μπότες... ή και ζευγάρια. Τόσα είναι».

Το χιόνι γύρω μας είχε σχηματίσει ζαχαρένιους όμορφους σωρούς. Πηγαίναμε στη δουλειά από τα μαύρα χαράματα, βουλιάζοντας σ' αυτό μέχρι το γόνατο. Όταν έπεφταν τα δέντρα, τα χιονορινίσματα εκτοξεύονταν πάνω μας και τρυπούσαν τα πρόσωπά μας, τα πριόνια άστραφταν στον ήλιο, σαν κομμάτια καθρέφτη. Οι ασθενείς περνούσαν όλο και πιο συχνά μπροστά από το υλοτομείο πηγαίνοντας στην πόλη για ψώνια. Πλησίαζαν τα Χριστούγεννα. Προχωρούσαν αργά κρατημένοι από τα χέρια. Πίσω τους ακολουθούσε αθόρυβα το αυτοκίνητο. Το Φρεϊτάλ ήταν γεμάτο από τα δέντρα μας. Σ' όλα τα μαγαζιά, στα παντοπωλεία, στα υποδηματοποιεία, στο γραφείο ευ-

ρέσεως οικιακών βοηθών, πωλούνταν χριστουγεννιάτικα στολίδια.

Ο Ιβάν Πετρόβιτς έβγαζε καλά λεφτά, τα φύλαγε και ήταν χαρούμενος. Μπροστά στην κεντρική πύλη του σανατορίου σμίλεψε από χιόνι τους τρεις μάγους και άλειψε προσεχτικά το πρόσωπο και τα χέρια του Μπαλτάσαρ με κάρβουνο. Οι ασθενείς ήταν κατενθουσιασμένοι. Δυο στεγνές μικρές Γιαπωνέζες πήγαιναν από πίσω του σαν σκυλάκια. Το τεράστιο έλατο μπροστά από το κτίριο θα έπρεπε να λάμψει την παραμονή των Χριστουγέννων μετά το γεύμα. Πριν από το γεύμα η γιορτή θα εξελισσόταν γύρω από το άλλο, εκείνο που ήταν τοποθετημένο στο σαλόνι. Με κάλεσαν λοιπόν να φτιάξω γι' αυτό το έλατο ένα ηλεκτρικό αστέρι.

Ο Ιβάν Πετρόβιτς δούλευε με το φτυάρι στο χέρι όλη την παραμονή. Το προαύλιο καθαρίστηκε από το χιόνι. Ο Μπρούνο, κάπου πίσω, στην πτέρυγα του υπηρετικού προσωπικού, έφτιαχνε μια πίστα για παγοδρομίες. Ο καιρός ήταν όλη την ημέρα θαυμάσιος, αλλά τελικά ο ήλιος στρογγυλοκάθισε πάνω σε ένα αφράτο σύννεφο και κατά τις οχτώ σηκώθηκε χιονοθύελλα.

Έστρωσα στο τραπέζι μας δυο σελίδες από την *Εφημερίδα του Στρασβούργου*, έβαλα πάνω τις κούπες, την κονσέρβα αντζούγιας, το σαλάμι, το ζελέ μήλου και μια μπουκάλα ρούμι. Ο Λεσμάν, επιστρέφοντας από την πόλη ξεμέθυστος, αλλά γιορτινά αναστατωμένος, άρχισε να ρίχνει στη σόμπα το ένα κούτσουρο μετά το άλλο. Η ζέστη γινόταν ανυπόφορη. Ο

Μπρούνο, κάτασπρος από το χιόνι, επέστρεψε από το παγοδρόμιο, ζαλισμένος από τον αέρα. Ένα σύννεφο ατμού σηκώθηκε από πάνω του μόλις μπήκε.

«Η γιορτή πήγε κατά διαβόλου», ανακοίνωσε. «Ο Πετρόβιτς σας θέλει να κρεμάσετε καλώδια στο υπόστεγο, για ν' ανάψει παρ' όλα αυτά λαμπάκια. Οι άρρωστοι το 'ριξαν στο κλάμα, οι γιατροί κοντεύουν να χάσουν το μυαλό τους. Το παγοδρόμιο χάλασε».

Άρχιζε το βουητό του ανέμου, που το ξέραμε τόσο καλά από το φθινόπωρο ακόμα. Από το μικρό παραθυράκι παρακολουθούσα τα δέντρα να λυγίζουν μια προς το βορρά, μια προς το νότο.

Εκείνη την ώρα χτύπησε η πόρτα.

Η γυναίκα στεκόταν βυθισμένη σχεδόν στο χιόνι. Τολύπες χιονιού ξεπήδησαν κάτω από τα πόδια της και πασπάλισαν το κατώφλι της μικρής καλύβας μας.

«Μα, περάστε», είπα, «δε βλέπετε τι παλιόκαιρος;»

Εκείνη έκανε δυο βήματα μπροστά κι εγώ έσπρωξα πίσω της την πόρτα. Το πρώτο που με κατέπληξε ήταν το βλέμμα της: μέσα στο εκατοστό του δευτερολέπτου σάρωσε με τη ματιά της εμάς τους τρεις και τα τέσσερα στρώματά μας. Από την ταραχή ακούμπησε στον τοίχο, αναπνέοντας με δυσκολία.

«Ο Ιβάν Πετρόβιτς Μπέλκοφ;...» ρώτησε με σπασμένη φωνή.

Ήταν Ρωσίδα.

Πήρα από τα χέρια της το καλάθι, που γλιστρούσε, βρεγμένο από το χιόνι.

«Εδώ είναι», απάντησα εγώ, «όπου να 'ναι θα γυρίσει. Καθίστε».

Φοβήθηκε με τα ρωσικά μου. Ρίχνοντας μια ματιά στον Λεσμάν και τον Μπρούνο, τους φοβήθηκε κι αυτούς.

«Βίκτορ, τι θέλει;»

«Θέλει τον Πετρόβιτς».

«Ας περιμένει λοιπόν».

Η γυναίκα κάθισε. Ήταν πολύ κοντή και όταν κάθισε δεν έγινε μικρότερη. Το τεράστιο μαύρο ψάθινο καπέλο της κύλησε πίσω. Από το ανασηκωμένο γείσο του έσταζε νερό. Είδα το πρόσωπό της, αδύνατο, νεανικό, με χλομά χείλη και μυτερή μύτη. Φορούσε γούνινη ζακέτα, σαν κι αυτήν που φορούσε κάποτε η μητέρα μου, γαλάζια φούστα και παλιά αντρικά μποτίνια. Τα πόδια της ήταν κρυμμένα κάτω από το φόρεμα, και το χιόνι που έλιωνε σχημάτιζε γύρω της έναν κύκλο νερού.

«Έρχεστε από μακριά;» ρώτησα, προσπαθώντας να μην την κοιτάζω για να μην τη φέρω σε δύσκολη θέση.

«Ναι».

«Από πού;»

«Από το Χάρκοβο».

«Τι;!»

Ο Λεσμάν στράφηκε προς το μέρος μας.

«Τι λέει, Βίκτορ;»

Του έκανα νόημα να μ' αφήσει ήσυχο.

«Από το Χάρκοβο; Έρχεστε κατευθείαν από το σταθμό;»

Με κοίταξε.

«Ναι, από το σταθμό».

«Με τα πόδια;»

«Ναι».

Της έβαλα τσάι με ρούμι και της πρότεινα να μετακινηθεί προς τη σόμπα.

«Ποια είναι;» ρώτησε ο Μπρούνο.

Η γυναίκα κατάλαβε την ερώτηση. Ταράχτηκε κι έφαξε με τα μάτια το καλάθι της.

«Μπορώ να φύγω», είπε, απευθυνόμενη σε μένα, «μπορώ να περιμένω έξω».

Πάντως ήπια το τσάι μονορούφι σχεδόν. Μετά έβγαλε το μαντιλάκι της και σκούπισε τη μύτη, τα μάτια, το στόμα. Τα χέρια της ήταν γερασμένα.

«Ο Ιβάν Πετρόβιτς ξέρει ότι θα 'ρχόσασταν;» ρώτησα, γεμιζοντάς της δεύτερη κούπα τσάι.

«Όχι», είπε ρίχνοντας μια ματιά προς την πόρτα. «Με περίμενε κατά την άνοιξη, αλλά να...»

«Τι του είσαστε;»

«Είμαι η γυναίκα του».

Τώρα ήταν η σειρά μου να κοιτάξω την πόρτα. Ο Λεσμάν θα πρέπει να κατάλαβε κάτι από την έκφραση του προσώπου μου.

«Μα, τι λέει, Βίκτορ; Ποια είναι;»

Του είπα. Ο Μπρούνο απόμεινε με το στόμα ορθάνοιχτο, γεμάτο ζελέ.

«Ο Ιβάν Πετρόβιτς εδώ μένει, έτσι;» ξαναρώτησε η γυναίκα, κι είδα ότι τα χείλη της έτρεμαν.

«Ναι. Να το κρεβάτι του, τα πράγματά του».

Έβαλε τα δυνατά της και σηκώθηκε. Μόλις που

κρατιόταν στα πόδια της. Αφού έκανε μερικά βήματα, γύρισε απότομα προς την πόρτα, προφανώς φοβόταν μη χάσει την είσοδό του. Αλλά πίσω από τη σανιδένια πόρτα στεκόταν πάντα ο διάσημος σε αυτά τα βουνά χριστουγεννιάτικος καιρός.

Πλησίασε τότε τις κουκέτες, από τη μεριά που ήταν το προσκεφάλι, και από φόβο μήπως φανεί γελοία, έβαλε τα χέρια πίσω, για να μην υποκύψει στη λαχτάρα να χαιδέψει το μαξιλάρι του. Στο ράφι του τοίχου βρισκόταν το ζεμπίλι με τα εσώρουχα του Ιβάν Πετρόβιτς. Πέρασε δίπλα του κι ύστερα ξαναστράφηκε και το κοίταξε.

Τότε προσέξαμε και οι τρεις μας ότι η γυναίκα έκανε συνειδητές προσπάθειες να μην κοιτάξει προς το φαγητό.

«Πεινάτε;» τη ρώτησα και έσπρωξα προς το μέρος της το μοναδικό πιάτο.

«Όχι, όχι», είπε βιαστικά και εκφραστικά.

Έκοψα μια φέτα ψωμί και έβαλα πάνω ένα κομμάτι σαλάμι. Άρχισε να τρώει αργά κι εγώ αισθάνθηκα πως με κάθε μπουκιά ένιωθε όλο και καλύτερα.

«Γιατί αργεί τόσο;» ρώτησε σιγανά.

«Θα έρθει. Είναι στη δουλειά».

«Και ποιοι είναι αυτοί οι άνθρωποι εδώ;»

Με κοίταξε παρακλητικά.

«Λεσμάν, ρωτάει ποιοι είστε εσείς», μετέφρασα.

Ο Λεσμάν στήριξε το κεφάλι του στο χέρι και ένα χαμόγελο στράβωσε το κακοξυρισμένο πρόσωπό του. Είχε ήδη πιει κάμποσο.

«Ποιος είμαι εγώ;» είπε σέρνοντας τη φωνή πολυσήμαντα. «Ρωτήστε την πρώτα, ξέρει τι είναι μωαβίτης;»

Η χιονοθύελλα σφύριζε στη διαπασών. Πλησίαζε η γιορταστική στιγμή που θα άναβαν τα χριστουγεννιάτικα δέντρα. Κάπου, σίγουρα, έλαμπαν ήδη τα λαμπιόνια, τριζοβολούσαν τα τζάκια, δώρα περνούσαν από τα μυρωδάτα κλαδιά στα απλωμένα χέρια των παιδιών. Πολύ κοντά μας, στο σανατόριο, οι ασθενείς μπορεί και να χόρευαν. Στις λουστραρισμένες βαλίτσες τους έχουν λουστραρισμένες ετικέτες. Και εδώ, πάνω σε ένα καλάθι, δυο ετικέτες από αντίστοιχα τελωνεία, τίποτα περισσότερο. Ενώ θα μπορούσε, ας πούμε, να υπάρχει μια κοκκινογάλανη σφραγίδα: «Οτέλ Σπλεντίτ. Χάρκοβο». Αλλά όχι, ακόμα κι εδώ, στην «Πανσιόν φράου Μπέργκερ», κανείς δε θα τους κολλήσει τίποτα.

Ο παγωμένος άνεμος του Φρεϊτάλ φυσούσε πάνω από τα κεφάλια όλων μας.

«Έρχεται!» ξάφνου ψιθύρισε η γυναίκα.

Ο Μπρούνο κατάλαβε. Άνοιξε την πόρτα. Δεν ήταν κανείς.

«Λάθος κάνατε».

Όμως εκείνη ταραχτήκε φοβερά.

«Έρχεται, έρχεται, τον ακούω».

Εμείς δεν ακούγαμε τίποτα.

Αίφνης όμως η πόρτα άνοιξε διάπλατα. Ο Ιβάν Πετρόβιτς, άσπρος από πάνω μέχρι κάτω από το χιόνι, κατσουφιασμένος λόγω καιρού και με την ελπίδα να βρει έτοιμο το φαγητό ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του, όρμησε στην καλύβα.

Ο Μπρούνο απόμεινε στην πόρτα. Ο Ιβάν Πετρόβιτς άπλωσε τα χέρια, ύστερα άρπαξε μ' αυτά τη γενειάδα του, και τα γόνατά του άρχισαν να τρέμουν. Τα ατσάλινα γόνατά του τρεμούλιασαν τόσο που εγώ κι ο Μπρούνο το προσέξαμε κι αρχίσαμε επίσης να τρέμουμε. Άφησε τη γενειάδα του κι άπλωσε πάλι τα χέρια.

«Μαρούσια!» είπε και έτρεξε προς το μέρος της με μια άγρια κραυγή χαράς.

Δεν την κοιτάζα, φοβόμουν την έκφραση του προσώπου της. Μόνο η σκιά του απίστευτου καπέλου της έπαιζε στον τοίχο απέναντί μου.

«Βάνια», βόγκηξε εκείνη όταν κόντεψε να την πνίξει σφίγγοντάς την πάνω του.

Άρχισαν να μιλάνε πολύ γρήγορα, κι ίσα που ακουγόντουσαν. Τα στόματά τους κινούνταν και τρεμούλιαζαν σε απόσταση αναπνοής το ένα από το άλλο. Ο Λεσμάν με τράβηξε από το μανίκι.

«Τι λένε; Τι λένε;» απαιτούσε να μάθει, ενώ σταγόνες ιδρώτα έτρεχαν πάνω στους κροτάφους του. «Θέλω να μάθω τι λένε ο ένας στον άλλον».

«Μαρούσια, είσαι σύ; Θεέ μου, στ' αλήθεια είσαι συ; Κάτσε, μην κλαις... Τι χαζούλα. Άσε με να σε κοιτάξω, γλυκιά μου, αγαπημένη μου! Πώς ταξίδεψες; Βρήκες λεφτά; Και με τι βίζα; Τώρα θα δεις πώς ζω...»

Εκείνη παραληρούσε σχεδόν στην αγκαλιά του. Κάθισαν δίπλα δίπλα στο κρεβάτι.

«Βίκτορ, κοιτάξτε», είπε εκείνος στα γερμανικά, για να τον καταλάβουν και ο Λεσμάν και ο Μπρούνο. «Συγχωρέστε με, σας παρακαλώ, που σας χάλασα τη

χριστουγεννιάτικη βραδιά, που σας αναστατώνω. Αλήθεια, δε νιώθω άνετα».

Και ξαναγύρισε προς τη γυναίκα.

Βγήκα χωρίς το σκούφο μου, δεν ήθελα να καταλάβω τα λόγια τους. Τα θεόρατα λευκά έλατα με περικύκλωσαν. Ο άνεμος φυσούσε με την ίδια ένταση, αλλά το χιόνι λιγόστεψε κι άρχισε να φαίνεται ο ουρανός. Μπαίναμε στη γιορτινή μέρα. Περπάτησα αργά προς το σανατόριο. Ήθελα να δω από το παράθυρο το ηλεκτρικό αστέρι. Οι καμαριέρες είχαν πιάσει το τραγούδι στην πτέρυγα του προσωπικού και έφταναν στ' αυτιά μου οι μελωδικές φωνές τους, από το μισάνοιχτο παράθυρο της κουζίνας ξεχυνόταν η τσίχνα.

Του Ιβάν Πετρόβιτς του έτυχε ένα χριστουγεννιάτικο δώρο, κι είχα την εντύπωση ότι εμείς οι τρεις ήμασταν οι βοσκοί. Η νύχτα με γέμιζε με μια γλυκιά, σχεδόν παιδική αναστάτωση.

Η βόλτα μου στις χιονισμένες απότομες βουνοπλαγιές δεν κράτησε πολύ. Δυσκολευόμουν να ανασάνω, ενώ ο αέρας ανακάτωνα τα μαλλιά μου και μαστίγωνε τα μάτια μου. Φτάνοντας στο σπίτι, άνοιξα σιγανά την πόρτα. Η καλύβα μού φάνηκε σπηλιά.

Η λάμπα μόλις που έκαιγε ρίχνοντας το κίτρινο φως της πάνω στο τραπέζι και τη σόμπα, από την οποία κατά καιρούς ξεπεταγόταν η κοκκινωπή ανταύγεια της φλόγας που φούντωνε. Ο Μπρούνο κι ο Λεσμάν κοιμούνταν ή έκαναν ότι κοιμούνταν, ο καθένας στο κρεβάτι του. Οι άλλοι δυο είχαν αποκοιμηθεί ο ένας δίπλα στον άλλο. Τα πρόσωπά τους ήταν ταλαιπωρημένα από την ευτυχία.

Έσβησα το φως και έκλεισα ερμητικά το πορτάκι της σόμπας. Και κάθισα στο απόλυτο σκοτάδι ως το πρωί. Κάθε φορά που βυθιζόμουν στον ύπνο —γιατί δε γινόταν να μην αποκοιμηθώ μετά από δουλειά μιας ολόκληρης μέρας— ήθελα να δω στον ύπνο μου τον Άγγελο, που θα έφερνε και σ' εμένα ένα χαρμόσυνο νέο.